NEPATAISOMASIS

Monsinjoro Alfonso Svarinsko atsiminimai

NEPATAISOMASIS

Monsinjoro Alfonso Svarinsko atsiminimai

II dalis

© Donatas Stakišaitis, 2018
© Lina Šulcienė, 2018
© Kunotas Vildžiūnas, viršelio dizainas, 2018

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-474-120-3

Turinys

Vietoj pratarmės – Pažyma apie Alfonsą Svarinską 14

Dvidešimt mėnesių be registracijos ir be parapijos 25

Miroslavo parapijoje, 1965–1971 metai 27

Parapijos istorija 27
Tarnystės Miroslave pradžia 29
Dievo garbei 32
Miroslavo tikintieji 39
Pamokslas kunigo Antano Gražulio primicijų proga 44
Anekdotai ir rimti dalykai 56
Eucharistinis kunigų sąjūdis 58
Persekiojimas 64
Kun. Petras Našlėnas 65
Kelionė į Odesą 67
Iškėlimas iš Miroslavo 69
Mano KGB bylos fragmentai 70
Liudytojo apklausos protokolas 75

Kudirkos Naumiestyje, 1970 metai 81

Kun. Antanas Aleksandravičius 83

Santykiai su valdžia ir tarnystė parapijoje 84

Igliaukoje, 1971–1976 metai 91

Pirmąkart paskirtas klebonu. Pradžia 92
Mano santykiai su visokia valdžia 95
Mano ryšiai su mokykla 98
Tarnystės 99
Bendrystė su parapijiečiais 102
Patilčių parapija 104
Sutartinis veikimas su aktyviais kunigais 105
Bandymai informuoti Romos Katalikų Bažnyčios vadovybę 116
Kun. Antanas Šeškevičius SJ 118
Liudytojo apklausos protokolas 122
Kun. Juozas Zdebskis 128
Kun. Juozo Zdebskio kalba teisme 137
Kun. Prosperas Bubnys 145
Kunigo Prospero Bubnio kalba Raseinių rajono liaudies teisme ... 146
Mindaugas Tomonis 148
Mindaugo Tomonio Laiškas
TSKP centro komitetui (fragmentai) 149
Kun. Zigmas Neciunskas..... 150
Išvykimas į Viduklę 153

Viduklėje, 1976–1983 metai 161

Kaip atsidūriau Viduklėje 161
Viduklės bažnyčia 164
Pradžia 166
Bažnyčios remontas 168
Viduklės parapijos bendruomenė 170
Blaivybės reikalai 175

Apie mūsų eisenas į kapines per Vėlines 177
Vaikų katekizavimas 183
Sekimas 189
Liudytojo V. Žviko apklausos protokolas 192
Valdžios spaudimas ir tikinčiųjų solidarumas 195
Popiežiaus Jono Pauliaus II užtarimas 204
Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas 210
Andriejus Sacharovas 229
Vyskupai tremtiniai 230
Lietuvos Katalikų Bažnyčios atgimimas 233
Atsakomieji KGB veiksmai 239
„Specialioji priemonė“ kunigui Juozui Zdebskiui 241
Švč. Sakramento išniekinimas Viduklėje 245
Vyskupas Antanas Vaičius 247
Sesuo Monika Gavėnaitė 251
Iš ses. Monikos Gavėnaitės tardymo protokolų 256
Sustiprintas persekiojimas 259

Trečiasis areštas..... 263

Tardymai 266
Teismas 270
Šmeižimas po teismo 271
Puolimas: fragmentai iš tarybinės spaudos 272
Užtarimas 276
Fragmentas iš „LKB Kronikos“ Nr. 57 278
Kalėjime 280
Gintautas Iešmantas 282
Kalinimo pokyčiai ir išvykimas į tremtį 283
Prezidentui Ronaldui Reiganui
(kalba susitikime Los Angeles, 1989-08-22) 288

Tikinčiųjų Teisėms Ginti Katalikų komiteto narių kun. Jono Kaunecko, kun. Sigito Tamkevičiaus, kun. V. Vėlavičiaus, kun. J. Zdebskio Liudytojo apklausos protokolai 293

Kaunecko Jono liudytojo apklausos protokolas, 1983-01-27 294
Tamkevičiaus Sigito liudytojo apklausos protokolas, 1983-02-28 .. 297
Vėlavičiaus Vinco liudytojo apklausos protokolas, 1983-03-15 300
Zdebskio Juozo liudytojo apklausos protokolas, 1983-03-20 306

Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto nario kun. Alfonso Svarinsko kaltinamojo tardymo protokolai..... 309

Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-01-26 310
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-01 313
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-01 318
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-02 321
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-03 328
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-04 331
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-04 333
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-08 337
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-11 343
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-14 348
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-21 352
Tyrimo eksperimento protokolas, 1983-02-22 354
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-24 356
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-25 360
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-02-28 364
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-03-01 368
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-03-05 371
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-03-09 374

Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-03-10 378
Kaltinamojo tardymo protokolas, 1983-03-15 381

Laiškai 385

Kun. Antano Šeškevičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui į Miroslavą, 1967-01-25 388
Vysk. Vincento Sladkevičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui į Miroslavą, 1967 m., šv. Velykos 391
Vysk. Julijono Steponavičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui į Miroslavą, 1967-03-26 393
Vysk. V. Sladkevičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui į Miroslavą, 1967 m., šv. Alfonso šventė 395
Kun. Sigito Tamkevičiaus laiškas į Miroslavą, 1967-08-01 397
Kun. Pranciškaus Mačio laiškas
kun. A. Svarinskui į Miroslavą, 1967-10-07 399
Vysk. J. Steponavičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui, 1971 m., šv. Kalėdos 401
Kun. A. Svarinsko laiškas
ses. Nijolei Sadūnaitei į kalėjimą, 1977-12-15 403
Kun. A. Svarinsko laiškas
kun. Juozapui Zdebskiui, 1978-03-19 405
Vysk. Liudviko Povilonio laiškas
kun. A. Svarinskui, 1978-12-29 407
Kun. Stanislovo Valiukėno laiškas
kun. A. Svarinskui į Viduklę, 1979-10-07 409
Kun. Liudviko Puzono laiškas kun. A. Svarinskui, 1979-10-04 411
Kun. L. Puzono laiškas kun. A. Svarinskui, 1979-10-06 413
Vysk. J. Steponavičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui į Viduklę, 1979-10-07 415
Vysk. V. Sladkevičiaus laiškas

kun. A. Svarinskui į Viduklę, 1980-07-30 417
Vysk. Antano Vaičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui į Viduklę, 1980-10-04 419
Vysk. V. Sladkevičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui į Viduklę, 1980-12-07 421
Vysk. J. Steponavičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui į Viduklę, 1981 m., šv. Velykos 423
Vysk. V. Sladkevičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui į Viduklę, 1981-06-10 425
Vysk. J. Steponavičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui į Viduklę, 1981 m., šv. Kalėdos 427
Vysk. J. Steponavičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui, 1982 m., šv. Velykos 429
Kun. Jono Žvinio laiškas kun. A. Svarinskui, 1982-04-11 431
Kun. prof. Stasio Gruodžio laiškas
kun. A. Svarinskui, 1982-05-12 433
Vysk. J. Steponavičiaus laiškas
kun. A. Svarinskui, 1982 m., šv. Alfonso šventė 435
Kun. S. Valiukėno laiškas kun. A. Svarinskui, 1982-10-12 437
Kan. Stanislovo Kiškio laiškas
kun. A. Svarinskui, 1982 m., šv. Kalėdos 439
Kun. A. Svarinsko laiškas broliui Vytautui
po teismo kelionėje į kalėjimą, 1983 m. gegužės mėn. 442
Kun. Adomo Almino laiškas
ses. Monikai Gavėnaitei, 1985-01-01 445
Kun. A. Svarinsko laiškas
broliui ir sesei iš kalėjimo, 1984-10-20 447
Kun. A. Svarinsko laiškas
ses. M. Gavėnaitei iš kalėjimo, 1985-05-09 449
Kun. A. Svarinsko laiškas

ses. M. Gavėnaitei iš kalėjimo, 1987-12-14 453
Kun. S. Tamkevičiaus laiškas iš kalėjimo
ses. M. Gavėnaitei, 1988-09-08 457

Represuotas neteisėtai 459

**Paskutinis monsinjoro Alfonso Svarinsko įrašas prieš mirtį –
žodis mums** 463

Sudarytojų žodis 467
Vardų rodyklė 470
Kryžiaus kun. Alfonso Lipniūno atminimui rėmėjai 487
Monsinjoro Alfonso Svarinsko ir Partizanų atminimo
vakaro Vilniaus rotušėje rėmėjai 489
Atminimo koplytstulpio vyskupui Pranciškui Ramanauskui
ir atminimo kryžiaus Kadrėnų kaimo partizanams rėmėjai 491

2005 m. (fotografija A.Ufartas/BFL)

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS

Alfonsui Svarinskui *Į 2010-06-15 prašymą*
Odminių g. 10-2

PAŽYMA APIE ALFONSĄ SVARINSKĄ

2010-07-10 Nr. P2-3542

Lietuvos TSR valstybės saugumo komiteto (KGB) archyvinio fondo K-1 (toliau – Fondas K-1) baudžiamosios bylos Nr. 17697/3, baudžiamųjų bylų kartotekos Nr. 2 (toliau – Kartoteka Nr. 2) kortelių duomenimis, Alfonsas Svarinskas, Vaclovo, g. 1925 m., iki suėmimo gyvenęs nelegaliai, Ypatingojo pasitarimo prie TSRS valstybės saugumo ministerijos 1948-03-27 nubaustas pagal RTFSR BK 17-58-1a, 58-11 str. už „kontrrevoliucinio nacionalistinio būrio rėmimą“ 10-čiai metų pataisos darbų lagerio, bausmės atlikimo laiką skaičiuojant nuo 1946-12-31, po bausmės atlikimo paleistas iš Minlago 1956-03-20.

Fondo K-1, LTSR KGB operatyvinės įskaitos bylų abėcėlinės kartotekos Nr. 20 (toliau – Kartoteka Nr. 20) 1958-09-23 sudarytos kortelės Nr. 35967 duomenimis, KGB prie LTSR Ministrų tarybos (MT) įskaitos archyvų skyriuje kunigui Alfonsui Svarinskui, Vaclovo, g. 1925 m. Ukmergės r. Kadrėnų k., 1956-10-04 buvo užregistruota byla-formuliaras Nr. 7463. Operatyvinės įskaitos priežastis – katalikų dvasininkas, teistas už nusikalstamą ryšį su ginkluoto būrio nariais: grįžęs iš įkalinimo vykdė aršią antitarybinę agitaciją, už kurią nuteistas 1958-07-26. Dėl A. Svarinsko arešto byla-formuliaras Nr. 7463 1958 m. rugsėjo mėn. buvo perduota KGB prie LTSR MT įskaitos archyvų skyriaus agentūrinių bylų fondui, suteikiant bylai Nr. 37236.

Lietuvos TSR valstybės saugumo komiteto KGB 10-tojo skyriaus fondo K-15 (toliau – Fondas K-15) operatyvinės įskaitos bylų registravimo žurnalo duomenimis Alfonso Svarinsko archyvinė byla-formuliaras Nr. 37236, perduota KGB prie LTSR MT 4-osios valdybos, turėjo būti saugoma iki 1995 metų.

Fondo K-1 baudžiamosios bylos Nr. 44611/3, Kartotekos Nr. 2 kortelių duomenimis, LTSR Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų teisminės kole-

gijos 1958-07-26 nuosprendžiu Alfonsas Svarinskas, iki suėmimo tarnavęs Betygalos bažnyčios kunigu, kaltinant antitarybinio turinio leidinių laikymu, sakymu pamokslo, kuriuo šmeižė tarybinę tikrovę ir kvietė jaunuomenę nepasiduoti komunistų partijos įtakai, nuteistas pagal BK 58-10 str. 6-iais metais laisvės atėmimo, be teisių suvaržymo, bausmės atlikimo laiką skaičiuojant nuo 1958-04-09, po bausmės atlikimo paleistas iš Dubrovlago 1964-04-09. LTSR Ministrų tarybos 1965-07-21 nutarimu Nr. 337c leista gyventi Lietuvoje.

Lietuvos TSR prokuratūros spec. bylų skyriaus-tardymo valstybės saugumo organuose (KGB) priežiūros skyriaus archyvinio fondo K-6 (toliau – Fondas K-6) priežiūrinėje byloje Nr. 5825 esančio LTSR prokuratūros 1963-04-10 rašto duomenimis, LTSR Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų teisminės kolegijos 1962-02-22 nutartimi A. Svarinską pripažino ypatingai pavojingu recidyvistu.

LTSR KGB operatyvinių bylų fondo K-30, operatyvinio stebėjimo byloje „Nagliec“ (b. Nr. 882) esančioje KGB Kauno m. skyriaus 4-tojo poskyrio 1973-01-07 pažymoje apie „Nagliec“ [Juozas Zdebskis] ryšius įrašytas Alfonsas Svarinskas, Kapsuko r. Igliaukos bažnyčios klebonas, operatyvinio stebėjimo bylos (DON) objektas.

Lietuvos TSR valstybės saugumo komiteto (KGB) rajonų poskyrių archyviniame fonde K-11 (toliau – Fondas K-11) esančiame KGB prie LTSR Ministrų tarybos (MT) Kapsuko m. skyriaus 1976 m. agentūrinių operatyvinių priemonių 5-tąja linija plane rašoma, kad operatyvinio ištyrimo byloje (DOR) tiriamas Igliaukos parapijos kunigas Svarinskas pravarde „Neispravimyj“ [Nepataisomas], vienas iš „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ leidinio organizatorių. Planuota „aktyvinti tyrimą išaiškinant konkrečius jo nusikalstamos veikos faktus ir juos dokumentuoti“. Tyrimas turėjo vykti kontaktuojant su LTSR KGB 5-tu skyrium, KGB Kauno m., KGB Alytaus r., KGB Vilkaviškio r. skyriais, iki 1976-02-01 turėjo būti parengtas naujas aktyvesnio agentūrinių operatyvinių „Neispravimyj“ tyrimo priemonių planas.

Fondo K-11, KGB Raseinių r. skyriaus 1979-02-20 pažymos duomenimis, Vilniuje viešint akredituotiems kapitalistinių šalių korespondentams, Raseinių ryšių mazge buvo tikrinamos siunčiamos ir gaunamos telegramos, kurių trys paimtos operatyviniais tikslais, jų tarpe – iš Vilniaus Geraldos

siųsta 1979-02-06 telegrama Svarinskui, kurioje buvo parašyta: ligonis gydosi, atvykti negali. KGB Raseinių sk. 1979 m. darbo ataskaitoje rašoma, kad kartu su LTSR KGB 5-tos tarnybos 3-iuoju skyriumi buvo tiriamas operatyvinio tyrimo bylos Nr. 22 „Pautina“ [Voratinklis] objektas „Neispravimyj (kitur – „N“) ir jo ryšiai, tam buvo naudojami agentai, patikimi asmenys. Vykdant respublikos KGB vadovybės priemonių planą kompromituojant ir išardant Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą, buvo dokumentuojama objekto priešiška ir antivisuomeninė veikla. Iš patikėtinių ir partinio tarybinio aktyvo gauta apie 30 paaiškinimų apie jo pamokslus, padaryti 3 įrašai, užkirstas kelias ekstremistinio pobūdžio pamokslui religinės šventės Šiluvos bažnyčioje metu. Su KGB 5-tos tarnybos 3-o skyriaus pagalba buvo parengtas ir publikuotas rajono laikraštyje mokytojo Vaicekausko, buvusio kunigų seminarijos klieriko, vieno „N“ pamokslo demaskavimas. KGB Raseinių r. skyriaus ir KGB 5-tos tarnybos 3-ojo skyriaus surinktos medžiagos pagrindu LTSR prokuratūroje „Neispravimyj“ pareikštas oficialus įspėjimas publikuojant tai spaudoje. 1979-11-01 dokumentais užfiksuotas įstatymu numatytų religinių eitynių taisyklių pažeidimas, LDT VK administracinė komisija paskyrė „N“ piniginę baudą (už panašų pažeidimą praeitais metais ir atsisakymą mokėti baudą, 1979 m. sausio mėn. bauda iš „N“ išieškota teismine tvarka). Apie „N“ religinę-pamokslininkišką veiklą nuolat buvo informuojamas partijos rajono komiteto sekretorius ir atsižvelgiant į šią informaciją vykdytos tikslingos politinio auklėjimo priemonės. Apie „N“ vertingą operatyvinę informaciją pateikė KGB Kauno, Klaipėdos ir kai kurių kitų miestų skyriai. Ataskaitoje rašoma, kad dalis rajono kunigų pritaria kai kuriems „Neispravimyj“ veiksmams tikėdamiesi ateityje gauti „laisvesnes rankas“ klerikalinei veiklai ir geresnes sąlygas savo pasipelnymui. Tačiau jie nepritaria „Neispravimyj“ nesitaikstymui su neveikliais ir linkusiais į dykinėjantį (rusų kalba – prazdnyj) gyvenimą kunigais. Daugelis jų, bijodami valdžios represinių priemonių, nenori turėti nieko bendro su ekstremistais. Šios aplinkybės padeda izoliuoti „Neispravimyj“ ir gali būti panaudotos prieštaravimų bažnytininkų tarpe gilinimui.

Fonde K-11 esančioje KGB Raseinių r. sk. pažymoje apie ryšių su dirbančiai-

siais stiprinimo 1979–1980 m. rezultatus rašoma, kad pagal KGB Raseinių sk. informaciją rajono partijos komitetas per partinių ir komjaunimo organizacijų vadovus vykdė auklėjamąjį arba įspėjamąjį darbą eucharistų eitynių dalyvių, aktyviausių Viduklės religinių fanatikų, padedančių DOR objektui „Neispravimyj“ vykdant ekstremistinę veiklą, atžvilgiu. KGB Raseinių r. skyriaus viršininko V. Gardausko asmeniniame 1981 m. darbo plane rašoma, kad tiriant DOR Nr. 22 bylos objektą „Neispravimyj“, agentų pagalba reikia aiškintis jo ekstremistinius ketinimus ir laiku imtis priemonių juos sužlugdyti, tęsti priešiškų ir šmeižikiškų pasisakymų dokumentavimą. KGB Raseinių r. skyriaus 1981 m. darbo ataskaitos duomenimis, buvo gauti duomenys, kad nuteisus Skuodį ir kt., „Neispravimyj“ neigiamai vertino antitarybinių elementų susiskaidymą, bandė rinkti iš kunigų informaciją apie tikinčiųjų persekiojimą ir tikinčių mokinių incidentus su mokyklų vadovybe. „N“ ir jo ryšių atžvilgiu buvo taikomos įspėjamosios-profilaktinės priemonės per apylinkių ir rajono vykdomuosius komitetus, prokuratūrą, r. Vidaus reikalų skyrių. Už eitynių 1981-11-01 iš bažnyčios į kapines Viduklėje organizavimą „N“ patrauktas administracinėn atsakomybėn sumokant 50 rub. baudą. Patikėtinių ir partinio tarybinio aktyvo pagalba nuolat dokumentuojami „N“ ir jo bendrininkų, atvykusių į Viduklę ar Šiluvą, pamokslai, gauta daugiau 50 paaiškinimų.

Fonde K-1 esančiame LTSR KGB tardymo skyriaus 1981 metų organizacinių priemonių ir parengtinio baudžiamųjų bylų tyrimo plane rašoma, kad padedant LTSR 5-tai tarnybai dokumentuoti kunigų ekstremistų Tamkevičiaus ir Svarinsko nusikalstamą veiklą ir sprendžiant jų patraukimą baudžiamojon atsakomybėn, pavesti tardytojams ištirti operatyvinę medžiagą, teisminius įrodymus ir parengti bendrą operatyvinių priemonių bei tardymo veiksmų planą tiriant budžiamąją bylą. LTSR KGB tardymo skyriaus 1981 m. priemonių plane rašoma, kad reikia kartu su 5-tąją tarnyba parengti kontrpropagandines priemones realizuojant grupinę operatyvinio tyrimo bylą „Pautina“, jei „Tomovas“ ir „Neispravimyj“ būtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

Fonde K-11 esančioje KGB Raseinių sk. 1982 m. darbo ataskaitoje rašoma, kad tam tikras skaičius patikėtinių, partinių aktyvistų, kurių paaiškinimuose pilniausiai ir konkrečiausiai atsispindėjo priešiška „Neispravimyj“ veikla,

buvo apklausti KGB tardytojų ir dokumentais patvirtinta objekto nusikalstama veikla. Už vaikų ir jaunimo susirinkimus „Neispravimyj“ namuose, kurių viename dalyvavo 15 suaugusių ir iki 30 vaikų, „Neispravimyj“ ir bažnyčios komiteto pirmininkas nubausti administracine pinigine bauda. Už eitynių organizavimą iš bažnyčios į kapines 1981-11-01 „Neispravimyj“ vėl nubaustas administracine pinigine bauda. Buvo gauta informacija apie daugelį jo ryšių su Vatikano kanalų paieška, siekiant ten perduoti religiniams ekstremistams naudingą informaciją, apie bandymus kunigų seminarijoje lojalius kunigus pakeisti reakcionieriais, pastangas išsaugoti įtaką kai kuriems kunigams ir skatinti labiau aktyvią jų ekstremistinę veiklą.

Fondo K-1, Kartotekos Nr. 20 kortelės Nr. 35968, sudarytos 1984-04-26, duomenimis, LTSR KGB 5-tos tarnybos 3-as skyrius Raseinių r. Viduklės parapijos klebonui Alfonsui Svarinskui, Vaclovo ir grupei asmenų 1983-01-06 užregistravo operatyvinio ištyrimo bylą (DOR) Nr. 35 „Pautina“, anksčiau vestą kaip grupės asmenų operatyvinio ištyrimo bylą (DOR) Nr. 22. A. Svarinsko operatyvinės įskaitos priežastis – katalikų dvasininkas, vykdęs antitarybinę agitaciją ir propagandą rašytiniu būdu. Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto narys, susijęs su nelegalių antitarybinių leidinių leidimu. 1984 m. balandžio mėn. realizuota operatyvinio ištyrimo byla Nr. 35 „Pautina“ perduota LTSR KGB 10-tojo skyriaus operatyvinių bylų fondui suteikiant bylai Nr. 44218.

Fondo K-15 operatyvinės įskaitos bylų registravimo žurnalo duomenimis, grupinio operatyvinio ištyrimo byla (DGOR) Nr. 35, archyviniu Nr. 44218, turėjo būti saugoma nuolat. Žurnalo duomenimis, LTSR KGB 5-ta tarnyba šią bylą vedė Alfonsui Svarinskui, Sigitui Tamkevičiui, g. 1938 m., Jonui Kauneckui, g. 1938 m., Leonui Kalinauskui, g. 1925 m., Vincui Velavičiui, g. 1914 m., Algimantui Keinai, g. 1937 m., Vaclovui Stakėnui, g. 1934 m.

Fonde K-1 saugomas LTSR KGB 5-tos tarnybos ir LTSR KGB tardymo skyriaus 1983-01-20 agentūrinių operatyvinių priemonių ir tardymo veiksmų realizuojant grupės asmenų operatyvinio tyrimo bylą „Pautina“ planas. Plane rašoma, kad surinkti įrodymai apie tai, kad grupinio operatyvinio ištyrimo bylos (DGOR) „Pautina“ objektai-kunigai-ekstremistai S. Tamkevičius, du kartus teistas už ypatingai pavojingus valstybinius nusikaltimus Viduklės klebonas Al-

fonsas Svarinskas, Jonas Kauneckas [...] aktyviai veikia keldami dvasininkų ir tikinčiųjų antitarybines ir nacionalistines nuotaikas [...], 1978 m. lapkričio mėn. įsteigė Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą, kurio vardu parengti ir išplatinti 53 dokumentai, didžiojoje jų dalyje puolama TSKP ir tarybinės valstybės politika religijos bei bažnyčios, socialinių ekonominių, nacionalinių santykių atžvilgiu [plane aprašomas KGB, partinių-tarybinių organų, VRM, Prokuratūros vykdytos profilaktinės priemonės Svarinsko ir kitų atžvilgiu, kunigų veikla siekiant sukurti „organizuotą opoziciją" respublikoje ir LTSR KGB priemonės vykdant LKP CK nurodymą Prokuratūrai ir LTSR KGB patraukti baudžiamojon atsakomybėn Svarinską ir kitus gautos iš LTSR KGB informacijos pagrindu].

Fonde K-1 saugomi Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto 1978–1982 m. raštų LTSR ir TSRS institucijoms kopijos nuorašai, Lietuvos TSR prokuratūros 1983-01-26 „pažyma apie kunigo-reakcionieriaus A. Svarinsko nusikalstamą veiklą" (mašinraštis, be autoriaus ir parašo).

Fonde K-1 esančiame LTSR KGB tardymo skyriaus 1983-04-15 pranešime TSRS KGB tardymo skyriui apie parengtinio tyrimo užbaigimą Svarinsko byloje rašoma, kad siekiant paveikti Svarinską ir išvengiant galimų jo ekscesų teisminiame posėdyje bei siekiant gauti papildomą operatyvinę informaciją, toliau tęsiamas Svarinsko tyrimas kameroje, kartu su respublikinės spaudos atstovais rengiami straipsniai apie Svarinsko teismo procesą. „Katalikų komiteto" nariai esą gina Svarinską vaizduodami jį nacionaliniu herojumi, parengė pareiškimus respublikinėms ir sąjunginėms instancijoms, rinko parašus dvasininkų ir tikinčiųjų tarpe, be to, vasario mėn. apie Svarinską išleistas ir perduotas į užsienį „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos" Nr. 56.

Fonde K-1 saugomi LTSR KGB tardymo izoliatoriaus 1983-04-11 lydraštis LTSR prokuratūros tardytojui E. Bičkauskui, kuriame nurodoma, kad siunčiami peržiūrėjimui laiškai, atsiųsti kaliniui Alfonsui Svarinskui, laikytam LTSR KGB tardymo izoliatoriuje ir gyventojų sveikinimai-atvirutės adresu Lenino pr. 40, Vilnius.

Fondo K-1 baudžiamosios bylos Nr. P-14241 duomenimis, LTSR Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų kolegija 1983-05-06 nuosprendžiu nuteisė Viduklės parapijos kleboną Alfonsą Svarinską pagal LTSR BK 68 str. 1 d. už

tai, kad „1978–1983 metų laikotarpyje, siekdamas susilpninti tarybų valdžią, sistemingai skleidė valstybinę ir visuomeninę santvarką žeminančius šmeižikiškus prasimanymus“ laisvės atėmimu 7 metams su nutrėmimu 3 metams.

Fonde K-1 saugomi Lietuvos tikinčiųjų 1983 m. gegužės mėn. pareiškimai ir protestai su parašais TSRS generaliniam prokurorui, TSKP generaliniam sekretoriui Jurijui Andropovui, LTSR prokurorui reikalaujant paleisti suimtą Viduklės kleboną kunigą Alfonsą Svarinską.

Fonde K-6 saugomas LTSR prokuroro pranešimas TSRS prokuratūrai, kuriame rašoma, kad vadovaujantis TSKP CK sekretoriato 1981-09-28 nutarimu „Dėl ateistinio auklėjimo stiprinimo“, analogišku LKP CK biuro 1982-01-11 nutarimu bei [TSRS generalinės prokuratūros] 1981-10-16 nurodymu stiprinti prokurorinę priežiūrą, ypatingas dėmesys skiriamas „kovai su religiniu ekstremizmu ir piktybiniu religinių kultų įstatymų pažeidimu. Pranešime nurodoma, kad nepaisant įspėjimų priešišką veiklą tęsė Tikinčiųjų teisėms ginti komitetas, todėl Tamkevičiui ir Svarinskui buvo pritaikytos baudžiamosios priemonės, kiti 6 „komiteto“ nariai gavo prokuratūros įspėjimus. Pranešime rašoma, kad LTSR prokuratūra kovą su religiniu ekstremizmu koordinavo su kitais teisėsaugos organais, ypač valstybės saugumo organais, religijų reikalų tarybos įgaliotiniu, vietinių tarybų vykdomaisiais komitetais; labai aktualiais klausimais siuntė informaciją LKP CK.

Fonde K-11 esančioje KGB Raseinių r. sk. 1983 m. darbo ataskaitoje rašoma, kad metų pradžioje suėmus kunigą Svarinską – grupinio operatyvinio tyrimo bylos „Pautina“ objektą pravarde „Neispravimyj“ – rajono operatyvininkai tiesiogiai dalyvavo ruošiant agentūrines operatyvines, įspėjamąsias-profilaktines ir, padedant rajono partijos komitetui, propagandines priemones. Tačiau Svarinsko suėmimą reakciniai kunigai ir jų pasekėjai vienuoliško elemento tarpe bei vadinamo bažnyčios aktyvo bandė panaudoti vadinamai jo gynybai. Blinstrubiškių invalidų namuose buvo paimtas kreipimosi Svarinsko gynybai tekstas su parašais, parengtas operatyvinio stebėjimo bylos objekto „Hidros“. Vidaus reikalų ministerijos organams atlikus „Hidros“ kratą, paimta daug Svarinsko fotonuotraukų su politiškai kenksmingu tekstu, skirtų platinimui, ir kt. leidiniai.

Ataskaitoje rašoma, kad KGB Raseinių skyriui atlikus tam tikrą poveikį per agentūrą ir patikėtinius bei daugeliui bažnyčios lankytojų atsitokėjus (otrezvlenije) po Svarinsko suėmimo, Viduklės parapijoje įvyko žymus nesutarimas, atskiriems lojaliai nusiteikusiems parapijiečiams drąsiau išreiškiant nepasitenkinimą ekstremistų elgesiu.

Fonde K-1 esančio LTSR KGB tardymo skyriaus 1985-03-27 rašte KGB Permės srities valdybos Skalkinsko pataisos darbų lageryje (PDL) rašoma, kad vyko Stanislovo Murausko ir Donato Jonučio, 1977–1985 m. Klaipėdoje ir Rokiškyje gaminusių religinio turinio atvirutes ir pardavinėjusių jas įvairių bažnyčių kunigams, baudžiamosios bylos tyrimas. 1979 m. vasarą buvusiam Viduklės klebonui Alfonsui Svarinskui jie pardavė 400 religinių atviručių, skirtų vaikų krikštijimui ir komunijos priėmimui. A. Svarinskas užsakė pagaminti 200 atviručių komunijos priėmimui, pateikė pavyzdį, kuriame įrašė pageidaujamą tekstą; atvirutės pavyzdys 1985-01-30 Murausko kratos metu buvo paimtas. Rašte nurodoma liudytoju apklausti Svarinską, tuo metu atliekantį bausmę Skalkinsko PDL.

Baudžiamosios bylos Nr. P-14241 duomenimis, LTSR Aukščiausiojo teismo prezidiumo 1989-06-26 nutarimu 1983-05-06 nuosprendis panaikintas, byla prieš A. Svarinską nutraukta, nesant jo veikloje nusikaltimo sudėties. Kartotekos Nr. 2 kortelės duomenimis, pagal TSRS ATP 1988-06-28 įsaką „Dėl bausmės dovanojimo", 1988-07-11 jis paleistas iš įst. VS-389/35 Permės srityje, Čusovsko r., Centralnyj gyvenvietės.

Fondo K-1, Kartotekos Nr. 20 kortelių Nr. 35969, 35969a, sudarytų 1989 m. sausio mėn., duomenimis, LTSR KGB 5-tos tarnybos 3-as skyrius 1989-01-30 Alfonsui Svarinskui, Vaclovo, g. 1925 m., gyvenusiam Kirchenstrase 5 D-8939 Bad Woerishofen BRD, pagal naują medžiagą užvedė operatyvinio ištyrimo (DOR) bylą Nr. 373 „Neispravymij". Operatyvinės įskaitos priežastis – „antitarybinė agitacija ir propaganda maskuojama religine politika žodine forma". Kortelėse rašoma, kad A. Svarinskas, anksčiau teistas tris kartus, 1988 m. išvyko gyventi į VFR, ten užmezgė ryšius su klerikalais, šmeižė padėtį LTSR, palaikė ryšius su bendraminčiais respublikoje. Kortelėje Nr. 35969a rašoma, kad operatyvinio ištyrimo byla Nr. 373 nutraukta 1990-03-13, nusik[alstama]

veik[la] nutr[aukta].

PAGRINDAS. F.K-1, ap.58, b. 17697/3, 1.150

F.K-1, ap. 61, Kartotekos Nr. 20 kortelės Nr. 35967, Nr. 35968, 35969, 35969a.

F.K-1, ap. 61, Kartotekos Nr. 2 kortelės.

F.K-1, ap.58, b. 44611/3, l. 264–248.

F.K-15, ap. 1, b. 1361, L. 197, 198.

F.K-15, ap. 1, b. 1368, 1. 44, 45, 46.

F.K-11, ap. 1, b. 1827, L. 51.

F.K-1, ap. 8, b. 216, l. 143–152.

F.K-1, ap. 8, b. 241, l.31, 60, 96–98.

F.K-1, ap. 8, b. 248, l. 193–196.

F.K-1, ap. 46, b. 1795, 1.1, 2.

F.K-1, ap. 46, b. 1802, l. 1–43.

F.K-1, ap. 46, b. 1755, l. 43–95.

F.K-1, ap. 46, b. 1796, 1–154.

F.K-1, ap. 46, b. 1798, l. 1–79.

F.K-1, ap. 46, b. 1800, l. 1–12.

F.K-6, ap. 2, b. 210, l. 5–11.

F.K-1, ap. 58, b. P-14241, t. 17, l. 313, 323, 341, 343.

F.K-30, ap. 1, B. 882, L. 185.

F.K-11, ap.1, b. 2699, 1. 2, 23, 24, 28.

F.K-11, ap. 1, b. 2707, 1. 21, 45, 51.

F.K-11, ap. 1, b. 2717, l. 36, 37.

F.K-11, ap. 1, b. 2722, l. 46, 49, 50.

F.K-6, ap. 1, b. 5825, l. 60.

Pastaba. LTSR KGB archyviniuose fonduose Alfonsui Svarinskui vestos

1956–1958 m. byla-formuliaras archyviniu Nr. 37236, grupinio operatyvinio tyrimo byla „Pautina“ archyviniu numeriu Nr. 44218, 1989–1990 m. operatyvinio tyrimo byla Nr. 373 „Neispravimyj“ nerastos.

Informuojame, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvo įstatymo (Žin., 1995, Nr. 107-2389, 2004, Nr. 57-1982, 2007, Nr. 4-154) 20 str. 3 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-06-13 nutarimu Nr. 579 patvirtintų priėjimo prie Nacionalinio dokumentų fondo ypatingosios dalies ribojamų dokumentų ir jų naudojimo taisyklių p. 15.1 ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento (VSD) raštais, priėjimas prie kai kurių bylų, kuriose esančių dokumentų pagrindu parengta pažyma, yra ribojamas: F.K-11, ap. 1, b. 1827 (VSD raštas 2008-09-02 Nr. V-300(10.37), K-30, ap. 1, B. 882 (VSD raštas 2007-12-03 Nr. V5-433 (10.37)), K-11, ap. 1, B. 2707, b. 2717, b, 2722 (VSD raštas 2007-12-03 Nr. V5-433 (10.37)).

Direktorius *Ovidijus Lėveris*
KGB dokumentų skyriaus vedėja *Vilma Ektytė*

Vilma Ektytė, tel. (85) 2514212
P1-2463

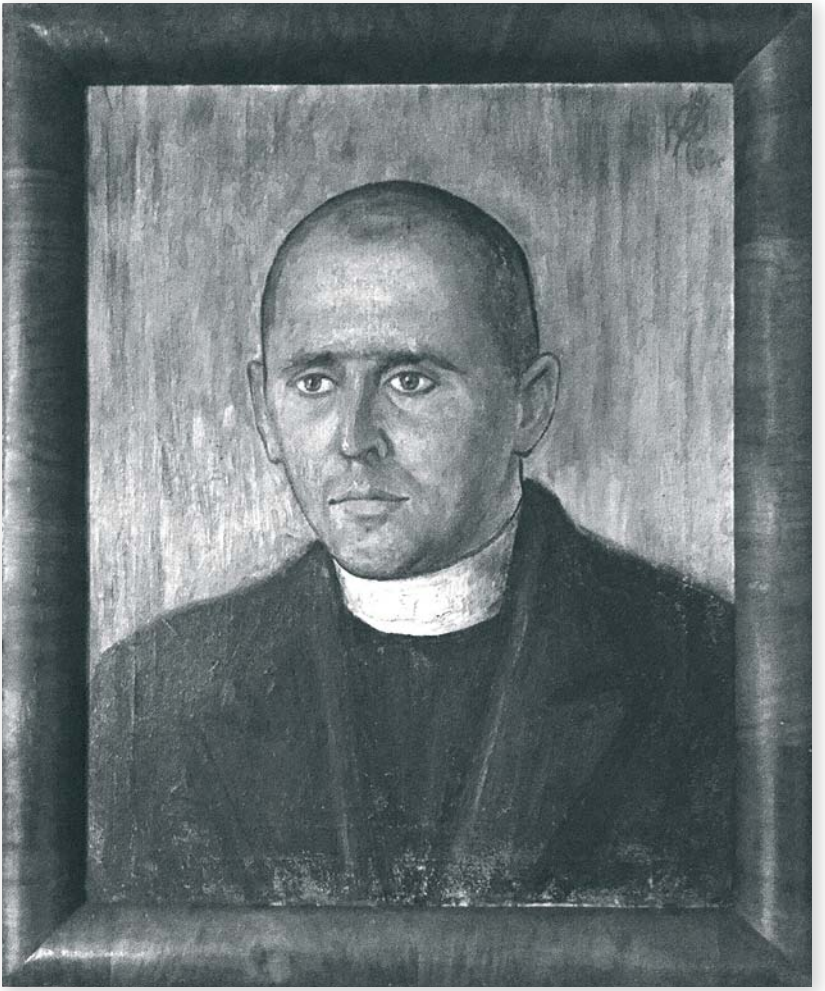

Po antrojo kalinimo atminimui parsivežiau rusų dailininko, politinio kalinio, nutapytą mano portretą

Dvidešimt mėnesių be registracijos ir be parapijos

1964 metų balandžio mėnesį po antrojo kalinimo grįžau į Lietuvą. Pamačiau, kad žmonės čia labai pasikeitę. Dauguma prasigyveno, praturtėjo. Klestėjo korupcija ir spekuliacija. Visų mintys sukosi apie rublį. Tuo tarpu dvasinėje plotmėje buvo visiškas skurdas, prisitaikymas, pesimizmas ir apatija.

Apsistojau Vilniuje, Odminių gatvėje. Dvidešimt mėnesių gyvenau neregistruotas, ir man neleido eiti kunigo pareigų.

Lankydavau draugus, su kuriais kartu kalėjom. Kalėjimų bičiuliai kunigai savo parapijose leisdavo man sakyti pamokslus. Su lagerio draugais susitikdavome įvairiose vietose – Kaune, pas partizaną Joną Čeponį, Kulautuvoje, kur anksčiau dirbau, kitur.

Susitikimas Kulautuvoje. Prieš sudeginant kalinių drabužius. Povilas Butkevičius, Jonas Žemaitis, Algis Mielkus, Romanas Čiplys, kun. Alfonsas Svarinskas, kun. Petras Našlėnas

Kulautuvoje susitikę sugalvojome „protesto“ akciją – sudeginti savo lagerio drabužius.

Taip važinėjau po visą Lietuvą. Aplankydavau ir ištremtus vyskupus Julijoną Steponavičių ir Vincentą Sladkevičių.

Susitikimas Kulautuvoje. Prieš sudeginant kalinių drabužius. Kun. Petras Našlėnas, kun. Alfonsas Svarinskas, gyd. Romanas Čiplys, gyd. Povilas Butkevičius, Jonas Žemaitis, Algis Mielkus

Tik kai įsikišo Ukrainos kardinolas J. Slipyj ir Romoje susidomėjo mano reikalais, man leido kunigauti Dzūkijoje, Vilkaviškio vyskupijoje – Miroslavo parapijoje pradėjau eiti altaristos pareigas. Priklausiau Kauno arkivyskupijai, tačiau kaip nepatikimą sovietinei santvarkai žmogų mane ištrėmė pas suvalkiečius. Suvalkijoje perėjau kelias parapijas: Miroslavo, Kudirkos Naumiesčio, paskui – Igliaukos, dar aptarnavau ir Patilčius.

Į Miroslavą išvykau gavęs kunigo registracijos pažymėjimą su Religijos reikalų įgaliotinio KGB darbuotojo Justo Rugienio parašu. Registracijos pažymėjimą man į Vilnių atvežė Kauno kurijos kancleris kan. Steponas Telksnys.

Miroslavo parapijoje, 1965–1971 metai

Parapijos istorija

Miroslavo parapija įkurta 1744 metais Miroslavo miestelyje, esančiame 12 kilometrų į pietvakarius nuo Alytaus. 1763 metais Bendrių dvaro savininkai Antanas ir Teresė Važinskai savo lėšomis pastatė Miroslave medinę bažnyčią ir pakvietė čia vienuolius marijonus. Važinskai pastatė ir medinį vienuolyną užrašydami jam savo turtą. Deja, 1835 metais žaibas bažnyčią sudegino.

1847 metais už gyventojų aukas ir valdžios lėšas išaugo graži dvibokštė mūro bažnyčia ir mūro vienuolynas. Bažnyčia buvo miroslaviečių pasididžiavimas ir apylinkės puošmena.

Miroslavo marijonai aktyviai įsijungė į 1863 metų sukilimą: rėmė sukilėlius ir ragino žmones jiems padėti. Numalšinus sukilimą caro įsakymu vienuolynas buvo panaikintas.

1875 metais į Miroslavą buvo paskirti kunigai pasauliečiai, kurie uoliai gaivino lietuvybę šiame krašte – Antanas Kudirka, Simonas Račiūnas, Seinų kunigų seminarijos profesorius Antanas Radžiūnas (Radzinskas), Lukas Staugotis ir Juozas Karužas.

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui rusai atsitraukdami susprogdino bažnyčios bokštus, o pačią bažnyčią sudegino. Parapijos rūpesčiai užgulė ant vikaro kun. Juozo Lelešiaus pečių. Jo dėka bažnyčia buvo atstatyta ir 1922 metais pašventinta.

Miroslavo Švč. Trejybės bažnyčia ir nacionalizuota klebonija, 1965 metai

Miroslavo Švč. Trejybės bažnyčios vidus, 1965 metai

Po kun. Lelešiaus mirties Miroslave dirbo klebonas kun. Stanislovas Mikilkevičius, kuriam čia teko išgyventi Antrojo pasaulinio karo sunkumus. 1944 metais, grįžtant frontui, buvo suniokota pusė parapijos kaimų, Miroslavo miestelis, bažnyčia apgriauta: pusiau nugriuvo vienas bokštas, išdaužyti langai, nuplėštas stogas, sudeginta klebonija, špitolė, ūkio pastatai. Naktį bažnyčioje pro stogą buvo matyti žvaigždės.

Remontuoti bažnyčią ėmėsi kunigas Jonas Maskvytis su miroslaviečiais. Jis pastatė ir kleboniją. Po jo remontus tęsė ir baigė kunigas Albinas Jaudegis. Pokario metais čia dirbo kunigas Antanas Aleksandravičius.[1]

Tarnystės Miroslave pradžia

Dar kai buvau Vilniuje, mane aplankė Miroslavo klebonas Albinas Jaudegis ir paprašė nuvažiuoti į atlaidus Rumbonyse, šalia Alytaus, ir pasakyti pamokslą. Tai buvo 1965 metų vasaros pabaiga. Nuvykau, o po atlaidų nuvažiavau į Miroslavą.

Be klebono A. Jaudegio, čia dirbo altarista Antanas Zakaryza. Man atvykus jį perkėlė į Prienus. Miroslave pradėjau darbuotis kaip altarista. Tada visus grįžusius iš lagerio skirdavo tik altaristos pareigoms.

Klebonas Jaudegis maloniai priėmė, buvo draugiškas. Jis pasamdė mašiną ir per dvi dienas apvežiojo mane beveik po visas apylinkines klebonijas. Taip susipažinau su daugeliu gretimose parapijose dirbusių kunigų.

Apylinkės pirmininku tada buvo Vytautas Žvaliauskas. Neblogas žmogus, bet girtuoklėlis. Jis manęs nepuolė, tik priekaištavo, kad nesiregistruoju kariniame komisariate.

– Negaliu to daryti, nes nesu karininkas. Be to, manęs neregistruoja kaip piliečio, – paaiškinau. Tada nurimo.

Kai atvažiavau į Miroslavą, manęs dar kokius tris mėnesius neregistravo. Nunešiau į apylinkės kontorą dokumentus ir palikau:

– Jei užregistruosit, gerai, jei ne – tiek to.

---

1 Plg.: Juozas Petrauskas. Miroslavas // *Alytaus Naujienos*, 1993 m. lapkričio 10 d. Nr. 177.

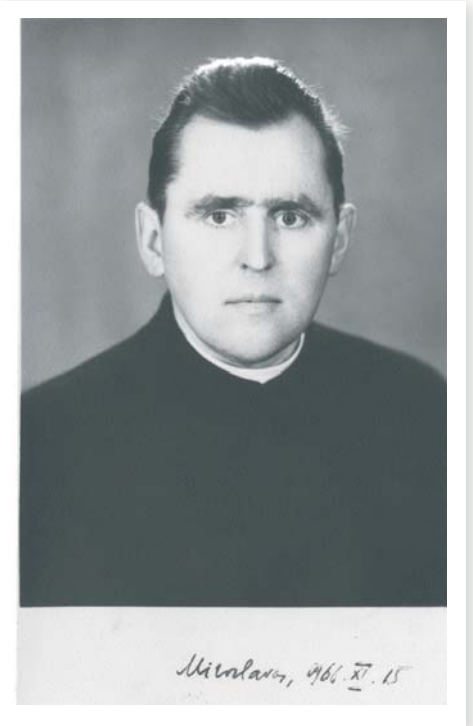

| 1966 metai

Paskui darbuotojai patys užregistravo ir dokumentus atnešė man į namus.

Tais pačiais metais prieš Kūčias buvau iškviestas į KGB, įsikūrusį Alytaus milicijos pastato antrame aukšte. Prisistatė aukštas civiliškai apsirengęs KGB pulkininkas, Alytaus rajono įgaliotinis Albinas Gurbininkas.

– Už ką tave teisė?

– Prokuroras man sakė, kad aš „vraždiebno molčal i antisovietski ulybalsia“[2].

Juokėsi. Atsakymas jam patiko, ir buvo viskas aišku.

Aš dažnai kagiebistus nuramindavau juokais. Jiems patiko, kad nesiginčiju, bet viską nuleidžiu juokais.

Tada pulkininkas sako:

– Nuo mano parašo priklauso, ar dirbsi Miroslave.

– Galit nepasirašyti, man neblogai ir Vilniuje.

– Na, gerai, dirbsi Miroslave.

Jis ėmė pasakoti, kad čia pramonės rajonas, daug darbininkų, gali būti šnipų ir panašiai.

– Viršininke, – pasakiau, – duodu jums garbės žodį, kad su motinos pienu paveldėjau garbės pajautimą ir jokiems šnipams netarnausiu. Ekonomikos ir politikos neliesiu, bet Dievo garbei darysiu viską, ką sugalvosiu!

2 Rusų kalba: *Priešiškai tylėjau ir antitarybiškai šypsojausi*.

Daugiau jis nieko nesakė, tik priėjo ir padavė ranką (tai irgi įdomus poelgis). Ir tikrai – ką bedariau, jis man nieko nedarė.

Religijos reikalų tarybos įgaliotinis buvo nustatęs tvarką, kad be leidimo iš kitos parapijos kunigo kviestis negalima. Mano klebonas buvo geras, netrukdė: atlaikai rytines šv. Mišias ir laisvas. Aš gaudavau pakvietimų ir važiuodavau į kitas parapijas, vesdavau rekolekcijas, važinėjau į atlaidus. Miroslave buvau įsigijęs motociklą „Emka“ iš kun. Prano Račiūno. Per atlaidus apvažiuodavau beveik visas parapijas, ne tik mūsų dekanato. Klebonai atlaikydavo šv. Mišias, o aš sakydavau pamokslus. Ypač bendravome su Simno, Metelių, Lazdijų, Seirijų ir Alytaus parapijomis. Jose maišydavausi nuolat.

Su klebonu Albinu Jaudegiu, 1970 metai

Ir man A. Gurbininkas niekad nėra davęs pastabos. Supratau, kad Dievo garbei man leista daryti viską.

Dievo garbei

Parapijoje darbai man tikrai sekėsi. Daug dėmesio skyriau jaunimui ir vaikams. Per pamokslus kviečiau, kad jaunimas ateitų sekmadieniais į rytines šv. Mišias, nes jam sakomi specialūs pamokslai.

Pradžioje Miroslave turėjau motorinį dviratį. Po to iš kun. Juozo Zdebskio nusipirkau motociklą „Jawa“ su priekaba. Po šv. Mišių išvežiodavau į namus vaikus, kuriems bažnyčia buvo toli. Veždavau net į Nemunaičio kaimą. Į priekabą susodindavau tris vaikus. Buvo sustabdę milicininkai. Pasakiau, kad važiuoju negreitai, atsargiai. Jie tada normaliai elgdavosi: kunigą gerbė – nieko nedarydavo.

Man visad rūpėjo, kaip patraukti vaikus į bažnyčią. Žiemą sugalvojau įrengti čiuožyklą. Prie klebonijos buvo didelė sodželka. Ji užšalo, bet paviršius buvo nelygus. Paprašiau gaisrininkų, kad užlietų vandeniu. Jie iškirto eketę, vandens užteko, ir lygiai užliejo. Sniegą nusivalydavom. Tada pakviečiau vaikus čiuožinėti. Kasdien ir aš su jais čiuožinėdavau – kiekvieną vakarą vieną valandą. Čiuožykloje buvo pilna vaikų. Net Alytuje juokdavosi, kad Miroslavo vaikai perka pačiūžas arba rožančius.

1971 metai

Pradžioje vaikai keikdavosi. Sakiau, kad čiuožykloje niekas nesikeiktų, jei kas nori keiktis – tegul eina kitur.

Dėl tos čiuožyklos buvau iškviestas pas apylinkės pirmininką.

– Kodėl organizuojate čiuožyklą? Ar žinote, kad negalite čiuožinėti su vaikais, kurie neturi 18 metų? Su tais, kurie neturi 18 metų, jūs negalite susitikti.

– Aš einu čiuožinėti ant ledo. Ar turiu teisę čiuožti?

– Čiuožti galite, bet jokios organizacijos ar savo tvarkos prašom nedaryti.

Čiuožykloje prikūrėme gyvų anekdotų.

Mokyklos direktorius liepė mokytojams nepalikti vaikų be priežiūros ir todėl jie taip pat turėjo čiuožinėti. Nuo tada čiuožykloje buvo ir mokytojų. Kai kokia mokytoja parvirsta, pričiuožiu:

– Ar turite 18 metų? Jei ne, negaliu padėt atsikelti. Jei turite, duokite ranką – pakelsiu.

Mokyklos direktorius liepė patiems vaikams sniegą nusivalyti. Jis jų klausė, ar kunigėliui leisti čiuožinėti. Vaikai sakydavo: „Leiskite!“

Netrukus sekmadienio rytinėse šv. Mišiose būdavo apie 200 vaikų (mokykloje tuo metu mokėsi apie 300 mokinių). Būrys berniukų patarnaudavo šv. Mišioms. Procesijose dalyvaudavo gal dvidešimt mergaičių. Daug vaikų ateidavo ir per rekolekcijas: vakarais apgula visas klausyklas. Į talką atvažiuodavo gretimų parapijų kunigai ir stebėdavosi:

– Kaip čia tiek daug mokinių ateina?

– Mokykloje mokytojai liepia lankyti bažnyčią, mokiniai ir eina, – juokiausi.

Šiokiadieniais vakarinėse pamaldose vaikų būdavo daugiau kaip dešimt. Pradžioje už bažnyčios lankymą jų nepersekiojo. Persekioti pradėjo vėliau.

Rudenį su vaikais ir jaunimu bažnyčios šventoriuje sodinome medelius. Naujųjų Metų naktį, vidurnaktį, aukodavau šv. Mišias. Bažnyčia buvo pilna parapijiečių, daug jaunimo.

Devintinių procesija. Man iš dešinės kun. S. Tamkevičius.
Antras iš dešinės – klierikas Antanas Gražulis. Miroslavas, 1969 metai

Miroslave buvo gyva tradicija visus iš tos parapijos kilusius vaikus Pirmajai Komunijai atvesti į Miroslavo bažnyčią. Kiekvienais metais vaikų buvo daug. Vienais metais – apie 170. Juos ruošdavome viešai, grupėmis. Tai buvo viena pirmųjų parapijų, kur vaikus ėmėme ruošti visus kartu ir viešai. Klebonas išvažiuodavo į Palangą, o aš ruošdavau.

Kai 1969 metais į Simno parapiją vikaru buvo paskirtas kun. Sigitas Tamkevičius, paprašiau jį atvažiuoti nufotografuoti Miroslavo vaikų per Pirmąją Komuniją. Atvažiavo apsirengęs kaip civilis. Kai ėmė fotografuoti, parapijiečiai išsigando, manė – koks nors valdžios siųstas seklys. Pasakiau, kad tai naujasis Simno kunigas.

Miroslave buvo įprasta, kad mokiniai įvairiomis progomis dovanodavo mokytojams gėlių. Ir bažnyčioje, būdavo, gauname gėlių. Atiduodavau jas vaikams nunešti mokytojams. Mokytojai džiaugėsi.

Parapijiečiai ar mokiniai užsakydavo šv. Mišias už savo gyvus ar mirusius mokytojus. Ta proga visada paskambindavau mokyklos direktorei pranešti ir pakviesti visus mokytojus dalyvauti šv. Mišiose. Neateidavo...

Miroslave buvo daug ir šliūbų[3]. Kartą, per revoliucijos šventes, – net aštuoni. Per šliūbą visada pasakydavau pamokslą. Iš pradžių manęs į vestuves nekviesdavo. Kartą kitą paklausiau:

– Kodėl jūs tokie išdidūs ir manęs nekviečiat? Išvažiuosiu iš Miroslavo.

Po to visada buvau kviečiamas.

O vestuvėse – dideli pulkai pabrolių. Man svarbu pakalbinti jaunimą. Buvau nusistatęs: išgerti stiklinę „citro“ ir suvalgyti vieną kotletą, po to išvažiuodavau. Niekas negalėjo sakyti: va – kunigėlis baliavoja.

Parapijoje įvedžiau tradiciją lankyti ligonius – pirmaisiais mėnesio penktadieniais ir šeštadieniais. Lankydavau apie dvidešimt ligonių. Gaudavau arklį ar mane kas paveždavo. Kartais eidavau pėsčiomis.

Per pamokslus dažnai cituodavau ir ragindavau skaityti filosofus Antaną Maceiną ir Stasį Šalkauskį, poetą Bernardą Brazdžionį. Įdomu, kad per tardymus ar šiaip pokalbiuose kagiebistai man nė karto apie tai neužsiminė. Manau, šie autoriai ir šiandien turėtų būti dažniau cituojami, o jų atmintis atstatyta.

Turėjau surinkęs biblioteką ir duodavau parapijiečiams skaityti knygas, ypač jaunimui.

Raginau žmones vartoti mažiau alkoholio:

– Jeigu išgersite, tai sakingai. Niekada nenusigerkite, nesivoliokite girti kur nors pakrūmėse. Suprantu, kad iš karto nepajėgsite atsisakyti blogų įpročių. Išmokite tai daryti kultūringai: nusiprauskite, švariau apsirenkite, atsisėskite prie balta staltiese užtiesto stalo ir tada po taurelę išgerkite.

Žmonėms tokie pamokymai patiko.

Teko dirbti ir ūkiškų bažnyčios atnaujinimo darbų: altoriaus apšvietimą, suolus sutvarkyti, šį tą paremontuoti. Žmonės stebėjosi, kad kunigas dažną dieną paprastais darbininko drabužiais dirba bažnyčioje.

---

3 Šliūbas – senovinis, tradicinis bažnytinės santuokos pavadinimas.

† Garbė Jėzui Kristui

Miela Mama,[4]

Jau senai norėjau Jums parašyti, bet vis taip likdavo ir likdavo. Tik per šv. Elžbietą prisimindavau, prašydamas Aukščiausiąjį Jums sveikatos ir visokeriopos palaimos.

Dėdė Kajetas rašė, kad Jūs vis judate, bėgate, krutate, nors sveikata gana menka. Bent truputį saugokite save!

Prieš keletą metų aš gyvenau drauge su Pranuku kurį laiką. Todėl turėjau progos naudotis Jūsų, Mama, gerumu. Todėl leiskite bent dabar širdingai Jums už viską padėkoti. Teatlygina Dievas![5]

Labai norėčiau turėti Jūsų ir dėdės Kajeto nuotraukas su autografais. Kaip nors, prie progos perduotumėte.

Kaip laikosi mano giminaitis Gediminas Morkūnas? Jam, Jo žmonai ir p. Alei Kalvaitytei prašau perduoti mano širdingiausius sveikinimus. Dar būdamas seminarijoje retkarčiais pas jį užeidavau. Mat jos vyras Ignas buvo mano giminaitis. Lai Gediminas, jei labai neužimtas, parašo man bent keletą žodžių. Tiesa, aš jo niekad nesu matęs. Tik pažįstu iš vestuvinės nuotraukos, kurią buvau gavęs prieš keletą metų.

Prie progos parašykite ir senukui Juozapui. Aš labai norėčiau turėti jo dabartinę nuotrauką. Mus riša daug gražių, bendrų prisiminimų. Mano žiniomis, jis šiemet gruodžio 22 d. turėtų švęsti 50 metų kun. jubiliejų ir 30 metų vysk. jubiliejų. Taigi, gražios sukaktys![6]

Vakar buvo Pranukas pas mane. Šnekėjomės. Sakė Jūsų, Mama, adresą, bet aš užmiršau ir bijau klaidingai užrašyti. Todėl rašau dėdės Kajeto adresu.

---

4 Mano laiškas kun. Prano Račiūno Mamai. Kun. Prano Račiūno fondas. F187-5614. Vilniaus universitetas, Rankraščių skyrius.

5 Kalbama apie pokario laikotarpį, kai kun. Pranas Račiūnas buvo be teismo sprendimo KGB areštuotas ir įkalintas Sibiro konclageruose. Ten ir susitikome. Žr. Alfonsas Svarinskas. *Nepataisomasis: atsiminimai.* D. 1. Vilnius: Versmės leidykla, 2014. P. 225–227, 251.

6 Kalbama apie kardinolą Josep Slipyj. Kai kalėjime jis susirgo plaučių uždegimu, išgydžiau jį penicilinu, kurį iš Amerikos atsuntė kun. Prano Mama. Žr. *Nepataisomasis: atsiminimai*. D. 1.

Manau, kad jis neužsigaus.[7]

Norėčiau daug, daug Jums rašyti, bet, manau, kad pirmam kartui pakaks. Jei ir toliau vadinsiu Jus Mama, ar nepyksite?

Atleiskite už drąsą, bet turiu dar vieną prašymą. Ką gi daryti, jei reikia, o negali gaut, tai ir tenka kreiptis į Jus.

Jei galite prisiųskite man 1 kg auksinės bronzos ir 0,25 kg sidabrinės bronzos miltelių. Tik, pagal galimybes, aukščiausios rūšies. Drauge parašykite man stipendijų skaičių visoms išlaidoms padengti. Pernai bronzavau altorių, bet man nepakako. Jei galite, tai prašau išsiųsti bronzą kiek galit greičiau. Galbūt priims banderole. O jei Jums sudarytų daug vargo, tai nereikia. Apsieisiu.

Šv. Velykų proga prašau priimti mano širdingiausius sveikinimus Jums, Jūsų šeimai ir visiems broliams.

Alleliuja! *Kun. Alf. Svarinskas*
Lietuva,
1969. III. 18.

---

† G. J. K.

Miela Mama,

Jūsų laiškutį, Jūsų nuotrauką (ir kard. Juozapo) gavau balandžio 12 d. Širdingiausiai ačiū už jausmus, nuotraukas ir bronzą. Teatlygina Jums Dievas ir išlaiko dar ilgus metus visų mūsų džiaugsmui. Gyvenkite!

Atleiskite, kad taip ilgai tylėjau ir į Jūsų mielą laiškutį neatsakiau. Jei galėčiau Jus aplankyt gyvu žodžiu, tai tikrai dažnai aplankyčiau. Deja... O gal sekančiais metais pas mus atvažiuosite?

Kaip Jūsų sveikata? Kaip laikotės? Jei turėsite jėgų ir noro, parašykite. Apie Jūsų kultūrinį ir dvasinį gyvenimą šiek tiek sužinome per eterį, o retkarčiais ir

7 Kitą asmenį pasirinkau specialiai, kad KGB būtų sunkiau susekti, jog susirašinėju su kun. Prano Mama.

Kun. Pr. Račiūno mama Elžbieta Račiūnienė,
1966-12-14

iš gyvų liudininkų. Mes nuoširdžiai džiaugiamės mūsų brolių svetur darbštumu, sugebėjimais ir meile Tėvynei. Dieve, jiems padėk!

Kaip Dėdė Kajetas? Parašiau vardinėms ir dabar šventėms. Bet atsakymo negavau. Tai turbūt dar ligoninėje. Dėdę Kajetą aš labai branginu, stengiuosi bent iš dalies juo pasekti. Ir labai norėčiau turėti jo nuotrauką su autografu. Jei būtų progos, paprašykite ir pas save palaikykite. O prie progos perduotumėte.

Siunčiau Jums knygų, o taip pat Jūsų vardu ir kun. kan. Myk. Vaitkui. Jis buvo mano mokytoju seminarijoje. Deja, nežinau jo adreso. Mielai parašyčiau.

Šiemet perdažiau pats D. Altorių ir nubronzavau. Atrodo labai gerai. Taigi, dar kartą ačiū už Jūsų gerą širdį. Mes pinigų dar turime, bet sunkoka su kai kuriomis prekėmis.

Ar jau pasveiko Gediminas? Pasveikinkite Jį ir Jo šeimą. Nežinau adreso, parašyčiau.

Greitai šv. Kalėdos ir N. Metai. Ta proga širdingiausiai sveikinu Jus, Jūsų šeimą ir visus brolius.

Karštai, karštai visus bučiuoju.

Te Dievas Jus laimina ir sveikus sugražina į Tėvynę, kuri Jūsų laukia!

Kūrybingų N. Metų!

Jūsų kun. Alfonsas

P.S. Įdedu 3 gabaliukus plotkelių: vieną Jums, vieną Gediminui ir vieną kun. kan. Myk. Vaitkui.

K. Alf

Lietuva. Miroslavas,
1969. XII. 11

Miroslavo tikintieji

Šventadieniais į šv. Mišias susirinkdavo labai daug žmonių, nors bedieviai sekmadieniais buvo sugalvoję sumažinti autobusų maršrutų skaičių. Sakydavo, kad taupo benziną. Parapijiečiai gausiai eidavo šv. Komunijos: nuo Dievo stalo iki prieangio per visą bažnyčią sustodavo dviem ratais.

Miroslave buvo tradicija kasmet organizuoti bažnyčios choristų balių. Jie susirinkdavo vargonininko namuose ir dainuodavo. Apie tris dienas! Kaip gražiai dainuodavo... Iki paryčių. Apylinkės kultūros namuose kolūkiečiams neleisdavo rinktis dainuoti. Matyt, bijojo, kad nebūtų patriotinių dainų. Jei tokią kas uždainuodavo, tuoj kiti perspėdavo:

– Lietuvi, prikąsk liežuvį.

Seserys pranciškonės su klebonu kun. Juozu Lelešiumi ir augintine Maryte Kalėdaite prie vienuolyno namo Nepriklausomoje Lietuvoje. Miroslavo parapija, 1930 metai

Greitai susipažinau su Miroslavo tikinčiaisiais.

Prisimenu, į šv. Mišias ateidavo dvi miroslavietės mokytojos Regina ir Onutė Macidulskaitės. Jos atvažiuodavo iš Alytaus. Iš Balbieriškio atvažiuodavo jų pusseserė mokytoja Zita Macidulskaitė, o sekmadieniais iš Jiezno – kita jų pusseserė Eugenija Markelytė, taip pat mokytoja. Ir niekas Miroslave jų nepaskundė, nors tada jau siuntė seklius į bažnyčią.

Kiekvieną sekmadienį į šv. Mišias ateidavo kolūkio pirmininkas Antanas Gražulis, šešiolikos vaikų tėvas. Trys jo sūnūs tapo kunigais – Antanas, Juozas ir Kazimieras.

Kolūkio pirmininkas Antanas Gražulis buvo labai teisingas ir geras žmogus. Rūpinosi vargstančiais kolūkiečiais: jei kas neturėdavo pašaro ar pinigų, sudarydavo komisiją ir išskirdavo. Niekam neleisdavo vogti. O sekmadieniais kolūkiečiams sudarydavo sąlygas nedirbti.

Išlikusios tarybiniais metais seserys pranciškonės – iš kairės į dešinę Monika Savickaitė, Jadvyga Raginskaitė (vyresnioji), Monika Plytnikaitė, Anelė Rinkevičiūtė, Teresė Tarasevičiūtė. Miroslavo parapija, 1965 metai

– Koks ten darbas, – sakydavo. – Jei dar išgeria, blogas pirmadienį darbininkas.

Pirmininkas buvo ūkiškas žmogus. Nors kolūkio žemės buvo prastos, jo kolūkis surinkdavo geriausią derlių rajone. Pavasariais šieno ir šiaudų likdavo. Kitų kolūkių vadovai važiuodavo pas Gražulį paramos prašyti.

Jį gerbė net kagiebistai. Jis net buvo pristatytas kandidatu apdovanojimui „Lenino ordinu“. Bet apsižiūrėję valdininkai ėmė baimintis: kas bus, jei jis su ordinu eis į bažnyčią? Pagaliau nutarė apdovanoti medaliu „Už gerą darbą“. Tiesa, buvo vienas įdomus atvejis (ne Miroslave, o tada, kai dirbau Viduklėje) – „Lenino ordinu“ buvo apdovanota viena aktyvi parapijietė, procesijos dalyvė Elžbieta Bavarskienė.

Su Gražuliu buvome geri draugai. Kartu apvažinėjom viso dekanato kunigus. Kartais pas juos apsistodavome dienai kitai. O kai krito Gražulio karvė, pasiskolinti pinigų naujai karvei jis atėjo pas parapijos kleboną.

Kai sūnus Antanas įstojo į Kauno kunigų seminariją, tėvą nuėmė nuo kolūkio pirmininko pareigų ir padarė kolūkio agronomu:

– Dar nėra buvę, kad kolūkio pirmininko sūnus įstotų į kunigų seminariją!

O Gražulis džiaugėsi:

– Man gerai. Agronomo darbą išmanau, – jis buvo baigęs Daugų žemės ūkio technikumą.

1978 metais Antanas Gražulis buvo įšventinas kunigu. Primicijos vyko Miroslave. Ta proga pasakiau pamokslą, kurį KGB įrašė, ir Alytaus vykdomojo komiteto pirmininkas Stanislovas Giedraitis [8] perdavė jo įrašą į Vilniaus KGB. Šis įrašas buvo įkaltis mano trečiojo arešto baudžiamojoje byloje.

---

8 Stanislovas Giedraitis – nuo 1968 m. TSKP narys. 1977–1982 m. Alytaus rajono Vykdomojo komiteto pirmininkas. 1981 m. baigė Leningrado aukštąją partinę mokyklą. 1982–1988 m. LKP Mažeikių rajono komiteto I sekretorius. Nuo 1985 m. LTSR AT deputatas, 1988 m. LKP CK sekretorius. Pertvarkos laikais pakeltas į CK sekretorius ir buvo Algirdo Brazausko komandos nariu. 1989 m., LKP atsiskiriant nuo TSKP, liko Mykolo Burokevičiaus partijoje. 2008–2012 m. LR Seimo narys, išrinktas Mažeikių rinkimų apygardoje. 2012 m. nesėkmingai kandidatavo į LR Seimą, 2015 m. į Vilniaus rajono merus.

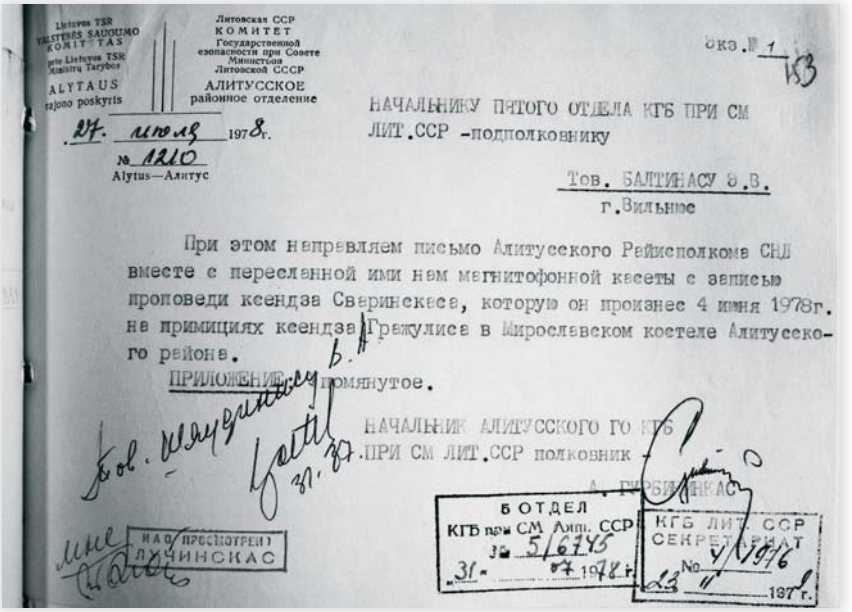

Lietuvos TSR VALSTYBĖS SAUGUMO KOMITETAS prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos
ALYTAUS rajono poskyris

Литовская ССР КОМИТЕТ Государственной безопасности при Совете Министров Литовской ССР
АЛИТУССКОЕ районное отделение

27. июля 1978 г.
№ 1210
Alytus—Алитус

Экз. № 1
153

НАЧАЛЬНИКУ ПЯТОГО ОТДЕЛА КГБ ПРИ СМ ЛИТ.ССР -подполковнику

Тов. БАЛТИНАСУ Э.В.
г.Вильнюс

При этом направляем письмо Алитусского Райисполкома СНД вместе с переданной ими нам магнитофонной кассеты с записью проповеди ксендза Сваринскаса, которую он произнес 4 июня 1978г. на примициях ксендза Гражулиса в Мирославском костеле Алитусского района.

ПРИЛОЖЕНИЕ: упомянутое.

НАЧАЛЬНИК АЛИТУССКОГО ГО КГБ ПРИ СМ ЛИТ.ССР полковник
А. ГУРБИНИНКАС

Тов. Шкурдинскас
Балтинас 31.07

НАО (ПРОСМОТРЕН) ЛУЧИНСКАС

5 ОТДЕЛ КГБ при СМ Лит. ССР № 5/6745 31 07 1978 г.

КГБ ЛИТ. ССР СЕКРЕТАРИАТ № 4/1976 13 11 1978 г.

Alytaus raj. KGB skyriaus viršininko A. Gurbininko raštas LTSR KGB 5-ojo skyriaus viršininkui E. Baltinui perduodant mano pamoklo įrašą (Bylos II tomas, 153 lapas)

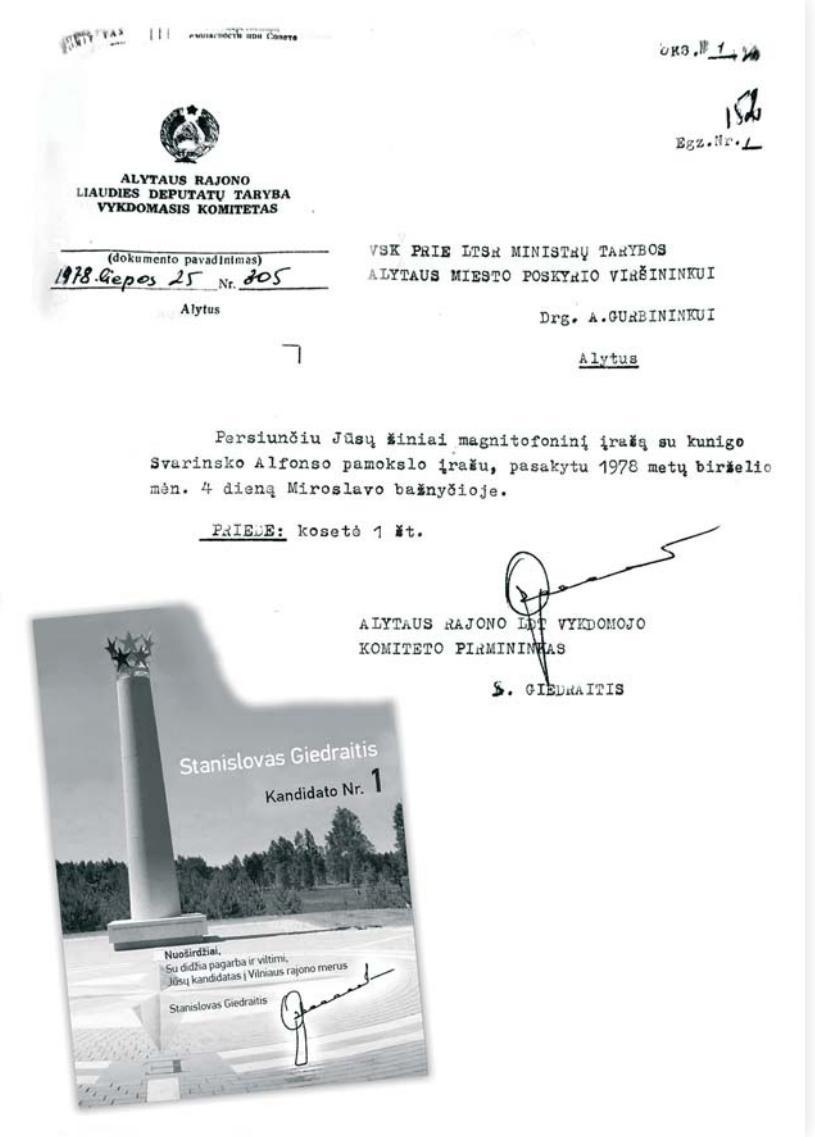

ALYTAUS RAJONO
LIAUDIES DEPUTATŲ TARYBA
VYKDOMASIS KOMITETAS

(dokumento pavadinimas)
1978.Liepos 25 Nr. 205

Alytus

Egz.Nr. 1

VSK PRIE LTSR MINISTRŲ TARYBOS
ALYTAUS MIESTO POSKYRIO VIRŠININKUI

Drg. A.GURBININKUI

Alytus

Persiunčiu Jūsų žiniai magnitofoninį įrašą su kunigo Svarinsko Alfonso pamokslo įrašu, pasakytu 1978 metų birželio mėn. 4 dieną Miroslavo bažnyčioje.

PRIEDE: kasetė 1 vnt.

ALYTAUS RAJONO LDT VYKDOMOJO
KOMITETO PIRMININKAS

S. GIEDRAITIS

Alytaus vykdomojo komiteto pirmininko S. Giedraičio raštas rajono KGB skyriaus viršininkui perduodant pamokslo įrašą (Bylos II tomas, 152 lapas). 2015 m. kandidato reklamoje į Vilniaus rajono merus parašas nepakitęs (sudarytojų pastaba).

Pamokslas kunigo Antano Gražulio primicijų proga[9]

Garbė Tau, Viešpatie, už naująjį kunigą Antaną Gražulį! Garbė Tau, Viešpatie, už Monikos ir Antano Gražulių ryžtingą auką išauklėjus gražią, skaitlingą penkiolikos vaikų šeimą! Garbė Tau, Viešpatie! Žmogaus žodyne nėra žodžių, kurie pilnai išreikštų šitą jausmą. Broliai ir seserys, šiandien švenčiame naujo kunigo gimimą!

Štai 1933 metais jaunas kunigas Vladas Bilius keliavo prie altoriaus.[10] 1937 metais jau dabar miręs Bernardas Baliukonis čia nusilenkė pirmajai šv. Mišių aukai.[11] Ir 1974-aisiais, tiesa, jau alytiškis, bet čia suaugęs kunigas Antanas Diškevičius laikė pirmąją šv. Mišių auką.[12] [...] [Jūsų] parapija religinga. [...] [S]avo religingumą apvainikavote gražiu vainiku – kunigo Antano Gražulio primicijomis. Taigi garbė jums! Ir atrodo, jei Dievas leis ir piktos jėgos nesukliudys, mes susitiksime šitoj bažnyčioj [...] panašiose iškilmėse.

Šiandien, broliai ir seserys, norėtųsi pasakyti žodį jaunam kunigui, o dar daugiau – jo Tėvams, kurie įvykdė tikrai istorinį žygį, ir taip pat jums, mieli parapijiečiai.

Štai šiemet seminariją paliko dešimt jaunų kunigų. Atrodo, kad nemaža. Bet taip galvoja tie, kurie nepažįsta Lietuvos dvasinės būklės. Iki šiol jau mirė

---

9 Tekstas parengtas pagal KGB byloje saugomą pamokslo, įrašyto į magnetofono juostą, nuorašą.

10 Kun. Vladas Bilius (1910–2005) gimęs Miroslavo parapijoje (Pupasodžių kaime). 1933 metais birželio 11 dieną įšventintas kunigu ir paskirtas Alytaus šv. Angelų Sargų parapijos vikaru.

11 Kun. Bernardas Baliukonis (1913–1976) gimęs Miroslavo parapijoje (Dzirmiškės kaime). 1937 metais birželio 13 dieną įšventintas kunigu ir paskirtas Aukštosios Panemunės parapijos vikaru. Gimtojoje parapijoje aukojo primicijų šv. Mišias.

12 Kun. Antanas Diškevičius (1946–2012) gimė ir mokėsi Alytuje. Nuo 1968 m. dirbo zakristijonu Miroslavo parapijoje. 1969 metais įstojo į Kauno kunigų seminariją, 1974 m. balandžio 9 d. įšventintas kunigu ir paskirtas Kudirkos Naumiesčio parapijos vikaru. Miroslavo parapijoje aukojo primicijų šv. Mišias.

dešimt kunigų, kiti – nusenę, paliegę, kiti gal dar ištrauks kokia penkiolika metų. Tai kas gi tokiai daugybei yra dešimt kunigų?

Prieš keletą metų man būnant Marijampolės vykdomajame komitete pavaduotojas išsiėmė savo slaptą knygutę ir perskaitė, kad Lietuvos Katalikų Bažnyčia išgyvena krizę – nebėra pašaukimų į kunigus. Aš jam turėjau įrodyti, kad tai yra bedievių melas, kad yra daug kandidatų (ir šiemet buvo dvigubai daugiau, negu seminarija leido priimti) ir išvis – priima po tris keturis, daugiausia aštuonis, ir taip daugelį metų.

Mat Lietuvos bedieviai nedrįsta išmėginti savo jėgas su Bažnyčia atviroj kovoj ir seminarijos vartus jie saugo labiau negu valstybinio banko požemius, kur sudėti pinigai ir brangenybių luitai. [...] Netiesa, kad Lietuvoje nėra pašaukimų. Jeigu seminarija nebūtų buvus limituota, šiandien turėtume šimtą jaunų kunigų.

[Bedieviai] daro vieną didelę klaidą. Jie mano, kad Bažnyčią sudaro kunigai ir davatkos. Davatkos nusens, kunigus išmarins, ir Bažnyčia pakels rankas? Ne, Bažnyčioje veikia Šventoji Dvasia! Dievo tautai priklauso visi. Tiesa, jeigu bus mažiau kunigų, Bažnyčios veidas bus liūdnesnis, daugiau suteptas nuodėme, bet Bažnyčia išliks!

Kuomet aš mokiausi, trys vyskupijos – Kauno, Panevėžio ir Kaišiadorių – kasmet išleisdavo po septyniolika dvidešimt kunigų, o dabar Lietuvai išleidžiama dešimt, o kartais – tik keturi. Taigi, broliai ir seserys, liūdna, bet faktas lieka faktu.

Primicijos, broliai ir seserys, turi mūsų dvasiniam gyvenimui, Bažnyčiai labai daug teigiamos reikšmės. Jos yra vaizdinga priemonė. [...] Štai Bažnyčia išjuokta, pažeminta, išvyta iš gyvenimo. Kunigai tarsi negrai. Ir ne vienam jaunuoliui dingsta noras eiti į Kristaus kunigystę. Jie dar nepamatę seminarijos kapituliuoja. O šitos primicijos, šitos vaikučių, jaunųjų ir tikinčiųjų akys ir maldos rodo, kad Lietuvoje kunigas yra mylimas ir kad jis yra reikalingas.

Nežiūrint tuščios ir baisios bedieviškos propagandos, kunigo autoritetas nepažeidžiamas. Ir ačiū Dievui – Lietuvoj kunigų-dezertyrų nedaug. Jeigu kitos profesijos būtų taip spaudžiamos, aš manau, kad [jose] būtų kur kas daugiau dezertyrų.

Šitos primicijos turi reikšmę jaunimui. Jos parodo, kad kunigas – jaunas, jam gyvenimas siūlė visokius džiaugsmus, jis galėjo po penkių studijų metų tapti gydytoju, mokytoju, agronomu, prasimušti į aukštas partijos eiles, bet šis jaunuolis pasirinko idealo kelią. Čia ir yra kunigystės kilnumas, čia yra kunigystės prasmė – aukoti save kitiems. Juk ką padėtų, jeigu kasdien kartotume: mylėk Viešpatį Dievą visa širdimi, o savo artimą kaip patį save, o gyvenimas eitų veltui. Taigi primicijos pasisekė. [...]

Savo [parapijos] jaunimui jauno kunigo negaliu kol kas parodyti, o Dievas duos – ir aš galėsiu parodyti. Sakysiu: štai, žiūrėkite, jis turi ir nosį, ir akis, ir gražus, ir jaunas, bet pasuko aukos keliu.

Reikėjo tautai šviesos, ir kilo knygnešiai. Reikėjo ginti tautą nuo priešų, ir kilo savanoriai. O dabar Bažnyčiai ir lietuvių Tautai gyvybiškai reikia šventų žmonių ir drąsių kunigų, kurie nebijotų aukoti jaunystę ir atiduoti savo laisvę, o jeigu reikia, ir gyvybę. Tik šitokie kunigai galės išeiti prieš valstybiniu mastu organizuotą bedievystę ir ją nugalėti.

Šitos primicijos, broliai ir seserys, [svarbios] dar ir šiuo atžvilgiu: jūs, vyresnieji, atsimenate, kaip mums sakė, kad 1970-ais metais Lietuvoje [žmonės] netikės nei į Dievą, nei į velnią. O va, 1978-ais metais jaunas kunigas laiko šv. Mišias! Taigi anie buvo klaidingi pranašai. Gyvenimas ir istorija juos užmirš, jų vardai nueis į nežinią. Bažnyčia yra gyva ir bus gyva! Šia proga tiems, kurie nori Bažnyčią palaidoti, noriu priminti Kristaus žodžius: Jis yra akmuo, ir „kas nukris ant to akmens, tas suduš, o ant ko akmuo užgrius, tas bus sutriuškintas“ (Mt 21, 44). Taigi prieš Kristų neverta kovoti. Nelaimėsim, bet gėdingai ir žalingai pralaimėsim.

Dar toliau, broliai ir seserys, – šitos primicijos įeis į Lietuvos Katalikų Bažnyčios istoriją. Istorija užfiksuos, kad ilgamečio kolūkio pirmininko Antano Gražulio sūnus eina prie altoriaus. Kiek daug lietuvių inteligentų ir paprastų eilinių katalikų dėl trupinio aukso, gardaus valgio šaukšto išsižadėjo Dievo. Ir jie tai darė – bėgo iš laivo – manydami, kad laivas skęs. Bet laivas neskendo.

Garbė Motinai, kuri – paprasta kaimo moteris – sutiko tokiai didelei aukai – pagimdyti ir išauklėti penkiolika vaikų! Jiems buvo nelengva. Ir duonos buvo ne per daug, ir rūbo, ir viso kito. Kartą atvažiavo pas juos iš Alytaus kaž-

kas patikrinti, ar pirmininkas nevagia, ir pamatę šiaudinius čiužinius, nieko nesakę paliko gryčią ir išvažiavo. Tai istorinis faktas, kurį aš pats prisimenu. Taigi garbė Tėvui, kuris turėjo atlaikyti spaudimą, susiorientuoti, kas klysta, o kas iš tikrųjų yra vertybė!

Dvasinės vertybės [...] dabar yra nuvertintos, apspjaudytos ir paniekintos. Tiesa, į šitą košę spjaudė, o dabar reikia ją srėbt. Šitos primicijos šiuo atžvilgiu yra pirmos ir nepakartojamos. Galima pasakyti, broliai ir seserys, kad ir jūs dalyvaujate istoriniame Lietuvos įvykyje. Jis vyksta ne kovos lauke, ne universiteto sienose, o kaimo parapijoj.

[...] [M]an po aštuonerių metų malonu vėl prabilti iš šitos sakyklos ir matyti jūsų gyvenimo užgrūdintus veidus. Man jūs esate artimi. Daugumos žinau vardus ir pavardes ir tikiu, kad jūs ir jūsų šeimos iki galo liksite ištikimi Dievui.

Kai 1964 metais grįžau iš lagerio po šešių metų katorgos sutikau ne vieną kunigą, kurie kalbėjo, kad viskas baigta, kad aš sėdėjau lageryje ir nežinojau, kas vyko Lietuvoje – bedievybė, organizuota valstybinė mašina viską sutraiškė, ir Bažnyčia ilgus amžius negalės atsigauti, tik Dievo stebuklas galėtų ją išgelbėti. Ir man, daug mačiusiam ir kovojusiam, sunku buvo patikėti, kad viskas baigta. Bet ką [tada galėjau] sakyti? Nebuvai, negyvenai, reiškia, nežinai.

[...] [Dabar] galiu drąsiai pasakyti, kad nieko tokio nėra. Tai dezertyrų kalbos. Dievas nenugalimas! Ir Bažnyčia Lietuvoje liko nenugalėta! Gal nulūžo viena jos šaka, gal kitos susvyravo, bet va – bedievių vaikai, kaip Tomas Venclova, ir šliūbą ėmė prie altoriaus, ir atėjo į bažnyčią. [...] Neseniai buvau Vilniuje ir turėdamas pusantros valandos laiko nuėjau į išniekintą šv. Jono bažnyčią. Paprašiau jaunų vyrų, įleido. Pasirodo – menininkai dirba. Pasakiau, kad esu kunigas, ir paklausiau, ką jie daro su ta bažnyčia. Atsakė, kad jų tėvai bažnyčias griovė, o jie atstato.

Ir kas sunkiau – griauti ar atstatyti? Griauti lengva. Per valandą vandalai viską nušluoja, o atstatyti reikia dešimtmečių. Dauguma bažnyčių atstatyta. Bet kada atstatysime Tautos dvasią, kada atstatysime lietuvišką charakterį? Dievas žino. Ir tai priklausys nuo mūsų – ar būsime pašaliniais stebėtojais, ar ne.

Va, broliai ir seserys, keletas minčių įžangai, kad mes žinotume, kad reikia džiaugtis!

Bet mes esame ne vaikai, kurie gali tik džiaugtis ir greitai viską užmiršta. Mums reikia džiaugtis ir susimąstyti, nes prieš akis – didelė dvasinė kova: už Tautos dvasinį atsinaujinimą, už popiežiaus mestą iššūkį, kad reikia viską atnaujinti Kristuje! Taigi dabar ir pamąstykime – [...] vietiniame istoriniame fone.

Štai šitas jaunas kunigas turi 26-erius metus. Jis yra antras iš penkiolikos vaikų šeimos. Kas jį suformavo? Kas atvedė prie altoriaus? Kokį nors muzikos ar technikos instrumentą nuėjai į krautuvę, nupirkai ir pastatei į savo vietą, o žmogus – gyva būtybė, reikalinga didelio auklėjimo. Kas jį čia atvedė?

Pirmiausia, jį auklėjo šeima – Tėvas ir Motina. Jie auklėjo savo vaikus gerai. Kuomet Tėvas nuvargęs pareidavo iš darbo, ne kartą apibartas už įvairius trūkumus, vaikai aplipdavo jo kaklą tarsi skruzdės ir žaisdavo su juo. Jie matė, kad Tėvui tik reikia atsisakyti Dievo ir truputėlį parausti, ir jis gaus gerą algą, skambės per radiją, televiziją ir laikraščio puslapius. Bet Tėvas žino, kad pasaulio daiktai praeina, laikas, kandys juos suėda, ir jis pasirinko Dievą. Kuomet jam prikišdavo tikėjimą, jis sakydavo: „Nepatinka, nerinkite, bet tikėjimo aš neatsisakysiu". Todėl, broliai ir seserys, nenustebkite, kad man norisi šiandien Tėvams daugiau pasakyti negu vaikams [...]. Tėvai jiems perdavė tikėjimą, dorą. Iš penkiolikos vaikų nėra nė vieno bedievio. Taigi vaikai dabar turi eiti Tėvų pėdomis ir turi būti verti Tėvų aukos, nesuniekinti jos savo lengvapėdišku gyvenimu. Manau, kad šitai neatsitiks. [...] Atsimenu, sekmadieniais Tėvas atsivesdavo būrį vaikų, Motina – būrį mergaičių. Jam prikišdavo: „Tu su valdiška mašina važiuoji į bažnyčią". Jis tada apžergęs dviratį ar pėsčias ateidavo. Va, kur žmogaus stiprybė ir ištvermė!

Toliau jį auklėjo bažnyčia. Čia norisi, broliai ir seserys, priminti truputėlį istorijos. Po 1944-ųjų metų šita bažnyčia buvo gerokai apdaužyta, sakė, kad iš vidaus matėsi žvaigždės. Ir kunigas Jonas Maskvytis per dvylika metų su parapijiečiais ją remontavo, tvarkė ir išgelbėjo. Jos neištiko Vilkaviškio katedros ar Sintautų bažnyčios likimas. Toliau per keturiolika metų kunigas Albinas Jaudegis šitą bažnyčią baigė remontuoti ir gražiai išpuošė. Čia dirbo kunigas

Antanas Aleksandravičius – dzūkas, geros širdies, palikęs didelį savo darbo pėdsaką. Čia dirbo optimistas, dabar danguj besiilsintis kunigas Antanas Zakaryza. Ir jis savo pamokslais ir pavyzdžiu statė gyvąją bažnyčią. Taigi va šitie žmonės statė. Ir ne tik jie.

Man, šitoje parapijoje dirbusiam penkis metus, paliko du charakteringi jos bruožai: viena, gausios šeimos – 6–8 vaikai, o tai yra retas dalykas, ir [antra] – žmonės, mylintys Kristų. Kuomet dalindavau [...] Komuniją, čia matydavau ir kolūkio pirmininką Antaną Gražulį, ir mirusį veterinarijos gydytoją Juozą Markelį, ir pieninės vedėją, ir daugybę kitų inteligentų, kuriuos pažįstu, vardus prisimenu, bet sąmoningai čia nenoriu minėti. Ir jie rankas sudėję laukia ateinant Kristaus... Tada aš daviau sau pasiryžimą, kur būsiu ir kiek dirbsiu, Komuniją dalinsiu per bažnyčią. Ir, broliai ir seserys, po daugelio metų dabar mes Komuniją dalinam per bažnyčią. Šitą vaizdą matau ir Viduklės bažnyčioje. Taigi čia žmonės tikintys, giliai tikintys inteligentai, kurie nesigėdi atvesti senos mamos prie klausyklos ir prie tikinčiųjų stalo. Kartą klausiau vienos mažos mergaitės, kas ją išmokė taip gerai katekizmo. Ji pasakė, kad tėvelis: vaikščiodavo [kartu] Palangoje po pliažą ir mokydavosi.

Taigi, va ši aplinka ir formavo šitą jaunuolį ir daugelį [kitų] jaunuolių. Ne visi gal eis į seminariją, bet jeigu bus geri žmonės, geri katalikai, – tai jau gerai!

Taigi, mes, kunige Antanai, jaunasis Kristaus kary, iš tavęs dabar teisėtai laukiame, kad tu nepaniekintum Tėvų, nepaniekintum savo Bažnyčios, parapijos, nepaniekintum ir seminarijos, kuri tau davė ir mokslą, ir šventimus.

Toliau jaunuolį auklėjo mokykla. Ji jam davė nedaug, bet netrukdė siekti gėrio, ir tai gali laikyti laimėjimu – ji davė kunigą! Tiesa, kunigas, tai tokia vertybė, kuri nemadinga. Bet praeis daugel metų, ir ji bus vertingesnė už madingus užsienietiškus džinsus! [...]

Vėliau nuėjo į kariuomenę, ir, gaila, kad neturiu čia atsivežęs [jo] laiško. Jį išsaugojau. Jame sakoma, kad kariuomenėj niekas neprisimena Dievo – čia nėra nei šventos, nei nešventos dienos. [...] [K]ariuomenė jam parodė [...], kaip atrodo gyvenimas be Dievo. [...] [Antanas rašė]: kuomet būnu sargyboje, meldžiuos po valandą ir daugiau; kartą, kratydamas kišenes, majoras rado

rožančių ir sakė, [kad yra] tikintis. Tikintis! [...]

Vėliau – penki metai kunigų seminarijoj. Dabar jūs patys žinote, kad kunigų seminarija negali duoti [to], ką ji privalo duoti. Bet ačiū Dievui, kad ji duoda minimumą. Štai ir kunigui Antanui davė minimumą. Kiek girdėjau iš kitų, jis buvo [...] pareigingas, laikėsi seminarijos drausmės. Vadovybė juo nesiskundė. Dabar drauge su juo yra atvykęs seminarijos rektorius, kuris randasi prie altoriaus, dalyvauja šitose primicijose. Tuo jis tikrai pagerbia savo gerą auklėtinį, parodo kitiems savo mokiniams, kad dorybė ankščiau ar vėliau yra įvertinama. Įvertino jį seminarija, įvertinsime ir mes. O Dievas tikrai įvertins.

Per seminariją jis negalėjo gauti visko. Jis negalėjo gauti tos ugnies, kuri taip reikalinga dabartiniam kunigui ir, jo laimei, savo gyvenimo kely jis sutiko daug jaunų, uolių kunigų, kurie ir padarė jam įtaką visam gyvenimui.

Va keletas faktorių, kurie formavo šitą kunigą. Ir va – jis prie altoriaus. Jis rodys kelią jaunimui, kad šis, eidamas jo pėdomis, galėtų pasiekti seminariją.

Kuomet buvau pas jus, [...] jaunimui sakydavau, ir dabar kartoju: jeigu jūs, Miroslavo jaunimas, nueisite šunkeliais, [...] esate lepšiai. Jūs turite tiek gerų pavyzdžių, kurių kitos parapijos neturi! Ir dabar [...] štai naujas pavyzdys ir naujas stimulas pasekti šituo kunigu iki altoriaus.

Ir vėl klausimas – ar reikalingas kunigas? Bedievis sako, kad kunigas nereikalingas, ir jį nuvertina. Pažiūrėkime, kas yra kunigas? Štai prancūzai dar prieš Didžiąją revoliuciją kaip didelė katalikiška tauta mėgo sakyti, kad ji yra vyresnioji Bažnyčios duktė ir kad Dievas veikia per prancūzus. Ne, Dievas veikia per Bažnyčią. [...] Bažnyčia yra ne kas kita, kaip istorijoje besireiškiantis Kristus. [...] Bažnyčioje kunigas yra vyskupo padėjėjas. Taigi Dievas veikia per Bažnyčią, o tuo pačiu – ir per kunigus. Kunigas yra Dievo vyras.

O dabar pažiūrėkime, kokios kunigo pareigos? Pirmoji kunigo pareiga yra skelbti Dievo valią, skelbti gerąją Dievo naujieną – Evangeliją, skelbti drąsiai ir ištvermingai. Antroji [jo] pareiga – melstis už savo brolių nuodėmes, prašyti Dievo gailestingumo ir aukoti ta intencija didžiąją šv. Mišių auką. Toliau – jis turi vesti brolius į amžinąjį paskyrimą ir teikti jiems antgamtinio maisto. Dar toliau – kunigas yra ganytojas, gerasis ganytojas, ir turi savo ganomuosius ginti nuo įvairių vilkų, kas jie bebūtų – ar valstybių vadai, ar mokslininkai, ar

profesoriai, ar šiaip žmonės. Taigi šiuo metu kunigas turi ginti Bažnyčią nuo ateizmo, bedievybės. Štai šitos pagrindinės [jo] pareigos.

Be to, kaip liudija Bažnyčios ir mūsų Tautos istorija, kunigas dirbo ir švietime, ir labdarybėje. Štai keturiasdešimt šeši Europos universitetai įsteigti Bažnyčios! Ir Vilniaus universitetas įsteigtas Bažnyčios! [Vis dėlto] kunigo antraeilis darbas dirbti kitose srityse.

Dabar, broliai ir seserys, grįžkime į savo kraštą. Mūsų krašte Bažnyčia jau keletą dešimtmečių neturi normalios laisvės. Ji yra išjuokta ir paniekinta. Kas pylė ant jos pamazgas, tas yra dienos didvyris.

O kas gi yra lietuvis kunigas? XVIII amžiuje garsusis Jurgis Pabrėža[13] *buvo ir pirmasis gamtininkas, ir vienuolis, ir misionierius, ir garsus pamokslininkas. Atsiminkime vardus – Motiejų Valančių, Antaną Baranauską, J. Tumą Vaižgantą, Strazdelį (Antaną Strazdą) ir dešimtis kitų. Jie buvo vyskupai ir kunigai. Taigi kunigas [...] Lietuvos istorijoje paliko gilų pėdsaką. Jeigu nebūtų Valančiaus, nebūtų buvę blaivybės draugijos. Jis tam padėjo pagrindus, [...] doros pagrindus.*

Išjuokti kunigą yra mažų mažiausiai neišmintinga (mes patys kritikuojame tuos kunigus, kurie neatlieka savo šventos pareigos). Lietuvis kunigas visais laikais atliko savo pareigą. Taigi, kas [...] iš ateistų turi sąžinę ir bent kiek istorinės tiesos nuovoką, jis turi nulenkti galvą prieš kunigą lietuvį, kuris paliko auksinį įnašą į Lietuvos kultūrą.

Štai, broliai ir seserys, už devynių metų, 1987-ais metais, mūsų Tauta švęs patį didžiausią jubiliejų savo gyvenime – 600 metų nuo krikščionybės įvedimo. Ką davė krikščionybė – mes žinome. Bet dabar bedievybė sužalojo Tautos veidą. Ta bedievybė yra nelietuviška. Ji atėjo iš Prancūzijos per Rusiją. Ji yra importinė, svetima lietuvio dvasiai, kaip džinsai svetimi lietuvio kūnui. Tai yra mados reikalas, ir mes neturime teisės ja žavėtis.

Toliau. Bedievybė Lietuvoje, kaip tvirtina Vilniaus universiteto Filosofijos katedros žurnalas „Problemos“, iki šiol nepanaudojo nei vieno mokslinio argumento. Ji liejo pamazgas ir lieja – ir per brošiūras, ir per radijo [laidą] „Akiratis“, ir įvai-

13 Kun. Jurgis Pabrėža OFM (1771–1849).

rias [kitas] laidas. Ji nieko negali duoti mąstančiam žmogui. Šokiai ketvirtadienį, šokiai šeštadienį, šokiai sekmadienį. Šokom, šokom ir žiūrim – duonos stoka.

Ką bedievybė padarė? Ji sugriovė Tautos dorą, paniekino Tautos vardą. Jeigu vyskupas Valančius rašė Popiežiui: drįstu Jūsų Šventenybei tvirtinti, kad mano žemiečiai yra dori, geri, nebeina į karčiamas, nebėra vagių, myli Dievą. O štai šito mes [dabar] negalime pasakyti. Jeigu 1932-ais metais vienam lietuviui buvo sunaudota 2,5 l alkoholio, tai dabar – 10 l degtinės, 14 l vyno ir 30 l alaus. Tai kas kaltas? Be abejo, bedievybė. Ji nepajėgi pakelti Tautą iš griovių. Tautos neišauklėsi blaivyklomis, ne. Ir reikia mūsų pagalbos. Bedievybė nieko negali padaryti.

Aną savaitę išplėšė Aleksoto bažnyčią: sujaukė gėles, išvilko viską iš šventoriaus ir paliko išmesta, ko nepajėgė nusivežti. Tas pats buvo Šiluvoj, tas pats Tauragėj ir daugelyje bažnyčių. Ir kuomet [nusikaltėlius] pagauna, – ar tikintieji tai daro? Ne. Ateistai, auklėti ateistinėje dvasioje. Taigi, manau, dabar [...] atėjo laikas bedieviams padėti ranką ant širdies ir padaryti išpažintį, pasakyti, kad suklydo.

Tačiau mūsų ateistai, deja, turi per mažai dvasinės kultūros. Aš ne kartą jiems sakiau, kad reiktų dažniau nuvažiuoti į Maskvą, Leningradą ir Kijevą. Seniai jau nuvažiavęs į Maskvą, rinkau pamokslui medžiagą. Ar nekeista – Maskvoj rinkti pamokslui medžiagą? Prisirinkau neblogos ir bedieviams galiu pasakyti. O medžiaga štai kokia. Štai ant Kremliaus bažnyčių kryžiai palikti. Jie iš naujo nuauksuoti ir šviečia danguje, o tuo tarpu prie Veisiejų lazdijiečiai kryžius nupjovė. Kryžiai auksu žiba Kijeve ir [...] Leningrade. Specialiai paaukojau pusdienį Maskvai ir važinėjau po visas metro stotis. Radau stotį „Komsomolskaja". Ji pastatyta 1935-ais metais, dar prie Stalino. Jos lubose – didžiulis 7 metrų paveikslas, mozaika. Joje – Aleksandras Nevskis, pravoslavų Bažnyčios šventasis, kaip mūsų Kazimieras. Ant arklio, rankose vėliava, o vėliavoje – Kristaus veidas. Ir niekas su kaltu neiškalė Kristaus veido, kaip Kaune Studentų bažnyčioje, kur paskui buvo įsteigtas kino teatras.

Va, norisi, kad mūsų bedieviai būtų daugiau kultūringi. Jie turi pasimokyti iš rusų. Rusų bedieviai šito nebijo. Ir L. Brežnevas neseniai buvo Bonoje, kalbėjo su krikščionių lyderiu F. J. Straussu, ir tas sakė: „Mes nenorime jūsų

atvesti į mūsų tikėjimą". Ir Brežnevas atsakė: „Ir nereikia atvesti, mes juk pravoslavai. Jau nereikia mūsų versti į kitą tikėjimą".[14] *Brežnevas išdrįso [tai] pasakyti, o mūsų vakarykščiai katalikai tarsi surūgę barščiai rūpinasi, kur kryžių nugriauti, kur bažnyčią uždaryti.*

Gerai, tegul mūsų ateistams pavyko išplėšti kryžių iš lietuvio širdies. Tada [ir] ant 600 metų [Lietuvos krikščionybės] istorijos reikia pastatyti kryžių! Ir kas gi mes? Neturime jokios kultūros. Ir jie nori mus padaryti nuoga Afrikos merga: kad turėtume, ką gavome iš gamtos, o dvasios jokios. Štai ką jie daro! Neleidžia maldaknygių, neleidžia katekizmo, seminarija limituota, du vyskupai 15–16 metų ištremti! Jeigu kas nusikalto iš vyskupų, reikia bausti ir pagal įstatymą sodinti į kalėjimą, o dabar – ištremia ir laukia, kad numirtų! O ganytojų neturėdami tikintieji yra dėl to skaudžiai skriaudžiami. Ir sako, kad pas mus yra pilna sąžinės laisvė!

Ne, broliai ir seserys, iki pilnos sąžinės laisvės dar toli. Prieš karą Šiauliuose komunistai ir laisvamaniai leido „Laisvąją mintį", žydai – savo spaudą, lenkai – savo, leido kas turėjo noro rašyti ir kas galėjo mokėti pinigą.

Taigi nors mes nieko neturime, broliai ir seserys, Dievo malonė dabar labiau veiksminga! Kaip miela matyti, kad jaunimas, atsivalgęs bedievybės, grįžta prie Dievo! Taigi, broliai ir seserys, [nors] Lietuvoje yra blogų dalykų, bet dabar mūsų padėtis gerėja, ir nėra jėgos, kuri tai sulaikytų. O mes galime paspartinti atgimimą savo šventu gyvenimu.

Nusibodo jums, broliai ir seserys, klausyti, bet ką daryti? Supraskite ir kunigą. Kur jis daugiau prabils, kur jis savo širdį išlies, jeigu ne bažnyčioj.

Kunige Antanai, dabar norėčiau tau [tarti] keletą žodžių. Kokio dabar Lietuva laukia kunigo? Jai rūpi ne kunigo išorė, ne. Stiliagos plaukai ar džinsai? Ne, šitas jai yra visiškai svetima. Jai rūpi kunigo dvasia!

Pirmiausia, ji nori, kad kunigas drąsiai skelbtų Kristaus žodį. Mūsų jaunimas, ateistų suvedžiotas, yra klystkelėje, ir kas jį paims, to jis ir bus. Jis dabar nepriklauso nei bedieviams, nei tikintiesiems. Va, žiūrėkite – likimo ironija!

---

14 Kalbama apie 1978 metais vykusį Leonido Brežnevo susitikimą su Franzu Josefu Straussu (1915–1988), vienu iš Bavarijos Krikščioniškosios socialinės sąjungos lyderių. Nuo 1978 metų – Bavarijos ministras pirmininkas.

Daug jaunimo sėdi lageriuose už maldaknygių, katekizmo gaminimą, ir nėra nei vieno kunigo! Tai didžiausia kunigams sarmata. Kunigai turi dėti pastangas nuvažiuoti pas savo vargstančius brolius ir atnešti jiems sakramentinę malonę. Taigi mes turime drąsiai katekizuoti vaikus, ruošti jaunimą, – kas beatsitiktų! Nes jaunimas išeis į gyvenimą be tikėjimo – kaip laivas be vairo – ir ant pirmos smuklės suklups.

Antra, lietuviai katalikai nori, kad mūsų kunigas vaikščiotų žeme ir gyventų 1970–1980-ais metais, o ne prancūzų karaliais, istorija ar laikraščių straipsniais. Jie nori, kad kunigas kalbėtų dabartine kalba. Todėl jis turi klausytis radijo ir [žiūrėti] televiziją, versti spaudą, kad mokėtų žmonėms duoti tikrąjį peną, ir įspėti apie pavojų, atskleisti melus. Va, šitokio kunigo [lietuviai katalikai] laukia! Šiandien Lietuvos kunigui nereikia būti nei žemės dalintoju, nei ministru, nei mokslininku, nei unversiteto rektoriumi. Pasauliečiai turi šitų profesijų pakankamai.

Štai tokio kunigo iš tavęs laukia tikintieji, jaunasis Kristaus kary. O aš, savo ruožtu, linkiu, kad kuomet laikysi paskutines šv. Mišias, visas Dangus už nuoširdžią, uolią ir pasiaukojančią tarnybą sakytų – Deo gratias, ačiū Dievui! O asmenišką noriu linkėjimą pridėti, kad mirtum klausykloje, sakykloje, prie altoriaus ar lagery, tik ne lovoj – kunigui, kovotojui prieš bedievybę, mirti lovoj yra žema. Taigi ir tau, broli, to linkiu. O tavo kelias bus nelengvas. Tėvai buvo kosmonautai, ir neduok Dieve, jeigu tu išeisi eilinis pėstininkas.

Jaunime, seminarija tavęs laukia! Lietuvai reikia kunigų! Tautą išvesti į šviesiąją ateitį gali tik Bažnyčia, tik kunigai ir tikintieji! [...]

Ir šitas savo mintis baigsiu vieno mūsų poeto Bernardo Brazdžionio eilėmis[15]*:*

Garbė Tau, Viešpatie, už amžinąjį taką
Nuo žemės dulkių lig dangaus žvaigždžių.
Garbė už saulę, kur kas rytą teka,
ir už didybę mūs mažų širdžių.

Amen.

15 Bernardo Brazdžionio eilėraščio „Garbės himnas“ pirmasis posmas.

Tėvas Antanas Gražulis didžiavosi savo vaikų sprendimu rinktis kunigystę ir drąsiai tai sakė valdininkams, kai tie bandė jį pašiepti. Sekmadieniais į vienas šv. Mišias ateidavo jis su sūnumis, į kitas – žmona Monika su dukterimis. Jų šeimoje išaugo penkiolika vaikų. Vienas mirė.

– Kaip norėčiau, kad visi kartu susitiktume danguje, – paskutiniai tėvo Antano Gražulio žodžiai prieš mirtį.

Tėvas Antanas Gražulis

Kun. Antanas Gražulis tarybiniais metais aktyviai darbavosi pogrindyje: rinko medžiagą pogrindžio spaudai, daugino ir platino pogrindinius periodinius leidinius ir religinę literatūrą, įkūrė pogrindžio spaustuvę, išleido tikybos vadovėlį (10 000 egzempliorių tiražu). 1979 metais jis įstojo į pogrindinį jėzuitų ordino noviciatą. Kai buvo suimtas kun. S. Tamkevičius, kun. Antanas buvo vienas iš Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos leidybos organizatorių. Jis pasirašė apie 10 pareiškimų sovietinei valdžiai ir tarptautinėms organizacijoms dėl tikinčiųjų teisių pažeidimų. Tarybų valdžia jį persekiojo, baudė administracinėmis baudomis.

Anekdotai ir rimti dalykai

Kartą šventinau kapuose kryžių. Buvo vėlyvas ruduo, šalta. Tada turėjau tik vasarinius batus. Viena moterėlė sugalvojo paremti auka ir duoda išvyniotą rublį. Matau, kad močiutė suvargusi, sakau:

– Ačiū, nereikia.

Ji gal pamanė, kad per mažai duoda:

– Kodėl neimat?

Juokais šnibždu:

– Prieš Kalėdas į taupomąją kasą nunešiau 1000 rublių ir man sakė, kad šiais metais daugiau nebeneščiau.

– Tai kaip jums taip gerai sekasi?

– Jei niekam nesakysit, pasakysiu.

– Nesakysiu, – sako.

– Cekavai?

– Cekavai, – dzūkai taip prisiekdavo[16].

– Lageryje išmokau pasidirbti pinigų. Daug nedarau, bet savo reikalams truputį pasidarau.

Moterėlė buvo gera, bet papasakojo kitiems, ką girdėjo.

Na, ir pasklido gandas, kad kunigas Svarinskas padirbinėja pinigus. Po trijų dienų KGB apklausė kai kuriuos žmones, ar kunigas nepadirbinėja pinigų.

Daug buvo visokių anekdotų. Bet tai buvo rimtas darbas: žmonės labai gerai mane suprato.

Miroslave gerai jaučiausi. Pats savo iniciatyva užeidavau į apylinkę.

---

16 Lietuvių kalboje vartojami du žodžiai – „ciekavas“ ir „cekavas“. „Ciekavas“ reiškia: 1. Smalsus: *Ot ciekavas nori viską žinoti.* 2. akylas, pastabus: *Ciekavas arklys kad ir tamsią naktį nepames kelio.* Tai nuo lenkiško ciekawy. Žodžio „cekavas“ pirmos dvi reikšmės tokios pačios kaip ir „ciekavas“, o trečioji – rimtas: J*au anas tai labai cekavas žmogus – nesumeluos* (Tauragnai). Cekavai: *Cekavai sakai, nemeluoji* (Vepriai). Taigi viena žodžio „cekavai“ reikšmė – nemeluoji. Tai panašu į „prisiekiu“, tik silpniau. Žodyne paaiškinamieji sakiniai pateikti ne iš Dzūkijos, bet iš Aukštaitijos. (S*udarytojų pastaba*; plg. LKŽ, II t., P. 9 ir 23).

Apylinkės pirmininkas V. Žvaliauskas ėmė skleisti gandą, kad nelabai ką gali kunigui padaryti: visus planus suardo, nes turi aukštų pažinčių Vilniuje, komunistų partijos CK (centro komitete).

Ir žmonės manęs pradėjo klausti, ar turiu giminių Vilniaus CK.

– Jei niekam nesakysit, pasakysiu, – atsakiau. – Sniečkus – man dėdė. Tik ciekavai. Aš nepasirinkau, kad jis mano dėdė.

Juokavau, o kaime tuoj gandai pasklinda. Gal ir dėl to prie manęs porą metų nieks nesikabino.

Miroslavo mokykloje dirbo jauna prancūzų kalbos mokytoja. Paprastai mokytojai bijojo rodytis, kad susitinka su kunigais. O ji kažkodėl norėjo susitikti. Klausinėjo, kaip aš gyvenu, kaip dirbu su vaikais. Papasakojau jai, kad važiuojame su jaunimu į mišką, už dešimties kilometrų, į Balkasodį, ir ten žaidžiame tinklinį. Po kelių dienų atėjo pas mane apylinkės pirmininkas:

– Kur jūs važiuojate žaisti tinklinį su mokiniais? Išvaikščiojom mišką, bet pėdsakų neradom.

– Algą gauni? – klausiu.

– Gaunu.

– Tai vaikščiokit ir žiūrėkit, kur žaidžiame. Kodėl aš turiu pasakyti?

Per laidotuves parapijoje tradiciškai būdavo, skambinama varpais. Kartą buvo kažkokie rinkimai. Apylinkės pirmininkas pasikvietė kleboną Jaudegį ir pareiškė, kad nebeleidžia skambinti.

Tada mes pradėjome organizuoti žmones neiti balsuoti, nes valdžia uždraudė per laidotuves skambinti varpais. Ir aš pats nėjau balsuoti. Rinkimai praktiškai buvo sužlugdyti.

Apylinkės pirmininkas vėl išsikvietė kleboną:

– Gerai, skambinkite varpais, bet žmonių neraginkite neiti į rinkimus.

Buvo ir rimtų dalykų. Per visą laiką Miroslave penktadieniais nieko nevalgiau. Pasninkavo ir klebonas. Gerdavome tik vandenį. Šeimininkė džiaugdavosi, kad galėjo išvažiuoti į tėviškę, į Lazdijus – jai buvo laisva diena.

Be to, penktadieniais valandą gulėdavau kryžiumi kambary ant grindų su intencija – už Lietuvą ir parapiją.

Eucharistinis kunigų sąjūdis

Miroslave įsijungiau į Eucharistinį kunigų sąjūdį, iš kurio vėliau kilo Eucharistijos bičiulių sąjūdis. Eucharistinį kunigų sąjūdį subūrė kunigas Pranciškus Masilionis SJ (1902–1980). Jis parengė jo įstatus, ieškojo kunigų, kurie į jį jungtųsi, ir pats organizavo jų susibūrimus. Sąjūdis buvo komunistams nepataikaujančių Lietuvos kunigų galimybė veiksmingiau priešintis ateistiniam režimui.

Eucharistinio Jėzaus seserų kongregacijos ses. Gemai Stanelytei padedant 1969 metais norėdamas pritraukti jaunimą kun. P. Masilionis taip pat įkūrė Eucharistijos bičiulių sąjūdį, kuris plačiai pasklido visoje Lietuvoje. Tėvas Pranciškus paskelbė penkis garsius sąjūdžio principus:

1. Sekmadienį nepraleisk šv. Mišių.
2. Dažnai eik Komunijos.
3. Gerai atlik savo darbą.
4. Padėk kitiems fiziniuose ir dvasiniuose reikaluose.
5. Vieną valandą per dieną paskirk mąstymui ir maldai, dvasiniams ir tautiniams reikalams.

Mūsų vyskupijoje į Eucharistinį kunigų sąjūdį įsijungė kunigai Juozas Zdebskis, Sigitas Tamkevičius, Petras Dumbliauskas, Vincentas Jalinskas, Lionginas Kunevičius ir aš. Mes buvome šio judėjimo organizatoriais.

Pirmieji susirinkimai (apie 1966 metus) ir vyko Vilkaviškio vyskupijoje. Neatsitiktinai, nes į jos parapijas būdavo keliami nepaklusnūs valdžiai kunigai. Tokia aktyvių kunigų koncentracija netoli Kauno buvo labai patogi ir svarbi pogrindžio veiklai.

Kiekvienoje vyskupijoje kartą per mėnesį susirinkdavome pas kurį nors kunigą. Kviesdavome ir naujų kunigų. Pradžioje būdavome 5–6, vėliau jau iki penkiolikos. Nuo kiekvienos vyskupijos siųsdavome po kunigą ar porą į bendrus („centro“) susirinkimus.

„Centro“ susirinkimai vykdavo vis kitoje Lietuvos vietoje. Jie buvo slapti. Grįžę iš susitikimo „centre“ kunigai pasakodavo, ką girdėjo, kokių kilo naujų

idėjų. O tų idėjų buvo daug. Atrodo, tik Kaunas neturėjo savo organizuoto veikimo (matyt, aktyviausi Kauno kunigai buvo ištremti į Suvalkiją).

Eucharistiniame kunigų sąjūdyje aktyviai dalyvavo visi vėliau Eucharistijos bičiulių sąjūdžiui vadovavę ar jį palaikę kunigai – tie, kuriuos minėjau anksčiau, taip pat Albinas Deltuva, Pranas Račiūnas, Bronius Antanaitis ir Konstantinas Ambrasas.

Kun. Pranciškus Masilionis SJ. 1941 metai

Susirinkimuose nutardavome priešintis valdžios draudimams grupėmis katekizuoti vaikus, vaikams patarnauti šv. Mišiose, nuspręsdavome rašyti protesto laiškus ir panašiai.

Pradėjome be atsiklausimo važiuoti į kitas parapijas į atlaidus ir sakyti pamokslus. Štai vienas pavyzdys, dar iki Eucharistinio kunigų sąjūdžio pradžios.

1965 metais Lazdijų klebonas kun. Vaclovas Degutis pakvietė mane per šv. Onos atlaidus pasakyti pamokslą. Jis buvo mūsų dekanas. Buvo labai daug žmonių – tik dalis tilpo bažnyčioje. Nutarėme pamokslą sakyti šventoriuje ant pastatyto pakylėjimo („bačkos“). Gal nuo tada ir gavau titulą „bačkininkas“. Tai buvo naujiena – pirmą kartą pamokslas sakytas šventoriuje. Nebuvo garsiakalbių, reikėjo jį „išrėkti“.

Kun. Petras Dumbliauskas

Miroslave buvau dar tik pirmi mėnesiai. Tose apylinkėse tada manęs niekas nepažinojo. Ir KGB nepažino (pamiršo per lagerio metus). Mano „nuodėmes“ nurašė kun. Juozui Zdebskiui ir apkaltino jį:

– Zdebskis visai sužūlėjo.

Už mano pamokslą jis gavo pylos nuo valdžios.

Po to nutarėme, kad kai per atlaidus tikintieji netilps bažnyčioje, kunigas šv. Mišias laikys šventoriuje: jis išeidavo į šventorių, kai pradėdavo giedoti „Sanctus“.

Kai tokios naujienos pavykdavo, savo patirtimi dalindavomės su kitais kunigais, ir jie pasekdavo pavyzdžiu. Jau neklausdavome valdytojų, ir neblogai išeidavo.

Dar viena nauja praktika – organizuoti kunigystės jubiliejų paminėjimus. Per juos ėmiau sakyti ne vieną pamokslą, bet ir antrą, papildomą, po Mišių.

1967 metais Alytuje suorganizavau kunigo Vinco Akelio 50-ies metų kunigystės jubiliejų. Atvykome keletas kunigų. Pasakiau du pamokslus. Per pietus dalyvavo ir seminarijos rektorius Viktoras Butkus. Jis atkreipė dėmesį į labai tylų kunigą salezietį Petrą Dumbliauską.

Netrukus po šio susitikimo kun. Dumbliauską paaukštino ir paskyrė Garliavos klebonu. Čia jie padarė klaidą, nes nežinojo, koks jis drąsus. Garliava tapo viena iš mūsų sąjūdžio būstinių. Ten labai dažnai vykdavo kunigų susirinkimai. Mes net savo patalynę ten pasilikdavome (susirinkimai užtrukdavo iki poros dienų).

Tada ateistai Gavėnios rekolekcijoms parapijose leisdavo skirti tik vieną dieną, ir rekolekcijas buvo leidžiama organizuoti tik per Gavėnią. Pasiūliau jas rengti ir prieš Kalėdas ir kad jos truktų tris dienas, nes Dzūkijoje per Gavėnią jau vesdavome trijų dienų rekolekcijas. Jei neleistų vadinti „rekolekcijomis“, juokais siūlėme Advento rekolekcijas pavadinti „dvasine pirtimi“.

Jokių valdžios leidimų neprašę ir pradėjome. Jau po metų Advento rekolekcijos vykdavo beveik visoje Lietuvoje. Ypač buvo pabrėžiama daug jėgų skirti tikintiesiems aprūpinti atgailos sakramentu – antraip rekolekcijos neturės prasmės.

Patys imdavomės įvairiose parapijose vesti po trejas rekolekcijas. Vienas per savaitę. Daugiau nepajėgsi. Bet vienais metais kun. Sigitas Tamkevičius po rekolekcijų užkimo, tai aš jį pavadavau. Tais metais vedžiau penkias rekolekcijas.

Kiti kunigai kartu su studentais ir moksleiviais organizavo vaidinimus, pokalbius, įvairias vakarones.

Kitas naujas dalykas – pradėjome organizuoti rekolekcijas kunigams. Jos dažniausiai vykdavo viename name netoli Druskininkų. Kartą ir aš jas vedžiau. Tada ten šeimininkavo ses. Monika Gavėnaitė.

Vyskupai anksčiau nevažiuodavo į kunigų laidotuves. Krikštonių tėvelio, istoriko kun. Jono Reitelaičio (jis pagal savo paties projektą Krikštonyse pastatė bažnyčią) laidotuvėse per pamokslą kun. Sigitas pasakė:

– Vyskupai nedrįsta atvažiuoti į kunigų laidotuves, važiuoja tik į Palangą.

Po to viskas pasikeitė. Vyskupai ėmė dalyvauti kunigų laidotuvėse.

Vaikus Pirmajai Komunijai rengdavome grupėmis. Į pagalbą pasitelkdavome vienuoles. Kun. Antanas Zakaryza, nuvykęs į Prienus, irgi viešai grupėmis katekizuodavo vaikus. Jam grasino kalėjimu, bet nieko nepadarė, nes jis jau buvo senyvo amžiaus.

Vadovaujant Nikitai Chruščiovui Lietuvoje pastoracinė veikla buvo ypač stipriai varžoma: uždaromos bažnyčios, niokojamas Kryžių kalnas, sunaikintos Veprių ir Vilniaus kalvarijos, įkalinti kunigai, labai apribotas klierikų skaičius vienintelėje Kauno kunigų seminarijoje ir t. t. 1964 metais nuvertus Chruščiovą pastoracijai susidarė palankesnės sąlygos. Buvo atsisakyta atvirų represijų prieš dvasininkus: 1965 metų sausio 27 d. buvo paskelbtas SSRS Aukščiausios Tarybos prezidiumo nutarimas „Dėl kai kurių socialistinio teisingumo pažeidimų tikinčiųjų atžvilgiu“. Tačiau atšilimas truko neilgai.

1968 metais Telšių vyskupijos kunigas Vladas Šlevas parašė laišką SSRS Ministrų Tarybos pirmininkui A. Kosyginui reikalaudamas padidinti klierikų skaičių Kauno kunigų seminarijoje, sumažinti mokestį bažnyčioms už elektrą (tada bažnyčia turėjo mokėti 5 rublius už vieną kilovatvalandę), leisti išspausdinti Maldyną. Šį pirmą viešą reikalavimą ir subrandino slapti kunigų pasitarimai pas kun. Šlevą, kur teko dalyvauti ir man – kaip Vilkaviškio vyskupijos atstovui.

PRIENŲ
MELIORACIJOS STATYBOS
VALDYBA

Республиканский трест
мелиоративного строительства
ПРЕНАЙСКОЕ
УПРАВЛЕНИЕ МЕЛИОРАТИВНОГО
СТРОИТЕЛЬСТВА
1969 m. 03 mėn. 12 d.
Nr. 32

PAŽYMĖJIMAS

Šiuo pažymima, kad pil. ZDEBSKIS JUOZAS, Vinco dirba Prienų Melioracijos statybos valdyboje sezoniniu darbininku prie melioracijos darbų nuo 1969m. kovo mėn. ld.

Pažymėjimas duotas prisiregistravimo reikalu.

MSV Viršininkas.
/A.Mačiulis./

Raštas prisiregistravimui apie kun. J. Zdebskio įdarbinimą melioracijos darbuose Prienų rajone

Vilkaviškio vyskupijoje dokumentą dėl suvaržymų Kauno kunigų seminarijai paruošė kun. Sigitas Tamkevičius ir kun. Juozas Zdebskis. Jie surinko daugiau kaip 60 Vilkaviškio vyskupijos kunigų parašų. Kun. Juozas kartu su kun. Petru Dumbliausku pasiuntė protesto raštą dėl Kunigų seminarijos TSRS Ministrų Tarybos pirmininkui A. Kosyginui.

Kun. Juozas jau kuris laikas važinėjo po visą Lietuvą. Turėjo labai plačius ryšius. Atsimenu, atvyko į Lazdijų atlaidus nemiegojęs.

– Aš truputį numigsiu, – sako.

Ir pramiegojo pamaldas. Kiti kunigai pasipiktino.

Matyt, kažkas kun. Juozą ir kun. Sigitą už tuos važinėjimus paskundė, ir kagiebistai atėmė iš jų kunigo pažymėjimus. Jie buvo priversti įsidarbinti valdiškame darbe. Kad išvengtų susidorojimo, įsidarbino melioratoriais Prienuose.

Kun. Lionginas Kunevičius per pamokslą apie tai paskelbė. Todėl Religijų reikalų įgaliotinis J. Rugienis norėjo ir jį nušalinti nuo kunigo pareigų, bet kun. Lionginas pasipriešino ir nesutiko atiduoti pažymėjimo. Tada gavo švelnesnę bausmę: jį paėmė pakartoti karinę tarnybą Pabradėje. Kun. Petras atsipirko mažiausia bausme – Rugienio įsakymu buvo perkeltas iš Garliavos į Šunskų parapiją.

Kun. Lionginas Kunevičius, pogrindžio leidinio „Aušra“ redaktorius, „LKB Kronikos“, pogrindžio leidinio „Rūpintojėlis“ bendradarbis

Persekiojimas

Kai grįžau iš lagerio po antrojo įkalinimo, jutau, kad tauta pasidavusi apatijai ir baimei. Ėmiau skelbti prasidedantį Lietuvos „atgimimą“, nors tuo metu jokių regimų jo ženklų nebuvo. Pirmą kartą pamėginau Lazdijuose – sakydamas pamokslą.

Tai buvo savotiška provokacija, bet juk reikėjo kažką daryti.

Po to skelbiau, kad Lietuva atgimsta, kaip pamokslininkas važinėjau po parapijas vesdamas rekolekcijas, bendraudamas su tikinčiaisiais susibūrimuose, ypač su jaunimu.

Tą patį darė ir kiti kunigai – Juozas Zdebskis ir Sigitas Tamkevičius. Nutarėme skelbti, jog Lietuvoje prasideda dvasinis atgimimas. Ir pradėjome visur kalbėti, kad dabar viskas eina atgimimo link. Kun. Juozas ir kun. Sigitas rengė rekolekcijas inteligentams, vienuolėms. Žaliakalnyje, pas pranciškones, šiam tikslui buvo paruoštas butas. Jiems uoliai padėjo kun. Petras Našlėnas.

Per pamokslus kalbėdavome, kad valdžia trukdo jaunuoliams įstoti į kunigų seminariją. Stengdavomės skelbti informaciją apie svarbius bažnyčios įvykius, tikėjimo laisvės varžymo faktus.

Tokį kunigų nepaklusnumą valdžia mėgindavo nutraukti aktyvius kunigus kilnodama iš vienos parapijos į kitą. Tačiau dėl to kunigų veikimas tik dar labiau augo.

Kartą, kai antrajame Alytuje buvo teikiamas Sutvirtinimo sakramentas, religijos reikalų įgaliotinis perspėjo kleboną Jakaitį, kad teikiant sakramentą nebūtų nei kunigo Sigito Tamkevičiaus, nei manęs:

– Jei jie atvažiuos, būsi iškeltas.

Klebonas susirūpinęs prašė, kad nevažiuotume. Tada mes su kun. Sigitu sutarėme, kad važiuosime ne į bažnyčią, o į kleboniją, po šventės, kai jau bus pietūs, ir nuvažiavome. Bet tada nieko neįvyko.

Alytaus valdžia ir apylinkės pirmininkas, taip pat ir Miroslavo mokyklos direktorius stengėsi mane kaip nors sukompromituoti.

Paskutiniais metais po abitūros egzaminų mokslo metų baigimo proga

surengėme pamaldas. Buvo šešta valanda vakaro. Abiturientai atėjo su tėvais. Pasakiau pamoksliuką. Buvo miela. Bet po to kilo didelis skandalas.

Apylinkės pirmininkui sakiau:

– Pirmininke, po mano mirties galėsite mane palaidoti Kremliaus sienoje. Kai vaikai paprašė kaip padėką atlaikyti Mišias, sutikau. Nesakiau „ne“, nesakiau, kad tarybinė valdžia yra krokodilas, todėl mane ir jus suės. Taip padariau gindamas tarybų valdžią ir nukentėjau.

Kun. Petras Našlėnas
1916–2002

Kun. Petras Našlėnas–Kerbelis – mano tėviškės kaimynas. Jis gimė Ukmergės apskrityje, Deltuvos valsčiuje, Laitelių kaime krikščioniškoje šeimoje, kur augo septyni vaikai. 1930 metais baigė Kurėnų pradžios mokyklą, po to porą metų mokėsi amatų mokykloje. 1934 metais įstojo į Ukmergės gimnazijos ketvirtą klasę, gimnaziją baigė 1938 metais. Po to atliko karo tarnybą ir užsitarnavo karininko laipsnį. Baigė mokytojų kursus ir trejus metus dirbo pradžios mokyklos mokytoju. 1942 metais Petras įstojo į Žemės ūkio akademiją. 1944 metais jis įsitraukė į rezistencinę veiklą. Jo seserys buvo partizanų ryšininkėmis.

Kun. Petras Našlėnas

Kun. Eduardo Simaškos paskatintas Petras įstojo į Kunigų seminariją. Čia mes su juo ir Jonu Čeponiu buvome artimiausi draugai.[17] Pastudijavęs seminarijoje dvejus metus Petras buvo iš jos pašalintas. Jis studijavo ilgiau už mane – aš buvau suimtas anksčiau. Pašalintas iš seminarijos Petras grįžo į Žemės ūkio akademiją. Bet paskutiniame kurse jį suėmė už ryšius su partizanais, nuteisė aštuoneriems metams ir įkalino Sibiro lageriuose. Lageriuose mes nesusitikome.

1956 metais grįžęs iš lagerio Petras prisistatė seminarijos rektoriui kun. Kazimierui Žitkui, ir 1957 metais seminarijos vadovybė sutiko priimti jį į antrą kursą. Tačiau seminarijoje mokėsi tik pusantrų metų: po Budapešto įvykių Kaunas buvo paskelbtas režiminiu miestu, ir visi politiškai nepatikimi asmenys turėjo jį apleisti. Užkliuvo ir Petras. Saugumas mėgino verbuoti, tačiau jis griežtai atsisakė bendradarbiauti. Tada jam buvo uždrausta gyventi

Kun. P. Našlėno tėtės laidotuvės Ukmergėje, iš kairės kun. P. Našlėnas, mons. Petras Meilus, 1974 metų lapkritis

17 Apie tai žr. pirmoje dalyje: *Nepataisomasis: atsiminimai*. D. 1. Vilnius: Versmės leidykla, 2014.

Kaune. Aš pasikviečiau Petrą į Kulautuvą, kur tuo metu dirbau altarista, padirbėti zakristijonu. Tuometinis Kauno vyskupijos valdytojas kanauninkas Juozapas Stankevičius leido Petrui apsigyventi Kulautuvoje, ir mes pradėjome darbuotis kartu. Petras tarnavo zakristijonu ir pogrindyje tęsė teologijos studijas. 1961 metais tremtyje gyvenantis vyskupas Vincentas Sladkevičius Lentvaryje, kun. Vaclovo Aliulio bute, slapta suteikė Petrui diakono šventimus, o tų pačių metų rugpjūčio 2 dieną Onuškio klebono kun. Vaclovo Aleksandravičiaus bute taip pat slapta – kunigystės šventimus.

Kelionė į Odesą

1967 metais palydėjau vienos Eucharistinio Jėzaus seserų kongregacijos sesės giminaičius į Odesą. Jų vaikas sirgo akių liga.

Odesoje tuo metu gyveno garsi profesorė okulistė, pas kurią nemažai žmonių iš Lietuvos važiuodavo gydyti akių ligas. Ji visada mielai priimdavo ligonius. Tuos žmones aš lydėjau kaip mokantis rusų kalbą.

Odesoje apsistojau pas buvusią italo kunigo Pietro Leoni šeimininkę.[18]

Savo byloje radau dokumentą, kad KGB užfiksavo ir šį mano vizitą.

PAŽYMA[19]

Slaptai

KGB prie Mordovijos ASSR Ministrų Tarybos (MT) skyriaus Dubravnyj pataisos darbų lageryje (PDL) viršininkui majorui drg. Ašutovui

gyvenvietė Javas, Zubovo-Poliansko rajonas, Mordovijos ASSR (Mordovijos autonominė sovietų [tarybų] socialistinė respublika)

Nr. 12/1395 1967 m. lapkričio 11 d.

18 Apie kun. Pietro Leoni rašiau pirmoje dalyje: *Nepataisomasis: atsiminimai*. D. 1. P. 209.

19 Lietuvos ypatingasis archyvas, http://www.kgbveikla.lt/

Alfonsas Svarinskas, Vaclovo s., gimęs 1925 metais, šiuo metu kaip kunigas vikaras tarnauja Miroslavo parapijoje, gyvena Miroslave, Alytaus raj., Lietuvos TSR. KGB prie Lietuvos TSR [Ministrų Tarybos], Alytaus rajono skyriuje Svarinskui yra užvesta operatyvinio stebėjimo byla.

Išlaisvinus iš įkalinimo, 1956 metų liepą Svarinskas išvyko į Odesos miestą, siekdamas patalpinti savo draugą gydytis pagrindinėje Kalfo klinikoje. Jis apsistojo pas buvusią kunigo-jėzuito Petro Leoni šeimininkę. Su Petro Leoni jis kartu atlikinėjo bausmę.

Svarinskui esant Odesoje Odesos KGB valdyba įtraukė į plano vykdymą agentą „Preis". Būdamas Odesoje Svarinskas pats asmeniškai klausimo dėl ryšių su Petro Leoni nekėlė. Agentas „Preis", veikdamas pagal gautą užduotį, Svarinskui pasakė, kad artimiausioje ateityje ketina vykti į turistinę kelionę po Europą. Svarinskas tuo susidomėjo ir paprašė agento išvykos į užsienį atveju iš Neapolio miesto susisiekti su Leoni ir perduoti, kad jis susisiektų su Romoje gyvenančiais lietuviais ir jiems tarpininkaujant suorganizuotų materialinę pagalbą Tarybų valdžios represuotiems kunigams, pasiunčiant vertingus siuntinius Svarinsko iš anksto nurodytais adresais. Kadangi agentas „Preis" į užsienį neišvyko, šis klausimas tolimesnės eigos neturėjo.

1961 metų kovą-rugsėjį, padedant KGB prie Ukrainos TSR MT Odesos srities valdybos agentei „Petrovai", Svarinskas nuo Leoni iš Romos gavo du žodynus.

Duomenų apie Svarinsko ryšius su užsieniu šiuo metu neturime.

Svarinsko nusistatymas antitarybinis. Jis yra religinis fanatikas. Sakydamas pamokslus tikintiesiems leidžia sau samprotauti priešiškai tarybinei santvarkai. Jis palaiko ryšius su kartu lageryje kalėjusiais kaliniais kunigais, su kuriais susitikdamas iš antitarybinių pozicijų komentuoja sistemingai jo klausomas Vatikano ir kitų užsienio antitarybinių centrų radijo laidas.

Duomenų, kad Svarinskas palaiko ryšius su kaliniu Paulaičiu per Šnarienę neturime.

KGB prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos, Šiaulių miesto skyrius užvedė išankstinio operatyvinio patikrinimo bylą Konstancijai Šnarienei. Gavę ope-

ratyvinio dėmesio vertą medžiagą apie Svarinską, Šnarienę ir Paulaitį, papildomai pranešime.

KGB prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos 5 skyriaus
viršininkas pulkininkas Ščensnovičius

Neatsimenu tų dienų detalių, bet žinau, kad po dviejų kalinimų su atsitiktinai sutiktais asmenimis buvau labai atsargus. Neatsimenu, kad būčiau sutikęs tokį agentą, kai kurie pažymoje aprašyti faktai atrodo sukurti. Gal jie „atsirado“ buvusią P. Leoni šeimininkę „prižiūrinčių“ agentų dėka? Tiesa, kad visada rūpinausi sovietų konclageriuose likusiais bendražygiais. O dėl Šnarienės – Petras Paulaitis kalėjime manęs prašė, kad kai išeisiu aplankyčiau jo giminaitę Šnarienę Šiauliuose. Grįžęs iš kalėjimo taip ir padariau. Ji berods dirbo gydytoja.

Pažyma rodo, kad ir dirbant Miroslove KGB man buvo užvedusi operatyvinę bylą ir sekė kiekvieną žingsnį.

Iškėlimas iš Miroslavo

Po penkerių metų iš Miroslavo mane iškėlė. Dėl vienų rekolekcijų Antrajame Alytuje. 1970 metais, baigdamas Advento rekolekcijas, per paskutinį pamokslą sugalvojau, kaip gražiau užbaigti: paraginau visus pagalvoti apie naujos bažnyčios Alytuje statybą, nes ši jau esanti sausakimša, ir patvirtinau, kad bažnyčia tikrai bus pastatyta.

– Nežinau, kaip ji atrodys, bet tikrai bus aliuminis bokštas, šaunantis į kosmosą. Ir toje bažnyčioje mes visi susitiksime.

Žiūriu – visi bažnyčioje tik linksi galvom. Išėjo pabaiga kaip reikiant!

Kitą dieną man skambina dekanas kun. Jonas Grigaitis ir klausia, ką aš per pamokslą prišnekėjau.

– Jau iš partijos klausinėja ir sakė, kad „šitas numeris tam tipui geruoju nesibaigs“.

Dekanas vaizdavo lojalų tarybinį kunigą. Mes, kunigai, buvome nutarę jį

pamokyti: per Spalio revoliucijos minėjimo dienas siųsdavome jam sveikinimus ir telegramas. Gaudavo kokį šimtą telegramų. Paštininkai sakė, kad nė vienam partijos sekretoriui tiek telegramų nesiunčia, kiek jam.

Paskutiniaisiais mano tarnystės Miroslave metais buvo svarstomas ir toks planas: kleboną kun. Albiną Jaudegį perkelti į Kauno Aukštąją Panemunę klebonu, o mane palikti klebonu Miroslave. Bet valdžia to netvirtino. Viskas įvyko kitaip.

Iš Miroslavo buvau iškeltas 1971-ais metais. Išleistuvių išvakarėse susirinko daug parapijiečių. Buvo ir kolūkio pirmininkas. Visi labai gražiai dainavo.

Per atsisveikinimo šv. Mišias žmonės meldėsi su ašaromis akyse. Prisimenu paskutinį savo pamokslą.

– Bedieviai pralaužė frontą Kudirkos Naumiesty, – sakiau. – Mane, kaip seną, patyrusį kareivį, siunčia į frontą. Jei atlaikysiu, sugrįšiu pas jus. Jei ne, negrįšiu. Jūs už mane pasimelskite ir neminėkite blogu žodžiu.

Taip ir išvažiavau. Buvau paskirtas altarista į Kudirkos Naumiestį.

Išvykęs iš Miroslavo dažnai susitikdavau su buvusiais parapijiečiais. Aš juos labai mylėjau, ir jie tuo pačiu atsilygino. Susitinku su jais ir dabar. Deja, mano laikų parapijiečių liko nedaug. Bet ano meto broliška nuotaika išliko. Kai nuvažiuoju, juntu mielą jų priėmimą.

Mano KGB bylos fragmentai

1983 metų kovo 28 dienos LTSR valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus poskyrio viršininko papulkininkio J. Markevičiaus, išnagrinėjusio baudžiamąją bylą Nr. 09-02-003-83, nutarime nurodyta, kad daiktinis įrodymas yra ir Miroslavo bažnyčioje pasakytas pamokslas (Bylos T. 17, 118, 135 lapai).

1983 metų balandžio 11 dienos kaltinamojoje išvadoje, kurią patvirtino LTSR prokuroras A. Novikovas, rašoma:

„1978 m. birželio 4 d., 1982 m. birželio 20 d. Alytaus rajono Miroslavo bažnyčioje […] (toliau kaip kaltinamoji medžiaga vardinami dar 14 kitose vietose pasakytų pamokslų) *„dideliam tikinčiųjų skaičiui pasakė pamokslus, kuriuose gynė ir aukštino asmenis, veikusius prieš tarybinę santvarką, skatino pasekti jų pavyzdžiu, ragino laužyti tarybinius įstatymus, reguliuojančius bažnyčios atskyrimą nuo valstybės, nepaklusti vietinių valdžios organų atstovams, propagavo tariamą „tautos atgimimo“ idėją. Savo pamokslus išvystė iki raginimo priešintis dabartinei santvarkai“* (T. 17, 208 lapas).

Įrašas, kad 1978 metų liepos 25 dieną KGB iš Alytaus rajono vykdomojo komiteto gavo magnetofono juostą su įrašytu A. Svarinsko pamokslu, pasakytu Miroslavo bažnyčioje (T. 17, 175 lapas).

Įrašas, kad pamokslų užrašinėtojai (tarp jų Pikūnaitė ir Plytnikas) perdavė užrašytus pamokslus KGB, o KGB nustatė, kad *„liudytojų duotas įvertinimas A. Svarinsko pamokslams atitinka jų turinį ir idėjinę kryptį“*. (T. 17, 181–182 lapai).

„A. Svarinsko tyčia, siekiant susilpninti Tarybų valdžią“.

„A. Svarinsko archyvinių baudžiamųjų bylų apžiūromis nustatyta, kad jis praeityje du kartus teistas už valstybinius nusikaltimus, tame tarpe ir už antitarybinę agitaciją ir propagandą. (T. 1, 1. 28–35)“ (T. 17, 199 lapas).

„Apie A. Svarinsko asmenybę:

Iki pirmojo suėmimo 1947 m. A. Svarinskas mokėsi Kauno kunigų seminarijoje. 1948 m. gegužės 27 d. Ypatingojo pasitarimo prie TSRS VSM nutarimu už nusikaltimų, numatytų RTFSR BK 17-58-1„a“ ir 58-11 str., padarymą (ryšiai su ginkluotąja antitarybine gauja ir antitarybinių lapelių platinimas) jis buvo nubaustas 10 metų pataisos darbų stovykloje (T. 1, 1. 27-30. 97).

Bausmės atlikimo metu buvo įšventintas į kunigus. Iš įkalinimo vietos paleistas 1956 m. kovo 20 d. Po bausmės atlikimo buvo kunigu Kauno rajono Kulautuvos ir Raseinių rajono Betygalos parapijose.

1958 m. liepos 26 d. Lietuvos TSR Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų teisminė kolegija nubaudė A. Svarinską už nusikaltimo, numatyto RTFRS BK 58-10 str. I dalį, padarymą šešiems metams laisvės atėmimo (T. 1, 1. 31–35).

Su politiniais kaliniais lageryje. Pirmasis kalinimas

Su lenkų kunigu Jozefu. Abezė, Intos (Kožvos) r., Komijos ASSR, 1956-02-06[20]

20 Iš LGGRTC Genocido aukų muziejaus rinkinių, TF1219/14.

Draugiškas šaržas: politkalinys kun. A. Svarinskas laiko rankoje savo portretą. Autorius – politkalinys Antanas Ambrulevičius. Abezė, Intos (Kožvos) r., Komi ASSR, 1955-05-08[21]

21 Iš LGGRTC Genocido aukų muziejaus rinkinių, TR394.

Su likimo draugu Motiejumi Klyviu. Antrasis įkalinimas. Dubrovlagas, Mordovijos ASSR, 1959 metai[22]

Po bausmės atlikimo pagal antrąjį nuteisimą savo priešiškumo Tarybų valdžiai neatsisakė: savo pamoksluose ir pasisakymuose kurstė tikinčiuosius nepaklusti tarybiniams įstatymams ir vietiniams valdžios organams, provokavo žodžiu ir asmeniniu pavyzdžiu neteisėtiems veiksmams. Būdamas ne kartą baustas administracine tvarka už teisėtvarkos pažeidimus ir taip pat Lietuvos TSR prokuratūros oficialiai įspėtas už antivisuomeninę veiklą, teigiamų išvadų nepadarė, o, atvirkščiai, šias teisėtas valdžios organų priemones panaudojo kaip pretekstą antitarybinio pobūdžio išpuoliams (T. 1, 1. 36–80. 92).

Jo priešiškumas Tarybų valdžiai aiškiai matosi ir iš pamokslų.

Taip 1978 m. birželio 4 d. Miroslavo bažnyčioje jis pareiškė: „...Ir vaikai

22 Iš LGGRTC Genocido aukų muziejaus rinkinių, TF1219/31.

matė, kad tėvui reikia tik atsisakyti dievo ir truputėlį parausti, ir tėvas gaus gerą algą ir skambės per radiją, televiziją, per laikraščio puslapius...“ (T. 2, 1. 112).

Liudininkais į teismą KGB kvietė tik tuos, kurių nesaugojo ir viešai „parodydavo“. Rimtesnius liudninkus jie vengė viešai atskleisti.

Šauktinių į teismą liudytojų sąraše 37 ir 38 numeriais buvo įrašyti Adelė Pikūnaitė ir Juozas Plytinikas (T. 17, 216 lapas).

1983 metų balandžio 22 dienos „nutarime kaltinamąjį atiduoti į teismą“ nurodyta, kad J. Plytniko su kai kuriais kitais liudytojais, „kurių parodymais nustatytas aplinkybes galima patikrinti ir kitais įrodymų šaltiniais“, netikslinga kviesti į teismo posėdį liudytojais, o A. Pikūnaitė teimui pateikė pranešimą, kad dėl sunkios ligos negali dalyvauti teismo posėdyje ir patvirtina, kad teismas gali remtis jos ankstesniais tardytojui pateiktais parodymais (T. 17, 236 lapas).

Liudytojo apklausos protokolas

„Alytus, 1982 m. rugpjūčio mėn. 25 d.

Apklausa pradėta: 14 val. 10 min., baigta 18 val. 20 min.

Lietuvos TSR Valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus tardytojas vyr. leitenantas Vidzėnas,

LTSR VSK Alytaus miesto poskyrio patalpose

Vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 176–178 ir 180 str. apklausiau liudytoją:

1. Pavardė, vardas, tėvavardis: Pikūnaitė Adelė, Juliaus

2. Gimimo data: 1931 m. birželio 18 d.

3. Gimimo vieta: Alytaus rajonas, Pankiškių kaimas

4. Pilietė: TSRS 5. Tautybė: lietuvė 6. Partiškumas: nepartinė

7. Išsilavinimas: 8 klasės 8. Šeiminė padėtis: neištekėjusi

9. Teistumas: neteista

10. Darbovietė ir pareigos: Alytaus mėsos kombinate, darbininkė

11. Gyvenamoji vieta: Alytus, Sudvajų gt-vė 9 bt. 30

[…]

12. Liudytojui Pikūnaitei A. J. išaiškinta, kad iškviestas apklausti baudžiamojoje byloje, iškeltoje dėl nelegalaus antitarybinio turinio leidinio „LKB Kronikos“ dauginimo ir platinimo faktų.

Liudytojas parodė: 1978 metų birželio mėnesio 4 dieną buvau Alytaus rajono Miroslavo bažnyčioje. Bažnyčia buvo pilna žmonių, maždaug devyni šimtai. Daugumoje buvo pagyvenę vyrai ir moterys, tačiau matėsi ir jaunimo. Buvo atvykusių kunigų iš kitų parapijų. Tą dieną vyko jauno kunigo Antano Gražulio primicijos, tai yra pirmosios mišios. Pamokslą sakė buvęs Miroslavo bažnyčios vikaras kunigas Svarinskas. Aš jį pažįstu iš matymo dar nuo to laiko, kai jis kunigavo Miroslave. Pamokslą kunigas Svarinskas sakė per garsiakalbį, nes bažnyčia yra radiofikuota. Pamokslas girdėjosi ir šventoriuje. Pamokslas tęsėsi apie keturiasdešimt minučių, jis buvo paskirtas kunigo Antano Gražulio primicijai.

Pamoksle kunigas Svarinskas daug vietos skyrė kunigo Gražulio šeimai, gyrė šią šeimą, kad ji labai dievobaiminga, auklėja savo vaikus dievobaimingumo dvasioje, ir štai jau vienas sūnus kunigas, o kitas mokosi seminarijoje. Liepė imti pavyzdį iš Gražulių šeimos. Tėvas labai pamaldus, geros širdies žmogus.

Tačiau mano nuomone, kunigas Svarinskas sakydamas pamoklą iš sakyklos leido išsireiškimus, aiškiai prasimanytus ir šmeižikiškus. Jis sakė, kad bedieviai už religingumą grubiai persekiojo kunigo Gražulio tėvą – Gražulį Antaną, kad ateistai ir valdžios atstovai už tikėjimą ir religingumą privertė jį, t. y. Gražulį Antaną, atsisakyti kolūkio pirmininko pareigų. Bet nežiūrint gąsdinimų ir persekiojimų, Gražulių šeima liko ištikimais katalikais ir yra visų gerbiami, ir mums reikia daugiau tokių patriotų. Bedieviai su kolonijų, kalėjimų ir vaikų kambarių pagalba neišauklėja jaunimo ir be religijos neišauklės, nes be religijos neįmanoma išauklėti jaunimo. Pamokslininkas išsireiškė, kad netikintis negali būti doras žmogus.

Toliau kunigas Svarinskas kalbėjo, kad bedieviai neleidžia visiems norintiems jaunuoliams stoti į kunigų seminariją. Lietuvos bedieviai nedrįsta su

bažnyčia išmėginti savo jėgas atviroj kovoj ir jie seminarijos vartus saugo labiau negu valstybinio banko požemius, kur sudėti pinigėliai ir brangenybių luitai. Taigi jie saugo. Netiesa, kad Lietuvoj nėra pašaukimo, jeigu seminarija nebūtų buvus limituota, šiandien turėtume šimtą jaunų kunigų.

Kunigas Svarinskas aiškino, kad šitos primicijos turi reikšmę jaunimui, jos parodo, kad kunigas jaunas. Jam siūlė gyvenimas visokius džiaugsmus, jis galėjo po penkių metų studijų tapti gydytoju, mokytoju, agronomu, prasimušti į aukštas partijos eiles, bet šis jaunuolis pasirinko idealo kelią. Reikėjo tautai šviesos ir kilo knygnešiai, reikėjo ginti tautą nuo priešų ir kilo savanoriai, o dabar bažnyčiai ir lietuvių tautai reikia šventų žmonių ir drąsių kunigų, kurie nebijotų aukoti jaunystę ir savo laisvę atiduoti ir jeigu reikia gyvybę. Tik šitokie kunigai galės išeiti prieš organizuotą valstybiniu mastu bedievybę ir ją nugalėti.

Toliau kunigas Svarinskas kalbėjo, kad mūsų krašte bažnyčia jau keletą dešimtmečių neturi normalios laisvės: yra išjuokta, paniekinta. Kas pylė ant jos pamazgas, tas yra dienos didvyris. Išjuokti kunigą yra mažų mažiausia neišmintinga. Kunigas visur Lietuvos istorijoje paliko gilų pėdsaką. Lietuvis kunigas visais laikais atliko savo pareigą. Taigi, kas Lietuvoje iš ateistų turi sąžinę ir bent kiek istorinės tiesos nuovoką, jis turi nulenkti galvą prieš kunigą lietuvį, kuris paliko auksinį įnašą į Lietuvos kultūrą. Dabar bedievybė sužalojo Lietuvos veidą. Ta bedievybė yra nelietuviška. Ji atėjo iš Prancūzijos per Rusiją. Ji yra importinė, svetima lietuvio dvasiai. Bedieviai be jokio mokslinio argumento liejo pamazgas ir lieja. Ir per brošiūras, ir per radiją, „Akiračius“ ir per įvairias laidas. Jie nieko negali duoti mąstančiam žmogui. Jie sugriovė tautos dorą, paniekino tautos vardą. Dabar jie nepajėgia pakelti tautą iš griovių, tautos neišauklėsi blaivyklomis, ne. Ir reikia mūsų pagalbos. Bedievybė nieko negali padaryti.

Kalbėjo, jog neseniai buvo išplėštos bažnyčios Aleksote, Šiluvoje, Tauragėje. Ir pasirodo, kai pagauna, jog tai padarė ateistai, auklėti ateistinėje dvasioje. Toliau kunigas Svarinskas kalbėjo, jog bedieviai neleidžia spausdinti maldaknygių, katekizmo, seminarija limituota, du vyskupai jau penkiolika, šešiolika metų ištremti. Jeigu kas nusikalto iš kunigų, reikia bausti. Ir reikia pagal įstatymą sodinti į kalėjimą, o dabar ištremia ir laukia, kad numirtų. Ir sako,

kad pas mus yra pilna sąžinės laisvė. Ne, iki pilnos sąžinės laisvės dar toli. Mūsų jaunimas, ateistų suvedžiotas, yra klystkelėje, ir kas jį paims, to jis bus. Jis dabar nepriklauso nei bedieviams nei tikintiesiems. Daugelis jaunimo sėdi lageriuose už maldaknygių, katekizmo gaminimą. Ir nėra nė vieno kunigo, tai didžiausia kunigams sarmata. Kunigai turi dėti pastangas nuvažiuoti pas savo vargstančius brolius ir jiems atnešti sakramento malonę.

Baigdamas pamokslą kunigas Svarinskas kreipėsi į naująjį kunigą Gražulį: „O tau asmeniškai noriu linkėjimą pridėti, kad mirtum klausykloj, sakykloj, prie altoriaus, ar lagery, tik ne lovoj. Kunigui kovotojui prieš bedievybę, mirti lovoj yra žema. Ir dar pridėjo jau kreipdamasis į jaunimą: „Jaunime, seminarija tavęs laukia. Lietuvai reikia kunigų. Tautą išvesti į šviesią ateitį gali tik bažnyčia, tik kunigai ir tikintieji".

Štai tokiais išpuoliais, šmeižtu ateistų atžvilgiu, valdžios organų atžvilgiu paremtas visas kunigo Svarinsko pamokslas.

Nelegalaus leidinio „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika" man neteko skaityti ir apie jo leidimą nieko nežinau.

Protokolą perskaičiau, mano parodymai užrašyti teisingai, pastabų bei papildymų neturiu.

Pikūnaitė
Apklausė: tardytojas, vyr. leitenentas Parašas /Vidzėnas/"

1983 metų vasario 13 dieną, po trečiojo mano arešto, dėl to paties pamokslo Miroslave buvo tardomas ir kun. Antanas Gražulis. Tuo metu jis dirbo vikaru Prienuose. Jį tardė LTSR Valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus vyr. tardytojas kapitonas R. Rainys. Kun. Antanas buvo informuotas, kad tardomas dėl baudžiamosios bylos, kurioje kaltinamasis – A. Svarinskas.

Apklausos protokole yra tokie kun. A. Gražulio parodymai:

„Alfonsą Svarinską aš pažįstu beveik dešimt metų. Tuo metu jis buvo Miroslavo parapijos vikaru. Būdamas moksleiviu aš lankiau Miroslavo bažnyčią,

klausydavausi Svarinsko sakomų pamokslų. Man dar gyvenant pas tėvus Alytaus rajono Mankūnų kaime Svarinskas yra kartą aplankęs mūsų šeimą. Pokalbio metu Svarinskas iškėlė mintį, kad kažkuriam iš mūsų reiktų stoti į kunigų seminariją. Tuo metu aš neturėjau jokio noro būti kunigu ir į tokį Svarinsko pasiūlymą atsakiau neigiamai. Kai buvau klieriku, Miroslave aš matydavau Svarinską, sveikindavomės. Tų atsitiktinių susitikimų metu kalbėdavomės labai trumpai. Pasikeisdavome keliais žodžiais apie sveikatą, kaip man sekasi. Kadangi Svarinskas buvo Miroslavo vikaru, tai aš jo paprašiau, kad jis per mano primicijas pasakytų pamokslą. Jis sutiko ir pasakė. Mano ir Svarinsko tarpusavio santykiai normalūs. Po to, kai aš tapau kunigu, mūsų santykiai nenutrūko. Mes vienas kitą aplankydavome. Reikia pasakyti, kad mes susitikdavome retai. Maždaug vieną du kartus per metus. Aš Prienuose jau penki metai. Jis pas mane buvo tik vieną kartą. Matydavausi aš su Svarinsku ir per atlaidus Šiluvoje, Žemaičių kalvarijoje. Šiluvoje ir Žemaičių kalvarijoje man teko girdėti Svarinsko sakomus pamokslus. Savo pamoksluose Svarinskas kalbėjo apie meilę dievui, aiškindavo tikintiesiems, kad jie lankytų bažnyčią, eitų išpažinties. Taip pat pamoksluose kalbėdavo ir prieš girtavimą. Man neteko girdėti, kad Svarinskas šmeižtų valstybinę ir visuomeninę santvarką. Aš girdėdavau per užsienio radijų stočių laidas bei kunigus kalbant, kad kunigas Svarinskas buvo taip vadinamo tikinčiųjų teisėms ginti komiteto narys. Apie tai jis man pats niekada nieko nepasakojo. Kuo konkrečiai pasireiškė Svarinsko, kaip „komiteto“ nario, veikla – man nežinoma. Per Vatikano radijo stoties laidas aš girdėjau, kad „komitetas“ ruošė pareiškimus ir siuntė į valstybines įstaigas. Ar prie to yra prisidėjęs Svarinskas – man nežinoma. Man nežinoma, kad Svarinskas pats asmeniškai ruoštų kokius dokumentus ir po jais rinktų parašus. Negirdėjau, kad jis ir daugintų ar platintų kokius nors nelegalius leidinius.

Liudytojas A. Gražulis perskaitęs protokolą pareiškė, kad jo parodymai yra užrašyti teisingai, pastabų ir papildymų neturi.

Protokolą pasirašyti atsisakė nenurodydamas motyvų.
*Vyr. tardytojas majoras (Parašas) R. Rainys (*T. 2, 55–57 lapai*).*

Kudirkos Naumiestyje, 1970 metai

Caro laikais miestelyje buvo apie šeši tūkstančiai gyventojų – miestas kaip reikiant! Bet pamažu nyko. Tais laikais jis vadintas Naumiesčiu (pagal kai kuriuos šaltinius iki 1917 metų – Vladislavovu). 1934 metais jam suteiktas Kudirkos Naumiesčio pavadinimas. Miestelio išplanavimas gražus – gatvės išdėstytos vokišku stiliumi: pagrindinės gatvės ėjo išilgai, o jas skersai kirto mažesnės gatvelės. Graži Kudirkos Naumiesčio architektūra.

Šv. Kryžiaus atradimo bažnyčia – viena didžiausių Vilkaviškio vyskupijoje. Ji labai graži, panaši į Veisiejų bažnyčią. Per karą buvo apgriauta, pamaldos vykdavo kapų koplyčioje. Apie 1950 metus Tarybų valdžia norėjo bažnyčią nugriauti, bet tų planų jai nepavyko įgyvendinti.

Kudirkos Naumiesčio
Šv. Kryžiaus atradimo bažnyčia

Miestelyje buvo mokykla, ligoninė, linų fabrikas, parduotuvės. Miestelio centre, parke, prieškario nepriklausomybės metais pastatytas skulptoriaus Vinco Grybo paminklas Vincui Kudirkai. Miestelio kapinėse palaidotas Vincas Kudirka – ant jo kapo pastatytas paminklas.

Centrinė rajono valdžia buvo Šakiuose. Saugumas (KGB) irgi Šakiuose – viename pastate su milicija. Saugumiečiai – antrame aukšte: matyt, jie bijojo partizanų, tai įsikurdavo virš milicijos, ir pas juos patekti buvo galima tik praėjus jos patalpas.

Prieš mane Kudirkos Naumiesty trumpai, gal pusmetį, dirbo kunigas Sigitas Tamkevičius. Jis jau tada drąsiai kalbėjo per pamokslus.

Prie Vinco Kudirkos kapo

Kun. Antanas Aleksandravičius
1917–1987

Atvykęs į Kudirkos Naumiestį susipažinau su kaimyninės Slavikų parapijos klebonu kun. Antanu Aleksandravičium. Jis mane pakvietė vesti rekolekcijas. Slavikų parapija – užkampyje, susisiekimas prastas. Klebonas prašė parapijiečių, kas turi nuosavas transporto priemones, maldininkus ir į bažnyčią atvežti, ir namo parvežti. Viskas buvo gerai organizuota ir paruošta.

Kun. Antanas Aleksandravičius

Okupacijos metais kun. Antanas septynerius metus kalėjo Omsko lageryje. Kai į lagerį iš Maskvos atvyko tikrintojai, nerado jokios jo bylos ir iš karto amnestavo. Grįžęs į Lietuvą jis siųsdavo siuntinius tremtiniams ir kaliniams. Daugelis jo pagalbą prisimena su dėkingumu ir meile.

Kasmet Šiluvoje per atlaidus kun. Antanas vadovaudavo pamaldoms koplyčioje – laikydavo šv. Mišias, sakydavo pamokslus. Maldingi žmonės džiaugėsi jo tarnavimu naktiniuose budėjimuose.

Kiekvienas žmogus turi silpnybių. Jų turėjo ir kun. Antanas. Jam buvo per daug būdinga visur matyti stebuklus. Jis nuoširdžiai norėjo turėti apčiuopiamų tikėjimo įrodymų. Dėl to jam net teko nukentėti.

Kun. Antanas buvo pamaldus ir uolus ganytojas. Jau prabėgo trisdešimt metų nuo jo mirties, bet jo atminimas gyvas.[23] Jis iki mirties liko ištikimas ir Dievui, ir Bažnyčiai, ir Tėvynei. Tikiu, kad jis seniai pas Dievą danguje ir iš ten mums padės šiuo sunkiu Lietuvai metu. Visiškos laisvės dar neturime, prieš akis – sunki dvasinė kova maldomis ir gyvenimo pavyzdžiu.

---

23 *Kunigas Antanas Aleksandravičius.* Sudarė Natalija Bucevičiūtė, Rasa Križinauskaitė. 2013.

Santykiai su valdžia ir tarnystė parapijoje

Kai tik atvykau ir apsistojau naujoje vietoje, gavau žinią, kad mane kviečia Šakių rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoja Donata Noreikienė. Nuvažiavau pas ją į tą vykdomąjį komitetą. Matau – čia ir saugumo atstovas, ir partijos sekretorė – ši akutes kraipydama žiūri į mane kaip įsimylėjusi mergina. Jų pavardžių neprisimenu.

Pradėjo mane klausinėti:

– Ar jūs tikite į Suodžių stebuklus Keturnaujienos apylinkėje?

– Žinot, keista: buvau apie 70 kilometrų nuo šios vietos, ir niekas apie tai neklausinėjo, o čia visi viršininkai neleidžia praeiti – klausinėja apie stebuklus. Ar visi taip jau įtikėję stebuklais?

– O jūs tikite stebuklais?

– Taip, tikiu. Šv. Pauliaus parašyta, kad jei mes netikėtume į Kristaus prisikėlimą, tuščias būtų mūsų tikėjimas. Aš tikiu, ir palikite mane ramybėje.

Saugumietis dar paklausė:

– Ar politika užsiimsi?

– Žinote – širdis trokšta, bet inkstai nebeleidžia.

Iš kairės Anelė Matijošaitienė prie savo namų

Po to Kudirkos Naumiestyje jau lengvai atpažindavau, kuris yra šnipelis – sutikęs klausdavo:

– Kaip jums su inkstais?

Suodžiuose lankiausi. Mačiau, Aneliukė (Anelė Matijošaitienė) – gera moteris.

Iš Kudirkos Naumiesčio vaikai ir jaunimas kas šeštadienį į Suodžius eidavo melstis rožančių. Toks jų elgesys buvo žavintis. Kai vaikų užklausiau apie Aneliukę, jie labai ją gynė. Ir jei kas nors apie ją ką pasakydavo, visi

Maldininkai meldžiasi prie KGB sudegintų Aneliukės namų pelenų. Iš dešinės pirma Bronė Serbentaitė, penkta – Genė Stankevičienė. 1985 metų birželio 29 d.[24]

24 „1985 m. birželio mėn. 28 d. atvažiavo partijos sekretorius su keturiais vyrais, bidoną gazolio užpylė ant tų sustumtų namų ir padegė. Vaizdas buvo baisus. Dega trobos, viskas dega. Paskui jie visi dar manęs prašė, kad paimčiau ką. Aš pasakiau, kad pasiėmiau viską, kas man reikia. Sakau: „Tu netiki?“. Atidarau krepšį. Ten buvau įsidėjusi tokį nedidelį kryželį, Šv. Raštą, pasą. Tai mano visas turtas buvo. Kaip viską griovė, gali paliudyti penki žmonės: Genutė A., Birutė B. iš Šakių, aš ir dar dvi moterys iš Rusijos. Tą naktį pasilikau, pernakvojau pas kaimynus M. Tos rusiukės čia nakvojo. Ryte aš vėl atėjau. Kai viską nuvertė, buvo dar mano didelis šuo likęs. Aš bijojau jį paleisti, kad žmonių neužpultų. Milicininkai sėdi ant suolo, aš atvedu tą šunį ir sakau: „Aš neturiu, kur dėti to šuns. Vyrai, būkit geri ir peršaukit tą šunį“. Aš su jais kalbuosi į jį žiūrėdama, jis guli ant pilvo, kojas ištiesęs. Mudviejų akys susitiko, ir tas šuo pradėjo verkti. Jis prišliaužė ir pradėjo man kojas, rankas laižyti. Tada, kai jis atsistojo, o didelis šuo buvo, uždėjo man kojas ant pečių ir pradėjo mane laižyti, kad aš buvau šlapia. Žiūriu paskui, kur tie milicininkai dingo – nei vieno ant to suolo nėra, matau – jie verkia. Vis tik žmonės, širdį turi. Taip ir liko tas šuo nenušautas. Po to aš jį išsivežiau į Kauną. Apsigyvenau pas šios sodybos lankytojas Genutę ir Irutę“ (Šakių rajone Keturnaujienoje gyvenančios Anelės Matijošaitienės regėjimai ir pranešimai, 2012. P. 69–70. (tekstai perrašyti iš audio įrašų).

vaikai ją užstodavo. O man, kaip parapijos kunigui, – vis dėlto vaikai eidavo pėsti apie septynis kilometrus melstis rožančių – tai labai patiko.

Aneliukė pirmais mėnesio penktadieniais ir šeštadieniais visada dalyvaudavo šv. Mišiose, todėl jai jutau tik pagarbą. Ji buvo gera parapijietė, daug kentėjusi. Matyt, todėl daug joje buvo pesimizmo.

Man atvykus, prieš Kalėdas, ji buvo suimta ir priverstinai gydyta psichiatrinėje ligoninėje Žiegždriuose. Jai skyrė insuliną siekdami sukelti hipoglikeminę komą. Bet insulinas jos psichikos nepaveikė.

Labai ją gerbiau. Kai sutikdavau, visada maloniai pakalbėdavome. 1970 metais ji pranašavo, kad per kraują ir ašaras, kitoms šalims užtariant, mūsų Tėvynė atgaus Nepriklausomybę.

2002 metais, kai Suodžiuose buvo pastatyta koplyčia, dalyvavau ją pašventinant.

Labai nuliūdau, kai Aneliukei neleido kalbėti. Tada ir vyskupui J. Žemaičiui padariau pastabą, kad jai nebuvo leista tarti žodžio. Na, kas būtų atsitikę, jei būtų pasisakiusi? Juk ji tos koplyčios atsiradimo kaltininkė.

Šakių rajono vykdomojo komiteto valdžia mane kažkaip keistai traktavo.

Pačioje pradžioje, tik atvykus į Kudirkos Naumiestį, mane aplankė rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoja D. Noreikienė ir sako:

– Kunige, jūs kažkaip išraudote.

Nežinau, buvau paraudęs ar ne, bet sakau:

– Žinot, aš nepratęs kalbėti su „jaunom“ moterim, gal ir paraudau.

Ji buvo gal keturiasdešimties metų, ir jai labai patiko tas mano komplimentas. Artėjant atlaidams Šakiuose ji net pasiūlė pakviesti pamokslą pasakyti jaunuką kunigą (taip Šakiuose vadindavo vikarus) iš Kudirkos Naumiesčio. Taip ši pavaduotoja man atvėrė kelią sakyti pamokslus Šakiuose.

Atvykus į Kudirkos Naumiestį pradžioje buvo liūdnoka. Radau didelę, mūrinę, apremontuotą bažnyčią. Ją lankė labai nedaug žmonių, tik keletas vaikų.

Klebonu dirbo kun. Juozas Jakaitis. Bažnyčioje pasimelsdavau brevijorių, išklausydavau išpažinčių ir surinkdavau aukas – tiek jis man leisdavo pasireikšti. Jis pats laikydavo Sumą.

Nuo ko pradėjau savo veiklą? Pirmiausia mėginau susipažinti su

Šv. Petro ir Pauliaus atlaidai, 1971-07-04

žmonėmis. Rytais, po šv. Mišių, mėgdavau nueiti į universalinę krautuvę, kitas parduotuves, į vaistinę, su visais pabendraudavau. Pažinau vis daugiau žmonių. Gana greitai jau visus Kudirkos Naumiesty pažinojau.

Į ligoninę manęs neįleisdavo – dienos metu negalėjau eiti pas ligonius. Eidavau po dešimtos valandos vakaro, kai visa ligoninės valdžia buvo namuose. Taip aprūpindavau ligonius sakramentais.

Greitai parapijiečiai pamatė, kad neturiu jokių baldų, o mano drabužiai pakabinti ant vinių, įkaltų į sieną, ir uždengti paklode. Jie nutarė man nupirkti rūbų spintą. Nupirko, atvežė, sudėjo ir pasakė:

– Kainavo tiek ir tiek.

Aš jiems sumokėjau. Taip įsigijau spintą rūbams, kurią ir šiandien naudoju.

Priešais mano namus, kitoje gatvės pusėje, gyveno graži mergaitė Aldona, mokyklos komjaunimo organizacijos sekretorė. Pradžioje susitikę pasakydavome vienas kitam „Laba diena“ ar „Labas rytas“. Po to mano iniciatyva eidavome kartu pasivaikščioti. Nueidavome prie Vinco Kudirkos paminklo. Vengdama, kad kas nepamatytų, ji siūlydavo eiti pasivaikščioti į kapus.

Pirmosios Komunijos šventė. Su vaikais ir klebonu kun. Juozu Jakaičiu.
Kudirkos Naumiestis, 1971 metai

Aldona supažindino mane su kitais mokiniais, su abiturientais. Jaunimas mane priėmė, radome bendrą kalbą. Juos kviesdavau pas save. Vaišindavau saldainiais. Mačiau, kaip jie šnibždasi baimindamiesi, kad kas nesužinotų ir nepasakytų, kad buvo užėję pas kunigą.

Po to vis dėlto kažkas apskundė, ir Aldoną pradėjo pulti. Ji gynėsi:

– O kur pasakyta, kad negaliu su kunigu susitikti?

Perspėjau, kad saugotųsi:

– Nes tavo komunistinės davatkos yra daug piktesnės nei mano.

Man išvykus iš Kudirkos Naumiesčio ją nuėmė nuo pareigų. Taigi išvedžiau komjaunimo sekretorę į tiesų kelią. Vėliau girdėjau, kad ji dirba inžiniere Birštone.

Kai sutikdavau jaunimą, sakydavau:

– Jaunuoliai turbūt vesite, mergaitės ruošiatės ištekėt. Ar priėmėte Pirmąją Komuniją?

– Ne.

– Tai kaip jūs priimsite šliūbą? Aš jus mokysiu katekizmo.

Vaikai sutiko. Susitarėme, kad vieną kartą mokysiu vienoje gryčioje – vienų vaikų namuose, kitą kartą – kitoje. Kad nesusektų.

– Suseks – bus jums negerai ir man. Matote, kokioje visuomenėje, kokiais laikais gyvename, kad reikia slėptis!

Deja, šioje parapijoje išbuvau tik devynis mėnesius ir negalėjau dalyvauti jų Pirmos Komunijos šventėje.

Vaikai pas mane ateidavo žaisti tinklinio (tada jį vadinome oriniu). Klebonijoje buvo didelis kiemas. Pakabinome tinklą. Aš su vaikais irgi žaisdavau. Man patiko ta nuotaika. Per atostogas atvykdavo jaunimo iš Miroslavo. Visi dar žaisdavome šaškėmis, šachmatais.

Kudirkos Naumiestyje buvo viena mokytoja, laikoma ateiste nuo Smetonos laikų. Neatsimenu jos pavardės. Mokiniai nutarė mus supažindinti. Ji sutiko. Taip susipažinau su pirma mokytoja.

Tarnaujant Kudirkos Naumiestyje mane išsikviesdavo į saugumą. Kai išgirdau iš vidiškiečių, kad vietinis saugumo viršininkas kilęs iš Ukmergės, jam pasakiau:

– Sužinojau, kad jūs nuo Ukmergės, iš mano tėviškės parapijos. Ir jie sakė, kad dėl to manęs čia saugumas nepuls.

Jis gyvai sureagavo ir paklausė:

– O kas taip sakė?

– Ukmergėje visos bobos taip šneka.

Paskui paklausė:

– O kur tu valgai?

Kartais nueidavau pavalgyti į restoraną, užkalbindavau ten dirbančias merginas. Jos mane jau pažinojo – kviesdavo valgyt kugelio. Kai prieš ar po valgio žegnodavausi, ir jos iš paskos. Kažkas pamatė ir paskundė.

Saugumiečiui atsakiau, kad valgau restorane (tyčia taip sakiau, iš tikro dažniausiai valgydavau pas kleboną), ir pasiskundžiau, kad mėnesiui gaunu 70 rublių ir net kepurės neturiu, nes uždėti dideli mokesčiai. Tada jis primygtinai prašė, kad neičiau į restoraną ir kaip nors kitur maitinčiausi.

Praėjus gal aštuoniems mėnesiams nuo tarnystės Kudirkos Naumiesty pradžios pradėta svarstyti, kur mane iškelti. Mane pasiekė žinios, kad Vilkaviškio KGB planuoja mane kelti į Šakius, pas dabartinį vyskupą J. Žemaitį.

Tada vyskupui Juozapui Labukui pasakiau:

– Neklausysiu! Ne saugumas turi skirti kunigui parapiją. Jei nereikia kunigo Kudirkos Naumiesty, važiuosiu į Kulautuvą, pas seserį. Neklausysiu saugumo. Kai vyskupui prireiks kunigo, pasakykite, atvažiuosiu.

Tada jis man sako:

– Ne! Ne! Ne! Palauk. Pažiūrėsiu. Pakalbėsim.

Po trijų dienų išsikvietė:

– Esi paskirtas klebonu į Igliauką.

Išlydėtuvės iš Kudirkos Naumiesčio į Igliauką.
Pakrautas sunkvežimis persikraustymui. Man iš dešinės sėdi kun. J. Jakaitis

Igliaukoje, 1971–1976 metai

Igliauka žinoma nuo XVIII amžiaus. Vilniaus vyskupo paragintas Prienų seniūnas grafas Mykolas Butleris 1781 metais pradėjo statyti čia bažnyčią. Po jo mirties šį darbą tęsė jo įpėdinis Kazimieras Sapiega. Bažnyčios statybai jis paskyrė 6 000 auksinių ir sutarė su marijonais, kad jie globos Igliaukos tikinčiuosius.

1783 metais bažnyčia buvo pastatyta ir pašventinta. Vilniaus vyskupas Ignacas Jokūbas Masalskis pripažino Igliauką Marijampolės parapijos filija.

1844 metais Igliaukoje įsikūrė marijonai. Jie pasistatė dviaukštį gyvenamąjį namą, įsteigė mokyklą. Po 1863 metų sukilimo numalšinimo Rusijos imperijos valdžia uždarė ir vienuolyną, ir mokyklą.

1882–1884 metais klebono kun. Vinco Kačergio (1865–

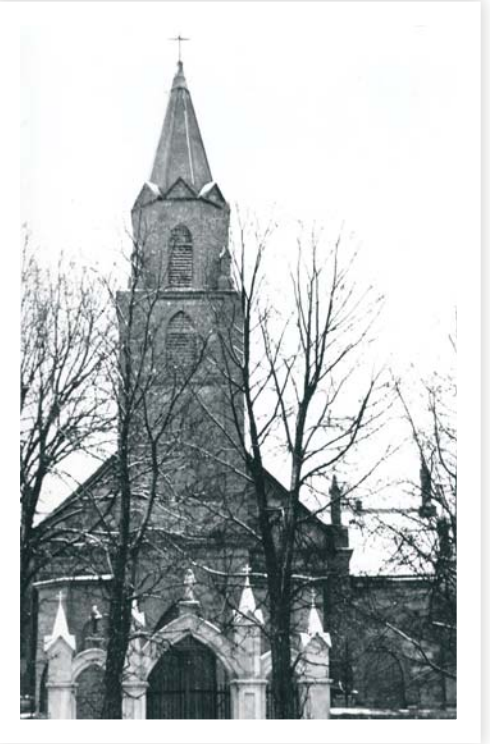

Igliaukos Šv. Kazimiero bažnyčia

1897) rūpesčiu vietoj supuvusios medinės buvo pastatyta ir dabar stovinti mūrinė neogotikinė bažnyčia su gražiu aukštu bokštu. Šventorių apjuosė akmenų mūro tvora. 1884 metais bažnyčią konsekravo vyskupas sufraganas Juozapas Olekas.

Per pirmąjį pasaulinį karą Igliaukos bažnyčios bokštas buvo susprogdintas. Nukentėjo ir šalia buvę marijonų vienuolyno pastatai. Po karo, Nepriklausomybės metais, bažnyčia buvo suremontuota, atstatytas bokštas, tik žemesnis negu buvo. Atstatytas vienuolyno pastatas virto klebonija.

Pirmąkart paskirtas klebonu. Pradžia

Mane pasikvietė vyskupas Juozapas Matulaitis-Labukas ir pranešė, kad turiu vykti į Igliauką, kur esu skiriamas klebonu. Iki tol mane kaip lagerininką skyrė tik altarista. Dabar jau buvau klebonu – paskirtas į Suvalkiją.

Išvykau į naują parapiją. Buvo 1971-ieji metai. Kaip klebonas tvirtai nutariau viešai kalbėti, kad Lietuva bunda ir prasideda atgimimas. Maniau, kad tai reikia pradėti skelbti, nes kitaip atgimimas neprasidės.

Ši nuostata nebuvo nauja, bet stiprų impulsą man davė tais metais vykęs Tarybų sąjungos komunistų partijos 24-as suvažiavimas, įpareigojęs siekti tautų asimiliacijos ir sustiprinti kovą prieš tautinę ir religinę sąmonę. Tai buvo dar 1965 metais pradėtos agresyvios Brežnevo politikos tikėjimo ir Bažnyčios atžvilgiu „ėjimas“. Jos vykdymą prižiūrėjo ir KGB. Mano sprendimas buvo reakcija į šią politiką.

Kai atvažiavau į Igliauką, į akis krito, kad čia labai daug žmonių važinėja dviračiais. Net 60-ties metų moteriškės. Niekur tiek daug važinėjančių dviračiais nemačiau kaip čia.

Pradžia buvo labai liūdna. Atėjęs į bažnyčią pirmiausia pamačiau prieangyje, ant didžiųjų bažnyčios durų, prikrauta visokių maišų su cementu ir statybinėmis medžiagomis. Prieš mane dirbęs kunigas Antanas Šukavičius bažnyčios neprižiūrėjo. Žmonės sakė, kad rytais pėsčias kažkur išeidavo, o vakare pėsčias grįždavo.

Einu per miestelį, žmonės mane mato, bet nieko nesako. Jokio ryšio su nauju, ką tik atvykusiu kunigu. Ne kokią nuotaiką ankstesnis kunigas buvo sukūręs. Pirmąjį sekmadienį per Sumą bažnyčioje buvo šešiolika žmonių.

Laukė dideli remontų darbai

Pirmadienį išėjau į miestelį. Aplankiau netoliese esančią lentpjūvę. Matau – vyrai dirba nesiskutę, lyg nebūtų buvę sekmadienio. Prisistačiau:

– Esu naujas jūsų klebonas. Atėjau paklausti, kodėl sekmadienį nebuvote bažnyčioje.

Linksmai pakalbėjome. Sutarėm, kad nebus jokio pykčio, jei jie pradės lankyti bažnyčią. Raginau išsitraukti iš skrynių skrybėles, kad bažnyčioje būtų labai madingi. Juokavau, aišku. Stengiausi pakalbinti kiekvieną sutiktą igliaukietį, ir po truputį viskas ėjo geryn.

Kartą per šv. Pranciškų, sekmadienį, atvažiuoja kun. Sigitas Tamkevičius iš Simno pasakyti pamokslo. Važiuoja per miestelį, o daugelis kasa bulves.

Kitą sekmadienį per pamokslą sakau:

– Jūs sekmadieniais kasate bulves, o mane kiti kunigai puola, kad aš blogai dirbu. Man labai sarmata.

Nuo to laiko retas kasdavo bulves sekmadieniais. Pamažu, pamažu viskas klostėsi labai gerai.

Vieną įvykį reiktų priminti. Tik pradėjus darbuotis Igliaukoje daviau šliūbą vienai porai. Po to miestelyje buvo paleistas gandas, kad išdaviau jaunavedžių pulko pabrolius ir pamerges, nes jie, būdami komjaunuoliai, dalyvavo bažnyčioje, šliubo ceremonijoje. Apie tai sužinojau lankydamas ligonius. Kalbėdamas su šeimos nariais jutau, kad kažko nesako, tik kažkokias

Šv. Mišios Igliaukos bažnyčioje, 1975 metai

užuominas. Paprašiau pasakyti tiesiai. Pasirodo, kad tuos jaunuolius tardo, o tarp gyventojų skleidžiami gandai, kad juos išdavė klebonas.

Kai tai išgirdau, man buvo labai pikta. Sekmadienį bažnyčioje per pamoks-

lą pakviečiau, kad po savaitės į šv. Mišias ateitų kuo daugiau parapijiečių, nes turiu pasakyti labai svarbią žinią: reikia, kad girdėtų kuo daugiau žmonių.

Kai jie susirinko, per pamokslą paskelbiau, kad apie mane buvo paskleistas piktas gandas. Papasakojau, kad penkerius metus dirbau Miroslave, devynis mėnesius – Kudirkos Naumiesty, ir paraginau parapijiečius nuvažiuoti ir sužinoti, ar aš galėčiau daryti tokius dalykus. Stipriai išdėjau valdžią, priminiau lagerius...

Man buvo labai pikta – jie stengėsi mane padaryti kažkokiu šnipu, sukompromituoti. Aš viską praradau, bet savo, kaip kunigo ir lietuvio garbę, išsaugojau!

Iš Igliaukos man išliko labai mieli prisiminimai. Nors pamokslų metu nevengiau griežto žodžio, bet iš parapijiečių pykčio nejutau, priešingai – vis daugiau jų burdavosi apie mane, jaučiau palaikymą kovojant su bedieviška valdžia.

Mano santykiai su visokia valdžia

Kapsuko rajono pirmasis partijos sekretorius Vaclovas Sinickas, KGB pareigūnai dažnai atvažiuodavo į Igliauką. Matyt, norėjo mane „pagerbti“.

Kartą atvažiuoja Kapsuko KGB viršininkas pulkininkas Teodoras Vilkas. Paklausinėjo, kaip man sekasi, ar neturiu kokių bėdų. Sakau:

– Turiu.

Ir pasiskundžiau, kad mokyklos direktorė Marija Želvienė ant manęs parašė skundą į Maskvą.

– Jei jums bus nemalonumų, aš nekaltas, tai – direktorės kaltė.

Išvažiuodamas jis man ir sako:

– Dirbk kaip dirbęs, ir niekas prie tavęs nesikabins.

– Jūs – simpatiškas vyras, – sakau, – bet pavardė labai žiauri.

– Ačiū už komplimentą.

– Komplimentų aš nedalinu. Esu senas lagerininkas. Ką matau, tą ir sakau.

Per Vėlines eidavau su procesija į kapines, ir manęs už tai Suvalkijoje valdžia niekada nenubaudė. Mokydavome vaikus tikybos, bet man atvirai netrukdė.

Pradžioje padėti rengti vaikus Pirmajai Komunijai atvažiuodavo Šventos šeimos seserų kongregacijos vienuolė sesuo Donata Meškauskaitė. Ji mokydavo vaikus grupelėmis jų pačių namuose. Kiekvieną kartą – vis pas kitą vaiką keisdami vietas.

Kartą sužinojau, kad KGB Igliaukos apylinkėse ieško moters, kuri moko vaikus tikėjimo. Pasirodo, vaikai buvo apklausti ir kažkas prasitarė, kad juos

Ses. Donata Meškauskaitė švenčiant Kūčias pas vysk. J. Matulaitį. Kaišiadorys

mokė moteris su rankos protezu. Iš tiesų ses. Donata buvo netekusi dalies rankos ir nešiojo protezą. KGB rado moteriškę, kuri neturi rankos, bet tai buvo ne ses. Donata, o buvusi kolūkietė Adomaitytė. Ji buvo apklausta ir aiškinosi, kad tikrai vaikų nemokė.

Kartą partinė valdžia pietavo miestelio valgykloje. Tuo metu kažkas paleido akmenį į langą. Langas sudužo, akmuo nukrito šalia jų, ant stalo.

– Reikia valgyti klebonijoje, – sakė V. Sinickas. – Į klebonijos langus akmenų niekas nemėtys.

Apylinkės pirmininkas buvo kapsukietis rusas, bet gana padorus. Aš užeidavau pas jį, atsisėsdavau, pašnekėdavome. Kartais jis ateidavo pas mane, pavalgydavome pietus, pakalbėdavome.

Igliaukoje gatvėje kartais matydavau gulinčius ant žemės stipriai išgėrusius vyrus. Tekdavo juos net parvesti į kleboniją. Ryte išsiblaiviusį pijokėlį išleisdavom namo.

Kartą važiuoju į Kapsuką, o ant grindinio guli girtas jaunas vyriškis – be kepurės, be pirštinių. Šalčio gal 10–15 laipsnių. Nebuvo kaip jį palikti klebonijoje ir nutariau pasirūpinti kitaip. Užėjau į apylinkę ir pasakiau, kad lauke guli girtas jaunuolis ir gali nušalti rankas, kojas, ausis. Paprašiau, kad kas juo pasirūpintų, nes aš neturiu kada.

Jie iškvietė miliciją, kuri nuvežė vyrą į blaivyklą. Po to miestelyje paleido gandą, kad klebonas jį atidavė milicijai.

Už pikta valdžiai niekada nelikdavau skolingas. Tada per pamokslą pasakiau:

– Pakalbėkime žmoniškai. – Nusakiau buvusią situaciją, kad turėjau važiuoti į Kapsuką ir bijojau girtą vyrą palikti klebonijoje šeimininkei, todėl nuvykęs į apylinkę paprašiau, kad juo pasirūpintų.

Žmonės patikėjo manim. Manau, ir jaunuolis nepyko.

Kitą kartą parašiau pareiškimą, kad man leistų nusipirkti dujinę viryklę. Iškvietė mane į partijos komitetą pas Sinicką. Kartu sėdėjo visa rajono valdžia. Paaiškinau, kad man reikia plytelės, nes mėgstu valgyti. Tas man sako:

– Stok į kolūkį ir gausi dujinę plytelę.

– Sekretoriau, – sakau, – mano tėvas buvo kolchoze, bet nesidžiaugė. Nesinori klaidų kartoti.

Igliškio kolūkio pirmininkas buvo komunistas, bet protingas vyras. Kolūkiečių susirinkime jis paklausė:

– Kokias šventes norite švęsti? Religines ar valstybines?

Visi pasisakė už religines.

Tada jis sako:

– Žiūrėkite, kai bus valstybinės šventės, kad visi būtumėte darbe!

Kartą per Devintines kolūkio pirmininkas pamatė dirbantį kolūkietį:

– Katalikas esi? Žinai, kokia šiandien šventė? Važiuok ir pastatyk arklį į tvartą.

Mano ryšiai su mokykla

Su mokykla buvo negerai. Ten buvo duotas nurodymas sekti einančius į bažnyčią.

Vaikai buvo geri. Man atvykus jie pamažu pradėjo lankyti bažnyčią. Ateidavo net abiturientai. Kartą jie atėjo pasiskolinti tautinių rūbų išleistuvėms. Atidaviau viską, ką turėjau, ir patariau:

– Eikite pakluonėm, kad mokytojai nematytų.

O jie:

– Ko mums bijoti?

Man patiko toks jų atsakymas.

Po išleistuvių valdžia neleido rūbų grąžinti bažnyčiai – neva bažnyčios turtas yra valstybės nuosavybė. (Bet po kiekvienu kalnieriumi buvo įrašyta pavardė to, kuris dėvi rūbą.)

Vaikai ėjo už mane, ir skolintus rūbus grąžino. Netrukus ir mokytojai slapčiomis užeidavo pasikalbėti.

Piešimo mokytoja (ji važinėjo į mokyklą iš Kapsuko) sugalvojo mokiniams užduotį – piešinį ateistine tematika – ir pasiūlė nupiešti Igliaukos

Igliaukoje su jaunimu

kleboną. Išgirdęs „genialų sumanymą“ pasisiūliau papozuoti. Atsirado mokinių, kurie nupiešė ne tik mane, bet ir vieną parapijietę – buvusią kolūkietę Adomaitytę, kuriai per kūlimą kombainas buvo nutraukęs ranką. Adomaitytė buvo tikinti pagyvenusi moteris. Ji lankė bažnyčią kiekvieną dieną.

Sužinojęs, kad mokykloje buvo surengta tų piešinių paroda, jau kitą sekmadienį pasakiau griežtą pamokslą:

– Kas turi teisę tyčiotis iš kolūkietės, kuri darbe neteko rankos? Mokytojai moko vaikus tyčiotis iš invalido! Taip išauklėti vaikai greit suvarys peilį į nugarą nekaltiems žmonėms!

Ir ką pasakysit – po pamaldų moterys nuėjo į mokyklą, pažiūrėjo parodą ir suplėšė tuos piešinius. Džiaugiausi, kad pamokslas pavyko.

Kilo triukšmas. Į mokyklą atvyko atstovas iš ministerijos, kilęs iš Patilčių parapijos. Po šio skandalo mokyklos direktorė M. Želvienė turėjo nemalonumų.

Miroslave buvau įsigijęs motociklą „Emka“ iš kun. Prano Račiūno. Igliaukoje jau turėjau automobilį. Visada pavėžindavau pakeliui žmones. Kartą vežiau kolūkio pirmininko dukterį, dvi mokytojas (viena buvo rusaitė) ir dar dvi gimnazistes. Išlipdamos klausia:

– Kiek mokėti?

– Nieko. Bet kai kalbėsit poterius, tai tris poterius prašau pasimelsti už mane.

Rusaitė sako:

– Mane poterių močiutė išmokė rusiškai. Lietuviškai nemoku.

Ta šneka greit pasklido tarp mokinių. Jie jau žinojo, kad šitos mokytojos meldžiasi, o viena – net rusiškai.

Tarnystės

Būdamas Igliaukoje savo papratimu mirus parapijiečiui visada eidavau į šermenis ir su artimaisiais kalbėdavau rožančių. Nesvarbu, ar šermenys buvo netoli, ar už keleto kilometrų, – visada eidavau.

Kartą per pamokslą žmonėms pateikiau pavyzdį iš Miroslavo – ten vienas giesmininkas visada giedodavo kiekvieno mirusiojo šermenyse ir

laidotuvėse. Kai jis pats mirė, jo laidotuvės buvo pačios didžiausios – dalyvavo visas Miroslavas ir žmonės iš apylinkių. Raginau, kad ir čia taip vieni kitus atjaustų.

Igliaukoje taip pat raginau žmones laidotuves organizuoti be degtinės. Tą patį dariau ir Miroslove, ir Kudirkos Naumiesty, bet ten mane truputį varžė klebonai. Igliaukoje pats būdamas klebonu dariau, ką norėjau. Maniau ir manau, kad kovoti už blaivybę labai svarbu.

Lankydavau ligonius. Kai nueidavau pas juos, kartu melsdavomės. Tada aptarnavau ir dalį Ūtos parapijos – man priklausė teritorija nuo pagrindinės Ūtos gatvės iki Igliaukos. Kita dalis, Prienų link, priklausė Prienų parapijai. Kai nueidavau pas ligonius Ūtos parapijoje ir aplink Ūtą, žmonės melsdamiesi „Tėve mūsų“ sakydavo „kasdieninės mūsų duonelės duok mums šiandien“. Niekur Lietuvoje neteko girdėti taip meldžiantis.

Bažnyčios remontus dariau neprašydamas leidimo. Tam reikėjo daug pinigų. Labai rėmė parapijiečiai. Dalį gavau iš kunigų (ypač dosniai parėmė kun. Vincentas Gelgota). Iš geradarių bažnyčios remontui gavau apie 50 000 rb.!

Sudėjome naujas grindis. Padariau centrinį apšildymą.

Santaikoje ir Margininkuose tada dirbo kunigas Petras Orlickas. Jį nubaudė 50 rublių bauda už tai, kad žaidė tinklinį su mokiniais. Teisėjas sakė:

– Gali žaisti su šeimininke, o su vaikais negali.

Jis buvo linksmas žmogus, truputį naivus, bet ryšį su kunigais

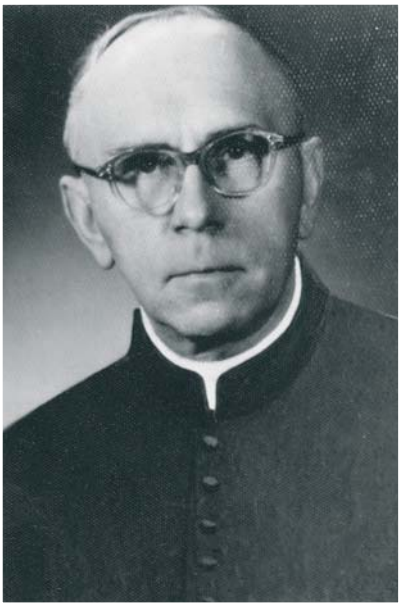

Kun. Vincentas Gelgota

kovotojais palaikė. Kartą nuvažiavo pas Religijų reikalų įgaliotinį kagiebistą Bronių Pušinį prašyti, kad jam leistų bažnyčioje įrengti centrinį šildymą. Tas neleido. Tada nutariau iš jo nupirkti šildymo katilą ir neprašęs leidimo įrengti Igliaukos bažnyčioje šildymą. Taip ir padariau.

Sumokėjau kun. Petrui už katilą 500 rublių. Jį pastatėme bažnyčios prieangyje.

Tada pirmą kartą pas mane apsilankė Kapsuko rajono pirmasis partijos sekretorius V. Sinickas. Su visa svita atvažiavo. Tuo metu dariau laiptus vargonų link. Mane rado dirbantį bažnyčioje. Prisistatė:

– Aš esu partijos sekretorius Sinickas.

– Labai malonu. Esu girdėjęs, kad esate veiklus žmogus.

Mačiau, kad jam tai patiko.

– Ką čia darote?

– Laiptus į vargonus, nes vyrai ir moterys lipa kopėčiomis. Reikia, kad būtų laiptai.

Pasišnekėjome. Pasakiau, kad mokykloje ties centrinėmis durimis sienoje yra skylė, net šunys pralenda.

– Reikia suremontuoti, – sakau, – be jūsų nesuremontuos.

Per savaitę durys buvo suremontuotos. Taigi padėjau tarybinei mokyklai!

Dėl bažnyčios remontų pasiaiškinti buvau iškviestas ir į Kapsuko rajono komunistų partijos komitetą. Partijos sekretorius V. Sinickas klausė:

– Iš kur gauni cemento bažnyčios remontui?

– Man nėra jokių problemų. Kaip žinote, parapijiečiai bažnyčią jau neblogai lanko, ir kiekvieną sekmadienį kiekvienas vyras kišenėje atsineša cemento. Per sekmadienį susidaro maždaug pusė tonos. Tokio kiekio man pakanka savaitę.

Mačiau, kad kabinete sėdintys buvo nustebę – kaip galima taip kalbėtis su partijos sekretoriumi? O jis suprato, kad juokauju.

Kai sužinojau, kad mane iškels, klausiau gerų kunigų – ką daryti: ar stengtis gauti pinigų ir remontuoti bažnyčią toliau, ar palikti darbus tęsti kitiems, po manęs ateisiantiems kunigams. Visi sakė, kad būtina tęsti ir kiek galima stengtis užbaigti, skolintis pinigų, bet nepalikti darbų kitiems. Taip ir dariau.

Net išleistuvių negalėjome padaryti bažnyčioje, nes grindys buvo šviežiai išdažytos. Bet buvo graži diena ir gražios išleistuvės. Šv. Mišias šventėme šventoriuje.

Remontus užbaigiau turėdamas tik 2000 rublių skolos kurijai! Išvažiuodamas iš Igliaukos pinigus įteikiau naujam klebonui kun. Andriejui Gustaičiui, kad skolą grąžintų.

Bendrystė su parapijiečiais

Klebonijoje vieną didesnį kambarį paskyriau parapijiečiams. Ant durų užrašiau „Parapijiečių seklyčia“. Čia žmonės rinkdavosi po pamaldų ar šiaip kokiomis progomis: išgerdavo arbatos, pasivaišindavo. Buvo gera šeimyninė nuotaika.

Kartą per pamokslą žmones paraginau, kad teiktų pasiūlymus, ką parapijoje reikia daryti, ir raštu surašę įmestų į aukų dėžutę.

Bažnyčioje buvo labai siauri laipteliai į sakyklą, todėl nutariau į ją nelipti, bet sakyti pamokslus nuo altoriaus. Gavau laiškelį, kad kleboną norime „girdėti ne per radiją“, o „matyti per televizorių“, t. y., pamokslus reiktų sakyti iš sakyklos. Įlipau į sakyklą, pasakiau apie laiškelį, jį perskaičiau. Nuo tada pamokslus sakiau tik iš sakyklos. Savo parapijiečių klausiau.

Ses. Emilija Rimšelytė SJE

Igliaukoje buvo du kolektyvai, kurie man labai padėjo: chorui vadovavo vargonininkė ses. Emilija Rimšelytė SJE, aktyvas turėjo savo sambūrį, buvo ir ministrantų būrys. Jie patys labai gražiai susiorganizuodavo, man beveik nieko nereikėjo daryti. Toje veikloje aktyviai dalyvavo mokiniai, net studentai.

Per rekolekcijas bažnyčia būdavo sausakimša. Atsimenu šv. Kazimiero minėjimą. Lauke sniegas, o bažnyčioje tvanku – tiek susirinko, kad net duris atidarėm į lauką. Tada jaučiausi kaip Smetonos laikais.

Igliaukiečiai mane sutiko grįžusį po trečio kalinimo. Viduklė, 1988 metai

Po atlaidų ragindavau parapijiečius rinktis dainuoti liaudies dainas. Gaila, tai pavyko tik vienais metais: šventoriuje ir miestelyje girdėjosi dainos. Kaip buvo puiku... Negaliu pasakyti, kodėl daugiau to nebuvo – matyt, žmones puolė bedieviai, nes po to jau nepavyko jų uždegti.

Kartą per pamokslą parapijiečiams pasakiau, kad einant pro bažnyčią, kapines ar kryžių vyrams reikia nusiimti kepurę. Pacitavau kažkokį

komunistų partijos centro komiteto pareiškimą, kad Lietuvoje neva pusė žmonių į Dievą nebetiki.

– Vadinasi, – sakau, – mes duodame progą įtarti, kad lietuviai yra bedieviai.

Po pamokslo pastebėjau, kad važiuodami traktoriumi pro bažnyčią vyrai nusiimdavo beretę. Išliko gražus atminimas, kad praeidami pro bažnyčią igliaukiečiai vyrai beveik visada nusiimdavo kepurę.

Igliaukoje žmonėms duodavau pasiskaityti knygų, atspausdintų pogrindyje mašinėle. Didelę jų dalį gaudavau iš Kulautuvos. Jas perspausdindavo viena parapijietė, talkinusi man dar tada, kai ten dirbau. Kai mane iškėlė į Viduklę, inteligentai iš Igliaukos važiuodavo pas mane pasiimti naujų knygų, atveždavo ir paimtas anksčiau. Taip bendravimas nenutrūko ir išliko geri kontaktai.

Patilčių parapija

Po poros metų man priskyrė aptarnauti Igliškėlius (Patilčius) – šv. Petro Išvadavimo parapiją. Iš pradžių Igliškėlius ketino priskirti Sasnavos parapijai, bet galiausiai nutarė duoti man.

Bažnyčia čia atrodė liūdnokai – nuo karo išlikęs kažkada buvęs barakas, be elektros. Subūriau chorą – septyniolika moterų. Įsitaisiau naujus bažnytinius rūbus, nes jų ten neradau – buvo tik pora suplyšusių, kandžių suėstų arnotų. Nupirkau fisharmoniją.

Prisimena vienos Kalėdos. Paskelbiau, kad Bernelių Mišios Igliškėlių bažnyčioje bus šeštą valandą vakare. Parapijiečiai susiorganizavo atsinešti žibintus, ir po šv. Mišių visi su uždegtais žibintais skirstėsi į namus. Gražu buvo – į visas puses tolstantys žiburiukai... Igliškėlių parapijoje žmonės buvo labai drausmingi, patys viską susiorganizuodavo. Buvo labai aktyvių parapijiečių, kurie nuoširdžiai man padėjo.

Atlaidai čia prasidėdavo 15 valandą. Visada į talką pakviesdavau du kunigus – iš Daukšių ir Degučių. Rengdavome procesijas.

Per atlaidus parapijiečiai prašydavo, kad neužrakinčiau mašinos bagažinės – jie nori kunigams pridėti maisto produktų, nes klebonijos nėra ir nėra galimybės kunigų pavaišinti. Visada jie pridėdavo tų produktų...

Sutartinis veikimas su aktyviais kunigais

Tada mes buvome labai gerai išsidėstę, visi netoliese: kun. Juozapas Zdebskis – Prienuose, kun. Sigitas Tamkevičius – Simne, o aš – Igliaukoje.

Simne būdavau dažnai. Simno klebonas kun. Juozas Matulevičius visada mane labai mielai priimdavo. Kartą paklausė:

– Kai Sigitas išvažiuos iš Simno, ar tu pas mane atvažiuosi?

Prižadėjau ir to laikiausi. Visada kiek suradęs laiko stengdavausi specialiai užsukti ir jį aplankyti.

Kun. Juozo Matulevičiaus 50 metų kunigystės jubiliejaus šventė. Sėdime iš kairės: aš, kun. J. Matulevičius, kun. J. Berteška. Stovi kun. Jonas Baranauskas, kun. Kazimieras Burba, klier. Leonas Jakimavičius, kun. Petras Dumbliauskas, kun. Gediminas Bulevičius, kun. Vytautas Gustaitis, kun. Jurgis Sventickas. 1990 metai

Kun. J. Matulevičius Sigitą visada visur išleisdavo. Sakydavo, kad pats jau neturi jėgų visur būti, tai sudaro sąlygas jaunam kunigui. Jis net savo mašiną

jam atidavė (įformino, kad per komisą pardavė), kad Sigitas daugiau galėtų nuveikti ir nesušaltų, nes jis tada turėjo tik motociklą.

Kartą kurijoje kancleris Bernardas Baliukonis kun. J. Matulevičių paklausė:

– Ar kunigas Sigitas dažnai išvažiuoja iš parapijos?

Tas atsakė:

– Jums netiktų šito klausti. Jeigu aš nieko nesakau, kodėl jūs klausiate?

Išliko labai gražūs prisiminimai apie šį kunigą.

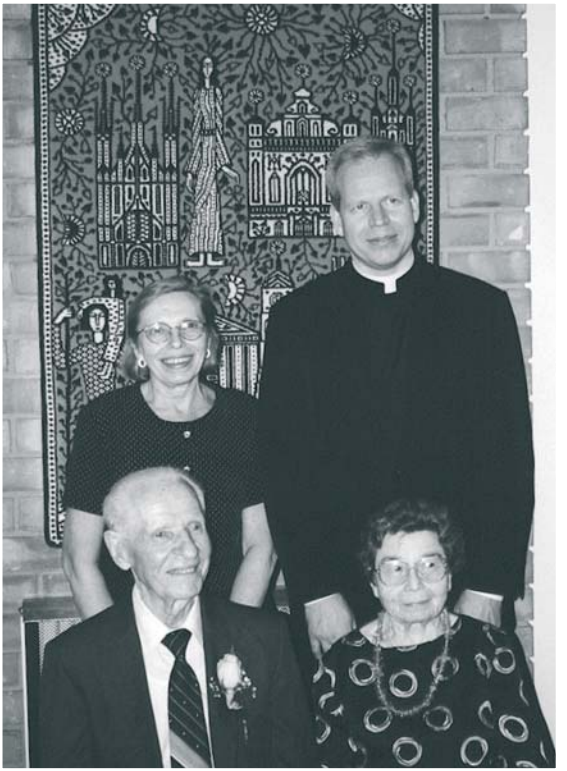

Grušų šeima. Sėdi Pranas Andrius Grušas ir Marytė Petrušytė Grušienė, stovi duktė Milda ir sūnus Gintaras. 2001 metai (nuotrauka iš asmeninio Grušų šeimos archyvo)

Igliaukoje būdamas įsigijau naują mašiną. Dabartinio vyskupo Gintaro Grušo motina Marija Grušienė atvykdavo į Lietuvą iš Amerikos, atsiveždavo kapšį pinigų ir paremdavo aktyvius kunigus. Kartą ji nupirko tris naujas mašinas – „Žigulius“ – vyskupui tremtiniui Vincentui Sladkevičiui, kun. Sigitui ir man. Vyskupas Vincentas mašiną atidavė kun. Juozui Zdebskiui.

Savo seną mašiną aš atidaviau partizanui iš Tauragės Leonui Laurinskui, o pats ėmiau važinėti nauja. Saugumas jau tada atkreipė dėmesį, kas įsigijo naujas mašinas.

Mitingas Gedimino (Katedros) aikštėje pirmosioms – 1941 metų – Lietuvos gyventojų tremtims atminti. Trispalvę iškėlęs Leonas Laurinskas. Vilnius, 1988-06-14 (Fotografija rasta 1992 metais buvusio LTSR Valstybės Saugumo Komiteto [KGB] pastato patalpose; Iš LGGRTC Genocido aukų muziejaus rinkinių, RF502)[25]

25 1988 metų birželio 14 dieną įvykęs mitingas yra pirmasis sovietinio-stalinistinio teroro aukų pagerbimas atgimusioje Lietuvoje. Mitingą suorganizavo ses. Nijolė Sadūnaitė (disidentė, politinė kalinė, tremtinė, nuo 1988 metų – Lietuvos Helsinkio grupės narė) ir Lietuvos Laisvės Lygos (LLL – tautinė, politinė, nepartinė pogrindinė organizacija, kovojusi už Lietuvos nepriklausomybę nuo TSRS, įkurta 1978 metų birželio 14 dieną) vadovas ir narys Antanas Terleckas.

Mitingo dalyviai protestavo prieš sovietinę okupaciją, giedojo religines giesmes, dainavo patriotines dainas, skandavo: „Laisvės, laisvės, laisvės!“ Kalbėtojai (jų buvo 15) reikalavo nuteisti trėmimų kaltininkus, buvę tremtiniai dalinosi atsiminimais apie skaudžią dalią, kun. Rokas Puzonas reikalavo grąžinti tikintiesiems Vilniaus Katedrą. Virš minios buvo iškelta kone pusė šimtmečio drausta Lietuvos trispalvė. Ją iškėlė LLL tarybos narys Leonas Laurinskas (partizanas, politinis kalinys, rezistentas, pasirašęs „45-ių pabaltijiečių memorandumą“, 1991 metų sausį buvo tarp Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo gynėjų).

Nors Gedimino (Katedros) aikštė buvo apsupta milicijos bei saugumo pareigūnų, mitinge dalyvavo apie 6–7 tūkst. žmonių, kurie tylos minute pagerbė stalinizmo aukas. Renginys truko pusantros valandos. Pabaigoje buvo sugiedotas Lietuvos himnas.

Kai kun. Sigitą paskyrė klebonu, aš jį nuvežiau į Kybartus, ir ten pasidariau dažnas svečias – mane kviesdavo sakyti pamokslus. Ir kun. Sigitas pas mane atvažiuodavo.

Persekiojimas labai priklausė nuo vietos valdžios. Igliaukoje man nieko nesakydavo, o Prienuose valdžios žmonės elgėsi labai įžūliai.

Pirmą kartą kun. Juozas Zdebskis už vaikų katekizavimą buvo nuteistas 1964 metais. Tada aš buvau kalėjime (grįžau 1965 metais.). Grįžęs iš kalėjimo kun. Juozas ir toliau darė tą patį. Vietiniai bedieviai rado jį Prienų bažnyčioje mokant vaikus, įspėjo ir pagrasino, kad susidoros. Kun. Juozas į tai nereagavo ir tęsė darbą. Jie apskundė jį Religijų reikalų įgaliotiniui. 1971 metų liepos 16 dieną, kai kun. Juozas Prienų bažnyčioje katekizavo vaikus, į ją įsiveržė vykdomojo komiteto pirmininkas, komjaunimo sekretorius, milicininkai, mokytojai, KGB darbuotojai, pradėjo fotografuoti kun. Juozą, vaikus, juos atlydėjusius tėvus, klausinėjo, surašinėjo

Prienų vikaras kun. Juozapas Zdebskis su Gudaičių šeima, 1970 metų kovas

pavardes, surašė aktą. Prienų prokuratūra pradėjo kunigo, vaikų ir tėvų tardymą. Tardytojas A. Pakšys padarė kun. Juozo bute kratą, o rugpjūčio 26 dieną paskambino jam ir paprašė „truputį“ užeiti į jo kabinetą. Čia kunigą Juozą ir areštavo.

Antrajame jo teisme nebuvau. Žinau, kad į teismą buvo atvežti Gudijos milicininkai, ne lietuviai. Tikinčiųjų neįleido. Jį teisė liaudies teisėjas V. Gumuliauskas, dalyvavo prokuroras A. Miliukas, „visuomeninis“ kaltintojas, išrinktas Prienų vidurinės mokyklos mokytojų susirinkime, mokyklos internato direktorius S. Ratinskas.

Svarbu nepamiršti, kad kai buvo rengiamasi teismui, kun. Juozo bylą nagrinėti buvo pavesta vienai Prienų teismo teisėjai, bet ji atsisakė teisti nekaltą kunigą. Tais laikais tai buvo labai drąsu! Grįžęs po trečio kalinimo norėjau išsiaiškinti, kuri ta teisėja, ir ją susirasti, bet man nepavyko. Manau, ji šiandien turėtų būti pagerbta ir Valstybės apdovanota.

Prienuose dėl vaikų mokymo komunistai įspėjo ir kunigą altaristą Antaną Zakaryzą. Tais pačiais 1971 metais vykdomojo komiteto pirmininkas jį rado bažnyčioje mokant 50 vaikų ir apskundė Religijų reikalų įgaliotiniui Rugieniui. Į įspėjimą kun. Antanas atsakė:

– Mokiau ir mokysiu. Darau, ką sako Dievas!

Bedieviai senuką kunigą paliko ramybėje.

Igliauka buvo ta vieta, kur vykdavo sutikimai sąžinės kalinių, grįžusių iš kalinimo už vaikų katekizavimą. Rengdavome jų pagerbimo šventę. Bažnyčioje uždegdavome visus žibintus, prie visų altorių – visas žvakes. Suvažiuodavo aktyvūs kunigai iš įvairių vyskupijų. Tuos sutikimus organizuoti padėjo ir parapijiečiai. Ta proga pasakydavau pamokslą. Taip protestavome prieš vaikų katekizacijos draudimą. Stebėjau, kaip tokie renginiai konsoliduoja kunigus!

Kai baigėsi kun. Juozo kalinimas, rytojaus dieną rengėmės jį parsivežti iš kalėjimo. Bet žiūriu – jis ateina pas mane. Matyt, kagiebistai bijojo, kad žmonės susirinks prie kalėjimo vartų, ir išleido jį diena anksčiau. Jis atvažiavo tiesiai pas mane, į Igliauką. Buvo jau vakaras. Pernakvojo, o ryte aukojo šv. Mišias.

Po kelių dienų suorganizavome jo sutiktuves. Pakvietėme dekanato kunigų. Daug atvažiavo. Labai gražu, kad keturi seni kunigai, klebonai, patarnavo kun. Juozui šv. Mišiose. Du iš jų atsimenu – kun. Joną Maskvytį ir Simno kleboną kun. Juozą Matulevičių. Giedojo parapijos choras.

Svečiuose pas kun. B. Antanaitį Alksninėje. Iš kairės kun. Vytautas Užkuraitis, kun. Jonas Maskvytis ir kan. B. Antanaitis

Tokie kunigų-kalinių sutikimai Igliaukoje buvo trys: tėvo jėzuito kun. Antano Šeškevičiaus (iš Alytaus kalėjimo jį pasiėmė kun. Sigitas, o po poros dienų sutiktuves padarėme Igliaukoje), kun. Juozo Zdebskio ir marijono kun. Prospero Bubnio (pastarąjį parsivežėme iš Kapsuko kalėjimo).

Po kun. Juozo sutiktuvių pas mane atvažiavo grupė kagiebistų ir įspėjo, kad tokie renginiai baigtųsi. Po to liepė tylėti ir niekam nesakyti, kad buvo apsilankę. Jiems sakau:

– Kiekvienas, kas yra puolamas, turi teisę gintis. Dar šiandien visa parapija žinos, kas ir kokiu tikslu buvo Igliaukoje ir ką kalbėjo.

Taip ir padariau.

Po to dar surengėme ir kun. Prospero Bubnio sutikimą. Tada jau niekas nevažiavo manęs mokyti.

Mes matėme, kad labiausiai bolševikams pavyko susovietinti mokyklą ir mokytojus, todėl siuntinėjom pedagogams ganytojiškus laiškus prašydami liautis žaloti mūsų jaunimą, vaikus. Deja, nepajėgėme išsiaiškinti, ar mokytojai gauna mūsų laiškus, ar juos perima KGB.

Tada ir nutarėme leisti pogrindžio spaudą. Buvo du pasiūlymai – metraštis ir kronika. Rusijoje buvo leidžiama kronika. Vyskupas V. Sladkevičius patarė ir čia leisti kroniką.

1972 metų kovo 19 dieną, prieš Romo Kalantos susideginimą, pasirodė „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“. Taigi apie tikėjimo persekiojimą jau buvo pradėta skelbti. Apie kalinamus kalėjimuose sužinodavome ir iš artimųjų. Pirmasis „Kronikos“ numeris buvo skirtas kun. Juozo Zdebskio įkalinimui. Tame pačiame numeryje buvo rašoma ir apie jėzuitą Petrą Lygnugarį, kuris aktyviai dirbo Žemaitijoje. Jį nubaudė 50 rublių bauda už tai, kad ligoninėje aplankė ligonį. Iš ligoninės jį išvijo. Tada KGB suimdavo ir įkalindavo jau ne tik kunigus, bet ir pasauliečius. Vieniems metams laisvės atėmimo už vaikų mokymą katekizmo buvo nuteista kun. Petro parapijietė senutė Kleopa Bičiučaitė. Tikinčiųjų pasiaukojimas mums teikė drąsos ir jėgų.

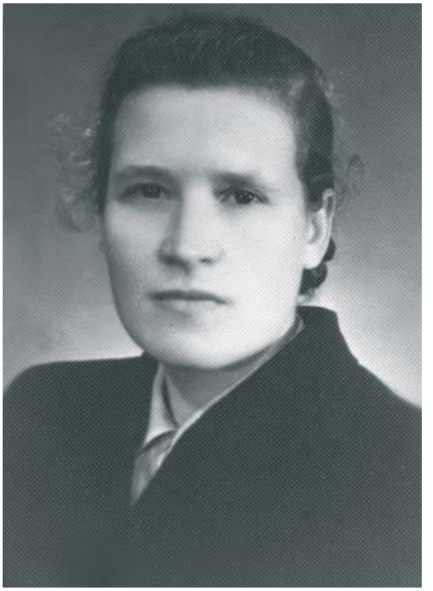

Ses. Stanislava Lušaitė

1975 metų spalio 30 dienos rytą Kaune, Aleksote, buvo nužudyta į bažnyčią ėjusi vienuolė širdietė (Švč. Jėzaus Širdies Tarnaičių kongregacijos) sesuo Stasė Lušaitė. Žudikas pabėgo auką palikęs pusgyvę gulėti kraujo klane. Ligoninėje medikai mėgino gelbėti jos gyvybę, tačiau dėl daugybės sužalojimų ir nukraujavimo lapkričio 5 dieną ji mirė.

Prieš mirtį sesuo Stasė atgavo sąmonę ir sakė atleidžianti žudikui su šviesiu paltu. Ji palaidota Viduklės kapinėse.

Sesuo Stasė dirbo darželyje ir ruošė vaikus Pirmajai šv. Komunijai. Manau, vaikų katekizavimas ir buvo pagrindinė jos nužudymo priežastis. Ne šiaip sau tardytojas E. Bičkauskas per tardymą manęs klausinėjo, ar aš ją pažinojau ir kaip galiu jos veiklą paaiškinti.

Kai žmonės rinkdavo parašus už teisiamus kunigus ir prieš tikinčiųjų persekiojimą, aš parašų nerinkdavau, bet raginau patikimus bendražygius padėti juos rinkti. Važiuodavau į parapijas žmones padrąsinti, palaikyti pasipriešinimo nuotaiką.

Dažnai mes, aktyvūs kunigai, dalyvaudavome vienas pas kitą atlaiduose, rekolekcijose, tiesiog pasakydavome pamokslus arba susitikdavome aptarti padėtį. Kažkaip netrukdė.

Igliaukoje po atlaidų antrą dieną (antradienį, nes pirmadienis šeimininkei buvo laisva diena) rengdavome paskaitas kunigams. Kviesdavome veikliusdrąsius kunigus ne tik iš Vilkaviškio vyskupijos, bet ir iš kitur. Susirinkdavome bažnyčioje. Po šv. Mišių klebonijoje vykdavo paskaitos. Kartu aptardavome ir svarbius dalykus. Paskaitas mums dažnai skaitydavo kun. Andrius Gustaitis. Šeimininkė paruošdavo pietus, per juos irgi kai ką nutardavome.

Tuose kunigų susirinkimuose dalyvaudavo kunigai Sigitas Tamkevičius, Juozas Zdebskis, Juozas Matulevičius, Konstantinas Ambrasas, Vaclovas Degutis, Gvidonas Dovidaitis, Albinas Deltuva, Petras Dumbliauskas, Vincentas Jalinskas, Jonas Maskvytis, Lionginas Kunevičius, Ignas Plioraitis, Pranciškus Račiūnas, Vaclovas Stakėnas, Bronius Antanaitis, Boleslovas Babrauskas, Jonas Lauriūnas, Algimantas Keina, Petras Baltuška ir kt. Jie rinkdavo kunigų parašus po įvairiais kreipimaisis, organizavo tikinčiųjų parašų rinkimą, rinko medžiagą pogrindžio leidiniams.

1974 metais Kapsuke vyko kunigo Juozapo Šalčiaus 50-ies metų kunigystės jubiliejus. Tada mes, kunigai, sutarėme suvažiuoti. Kun. Sigitas sakė pamokslą, mes klausėme išpažinčių. Visos klausyklos turėjo po kunigą (aštuoni kunigai!), ir visas tris valandas buvo eilės prie klausyklų. Visi tada nutarėme, kad Kapsuką reikia šefuoti – čia buvo kažkokia kitokia nuotaika.

Prie Paluobių klebonijos. Iš kairės kun. Konstantinas Ambrasas, kun. Pranas Račiūnas, kun. Petras Rauda, kun. A. Svarinskas, kun. Gvidonas Dovidaitis

Kunigų susibūrimuose visada pasidalindavau iš kalėjimo gautais politinių kalinių laiškais. Vienas jų – kovų ir lagerių bendražygis, ilgiausiai be pertraukos sovietiniuose lageriuose iškalėjęs kankinys Petras Paulaitis. Jo gyvenimas man buvo pavyzdys.

„Mielas Broli,

Tau bent kelis žodžius iš „pragaro“.

Bijau oficialiai bet kam ir kiek daugiau rašyti, nes tai konfiskuoja, tai šiaip dingsta mūsų laiškai. Be to, jaučiu, kad ir mano laiškų gavėjus labiau seka ir persekioja. O norėtųsi, kad visiškai neizoliuotų, kad neatskirtų nuo mūsų Motinos Tėvynės ir nuo jos Vaikų-Dukrų. Bet visgi mūsų pozicijos susirašinėti gana žymiu mastu mažėja ir nyksta. Kol širdis plaka krūtinėje, jokiu būdu nenoriu priešui užleisti pozicijų. Sunkina reikalą, kad mūsų eilės retėja. Nėra jau žmonių, apie kuriuos dar būtų galima pasakyti:

Aš visas – verpetai,
Aš visas – ugnis,
Aš visas – godelėj
Dangaus kibirkštis.

Žmonės suseno, sukaršo. O ir liko tie, kuriems anksčiau mažai kas rūpėjo. Lietuvių esame 12, o iš viso šiandien mūsų kieme 130 beliko. Politinių lagerį likviduoja (nejučiomis): kas savaitę po mažą grupelę išveža į šiaurę – į Permės lagerius, o kitiems ruošia vietą Baraševe 3–5, iš kur pernai mus buvo iškraustę.

Jau Leono seniai kaip pasigendu ir Vinco, ir daugelio kitų. Ar tik kas blogo su jais nenutiko? Režimas vis griežtėja. Ir tie žingsniukai prie griežtėjimo daromi planingai, pamažu. Stengiamasi kiekvieną paveikti iš vidaus, kad vienas kito bijotume ir vengtume. Visos vidaus taisyklės, įstatymai, instrukcijos miglotos, dviprasmiškos, prieštaraujančios pačios sau: kad ir kažin kaip kalinys būtų nuskriaustas ir teisus, jo visais atvejais laukia administracijos nuožiūra. Gaila ir pikta klausytis ir stebėti šiuos žmogėnus, kurie dar tiki jų bet kokiu žmoniškumu. Viskas ir visur, net mažiausiose detalėse, nuoseklus ir sąmoningas melas ir apgaulė. Ir jie jau kitaip negali.

Bet mes šventai, nuoširdžiai tikime ir save pavedame Dievo valiai. Tik Jam vienam žinomas kančios reikalo kelias ir ačiū Jam, kad leidžia ir teikia jėgų žmonėms tuo keliu eiti.

Bučiuoju Tave, mielas Broli, ir per Tave savo mielą Tėvynę ir visus jos gerus vaikus ir dukras!

Petras Paulaitis

Su minėtais ir kitais kunigais veikėme gražiai, sutartinai. Dažnai susitikdavome, suderindavome savo veiksmus. Buvo daug gerų kunigų. Tikrasis atgimimas prasidėjo nuo čia.

Tuometinis Religinių kultų reikalų tarybos įgaliotinis iš pradžių vadino mus fanatikais, tačiau greitai įsitikino, kad mes ne tik svajotojai.

Greitai „Kronika“ tapo pagrindine Vakarų radijo stočių medžiaga apie Lietuvą. Vakaruose ji padarė didžiausią įtaką. Niekas tokios nepadarė, kaip ji. Per „LKB Kroniką“ visos Europos ir pasaulio tautos gavo daug informa-

Svečiuose pas partizaną Leoną Laurinską. Iš kairės ses. Regina Teresiūtė, aš, Petras Paulaitis, grįžęs po 35 kalinimo metų, ir kun. Vincentas Vėlavičius, 1982 metai

Su Petru Paulaičiu aplankėme ir Palangą

cijos apie Lietuvą, sąžinės kalinius, tikinčiųjų persekiojimą, kai kitais būdais jai pro „geležinę uždangą“ prasiveržti nebuvo jokios galimybės. Kai mane ištrėmė į Vakarus ir aš nuvykau į Ispaniją, nustebau *Opus Dei* kolegijoje ant sienos pamatęs savo, kun. Sigito Tamkevičiaus ir kitų nuotraukas, įvairiausią informaciją apie Lietuvą ispanų kalba. Nuvykstu į Italiją – tas pats. Kur benuvažiuosi – visur tuos dalykus žino. „Kronika“ tikrai garsino Lietuvos kovas.

KGB mūsų veikla nepatiko. Dokumentai rodo, kad pradėjus eiti „LKB Kronikai“, 1974 metais (tada dirbau Igliaukoje), mano sekimo byla buvo perkvalifikuota į intensyvaus sekimo (ir pasirengimo areštuoti) operatyvinio tyrimo bylą – DOR Nr. 96. Bylą vedė KGB Kapsuko rajono poskyris, vadovaujamas KGB pulkininko T. Vilko.

1975 metais, prieš vasario 16-ąją, buvo tardomas kun. Sigitas Tamkevičius įtariant, kad jis dalyvauja „LKB Kronikos“ leidime. Jį klausinėjo apie suimtąją ses. Nijolę Sadūnaitę ir sakė praradę viltį, kad kunigai P. Račiūnas, J. Zdebskis, A. Svarinskas ir J. Buliauskas gali pasitaisyti.

„LKB Kronika“ sėkmingai buvo leidžiama ir garsino ne tik tuos, kurie buvo persekiojami dėl tikėjimo Lietuvoje, bet ir sąžinės kalinius, KGB nuteistus ir nešusius aukos kryžių Gulago lageriuose – Petrą Plumpą, Povilą Petronį, Juozą Gražį, Joną Stašaitį, Antaną Patriubavičių, kun. Kastytį Matulionį, Vladą Lapienį ir kitus.

Bandymai informuoti Romos Katalikų Bažnyčios vadovybę

1975 metų rugpjūčio 22–26 dienomis Lietuvą aplankė vokiečių kardinolas Alfredas Bengšas (Bengsch). Tai buvo pirmas oficialus kardinolo vizitas okupuotoje Lietuvoje. Jis buvo slepiamas ne tik nuo tikinčiųjų, bet ir nuo kunigų. Apie jį nebuvo informuoti nei tremtiniai vyskupai J. Steponavičius ir V. Sladkevičius. Tik išvakarėse, vakare, apie kardinolo vizitą buvo pranešta Kauno arkikatedroje bazilikoje.

Vizito dieną arkikatedra buvo sausakimša. Ir nors prie svečio prieiti buvo trukdoma net kunigams, man pasisekė. Priėjau, padėkojau už paramą

persekiojamai Lietuvos Katalikų Bažnyčiai, keliais sakiniais informavau apie kalinamus sąžinės kalinius ir paprašiau pagalbos.

Po šio vizito „LKB Kronikos“ leidėjų vardu kardinolui Bengšui buvo išsiųstas laiškas. Jis buvo paskelbtas ir „Kronikoje“.

Susitikimas su Vokietijos kardinolu Alfredu Bengšu, 1975 metų rugpjūtis

1976 metų pavasarį „LKB Kronika“ išspausdino dar vieną laišką Lietuvos bičiuliams kardinolams Antoni Samorė (Samore) ir Josep Slipyj, kuriame redakcijos vardu prašė pagalbos – siekti, kad Lietuvai nebūtų skiriami vyskupai, kurie negalės pasipriešinti bedievių planams. Laiške buvo aprašyta sunki Lietuvos Katalikų Bažnyčios padėtis, taip pat – apie ištremtus vyskupus. Buvo prašoma padėti šį laišką po Šv. Tėvo kojomis.

Kardinolas Antoni Samorė nuoširdžiai rūpinosi kenčiančia Lietuvos Bažnyčia ir garsino jos vardą. 1965 metais, dar būdamas arkivyskupu, jis suteikė vyskupo šventimus Juozui Matulaičiui-Labukui ir Pranui Braziui MIC (pastarasis buvo paskirtas vyskupu Europos lietuvių reikalams).

1970 metais jau būdamas kardinolas rėmė Lietuvos kankinių koplyčios įkūrimą vienoje Romos Šv. Petro bazilikos kriptų. Savo gimtajame miestelyje Bardi, jo pastatytuose Jaunimo namuose, konferencijų salės freska vaizduoja XV amžiaus Lietuvą. Kardinolo iniciatyva šių namų Gailestingumo Motinos koplyčia buvo papuošta Vilniaus Aušros Vartų Madonos atvaizdu, o viena iš Bardi miestelio gatvių pavadinta *Via Lituania* vardu.

Su kardinolu Josep Slipyj kartu kalėjome Gulago lageryje.[26]

Tokia kovos forma siutino bedievius.

Kun. Antanas Šeškevičius SJ
1914–2002

Kun. Antanas Šeškevičius SJ

Mano trečio arešto KGB byloje yra kun. Antano Šeškevičiaus SJ tardymo protokolai. Kagiebistai matė, su kokiais kunigais bendrauju, žinojo, kas susitinkame – juk nesislapstėme. Ir visus juos tardė.

Mano byloje matyti, kam, mane suėmus, vienam pirmųjų KGB surengė kratą. Tai buvo kunigas jėzuitas Antanas Šeškevičius. Tėvas Antanas daug paaukojo kovai prieš Bažnyčios persekiojimą – didžioji jo gyvenimo dalis praleista kalėjimuose.

1934 metais, kai jis dar buvo Biržų gimnazijos abiturientas, tuometinis gimnazijos kapelionas, vėliau mano lagerių bičiulis kun.

26 Apie kardinolą J. Slipyj žr. *Nepataisomasis: atsiminimai.* D. 1. P. 269-281.

Petras Rauda supažindino jį su jėzuitais. Antanas apsisprendė vienuoliniam gyvenimui Pagryžuvio naujokyne. Didelę įtaką jam turėjo tėvas jėzuitas Pranciškus Masilionis.

Pastebėję neeilinius Antano gabumus broliai išsiuntė jį į Insbruko universitetą studijuoti filosofijos. Vokiečiams užėmus Austriją jis persikėlė į Italiją ir 1939 metais Galaratėje, prie Milano, baigė studijas. Po to grįžo į Lietuvą ir mokslus tęsė Kauno kunigų seminarijoje. Prasidėjus karui jėzuitų vadovybės patarimu tęsė studijas Vienoje. 1943 metais Vienos kardinolas Iniceris įšventino tėvą Antaną kunigu.

1944 metais jis grįžo į Lietuvą. Jėzuitas tėvas Stanislovas Gruodis patarė likti tėvynėje:

– Užeina rusai, reikia kunigų.

Jis buvo paskirtas į Šiaulių Šv. Ignaco bažnyčią kartu su tėvais jėzuitais Pranciškumi Masilioniu ir Benediktu Andruška.

1949 metų birželio mėnesį kun. A. Šeškevičius SJ buvo areštuotas ir nuteistas 25-eriems metams kalėjimo už „Jėzaus Širdies Sargybos“ organizacijos sukūrimą. Jį kalino Šiauliuose, Vilniuje, o 1950 metų sausį išvežė į Vorkutos lagerį. Areštuotas ir įkalintas buvo ir tėvas B. Andruška.

Laiške iš Vorkutos tėvui Masilioniui tėvas Antanas rašė: „Kai buvau Vorkutoje, kartą lenkai mane pakvietė prie mirusiojo pasimelsti… Ant kojos pririšta lentelė su pavarde ir bausme. Pagalvojau: taip mirė ir t. Andruška. Tai gal panašiausias būdas į Kristų. Pageidauju ir aš tokios mirties, jei tai Jo valia. Taip atkrinta visa žmogiška puikybė.“

Kalėdamas lageryje Vorkutoje jis dirbo anglies kasyklose dujų matuotoju, po to Intos lageryje – miško kirtėju. Po Stalino mirties, 1956 metais, buvo paleistas iš kalėjimo ir savo noru išvyko apaštalauti tarp tautiečių ir kitų tautybių kalinių į Stargorodo miestą Altajaus krašte, darbavosi Pavolgio vokiečių kolonijose, subūrė parapiją. Matydamas, kad vokiečiai neturi maldaknygių ir tikėjimo simbolių, parašė laišką į Vilnių prie Aušros Vartų tarnavusiai Elenai Dulko prašydamas atsiųsti senų ar naujų maldaknygių, rožančių, kryželių.

Dėl aktyvios kunigiškos veiklos Altajuje tėvas Antanas buvo persekio-

jamas, todėl nusprendė persikelti į Kanto miestą Kirgizijoje. Čia įsidarbino cukraus fabrike. Lankė tremtinius kitose Sibiro vietovėse.

1961 metų gegužę Kanto mieste kun. Antanas buvo suimtas ir teisiamas dėl kunigiškos („antitarybinės“) veiklos. Teismas jį nuteisė 5-riems metams pataisos darbų Ošo mieste. Jis dirbo gamykloje, o laisvu laiku aptarnaudavo tikinčiuosius. 1962 metų liepos mėnesį vėl buvo suimtas ir 1963 metų balandžio mėnesį nuteistas už „spekuliaciją“: buvo sulaikytas vienas vokietis, iš Lietuvos į Sibirą atvežęs šventų paveikslėlių ir rožančių; dėl to buvo apkaltintas kun. Šeškevičius. Teismas vyko Vilniuje. Tėvą Antaną nuteisė 7-riems metams laisvės atėmimo.

Pradžioje kalėjo Pravieniškėse. Iš čia 1963 metų spalio 6 dienos laiške tėvui Masilioniui rašė: „*Mums vis norisi savo norus vykdyti, savo planus įgyvendinti, bet jei Dievulis ant jų kryžių padeda, ar gali skųstis? Manau, negarbinga aimanuoti, Jo valią kritikuoti, priešingai – laimė, kad gali vykdyti Jo valią. Džiaugsmas, kad Jis naudoja kaip įrankį savo karalystėje. Nors ir širdis verktų, kaip Jėzaus Alyvų darželyje, vis dėlto Jis pasilieka maloningiausias Tėvas, kaip Kristui ant kryžiaus. Tik prašyčiau maldų, kad aš tą teoriją įgyvendinčiau, kad mano kančios ką nors išdaigintų.*“

Iš Pravieniškių tėvas Antanas buvo išvežtas į Permės lagerį, vėliau į Uralą. 1969 metų kovo 20 dienos laiške tėvui Masilioniui jis rašė: „*Tuoj bus ir bausmės galas. Lyg gaila, nes čia savo gyvenimą galima brangiau parduoti. Aišku, išorinis gyvenimas laisvėje malonesnis ir žmoniškesnis, bet čia gal dieviškesnis, nes gyveni iš tikėjimo ir kaip žvakė degi prie tabernakulio. Auka norėčiau atmylėti už laiką, kada Jo pakankamai nemylėjau, atmylėti už tuos, kurie dabar Jo nemyli, nelaisve išprašyti Bažnyčiai laisvės...*“

Po 20 metų kalėjimo, tremties ir apaštalavimo Sibire, 1969 metais, būdamas 55 metų amžiaus, tėvas Antanas sugrįžo į Lietuvą. Jis buvo paskirtas į Molėtų Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčią, o po metų – Dubingių Šv. Jurgio parapijos klebonu.

Kartą į Dubingių bažnyčią vidurdienį atėjo Molėtų rajono vykdomojo komiteto ir Dubingių apylinkės pirmininkai ir rado kun. Antaną egzaminuojant 17-ka vaikų. Jis ir vėl buvo teisiamas – šįkart dėl vaikų katekizacijos.

Teismo metu pasakė drąsią kalbą atremdamas visus kaltinimus ir teigdamas, kad nenusikalto nei konstitucijai, nei įstatymams, nei Leninui ir buvo ištikimas Bažnyčios mokymui. Teismo sprendimu jis buvo įkalintas Alytaus griežto režimo kalėjime.

Iš kalėjimo kun. Antanas SJ rašė: *„Čia stengiuos katakombiniu būdu valyti ir stiprinti sielas, kad kentėtų kaip gerasis latras. Dauguma pasirenka kairiojo latro dalį. Melskimės už kalinius. Dirbu skalbykloje. Tikiu, kad ir mano paprasti darbai dėl Jėzaus gieda Dievui su angelais ‚Šventas, Šventas'."*

1971 metų rugsėjo mėnesį tėvas Antanas buvo paleistas iš lagerio. Religijų reikalų tarybos įgaliotinis J. Rugienis nedavė jam kunigo registracijos pažymėjimo ir reikalavo, kad jis eitų dirbti kitą darbą, nes būdamas kunigu pažeidinėja tarybinius įstatymus. Kun. Antanas dėl to kreipėsi į Kaišiadorių vyskupijos valdytoją prašydamas paskirti jį į parapiją. O pareiškime LTSR Ministrų Tarybos pirmininkui rašė: *„Jei jau nusikaltau tarybiniams įstatymams, tai paskirtą bausmę atlikau ir dar gavau gerą charakteristiką. Be to, mane paleidžiant, teisės man nebuvo susiaurintos, tai už ką be jokio teismo vėl esu baudžiamas net visam gyvenimui? Neleidimas eiti kunigo pareigų mane stumia į nusikaltimą, nes vis tiek pasilieku kunigu, ir teks atlikti bent kai kurias kunigo pareigas, o tai valstybė laikys nelegaliu darbu, ir manęs vėl lauks kalėjimas."*

Galiausiai po kreipimųsi į TSRS generalinį prokurorą bei į akademiko Sacharovo žmogaus teisėms ginti komitetą jam buvo leista eiti kunigo pareigas. Po pusės metų kun. A. Šeškevičius SJ buvo paskirtas vikaru Šilalėje. Registracijos pažymėjimą jam išdavė tik trims mėnesiams drausdami katekizuoti vaikus ir vesti rekolekcijas. Jam buvo uždrausta išvykti už parapijos ribų. Dėl kunigiškos veiklos apribojimų jis 1974 metais parašė kelis skundus Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui. Šilalės KGB ir vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas grasino jam kalėjimu. 1975 metais kun. Antanas buvo perkeltas vikaru į Gargždus. Ten jis aptarnavo ir Mikoliškių parapiją.

Pavolgio vokiečių tikintieji nepamiršo tėvo Antano ir lankydavo jį Lietuvoje. Jis prašydavo manęs, kad priimčiau jo svečius pas save Igliaukoje. Kuriam laikui jie apsistodavo klebonijoje, ir mes stengdavomės jiems padėti.

Daugelio Vidurinės Azijos vokiečių namuose „Pater Antanas“ (kun. A. Šeškevičiaus SJ) portretas kabojo šalia šventųjų paveikslų.

Pats tėvas Antanas savo gyvenimą nusakė kukliai: ,,*Ne žymiais darbais, o kalėjimu pasižymėjau. Apgailėtinas gerų žmonių akyse: ‚Tas žmogus neišeina iš kalėjimo‘. Ne taip svarbu, ką žmonės sakys. Svarbu, ką Kristus apie mane mano. Jis žino, kad stengiausi būti geru kunigu, jėzuitu, nors ir silpnybių parodžiau. Viešpats matė gerą valią, pastangas... Jam svarbu ne žymūs darbai, bet pastangos. Turiu vilties, kad Viešpats įvertins manąsias.*“

Liudytojo apklausos protokolas

Vilnius, 1983 m. vasario mėn. 8 d.

Apklausa pradėta 10 val. 20 min., baigta 17 val. 55 min.

Lietuvos TSR valstybės saugumo kapitonas Rainys tarnybiniame kabinete Nr. 177 vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 176–178 str. apklausiau liudytoją:

1. Pavardė, vardas, tėvavardis: Šeškevičius Antanas, Kazio

2. Gimimo data: 1914. 3. Gimimo vieta: Pasvalio raj., Sindriūnų kaimas

4. Pilietybė: TSRS 5. Tautybė: lietuvis 6. Partiškumas: nepartinis

7. Išsilavinimas: aukštasis 8. Šeiminė padėtis: nevedęs

9. Teistumas: teistas buvo tris kartus: 1950 m. už antitarybinės organizacijos sukūrimą, 1962 m. už spekuliaciją, 1970 m. už įstatymų pažeidimą dėl bažnyčios atskyrimo nuo valstybės ir mokyklos nuo bažnyčios.

10. Darbovietė ir pareigos: Gargždai, bažnyčios vikaras

[...]

Iškviestas apklausti baudžiamojoje byloje, kurioje kaltinamasis Alfonsas Svarinskas

[...]

Liudytojas parodė: Su Svarinsku Alfonsu aš susipažinau maždaug 1977 metais. Susipažinau aš su juo per atlaidus Šiluvoje ar Žemaičių Kalvarijoje. Kur konkrečiai – negaliu atsiminti. Susipažinau aš su juo kaip ir su kitais kunigais savo iniciatyva. Taip yra priimta, kad kunigai per atlaidus vieni su kitais susipažįsta. Tą kartą aš su juo apie nieką ir nekalbėjau. Paprasčiausiai nebuvo laiko. Dar iki susipažinimo su Svarinsku man teko girdėti, kad jis yra Viduklės klebonas. Žmonės taip pat kalbėjo, kad jis visada pamoksluose drąsiai gina tikėjimą: kvietė visus lankyti bažnyčią, melstis. Kvietė žmones tikėti, nieko nebijoti, sakydamas, kad yra tikėjimo laisvė. Po to, kai aš su Svarinsku susipažinau, mes švenčių proga pasveikindavome vienas kitą, esam vienas kitam rašę ir laiškus. Po 1977 metų aš pas Svarinską svečiuose buvau vienintelį kartą. Tai buvo 1982 metų rudenį. Grįždamas iš Šiluvos atlaidų, aš užvažiavau pas jį. Ar Alfonsas Svarinskas kada nors buvo pas mane svečiuose – neprisimenu. Aplamai su Svarinsku man tekdavo susitikti per atlaidus, kaip ir su kitais kunigais. Per atlaidus nėra kada daug kalbėtis. Mes vienas kito pasiklausdavome, kaip sveikata, persimesdavome vienu kitu žodžiu, ir visi mūsų pokalbiai. Iš užsienio radijo stočių laidų man yra žinoma, kad Alfonsas Svarinskas yra taip vadinamo tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto narys. Svarinskas man pats asmeniškai nėra sakęs, kad jis komiteto narys. Kuo konkrečiai pasireiškė Svarinsko veikla tame komitete – man nežinoma. Teko girdėti, kad jie ruošė dokumentus bei pareiškimus. Komiteto dokumentus girdėdavau per užsienio radijo stočių laidas, keletą esu perskaitęs. Kas man atnešdavo komiteto dokumentus – neprisimenu. Man Svarinskas nėra nieko pasakojęs apie komiteto veiklą. Neteko man ir iš kitų kunigų girdėti apie Svarinsko veiklą komitete. Man yra tekę kelis kartus girdėti Svarinsko sakomus pamokslus. Juos aš girdėjau Šiluvoje bei Žemaičių Kalvarijoje. Tuos pamokslus aš girdėjau jau po to, kai aš susipažinau su Svarinsku. Metų nurodyti negaliu, kadangi neprisimenu. Svarinskas savo pamoksluose kalbėjo už tikėjimo laisvę, kvietė tikinčiuosius nieko nebijoti, o lankyti bažnyčią. Drąsino tikinčiuosius naudotis bent tikėjimo laisve, kurią duoda tarybinė valdžia. Kiek man teko girdėti Svarinsko pamokslų, tai galiu pasakyti, kad juose nebuvo šmeižto.

Man nežinoma, kad Svarinskas būtų paruošęs antitarybinio turinio dokumentus ir po jais būtų rinkęs parašus. Man neteko girdėti, kad Svarinskas dalyvautų nelegalaus leidinio „LKB kronikos“ leidime bei platinime. Svarinskas man nėra davęs nė vienos kronikos pasiskaityti. Man nežinoma, kad jis ją būtų davęs ir kitiems asmenims.

Klausimas: *Jums pateikiami 1983 m. sausio 26 d. kratos metu jūsų bute išimti dokumentai ir daiktai:*

a) Trys egzemplioriai per kalkinį popierių rašyto rankraštinio teksto, prasideda: „4451 ateizmas didžiausias žmonijos priešas...“, baigiasi: „... visi į ateizmą patrauksime.“; 27 lapų mašinraštinis tekstas, pavadintas „Biblija ir ateistai“ – „Religijos žinios visiems“ Nr. 1; mašinraštinis tekstas rusų k., atspausdintas ant 2 lapų popieriaus, pavadintas: „Predsedateliu Prezidiuma VS SSSR“; mašinraštinis tekstas, atspausdintas ant 26 lapų, prasideda: „Kauno arkivyskupas metropolitas...“, baigiasi: „... galėtų tuos nurodymus įgyvendinti.“

Ką galite parodyti?

Atsakymas: *Aš susipažinau su visais man pateiktais tekstais. Man pateiktą rankraštinį tekstą, kuris prasideda: „4451 ateizmas didžiausia žmonijos priešas...“, baigiasi: „... visi į ateizmą patrauksime.“ parašiau aš 1982 metų pabaigoje. Šį tekstą aš galvojau panaudoti pamoksle, tačiau iki šiol dar nepanaudojau. Kiti trys man pateikti tekstai buvo mano bute, tačiau kas juos man atnešė ir kada, neatsimenu.*

b) 9 lapai mašinraščio teksto, kurie prasideda: „LTSR KP CK sekretoriui...“, baigiasi: „... Mūsų parašai“; rankraštinis tekstas ant 2 lapų, prasideda: „TSKP CK Generaliniam sekretoriui J. Andropovui“, baigiasi: „... Klaipėda 1983 sausio 6 d.“; 5 lapų mašinraštis tekstas prasideda: „Telšių vyskupijos kunigų taryba...“, baigiasi: „... Kunigų tarybos nariai... kun. Vėlavičius“; mašinraštinis tekstas, pavadintas „Nijolės Sadūnaitės teismas“, 4 lapai, baigiasi: „... Mordovskaja ASSR pos. Javas UČR ŽX_385/3“.

Ką galite parodyti?

Atsakymas: *Aš susipažinau su visais man pateiktais tekstais. 9 lapų mašinraštinį tekstą, adresuotą LTSR KP CK sekretoriui Griškevičiui, [...] sukūriau ir atspausdinau aš pats. Galvojau surinkti parašus ir siųsti. Vėliau nuo*

šio savo sumanymo atsisakiau. Likusius man pateiktus tekstus atnešė į mano namus žmonės. Kas jie tokie – nežinau. Kada atnešė neatsimenu. Žmonės man atnešė pasiskaityti.

c) 4 egzemplioriuose atspausdintas pareiškimas, prasideda: „LTSR KP CK...“, baigiasi: „... Kun. A. Šeškevičiui, mūsų parašai“; rankraštinis tekstas, rašytas rusų k., prasideda: „Generalnomu Sekretariu CK KPSS...“, baigiasi: „... g. Klaipeda 6 janvaria 1983 g.“; 4 lapai mašinraščio teksto, prasideda: „Šios teisės...“, baigiasi: „... Maskva 1978.9.22 kun. J. Zdebskis; mašinraštinis tekstas, atspausdintas rusų k., prasideda: „Predsedateliu...“, baigiasi: „... Klaipeda 3 ijulia 1982 g.“.

Ką galite parodyti?

Atsakymas: *Aš susipažinau su visais man pateiktais dokumentais. Pareiškimą, adresuotą Lietuvos KP Centro komitetui sukūriau ir atspausdinau aš pats. Jį aš ir išsiunčiau. Parašiau aš ir rankraštinį tekstą rusų kalba. Jį žmonės nuvežė į Maskvą. Tie žmonės iš Klaipėdos. Jų pavardės man nežinomos. Likusius man pateiktus tekstus, su kuriais aš susipažinau, į mano namus atvežė ar atnešė man nepažįstami žmonės pasiskaityti. Šių tekstų aš niekam nedaviau skaityti.*

d) 2 egzemplioriai ant dviejų lapų mašinraščio teksto rusų k., prasideda: „Sovetu po delam...“, baigiasi: „... Gargždai 30.5.82“; 5 lapai mašinraščio teksto, prasideda: „Tikinčiųjų teisėms ginti...“, baigiasi: „... katalikų komiteto pareiškimai“; 10 lapų mašinraštinis tekstas, prasideda: „Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komitetas 1978.12.25 Nr. 5...“, baigiasi: „... kun. J. Zdebskis“; 6 lapų mašinraštinis tekstas, prasideda: „TSRS MT Pirmininkui...“, baigiasi: „... kun. Z. Velinauskis“.

Ką galite parodyti?

Atsakymas: *Susipažinau su visais man pateiktais tekstais. Šiuos visus tekstus į mano namus atnešė pasiskaitymui tikintieji. Kas konkrečiai ir kada – neprisimenu.*

e) 4 lapų rankraštinis tekstas, prasideda: „Raudonosios Vėliavos redaktoriui...“, baigiasi: „... Šiauliai 1981.8.15“; 3 lapų mašinraštinis tekstas, prasideda: „Reikalų Tarybos...“, baigiasi: „... LTSR Konstitucijai“; 1 lapas

mašinraštinio teksto, prasideda: „Popiežiui Jonui Pauliui II...“, baigiasi: „... šis pareiškimas“; 1 lapo mašinraštinis tekstas, prasideda: „TSKP komitetui...“, baigiasi: „... 1979.8.7 d.“; 2 lapų mašinraštinis tekstas, prasideda: „TSKP CK Generaliniam Sekretoriui...“, baigiasi: „... kun. Romualdas Blažys“; 1 lapo rankraštinis tekstas, parašytas rusų k., prasideda: „Prezidiuma...“, baigiasi: „... 82.3.28.“

Ką galite parodyti?

Atsakymas: *Rankraštinį tekstą rusų kalba parašiau aš. Tiksliau sakant, aš išverčiau pareiškimą. Pareiškimą, parašytą lietuviškai, manęs paprašė išversti Klaipėdos gyventoja. Jos pavardės aš nežinau. Pažįstu tik iš matymo. Pareiškimo nuorašą „Raudonosios Vėliavos“ redaktoriui aš pasidariau pats. Originalą šio pareiškimo man davė Šiaulių kunigas Valiūnas. Pareiškimo nuorašą aš pats pasidariau iš smalsumo. Su visais kitais tekstais aš taip pat susipažinau. Juos man atnešė į namus pasiskaityti tikintieji. Kas konkrečiai – neprisimenu.*

f) 1 lapas mašinraštinio teksto, prasideda: „Klausimai...“, baigiasi: „... religija bažnyčiose“; 2 lapų mašinraštinis tekstas rusų k., prasideda: „Predsedateliu...“, baigiasi: „... Klaipėda 27.06.82.“; 4 lapų mašinraštinis tekstas, prasideda: „Telšių vyskupija...“, baigiasi: „... Vėlavičius Vincentas“; padaugintas laikraščio „Draugas“ straipsnis /1970.04.16/ „Kunigų persekiojimas okupuotoje Lietuvoje“; 1 lapo rankraštinis tekstas, prasideda: „2801 nes užtraukia...“, baigiasi: „... žmogaus sūnus“; 2 lapų rankraštinis tekstas, prasideda: „160 1974 m., 160–162...“, baigiasi: „... 154–157“.

Ką galite parodyti?

Atsakymas: *Aš susipažinau su man pateiktais tekstais. Mašinraštinį tekstą, kuris prasideda: „Klausimai…“, baigiasi: „… religija bažnyčiose“ sukūriau ir atspausdinau aš. Šiame tekste esančius klausimus aš padaviau vienam tikinčiajam, kad jis paklaustų pas Anilionį susitikimo metu. Aš teiravausi, ar buvo užduoti šie klausimai Anilioniui. Kaip paaiškėjo, tie klausimai nebuvo užduoti. Rankraštiniai tekstai yra mano sukurti ir parašyti. Čia išdėstytos mano mintys. Galbūt tas mintis aš būčiau panaudojęs pamoksluose. Visi kiti man pateikti tekstai yra sukurti ne mano. Šiuos tekstus man atnešė žmonės pasiskaityti. Kas konkrečiai – man nežinoma.*

g) 10 lapų mašinraštinis tekstas, prasideda: „Apie ateistinę spaudą…“, baigiasi: „… dalelė liudijimų šiuo klausimu“; rankraštinis tekstas, prasideda: „1551 naikina pati save…“, baigiasi: „… tuoj prievarta“; plonas mokyklinis sąsiuvinis, kuriame tekstas prasideda: „Vatikanas…“, baigiasi: „… Jonas Bučinskas“; 30 lapų nelegalus leidinys „LKB kronika Nr.55“.

Ką galite parodyti?

Atsakymas: *Mašinraštinį tekstą „Apie ateistinę spaudą“ man atnešė kažkas iš tikinčiųjų. Rankraštinį tekstą parašiau aš ir galvojau kada nors panaudoti pamoksluose. „LKB kronika Nr. 55“ yra ne mano. Ji buvo rasta palėpėje. Kaip ji ten pateko – nežinau. Sąsiuvinis su užrašais yra vargonininko Bumbulio Alfonso. Jis Gargždų bažnyčioje vargoninkauja pirmą mėnesį.*

Klausimas: *Kratos metu jūsų bute buvo surastos ir paimtos dvi portatyvinės rašomosios mašinėlės lietuvišku šriftu. Abi mašinėlės markės „Erika“. Jos jums pateikiamos. Ką galite parodyti?*

Atsakymas: *Aš susipažinau su mašinėlėmis, kurios buvo paimtos kratos metu pas mane. Galiu parodyti, kad mašinėlė Nr.5369504 juodame futliare priklauso vargonininkui Bumbuliui. Kada ir prie kokių jis ją įsigijo – man nežinoma. Man teko matyti, kad jis spausdino giesmes. Rašomoji mašinėlė pilkame futliare Nr.4540498 yra mano. Šią mašinėlę man paskolino Šiaulių miesto gyventojas Jurevičius Mečislovas. Jis tą rašomąją mašinėlę man paskolino maždaug 1978 metais. Jurevičių aš pažįstu nuo 1975 metų. Tuo laiku aš buvau Šilalės bažnyčios vikaru. Jurevičius pas mane atlikdavo išpažintį. Taip aš su juo ir susipažinau. Pasiskolinau pas Jurevičių mašinėlę aš turėdamas tikslą spausdinti maldas. Šios mašinėlės aš niekam nebuvau paskolinęs, be mano žinios ja niekas ir nespausdino. Kai Jurevičių nuteisė, tai jo mašinėlė taip ir liko pas mane. Kai aš buvau perkeltas į Gargždus, Jurevičius kartais atvažiuodavo pas mane išpažinties, tačiau jis niekada manęs neprašė duoti jam pasinaudoti jo mašinėle.*

Klausimas: *Jums pateikiamos ritės su magnetine juosta, įdėtos į dėžutes, kurios buvo paimtos kratos metu jūsų bute. Ką galite parodyti?*

Atsakymas: *Man pateiktos ritės su magnetine juosta, įpakuotos į dėžutes. Ant dėžučių yra šie užrašai: „Gargždai, pamokslėliai 82.10.3–11.6“,*

„Gargždai, pamokslėliai 1982.10.7–12.4“, „Kalnai, du pamokslai, giesmės, Šilalė 1975 m.“, „Vienuolių giesmės“, „Gargždai, 1976 m.“, „Gargždai, pamokslėliai 1982.12.5“, „Pesni…“, „kunigo Petro pamokslai Simne“, „Gargždai, 1983.1.10“, „Šilalė 1973 7 mėn. Pamokslai.“ Šiose ritėse esančiose juostose padaryti įrašai priklauso man. Dalį įrašų padariau pats sakydamas pamokslus. Darydamas įrašus neturėjau tikslo jų platinti. Visas giesmes taip pat aš įrašiau.

Protokolą perskaičiau, mano parodymai užrašyti teisingai. Pastabų ir papildymų neturiu. A. Šeškevičius /parašas/

Vyr. tardytojas kapitonas R. Rainys /parašas/

Kun. Juozas Zdebskis
1929–1986

Juozą Zdebskį prisimenu kaip labai gerą kunigą. Jis buvo ištikimas Bažnyčiai, gyveno tuo, kuo pats tikėjo ir ko mokė. Kai ginkluota kova buvo sugniuždyta (kad ji anksčiau ar vėliau bus sugniuždyta, buvo aišku jau iš pradžių) ir prasidėjo dvasinė pogrindžio kova, kun. J. Zdebskis atliko svarbų vaidmenį. Tik jo nelaimė, – gal ir mūsų, – kad jis gyveno taip, tarsi įvykiai vyktų maždaug 10–20 metų į priekį. Labai dažnai jo nesuprasdavo. Pirmiausia tie, kurie žiūrėjo atgal. Bet jis buvo tada reikalingas, jis reikalingas ir dabar – gal net dabar reikalingesnis, nes esu tikrai įsitikinęs, kad dabartinė ir Bažnyčios, ir Tėvynės situacija dar skaudesnė ir pavojingesnė negu tada.

Kun. Juozas šiandien, kaip ir tada, darytų tą patį: važinėtų, šnekėtų, rinktų žmones, drąsintų, vestų rekolekcijas, bendrautų su jaunimu. Jis sugebėtų dirbti. Kiek jį žinau, jis nesilaikė vienodos formos ar vienodo veikimo būdo. Kiti susidaro savo etaloną ir, kur tik važiuotų, veikia vienodai. O juk, pavyzdžiui, dzūkų charakteris skiriasi nuo kapsų, lygiai kaip kapsų – nuo zanavykų.

Vysk. Kazimieras Paltarokas šventina kunigu Juozapą Zdebskį, 1952-09-21 (Kitoje pusėje užrašas: Nepamiršk tavyje esančios malonės dovanos, kuri tau buvo suteikta pranašo ištarme kartu su vyresniųjų rankų uždėjimu; 1 Tim 4, 14) (Iš Prienų krašto muziejaus archyvų)

Kun. J. Zdebskio primicijos. Kun. Juozas laimina savo tėvus, 1952 metai

Kun. Juozas turėjo savo veikimo būdą. Jis važiuodavo į Sibirą, dėl vieno kareivio pervažiuodavo visą Rusiją. Tai labai svarbu, – kitas nesiryžtų, geriau šimtus išpažinčių išklausytų vietoj, o jis važiuodavo. Galvoju, kad toks jo veikimas ne vienam jaunuoliui padėjo pasirinkti kunigo, vienuolio ar vienuolės pašaukimą. Kunigo darbo sėkmė daugiausia priklauso nuo to, kiek jis myli žmones, su kuriais dirba, ir kiek myli savo idealą: jeigu daugiau ar mažiau formaliai savo pareigas atlieka, tai viena, o jeigu iš visos širdies, tada – kas kita.

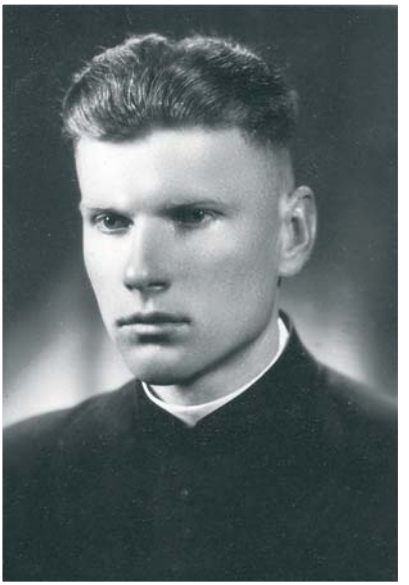

Kun. Juozapas Zdebskis

Jis mokėjo ir įkyriai pokštauti. Sakykim, gyvenu Igliaukoje, jis – Prienuose. Iš kažkur grįžta prieš rytą ir skambina man:

– Ar jau miegi?

O jei mane naktį pakelia, – nervai tada buvo įtempti, – daugiau neužmiegu. Sakau:

– Juozai, kam tu skambini?

– Aš norėjau pažiūrėti, ar tu miegi.

Todėl aš telefoną išjungdavau, kad Juozas paryčiais neišbudintų.

Su juo buvo ir visokių nesusipratimų.

Kartą grįžtu iš laidotuvių, žiūriu – namuose visur šviesa dega, girdisi muzika. Na, manau, KGB kratą daro. Prisiminiau, kad išvažiuodamas viską užrakinau, patikrinau. Buvau palikęs tik „fortkę“ atdarą. Pasirodo, jis per tą „fortkę“ atsidarė langą, įlipo į vidų ir sugalvojo iškrėsti man pokštą. Jis tada su ses. Monika Gavėnaite atvežė naujos pogrindžio spaudos, kuri buvo dauginama ses. Monikos bute Kaune.

Kitą kartą šeimininkė sako, kad pro langą pamatė einantį kun. Juozą. Laukiam laukiam, jo kaip nėr, taip nėr. Po kurio laiko klausiu jo, kaip čia buvo.

– Na, buvau užėjęs į tualetą. – Ir viskas.

Aišku, kad buvo atvykęs kitais reikalais, bet kaip visada juokais atsakydavo.

Rimtas buvo kunigas, pamaldus, o tokias „štukas“ krėsdavo!

Jis savo pareigas labai sąžiningai atlikdavo, jo tarnystės dėl gyvenimo būdo nenukentėjo. Pirmus mėnesio penktadienius ir šeštadienius jis apvažiuodavo visus savo parapijos ligonius. O jei neturėjo mašinos (KGB jam atėmė vairuotojo teises), apeidavo pėsčias – per purvus, per gruodą, šaltį. Kokį dvidešimt ligonių aplankydavo.

Jis mokėjo labai gražiai viską suorganizuoti. Pavyzdžiui, Prienų gydytojai (vienas iš jų – dabartinis Valakampių gydytojas Modestas Juozaitis) atvažiuodavo pas mane išpažinties. Vakare aukodavome šv. Mišias, o paskui visi važiuodavome į Prienus. Pastatydavome mašinas kur toliau, kad saugumas nesuprastų, ir visą naktį praleisdavome prie stalo: kalbėdavom, dainuodavom iki pat ryto. 5–6 val. ryte išsiskirstydavom. Visiems buvo labai gera. Tai buvo dvasinis gyvenimas ir dvasinė kova. Šie žmonės stengėsi nekapituliuoti – pasklidę po visą Lietuvą jie susitikdavo, palaikydavo vienas kitą.

„LKB Kronikai“ kun. Juozas duodavo labai daug medžiagos. Jaunimą kur prie ežero surenka, o juos užpuola KGB, ir štai medžiaga!

Kiek jis turėjo susidūrimų su KGB! Jį ne kartą bandė nužudyti. 1975 metų sausio 14 dienos vakarą kelyje Meteliai–Seirijai dvi KGB mašinos bandė padaryti avariją, prie vieno „viliuko“ pririštu laužtuvu užkabino jo automobilį ir norėjo nustumti į griovį. Mašiną apdraskė, bet į griovį nenuvažiavo. Juozas liko sveikas.

Kartą pas mane jis atvažiavo, žiūriu – jam kairėje veido pusėje prie akies žaizda ir mėlynė.

– Kas atsitiko, Juozai?

Pasirodo, jis išėjo už Kapsuko stabdyti pakeleivingos mašinos – norėjo

važiuoti į Igliauką. Tada dirbo Prienuose. Buvo pavakarys. Belaukiant mašinos kažkoks praeivis trenkė jam per galvą plyta. Kai nukritęs atsigavo ir atsikėlė, nieko aplink nebebuvo.

Jį sekė daugiau negu 100 agentų. Skaičiau jo KGB 6 tomų bylą: jį sekė ir trys kunigai. Manyčiau, kada nors tą bylą reiktų išleisti – kaip istorinį dokumentą.

Į dirbančius priešui kunigus Juozas žiūrėjo su gailesčiu, nes juk tai išdavystė. Vienas kunigas man sakė, kad jei kuris iš kunigų pradeda kalbėti prieš Zdebskį, reikia prikąsti liežuvį. Tokia buvo kagiebistų taktika: tuos, kuriuos reikia apjuodinti, juodindavo per agentus.

Aš manau, kad jis galėjo padaryti tai, ko aš negalėjau. Jis labai ramiai šnekėdavo, visai nesijaudindavo, o aš nervinuosi. Šypsodamasis jis pasako labai nemalonių dalykų, – tai jo savybė. Dievas kiekvieną apdovanoja skirtingomis dovanomis.

Būdavo, tardo kun. Juozą kokias penkias valandas, paleidžia, sako, kad kitą dieną vėl turės ateiti. Jis išeidamas prie durų sustoja ir pirštu moja tardytojams. Tie mano – gal ką pasakys ir bėga artyn. O jis:

– Aš dabar turiu laisvo laiko. Gal jūsų vaikai nekrikštyti? Galėčiau pakrikštyti.

Tie negali tverti: jų rankose atsidūręs žmogus iš jų juokiasi!

Išsikviečia jį Religijų reikalų įgaliotinis, kagiebistas su stažu, Justas Rugienis ir, kaip pratęs, pradeda šaukti. Kun. Juozas sako:

– Atsiprašau, jums turbūt su nervais negerai. Išeisiu pasivaikščioti, kol jūs nurimsite, paskui sugrįšiu.

Tas iš karto nuleidžia toną. Užtat jie ir pavadino jį „Akiplėša“. Kun. Juozas neįžeidinėjo jų, bet kai ką nors pasakys, kagiebistai negali to „suvirškinti“.

Kai Prienuose kagiebistai ir vietos valdžia perspėjo kun. Juozą, kad baigtų vaikų mokymą, jis atsakė:

– Mokiau ir mokysiu. Kur susikerta Dievo ir Bažnyčios įsakymai su valstybės įsakymais, Dievo reikia labiau klausyti.

Kai valdžios pareigūnai ir milicininkai vėl rado jį bažnyčioje mokant vaikus, jis priėjo prie jų:

– Gal atėjote pasiimti savo vaikų? Prašau, esu pasiruošęs padėti!

Jo drąsą ir šmaikštumą rodo atsakymai teisėjui V. Gumuliauskui Kauno teisme 1971 metais.[27]

Teisėjas klausė:

– Teismo baustas?

– Baustas.

– Už ką?

– Už tą patį. Paskui Aukščiausias teismas teistumą panaikino.

– Ar buvo jums kada nors atimtos teisės eiti kunigo pareigas?

– Buvo.

– Už ką?

– To gerbiamam teismui negalėčiau pasakyti, nes mano sąmonėje lig šiol neaišku, už ką man buvo atimtos teisės.

– Ką jūs galite pasakyti apie jūsų kaltinimą?

– Turiu pareikšti, kad nesutinku su kaltinimu, jog aš organizavau vaikų mokymą. Aš neorganizavau, – tai tiesiog būtų neįmanoma dėl laiko: vaikščioti po namus ar važinėti po kaimus. Vaikų žinių patikrinimas, ruošiantis pirmajai išpažinčiai, vyksta visus metus, ir kas nori, gali ateiti. Tik vasarą, atostogų metu, kada vaikai neturi pamokų, jiems yra patogiausia, todėl savaime susidarė didesnis vaikų skaičius.

– Kiek būdavo vaikų grupėse?

– Kartais vienas ir daugiau.

– Ar galėjo būti iki šimto?

– Taip, – atsakė su džiaugsmu, – kai kada galėjo būti ir iki šimto. Mano džiaugsmui, yra gana daug sąmoningų tėvų, kurie labai gerai paruošia savo vaikus: apklausinėjus iš karto galima leisti sakramentų. Tačiau yra ir negabių vaikų, kurių iš karto negalima leisti, kol jie dar neįsisavinę tikėjimo tiesų.

– Tardytojo parašyta, kad kai kurie eidavo po dvi savaites.

– Galėjo būti.

– Ar būdavo vedama įskaita, sąrašai?

---

27 *LKB Kronika,* 1972. Nr. 1.

– Nebuvo. Kas ateidavo, su tais ir buvo pasikalbama. Kad nebūtų neaiškumų, patikrinus žinias jiems būdavo išduodamos kortelės, t. y., leidimas eiti Pirmos Komunijos. Būdavo vaikų, kurie iš karto neatsakydavo į klausimus. Tada jiems paaiškindavau.

– Iš kur jie sužinojo, kad bažnyčioje vyksta toks vaikų apmokymas?

– Paprastai bažnyčioje pranešama per pamokslus, kad tėvai susirūpintų savo vaikais, juos mokytų religijos tiesų ir kad atostogos yra patogiausias laikas, kad, paruošę vaikus, atvestų patikrinti jų žinias.

– Ar jūs vienas pranešdavote, ar ir kiti kunigai?

– Kuris sakydavo pamokslą, tas ir primindavo.

– Ar jūs vienas mokėte vaikus, ar ir kiti kunigai?

– Kadangi Prienų bažnyčioje aš buvau jauniausias, tai man ir teko didesnis darbo krūvis, nes kun. klebonas turi daugiau kitokių darbų.

Kun. Zdebskis buvo kaltinamas kaip vaikų mokymo iniciatorius kitų kunigų tarpe.

– Vaikų paruošimo sakramentams iniciatorium nebuvau. Tuo man būtų teikiama per didelė garbė. Ir kiti kunigai vykdo šią mums Kristaus ir Bažnyčios uždėtą pareigą mokyti. Būčiau šmeižikas, jei sakyčiau, kad jie nemoko. O kaip kas atlieka šią pareigą, kiekvienas atsakys prieš savo sąžinę.

Kai teismo metu iškviesdavo liudyti tardytus vaikus, vaikui pradėjus duoti parodymus kun. Juozas atsistodavo. Teisėjas liepdavo sėstis ir neardyti posėdžio tvarkos.

Kun. Juozas pasakojo apie savo kalinimą. Mačiau jo šv. Mišioms naudotus reikmenis. Manau, kad yra išlikusi šv. Mišių taurelė, kiti dalykai.

Sibiro konclageriuose visi žinojo, kas yra kunigas – bolševikai sunaikino apie 2000 stačiatikių kunigų! Ten buvo sakramentinis gyvenimas, buvo daug giliai tikinčių žmonių, ir nereikėjo nieko aiškinti, nebent sudaryti sąlygas atlikti išpažintį. Pravieniškėse, kur kalėjo kun. Juozas, buvo blogiau, nes čia visi kaliniai buvo bedieviai. Jie eidavo pažiūrėti, kaip atrodo kunigas. Anuose lageriuose buvo vienos sąlygos, čia – kitos. Bet kun. Juozas ir čia sugebėjo veikti – ir išpažinčių išklausyti, ir pašnekėti. Tiesa, Pravieniškėse

išpažinčių buvo nedaug ir aktyviai pastoracijai čia nebuvo galimybių, tik kalbėti apie Dievą, aiškinti, kviesti. Lukiškėse irgi tas pats. Čia jis sėdėjo su kriminaliniais nusikaltėliais. O tai jau visai kita publika.

Kai kun. Juozas kalėjo Pravieniškėse, perdaviau jam, kad išverstų seną Krokuvoje 1901 metais išleistą veikalą „*Z listów sybirskiego misyonarza X. Jozefa Sylvestra Dąwidowicza*“. Tai buvo vyskupo Motiejaus Valančiaus bendražygio kun. Juozapo Silvestro Davidavičiaus (kai kur jis vadinamas J. Dovydaičiu-Davidavičiumi) gyvenimo aprašymas. Maniau, kad tokia knyga gali stiprinti dvasią. Be to, kun. Juozapas Zdebskis ir kun. Juozapas Silvestras Dovydaitis panašūs savo pasišventimu ir gyvenimo auka, nors juos skiria beveik šimtas metų.

Kun. J. S. Dovydaitis gimė 1825 metais Radviliškio rajone, mirė 1882 metais Ilūkstėje, Latvijoje. Jis mokėsi Varnių kunigų seminarijoje, teologijos magistro laipsnį gavo Petrapilio kunigų akademijoje. Po to grįžo į Žemaičių vyskupiją. Dar studijuojant seminarijoje užsimezgė jo draugystė su vyskupu Motiejumi Valančiumi, kuri tęsėsi iki pat vyskupo mirties. Jie abu buvo didieji tautos blaivintojai!

1855–1857 metais kun. J. S. Dovydaitis dirbo Panevėžio bajorų mokyklos kapelionu, kur buvo ypač mylimas. 1857 metais vyskupas M. Valančius pasikvietė jį į Varnius savo sekretoriaus pareigoms, vėliau paskyrė Varnių seminarijos dvasios tėvu (kunigai Klemensas Kairys ir Antanas Baranauskas buvo jo studentai!).

Po 1863 metų sukilimo, nors oficialiai, kaip ir vyskupas M. Valančius, sukilimo nerėmė, kun. J. S. Dovydaitis buvo apkaltintas rėmęs sukilėlius, suimtas ir ištremtas į Sibirą. Gyveno Tomske, Kuznecke, Jekaterinoslave. Prieš pat mirtį, 1882 metais, jam buvo leista grįžti į Latviją, pas ten kunigavusį jo pusbrolį.

Visą gyvenimą kun. Juozapas rašė! Dalis jo raštų ir laiškai sudėti į knygą „Šiaulėniškis senelis“. Skaitant apie jo darbus Sibiro tremty neapleidžia mintis, kad tai buvo tikras šventasis!

Kunigas Juozas Zdebskis sėdėjo kalėjime du kartus. Kai žmogus nudega, kitą kartą būna atsargus. O jam – visai nesvarbu. Manau, taip buvo todėl, kad

Pirmosios Komunijos šventė. Kun. J. Zdebskiui išėjus į laisvę vyskupas Labukas laikinai paskyrė jį vikaru vietoj kun. S. Tamkevičiaus, kurį perkėlė į Lazdijus. Alytus, 1965-07-18 (Iš Prienų krašto muziejaus archyvų)

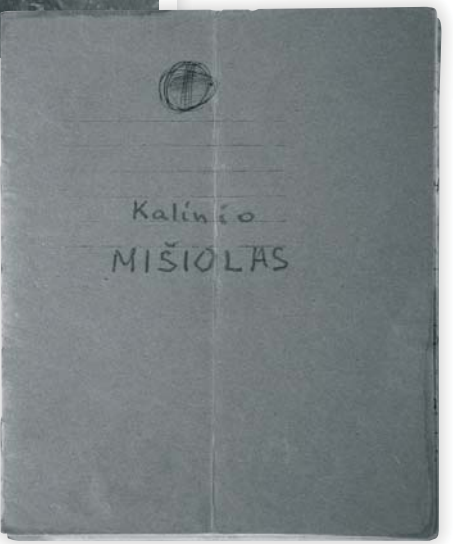

Kun. J. Zdebskio kalinio Mišiolas (Iš Prienų krašto muziejaus archyvų)

jis turėjo idealą ir dėl jo kentėjo, jis buvo išpažinėjas! Kun. Juozas buvo kunigu ne tik tada, kai gera, saugu, bet kiekvieną minutę. Ištiko nelaimė – jis apsižiūri ir vėl eina toliau. Dabar trūksta tokių kunigų. Duok, Dieve, daugiau tokių!

Visas jo gyvenimas buvo gražus žmogiškumo pavyzdys. Manau, jis buvo ir kunigo pavyzdys, iš kurio dabartiniai kunigai galėtų mokytis. Galėtų, jei norėtų. Dabar kunigų veikimas kitoks.

Reikia, kad visi apie jį žinotų. Lietuva nėra tokia didelė, kad kas nors nebūtų girdėjęs apie kun. Juozą. Jis važinėjo po visą Lietuvą, sakė pamokslus, vedė rekolekcijas. Be to, laikraščiai nuolat jį šmeižė. Jį puikiausiai visi turėtų žinoti. Kitas reikalas – kaip vertina.

Padėti prikelti jo atminimą – tai padaryti gerą darbą, nes matau, kad apie kuriuos nekalbama, tų žmonės ir nepažįsta. Nuolat reikia apie jį priminti. Manau, kun. Juozo Zdebskio nuotrauka ar portretas galėtų būti pakabinta kur nors kunigų seminarijoje, kurijoje. Prienuose jo vardu pavadinta gatvė – jis ten dirbo vikaru[28].

Dabar jo trūksta – būtų labai gera, kad būtų. Aukštos vietos, manau, ir dabar neužimtų. Turbūt būtų mažoj parapijėlėj, bet būtų važinėjęs, tautą kėlęs – dabar kaip tik atgimimui reikia dirbti, o mes visiškai nebeturime jėgų, tik aplink save – savo kiemą šluojame…

Be to, visi pasenome. Tada buvome jauni ir savo dvasia laisvi.

Kun. Juozo Zdebskio kalba teisme[29]

(teisėjas kelis kartus ją pertraukė trukdydamas kalbėti)

Tarp dviejų įstatymų. Teisė gyventi, kai draudžiama gimti

1971 metų rugpjūčio 25 dieną buvau areštuotas, ir man buvo iškelta

---

28 Monsinjoro Juozo Užupio ir mano iniciatyva, pritarus Prienų valdžiai ir gyventojams, buvusi Daržų gatvė buvo pavadinta kunigo Juozo Zdebskio vardu.

29 *LKB Kronika*, 1972. Nr. 1.

baudžiamoji byla už tai, kad š. m. vasarą Prienų bažnyčioje mokiau vaikus tikėjimo tiesų. Viename bylos aktų užrašyta: „Rasta bažnyčioje apie 70 vaikų ir apie 50 tėvų. Kaltinamas pažeidimu LTSR BK 143 str. 1 d., kuris kalba apie Bažnyčios atskyrimą nuo valstybės. Kaltinimas paskelbtas suimant."

Kuo motyvuoju savo elgseną? Tenka pakartoti tą patį motyvą, kuris buvo pasakytas bažnyčioje, kai ateistų grupė, atėjusi į bažnyčią, paklausė, ar žinąs, kad vaikus mokyti draudžiama. Atsakyti tenka tais pačiais žodžiais, kuriais pirmieji Jėzaus pasiuntiniai paaiškino Aukščiausiam teismui: „Dievo reikia klausyt labiau kaip žmonių." (Apd 5, 29).

1. Taigi, pagrindinį atsakymą į klausimą, kodėl vaikus mokiau tikėjimo tiesų, duoda Kristaus reikalavimas: „Eikite tad ir mokykite [...] laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs" (Mt 28, 19). Įsakymas apima visus žmones, neišskirdamas suaugusių ar vaikų. Mokyti – ne savo išminties, ne kurio nors filosofo siūlomo gyvenimo būdo, bet tokio gyvenimo, kokio reikalauja Kristus, ypač pabrėžiant jo didžiausią reikalavimą: nė vieno žmogaus nelaikyti savo priešu. Iš tų, kurie pasisiūlė būti gyvenimo meno mokytojais, nė vienas šitaip reikalauti nedrįso. Net komunistų partija.

2. Šį Kristaus reikalavimą pakartojo Romos Katalikų Bažnyčia savo, kaip juridinio asmens, kodekse trimis paragrafais (CIC, 129, 130, 131).

3. Reikalavimą mokyti vaikus tikėjimo tiesų ir Kristaus nurodyto gyvenimo būdo vykdo vaikų tėvai, tam turėdami natūralią teisę. Jei tėvai nori, kad jų vaikas mokytųsi muzikos, kviečia muzikos mokytoją; jei matematikos – tada matematikos mokytoją ir pan.

Tad mes, kunigai, atsiduriame tarp dviejų įstatymų.

Atrodo, kokį tikslą galėtų turėti valstybė, leisdama įstatymus, jei ne piliečių gerovę, kuri neįmanoma be sąžinės laisvės, be tėvų teisės auklėti savo vaikus. TSRS Konstitucija pripažįsta sąžinės laisvę ir tėvų teisę savo vaikų atžvilgiu. Žmogaus teisių deklaracija – pasirašyta. Apie tai prieš metus buvo gana išsamiai išdėstyta tokioje pat kun. A. Šeškevičiaus byloje. Kadangi ir ši dabartinė byla nėra paskiro individo – teisiamojo – reikalas, bet Katalikų Bažnyčios, kaip juridinio asmens, reikalas tam tikroje geografinėje erdvėje, todėl visa tai *kartoti, turbūt, nebereikia.*

Verta prisiminti paskutinius oficialius šio klausimo aiškinimus. TSKP CK Generalinis sekretorius L. Brežnevas ataskaitiniame pranešime XXIV suvažiavimui pabrėžė: „Nemogut byt terpimy i narušenija prav ličnosti, užčiemlienija dostoinstva graždan. Dlia nas, komunistov, storonikov samych gumaničnich idealov, eto – delo principa“ (Pravda, vedamasis, 1971. VIII. 29.)[30]

Religijų reikalų tarybos įgaliotinis Rugienis oficialiame interviu su užsienio lietuvių laikraščio redaktoriumi Jokūbka pabrėžė, kad Lietuvoje – visiška religijos ir sąžinės laisvė. Niekas neturįs teisės net teirautis apie religinius įsitikinimus. Taip religijos būklę Lietuvoje Jokūbka nupiešia ir savo knygoje „Tėvų žemė“, šiais metais išėjusioje iš spaudos Čikagoje. Taip pat kalba ir veikaliukas „Bažnyčia Lietuvoje“, neseniai Lietuvoje pasirodęs italų ir anglų kalbomis. Vadinasi, ne vien praėjusių, bet ir šių metų oficialus šio reikalo aiškinimas skamba vienodai – kad Lietuvoje visiška religijos laisvė.

Laisvė Katalikų Bažnyčiai, kaip juridiniam asmeniui, turi reikštis leidimu funkcionuoti. Pav., jei leidžiama gyventi, tai tuo pačiu leidžiama ir valgyti, kvėpuoti ir pan. Jei oficialiai leidžiama kunigams egzistuoti, tai tuo pačiu leidžiama ir reikštis pagrindinėmis savo funkcijomis, t. y., aukoti, Dievo vardu atleisti nuodėmes (teisti) ir mokyti.

Išeina, kad aš esu teisiamas už savo tiesioginių pareigų atlikimą.

Pažvelgus į bylos dokumentus – ateistų rašytos charakteristikos iš įvairių buvusių darboviečių taip pat mane kaltina už savo pareigų atlikimą. Gaila, kad ten neradau charakteristikos iš Kurijos kanceliarijos – ar ir ji būtų kaltinusi už pareigų atlikimą?

Teismo akivaizdoje reikia parodyti ir psichologines aplinkybes, dariusias neabejotiną įtaką mano elgesiui, už kurį esu teisiamas. Tas aplinkybes sukūrė gyvenimo faktai, kai patys ateistai arba paskiros institucijos nesilaikė to paties įstatymo, kalbančio apie sąžinės laisvę, pagal kurį šiandieną esu teisiamas.

Žodis „ateistai“ čia pavartotas kaip labiausiai tinkantis šiam reikalui,

---

30 „Negali būti leidžiami ir asmenybės teisių laužymai, piliečių orumo įžeidimai. Mums, komunistams, humaniškiausių idealų šalininkams, tai yra principinis dalykas.“ (1971-08-29, „Pravdos“ vedamasis).

kadangi ateistas – ar jis būtų saugumo darbuotojas, ar dirbtų administracijoje, ar švietimo srityje, – šiuo atveju reiškiasi vienodai – kaip kovotojas prieš Dievą.

Sąžinės laisvės problemą TSRS įstatymai sprendžia, atskirdami Bažnyčią nuo valstybės. Deja, kai kurių ateistų dėka Bažnyčia jaučiasi ne atskirta nuo valstybės, bet priešingai – palenkta ateistų interesams, ir tai – gana dažnai apgaulės ir klastos keliu. Dėl tų pačių priežasčių tikintieji jaučiasi esą „už borto", jaučia nelygybę prieš įstatymą. Faktų, kuriuos plačiai žino visuomenė, negali nežinoti ir prokuratūros. Kodėl jos tyli?

Galima prisiminti vieną kitą faktą, arčiau susijusį su mūsų byla.

Pirmiausia, tikinčiųjų nelygybę prieš įstatymą išryškina tas faktas, kad ateistai turi savo spaudą, mokyklas, o tikintiesiems tai turėti neleidžiama.

Jei kunigai baudžiami už vaikų ruošimą pirmai išpažinčiai, tai norisi paklausti, ar yra buvusi iškelta nors viena byla ateistams už tikinčiųjų teisių pažeidimą, remiantis 1966 metais paskelbtu BK 143 str. papildymu? Tokių pažeidimų juk yra buvę. Pavyzdžiui, prieš metus buvo atleista iš darbo Vilkaviškio vidurinės mokyklos mokytoja, kaip tikinti, ir dėl to neturinti teisės dirbti pedagoginį darbą ir net niekur kitur dirbti. Ar tai nėra sąžinės laisvės pažeidimas? Juk tai ne vienintelis faktas mūsų aplinkoje.

Taip pat ateistų siekimas, kad visuomenė, ypač jaunimas, moksleiviai, tarnautojai nedalyvautų Mišiose. Tikriausiai jie intuityviai jaučia, kad lengviausia pažinti Dievą iš veido; jaučia, kad visa, ką mes vadiname malonės veikimu, tuo pačiu ir tikėjimo tvirtumas, yra būtinai surišta su Mišiomis. Vadinasi, sąžinės laisvė yra, tačiau visuomenės, ypač jaunimo vidinė kultūra neturi būti puoselėjama. Yra eilė faktų, kai mokytojai neleidžia į bažnyčią laidotuvėse dalyvaujančių mokinių arba juos iš bažnyčios išveda. Ar tai nėra nusikaltimas prieš sąžinės laisvę? Tokių ir panašių faktų, kuriuos plačiai žino visuomenė, negali nežinoti ir prokuratūros. Kodėl jos tyli? Ar reikia stebėtis, kad tikintieji nejaučia lygybės prieš įstatymus?

Tikintiesiems ypač nesuprantama, kodėl vyriausybė neatsiliepė nei į vieną tikinčiųjų pareiškimą, kuriuose vyriausybei buvo atskleidžiami esantys nenormalumai tikinčiųjų atžvilgiu. Juk spaudoje buvo paskelbta, kad atitinkanti instancija turi reaguoti į pareiškimus per mėnesį laiko. Pavyzdžiu gali būti ir

su šia byla susieti tikinčiųjų veiksmai. Kai šią vasarą, vaikus mokant tikėjimo tiesų, į bažnyčią atėjo ateistų grupė ir pradėjo iš pasalų vaikus fotografuoti, klausinėti jų pavardžių, tuomet motinos stojo ginti savo vaikus. Bažnyčioje kilo triukšmas – taip nedaug reikia visuomenės psichologijai, kad pasikartotų kažkas panašaus į Kražių įvykius caro priespaudos laikais. (Norėtųsi paklausti, ar visa tai ugdo pagarbą Konstitucijai?) Po šio įvykio 89 tėvai parašė skundą Liaudies Kontrolės Komisijai prie TSKP CK, reikalaudami „sustabdyti siautėjimą prieš tikinčiuosius". Į kreipimąsi nebuvo jokio oficialaus atsakymo, nors siuntėjo adresas buvo.

Tokių ir panašių faktų akivaizdoje savaime formuojasi klausimas: argi tikinčiųjų visuomenė nėra už įstatymo ribų? Ar reiktų stebėtis, jei visuomenėje kiltų minčių, kad sąžinės laisvė Konstitucijoje, Žmogaus Teisių Deklaracijos pasirašymas ir kt. – tai tik propaganda? Lygiai kaip ir 1966 m. BK 143 str. papildymas dėl bausmių už tikinčiųjų laisvės pažeidimus; taip pat ir Rugienio interviu Jokūbkai ir veikalai „Tėvų žemė", „Bažnyčia Lietuvoje" ir kt., kurie kalba apie sąžinės laisvę...

Kodėl, tai matydamos, prokuratūros tyli? Argi yra kokie slapti įstatymai, priešingi oficialiems ir nežinomi visuomenei?

Pažvelkime toliau. Eilėje atvejų ateistų elgesys dvelkia aiškia apgaule ir klasta sąžinės reikalavimų atžvilgiu. Kodėl visa tai nebūna baudžiama? Ne kartą ateistų elgesys tikinčiųjų atžvilgiu būna panašus į Šekspyro raštuose atvaizduotą hercogo Glosterio elgesį XV a., kuris, siekdamas Anglijos karaliaus sosto, visus konkurentus slapta žudydavo, o prieš visuomenę sugebėdavo pasirodyti net su maldaknyge rankose.

1. Ar nepažeidžia sąžinės laisvės klastinga ateistų pastanga – šaly, kurios Konstitucija garantuoja sąžinės laisvę – griauti Bažnyčią iš vidaus, sudarant vaizdą, jog vyskupai savo postuose, kad potvarkiai išeina iš vyskupo kanceliarijos, nors tuo tarpu kunigų skirstymas į darbovietes ir daugelis kitų potvarkių būna diktuojami ateistų, stengiantis pasiekti, kad Lietuvos Katalikų Bažnyčios padėtis būtų panaši į Pravoslavų Bažnyčios būklę?

2. Ar nedvelkia klasta stengimasis kai kuriuos kunigus ir net vyskupus kompromituoti tikinčiųjų ir net Vatikano akyse? Pavyzdžiui, ar tai tikinčiųjų

noras, kad energingas ir sveikas vyskupas Vincentas Sladkevičius Vatikano pasauliniame vyskupų sąraše būtų tituluojamas „sedi datus“?

3. Ar nerodo klastos tas faktas, kad Kunigų seminarija egzistuoja, bet į ją teleidžiama priimti, o tuo pačiu ir išleisti, tik po 4–5 kandidatus, kai tuo tarpu Lietuvoje kasmet miršta po 20–30 kunigų? Tą pat rodo ir stengimasis, kad į seminariją nepatektų ypatingai gabūs ir aukštos vidinės kultūros studentai ir profesoriai.

4. Panašiai ir su vaikų mokymu. Nors Pirmos Komunijos leidžiama eiti, bet ką reiškia reikalavimas klausinėti vaikus po vieną (juk juridiškai apiforminto tokio įstatymo nėra)? Kaip paruošti po vieną tose parapijose, kur per vasarą vaikelių būna keli šimtai? Tėvai teisėtai šiam reikalui laukia mūsų, kunigų, pagalbos. Ir kas belieka daryti? Leisti vaikučius Pirmajai Komunijai neparuoštus? Tai, ko žmogus nepažįsta, negali ir pamilti. Ar čia neslypi klastinga pastanga tyliai atimti vaikus iš tėvų? Tada ateistai galės pasakyti: pas mus sąžinės laisvė – žmonės patys tikėjimo atsisako...

Bet juk tokia tikėjimo laisvė yra panaši į leidimą gyventi, kai draudžiama gimti.

Gerb. teisėjai, norisi galvoti, kad ir jūs, kaip ir daugelis jaunesnės kartos žmonių, šiandien Dievą pažįstate iš „Biblijos linksmybių“ ir panašių knygų, bet ne tą Dievą, kuris dėl mūsų ant Kryžiaus mirė; todėl turėdami savo specialybėje aukštojo mokslo diplomus, vargu ar dabar išlaikytumėte tokį tikėjimo dalykų egzaminą, kokius vaikai laiko prieš Pirmąją Komuniją.

Jau vien tik šitai prisiminus (kadangi, Rachmanovos žodžiais tariant, ir jūs esate žmonės, „naujų žmonių fabriko“ pagaminti), mes turime jums atleisti už šį teismą ir melsti Dievą atleidimo. Tą dieną, kai bažnyčioje, kaip minėjau, buvo sukeltas triukšmas, vėliau vaikučių paklausiau: „Vaikučiai, ar reikia šitų žmonių neapkęsti?“ Jie atsakė: „Ne!“ – „O koks svarbiausias Jėzaus reikalavimas?“ – „Nė vieno žmogaus nelaikyti savo priešu,“ – vėl jie atsakė.

Vėl prisimenant tuos faktus, kurių vieną kitą, kaip pavyzdį paminėjau, kuriuos plačiai žino visuomenė ir kurių negali nežinoti prokuratūros, norisi paklausti: kodėl visa tai toleruojama, o aš esu teisiamas, apkaltinus sąžinės laisvės pažeidimu? Kaip pilietis gali būti baudžiamas pagal tokius įstatymus,

kurių, kaip matome, daugeliu atveju nesilaiko net paskiros valstybinės institucijos? Jau vien tai, kad kunigui keliama šitokia byla, yra nusikaltimas sąžinės laisvei, kaip pastanga atimti iš tėvų vaikus. Gal būtų galima mane kaltinti sąžinės laisvės pažeidimu, jei būčiau mokęs tėvams nežinant.

Nejaugi pati valstybė pamiršta savo Konstitucijos reikalavimus, visa tai toleruodama?

Pagaliau pats straipsnis, pagal kurį esu teisiamas, atrodo, lyg be aiškių kontūrų. Pavyzdžiui, galime prisiminti, kad ir tokią pat bylą 1964 metais, kurioje taip pat už vaikų mokymą buvau nuteistas metus kalėti. Paskui, praėjus keliems mėnesiams, atėjo vyriausybės įsakymas paleisti ir teistumą panaikinti. Išteisinamajame akte buvo motyvas: „Ištirta, kad prievartos vaikams nebuvo." Bet šitai teismas žinojo ir nuteisdamas kalėti. Apie prievartą vaikams teismas net neužsiminė. O 143 str. byloje buvo aiškinamas taip: draudžiama organizuoti ir dėstyti religijos tiesas mokykloje (ne bažnyčioje). Nežiūrint, kad šituo nebuvau kaltinamas, teismas vis tiek teisė. Kaip tai suprasti? Ir jei paskui išteisino, kodėl dabar vėl esu tuo pačiu straipsniu teisiamas? Juk ir dabar teismas gerai žino, kad prievartos vaikams nebuvo. Tai liudija ir tėvų kreipimasis šiuo reikalu į TSRS vyriausybę: vaikai buvo mokomi ne mokykloje, mokomi pagal tėvų valią. Juk tokiomis pat aplinkybėmis įstatymas negali būti suprantamas vieną kartą vienaip, kitą – kitaip.

Taip pat nepavyko išaiškinti, kur yra paskelbtos „įstatymais numatytos taisyklės"? Nei tardytojas, nei Vilniaus juridinė konsultacija į šį klausimą neatsakė.

Kokia viso to išvada?

Nors žmogiškai, trumparegiškai, žvelgiant, visada panašiais atvejais norėtųsi pakartoti Jėzaus žodžius: „Tėve, [...] atitolink nuo manęs šitą taurę", tačiau iš tikrųjų mes, kunigai, turėtume jums dėkoti už šį ir panašius teismus. Šie faktai priverčia mūsų sąžines prakalbėti, neleidžia užmigti, verčia apsispręsti, mus pastato prieš dvi galimybes.

Viena galimybė – rinktis vadinamą „taikaus bendradarbiavimo su ateistais" kelią: bandyti tarnauti dviem valdovam, pataikauti ateistų užmačioms – kad kunigas užimtų savo pareigas, bet nebūtų pavojingas ateizmui; kad pats

išvaikytų iš bažnyčios jaunimą, neleistų dalyvauti apeigose, procesijose, kad neleistų patarnauti Šv. Mišiose; kad, vaikus ruošiant Pirmajai Komunijai, pasitenkintų tik poterių mokėjimu, be jokio supratimo apie Mišių paslaptį – viso krikščioniškojo gyvenimo centrą; kad kunigai negalvotų, kokia bus krašto padėtis po 10–20 metų! Tai reiškia, kad kunigai neturi atlikti tiesioginių pareigų, turi ryžtis konfliktui su savo sąžine, tesirūpinant pietų valgių sudėtimi. Jis turi pasistengti užmiršti, kad vaikučiams vis tiek bus kalbama apie Dievą, tačiau apie tokį, kokio iš tikrųjų nėra. (Aš taip pat netikiu tokį Dievą, kokį piešia mūsų aplinkos spauda, radijas.)

Jūs man už grotų parodėte tūkstančius jaunuolių. Nė vienas jų nepažįsta Dievo tokio, kurį reikia mylėti, kuris mus myli. Jiems niekas apie tokį Dievą nekalbėjo, niekas jų nemokė rasti savo laimę, darant gera kiekvienam žmogui, netgi priešui. Gerai žinau, jei mes, kunigai, apie tai nekalbėsime, – akmenys pradės šaukti, o Dievas pareikalaus iš mūsų jų likimo.

Štai ką reiškia mūsų aplinkoje taikus bendradarbiavimas su ateizmu, ko niekaip negali suprasti užsienyje gyveną tikintieji.

Antra galimybė – tai būti kunigu pagal Kristaus mintį, ryžtantis eiti pareigas, kurių reikalauja Kristus, Bažnytinė Teisė, o kartu priimti visa, ką Apvaizda leis išgyventi, kaip šiuo atveju matome – rinktis langus su grotomis, kaip kad tardytojai sakė: „Nenorėjai keptos anties, tai dabar kalėjimo duoną valgysi.“

Tačiau jei mūsų, kunigų, šiandien neteis teismai, tai mus teis tauta! Pagaliau ateis Aukščiausiojo teisingumo valanda. Šito mums, kunigams, bijoti, tepadeda Dievas, labiau kaip jūsų teismo.

Aš vėl prisimenu tuos tūkstančius jaunuolių už grotų. Jie vaikystėje nemokėjo klausyti tėvų... Man brangi šalis prie Nemuno krantų. Gerai žinau, kad jos tenai nebus, jei jos vaikai nepajėgs klausyti tėvų. Apie tai aš jiems kalbėjau. Pasakiau jiems, kad tai Dievo reikalavimas. Jei jūsų sąžinė tai laiko nusikaltimu, pripažinkite fanatiku ir teiskite mane, bet tuo pačiu ir save!

Prašau teismą atsižvelgti į suminėtas psichologines aplinkybes ir nepamiršti, kad teismo sprendimas gali versti tikinčiųjų bendruomenę galvoti, jog kai kurie Konstitucijos paragrafai yra tik propagandai.

Ar gali būti pagarba reikalavimui, verčiančiam prieštarauti sąžinei; ar gali likti pagarba įstatymui, jei jis baudžia už savo pareigos atlikimą?

Dar lieka pakartoti pirmų apaštalų žodžius, pasakytus teismui: „Dievo reikia klausyti labiau, negu žmonių."

1971. XI. 11. *Kunigas Juozas Zdebskis*

Kun. Prosperas Bubnys
1918–2012

Kun. Prosperas Bubnys (Iš VU Rankraščių skyriaus archyvo, kun. P. Račiūno fondo)

1971 metais lapkričio mėnesio 12 dieną Raseiniuose vyko kun. Prospero Bubnio teismas. Valdžios pareigūnai užtiko jį Girkalnio bažnyčioje egzaminuojant vaikus. Dalyvauti teisme galėjo tik KGB atrinkti asmenys ir liudininkai. LTSR vardu teismas pripažino kun. Prosperą kaltu ir paskyrė vienerių metų bausmę atliekant ją griežto režimo lageryje. Perskaičius sprendimą kun. Prosperas buvo suimtas ir išvežtas į Lukiškių kalėjimą. Po to jį kalino Kapsuko kalėjime.

Kalėjime KGB siūlė kun. Prosperui rašyti malonės prašymą, bet jis atsisakė sakydamas, kad jaučiasi nubaustas be kaltės.

Grįžęs iš kalėjimo kun. Prosperas atvažiuodavo per atlaidus man padėti – jis buvo kilęs iš Patilčių. Dažnai ir šiaip sekmadieniais atvykdavo iš Kauno

į pagalbą. Kai dirbau klebonu Igliaukoje, Viduklėje, Kavarske, dažnai mane aplankydavo. Kai man reikdavo kur išvykti, visada sutikdavo pavaduoti. Jis labai daug man padėjo.

Kunigo Prospero Bubnio kalba
Raseinių rajono liaudies teisme[31]

Gerbiamas teisme,

Man tenka svarbi pilietinė pareiga pasisakyti svarbiu gyvenimo klausimu: ar esu kaltas dėl religijos mokymo? Čia kyla klausimas, ar religijos išpažinimas (išpažinimas ne medžiams ar akmenims, bet žmonių akivaizdoje) ir tuo pačiu jos skelbimas yra esmėje blogas ir neleistinas? Jei leistinas, tai ar aš turiu teisę ir pareigą tai daryti?

Suvienytų tautų bendruomenė ir šalies Konstitucija pakilo aukščiau viduramžių galvosenos dėsnio, – kieno valdžia, to ir religija – pripažindamos sąžinės laisvę ir religijos laisvę. Pripažindamas nusikaltimu religijos mokymą, aš nusikalsčiau per ilgus amžius žmonijos sunkiai pasiektai žmogaus sąvokai ir dvasinei pažangai. Aš gerbiu tėvų teisę patiems nuspręsti, ar jų vaikai turi būti religingi, ar ne. Jie patys atvedė savo vaikus religinių žinių patikrinimui. Niekam nebuvo nustatyta diena, kada kas turi atvesti savo vaikus. Taupant darbo žmonių laiką, buvo taikomasi prie vienintelio per Girkalnį kursuojančio autobuso. Aš nesistengiau tyčia nesiskaityti su pareigūnais ir jų reikalavimais.

Be pareigų valstybei, aš, kaip kunigas ir klebonas, turiu pareigų religijai ir Bažnyčiai, įpareigojančių mano sąžinę.

Kunigo esminė, paties Kristaus uždėta, pareiga yra skelbti Evangeliją, mokyti tautas ir dalinti Dievo malones, teikiant sakramentus. Jei tarybų valdžia dar galutinai neuždarė Kunigų seminarijos, kurioje mokosi bei studijuoja tikėjimo dalykus, tai ji sutinka, kad tos žinios būtų panaudotos tikėjimo mokymui. Per šventimus kiekvienas kunigas įsipareigoja pačiam Dievui. Jis per

31 Kunigas Prosperas suprato, kad bus nuteistas, todėl dar iki teismo parašė ginamąją kalbą, kurią paliko perduoti ir paskelbti LKB Kronikoje (*LKB Kronika*, 1972. Nr. 1.).

vyskupo duodamą paskyrimą gauna Bažnyčios nuostatais tvarkomą įsakymą mokyti ir pašventinti Dievo Tautą. Taigi jis, sąžiningai elgdamasis, negali neskleisti ir nemokyti religijos, anot apaštalo šv. Pauliaus: „... Vargas man, jei aš neskelbčiau Evangelijos!“ (1 Kor 9, 16). Tėvai taip pat turi teisę mokyti savo vaikus religijos. Jei jie savo lėšomis išlaiko kunigą, tai ar kunigas turi teisę atsisakyti patarnauti tėvams tuose dalykuose? Kokia atrodytų nesąmonė, turint teisę ir turint priemones, uždrausti jomis pasinaudoti? Tai būtų panašu į leidimą žmogui turėti rankoje plaktuką, bet versti jį vinis kalti kumštimi. Toks reikalavimas neatitinka sveiko proto sprendimų, todėl nenuostabu, kad daugumai žmonių yra visai nesuprantamas.

Jei jau kiekvienas padorus žmogus neturi būti abejingas tiesos ir doros dalykams, tai tuo labiau neturi tylėti kunigas, kuriam per Kristų leista pažinti dieviškoji tiesa. Nes neduota kito vardo žmonėms po dangumi, per kurį mes turime būti išgelbėti, kaip tik Jėzaus vardas (plg. Apd 4, 12). Kristaus mokslas yra žmonijos kultūros ir gėrio pagrindas. Kiek protingoji būtis yra aukščiau už neprotingąją, tiek dvasinė kultūra yra vertingesnė už materialinę. Žmonių įstatymus keičia laikas ir vieta, ir jie darosi priešingi tiems, kurie buvo anksčiau. Kristaus įstatymai yra paremti pačia žmogaus prigimtimi ir nesiliaus buvę, kol žmogus gyvena. Kristaus istorija nesibaigė mirtimi ant kryžiaus. Jis amžinai gyvas. Tai liudija ir čia ši diena. Jis ateina, kaip pažadėjo, nevėluodamas, su didele galybe ir didenybe, kaip tas, kuriam atiduota visa valdžia danguje ir žemėje. Jam priklauso ir visi tikintieji, ir visi bedieviai, kiek tik jų bebūtų. Jo vėtyklė yra jo rankoje, ir jis atskirs pelus nuo grūdų.

To akivaizdoje sąžinė verčia mane nuogąstauti ne dėl „nusikaltimo“, kad vaikus mokiau tikėjimo tiesų, bet dėl apsileidimo taip svarbias pareigas vykdant, nes, sudėjus visą kaltintojų apskaičiuotą laiką, kiekvieno vaiko tik būtiniausių žinių Pirmajai Komunijai patikrinimui neišėjo nė po 10 minučių. Tai ar galima kalbėti apie mokymą?

Mano vienintelis pasiteisinimas – tai per trumpas laikas iki vyskupo atvykimo į Raseinius. Aš negaliu sau priskirti nei nuopelnų pas Dievą, nei kaltės prieš įstatymus.

Jei šiandien man reikia viešai pasakyti, ar mokiau religijos, tai aš negaliu

to išsiginti ar apgailestauti, nes tai reikštų sąžinės kreivumą ir Kūrėjo teisių nepaisymą dėl žmonių įstatymų. Jei žmonių įstatymai nesiderina su Kūrėjo duotais prigimties įstatymais, tai ne prigimtis klysta, bet žmonių supratimas; o dėl to žmonės kenčia ir kentės, kol apsižiūrės, kur padarė klaidą, nukrypdami nuo Kūrėjo plano.

Šią iškilmingą man, žemės dulkei, paskirtą valandą aš negaliu išsižadėti mus mylinčio Jėzaus, raginančio netrukdyti mažutėliams ateiti pas Jį. Aš noriu pasakyti: Tebūnie garbė Jėzui Kristui!

Kunigas Prosperas Bubnys 1971.XI.12.

Mindaugas Tomonis

Mindaugas Tomonis (slapyvardis Tomas Kuršys, 1940-08-28–1975-11-05) buvo poetas, filosofas. Įgijo chemijos technologo specialybę, apgynė disertaciją. 1974 metais, kai dirbo Paminklų konservavimo institute chemijos laboratorijos katedros vedėju, raštu atsisakė restauruoti paminklą „Motina“ sovietinei armijai Kryžkalnyje reikalaudamas pirmiausia pastatyti paminklą Sibiro kankiniams, o ne okupantams. Savo rašte jis taip pat reikalavo laisvės Lietuvai.

Po šio pareiškimo Mindaugas buvo prievarta gydomas psichiatrinėje ligoninėje. Po kelių mėnesių ateizmo muziejaus (Šv. Kazimiero bažnyčioje) lankytojų atsiliepimų knygoje jis parašė įrašą–protestą prieš sovietinę ateizmo propagandą ir reikalavo sąžinės ir Lietuvos laisvės. 1975 metų birželį jis išsiuntė laišką su tokiais pat reikalavimais į Maskvą Tarybų Sąjungos komunistų partijos Centro komitetui. Už tai pakartotinai vėl prievarta buvo uždarytas į Vilniaus psichiatrinę ligoninę. Lapkričio 5 dieną jis buvo rastas negyvas ant geležinkelio bėgių netoli Rasų kapinių.

Po šios KGB žmogžudystės Mindaugo draugai atvažiavo pas mane į Igliauką prašydami jį palaidoti, nes nerado kunigo, kuris sutiktų tai padaryti. Paskambinau kun. Sigitui Tamkevičiui, ir abu nuvažiavome. Bute,

Mindaugas Tomonis

kuriame buvo pašarvotas Mindaugas, kartu aukojome šv. Mišias už Laisvės kovotoją.

Savo eilėraštyje Mindaugas Tomonis rašė: „NE MUMS, VIEŠPATIE, // NE MUMS // bet savo vardui duok garbę...“.

Mindaugo Tomonio
Laiškas TSKP centro komitetui
(fragmentai)

„Pasmerkti neteisingus Stalino laikų užsienio politikos aspektus, kaip antai, trijų Pabaltijo valstybių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos likvidavimą.“

„Pabaltijo respublikos turi atgauti (sutinkamai su Konstitucijoje numatytu referendumu) savo valstybinį suverenitetą, dėl kurio istorijos bėgyje žuvo daug geriausių sūnų. To nesuprasti gali tik ne žmogus arba tas, kuris

mąsto didžiavalstybiškai–imperialistiškai. Suverenumo grąžinimas šioms valstybėms sutvirtintų socialistinio lagerio jėgas, padidintų autoritetą."

„Turi būti leistas laisvas religinis švietimas, religinė ir religinė–kultūrinė spauda, plačiai atvertos durys disputams lektoriumuose, radijo ir televizijos laidose."

„Primindamas, kad iki šiol iniciatyvą valstybės valdymo reikaluose faktiškai turėjo tik aukščiausias valdantysis partijos aparatas, oficialiai pareiškiu, kad aš, kaip ir daugelis kitų mano tautiečių, nepripažįstu socialistinio Lietuvos TSR statuso. Remdamasis 15–ju LTSR Konstitucijos straipsniu, reikalauju įvykdyti referendumą dėl valstybinio Lietuvos statuso pakeitimo: sudarant atskiras valstybes arba Pabaltijo federaciją su nepriklausoma visų Pabaltijo respublikų vidaus santvarka už TSRS ribų."

„Tik dėl šito verta kovoti. Pirmiausia su savimi, su savo inercija, neryžtingumu... Vienintelis įėjimas pro rytdienos duris – gryna sąžinė, tikras teisingumas, nuoširdi neapsimetėliška meilė žmonėms."[32]

Kun. Zigmas Neciunskas
1912–1976

1976 metų birželio 21 dieną mirė kun. Zigmas Neciunskas, Kalvių klebonas, labai mylimas tikinčiųjų ir kunigų. Jį labai brangino vyskupas Teofilius Matulionis.

1939 metais jis buvo įšventintas kunigu. 1944 metais klebonaudamas Nedzingėjė įsitraukė į partizaninę rezistenciją. Turėjo slapyvardį „Elytė". Kun. Zigmas uoliai rėmė partizanus. Partizanų vadui Adolfui Ramanauskui–Vanagui ir partizanei Birutei Mažeikaitei davė šliūbą. 1946 metais suimtas, nuteistas 10 metų lagerio. Kalėjo Karelijos ir Mordovijos konclageriuose. Po to, kai 1955 metais jį išleido į Lietuvą, kun. Zigmas ne kartą grįždavo pas tremtinius kaip misionierius. Lietuvoje klebonavo įvairiose vietose.

32 *LKB Kronika*, 1975. Nr. 20.

Kun. Z. Neciunskas lanko tremtinius – vežamas motociklu.
Krasnojarsko sr., apie 1957–1958 metus
(Iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinių, TF754)

Jis buvo pasišventęs kunigas. Kardinolas Vincentas Sladkevičius apie jį yra pasakęs:

– Aš įrašyčiau kunigą Zigmą į šventųjų sąrašą.

Jiedu buvo artimi bičiuliai. Bet apie kun. Neciunsko mirtį Kaišiadorių kurija vyskupui Vincentui nepranešė.

Po gedulinių šv. Mišių žiūrime – nėra laidojimo mašinų. Mat Kaišiadorių vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas įsakė jas nuvaryti nuo bažnyčios į Kaišiadoris. Gelbėdamas padėtį įdėjau bendražygio karstą į savo „Žigulius–furgoną". Pririšome jį virvėmis. Karstas kabojo ore. Ant jo sudėjome vainikus ir iš lėto lydėjome nuo Kalvių į Santaiką. Bedieviai daugeliui sutrukdė dalyvauti laidotuvėse, bet Jiezno kryžkelėje laukė minios tikinčiųjų su gėlėmis. Su ašaromis akyse jie bėrė gėles ant kelio. Gedulingą procesiją Santaikoje pasitiko minia žmonių ir Suvalkijos kunigai.

Kun. Z. Neciunsko laidotuvės

Praėjus kelioms dienoms po mano išleistuvių Igliaukoje, rugpjūčio 20 dieną, Religijų reikalų tarybos įgaliotinis išsikvietė mane ir kaltino suorganizavus antitarybines laidotuves. O kai nuvažiavau į Viduklę, po kelių dienų, vietos KGB taip pat grasino už tai nubausti.

1999 metų vasario 1 dieną kun. Zigmas Neciunskas apdovanotas Vyčio Kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinu.

Išvykimas į Viduklę

Mano iškėlimas iš Igliaukos nebuvo staigmena. Buvau ne kartą gavęs grasinimų iš KGB, Kapsuko partijos komiteto, kad jei neklausysiu – būsiu iškeltas. 1976 metų pavasarį kunigų seminarijoje baigiantis mokslo metams, gegužės mėnesį, lankėsi Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas (1973 metais jis pakeitė J. Rugienį, iki tol vadovavo LKP CK lektorių grupei) ir perspėjo klierikus, kad vengtų reakcingų kunigų ir nedrįstų atostogų metu lankytis pas kun. A. Svarinską ir kun. J. Zdebskį, nes jie neapkenčia tarybų valdžios. Tuo pat metu jis pareikalavo, kad vyskupas iškeltų mane iš Igliaukos į kitą parapiją.

Parapijiečiai sužinoję, kad mane iškelia, mėgino kreiptis į vyskupą, kurį, įgaliotinį Tumėną, kad sprendimas būtų atšauktas, bet veltui.

Atsisveikinimo diena – 1976 metų Žolinės atlaidai – buvo graži, šilta, saulėta. Grindys bažnyčioje šviežiai išdažytos. Viena pusė dar nebuvo pakankamai išdžiūvusi, kad būtų galima vaikščioti, todėl šv. Mišias aukojome šventoriuje. Altorių padarėme toje bažnyčios pusėje, kur buvo jos statytojo kunigo Vinco Kačergio kapas. Šventorius buvo pilnas žmonių.

Jaunimas rikuojasi atlaidų procesijai. Igliauka, 1976-08-17

Parapija buvo jau atgijusi, blaivybės sėkla prigijo. Atsisveikinimo pamoksle dėkojau Dievui, kad leido pasidarbuoti Lietuvai Igliaukoje, dėkojau parapijiečiams už parodytą kovos dvasią, manęs palaikymą, gerumą. Nutariau pakalbėti ir apie Ribentropo–Molotovo paktą.

1976 metais bedievis Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto skyriaus vedėjas Jonas Aničas parašė knygą „Antiliaudiniu keliu". Jis rašė, kad Lietuvos vyskupai ir kunigai bendradarbiavo su Hitleriu. Išleistuvių pamoksle užtikrinau, kad ten nebuvo nė vieno Lietuvos vyskupo ir kunigo. Po pamokslo žmonės manė, kad mane jau tą patį vakarą suims. Bet nesuėmė.

Prisimenu įdomų faktą, kuris nuskambėjo per vieną BBC laidą. Tuo laiku ši radijo stotis jau kalbėdavo apie slaptą Ribentropo–Molotovo paktą (iš tų laidų aš apie jį ir sužinojau). Taigi buvo paskelbta, kad pasirašant paktą Stalinas taręs: „Aš žinau, kad vokiečių tauta myli fiurerį, todėl išgerkim už fiurerio sveikatą", ir visi komunistai kartu su naciais gėrė tostą už fiurerį!

Nepriklausomybės metais J. Aničą sutikau Vilniuje Karininkų ramovėje vieno renginio metu. Scenoje sėdėjo jis ir Algirdas Brazauskas. Prašiau, kad leistų pasakyti žodį. Neleido. Pasibaigus renginiui atsistojau ir kreipiausi į Aničą:

– Ar jūs esate tas pats bedievis Aničas, kuris parašė melo knygą „Antiliaudiniu keliu"?

Jis tylėjo. Tada išrėžiau pamokslą, kad jis šmeižė Lietuvos Bažnyčią ir jos vyskupus. A. Brazauskas mėgino mane nutraukti, bet žmonės jo nepalaikė ir leido man kalbėti iki galo. Džiaugiausi, kad tai girdėjo daug žmonių ir kad pasakiau bedieviui tiesą į akis. Po manęs niekas nebekalbėjo. Po renginio A. Brazauskas kvietė mane kartu išgerti kavos. Nėjau.

Dar buvo įdomus dalykas 1984 metais. Tada trečią kartą sėdėjau lageryje. Igliaukos bažnyčia šventė šimto metų jubiliejų. Gavau iš parapijiečių laišką–kvietimą parvykti ir ta proga pasakyti pamokslą. Aišku, to kvietimo prasmė buvo labiau kagiebistus panervuoti, bet man buvo labai malonu.

Nuėjau pas KGB kalėjimo viršininką ir sakau, kad jie turi gerą progą užsidirbti pliusų:

– Paleiskite mane porai dienų. Sudalyvausiu iškilmėse, net neisiu po šv.

Šv. Mišios Igliaukos bažnyčios 100 metų jubiliejaus proga, 1984 metai

Mišių į pietus, pažadu, tuoj pat sugrįšiu.

Tas sako:

– Įdomus prašymas. Tokių iki šiol nebuvo.

Ir liepė ateiti vėliau.

Po kurio laiko iškvietė:

– Jūsų išleisti negalime.

Tada paprašiau, kad leistų parašyti sveikinimo laišką. Laišką leido parašyti, bet jį bažnyčioje perskaitė tik kitą sekmadienį po iškilmių.

Išleistuvės į Viduklę vyko 1976 metų rugpjūčio 17 dieną. Igliaukiečiai iškilmingai mane išlydėjo. Dalyvavo ir naujai paskirtas klebonas kun. Andrius Gustaitis.

Atsisveikinimas buvo labai nuoširdus ir rodė tikrą parapijiečių solidarumą. Parapijoje buvo du kolektyvai – choristai, kuriems vadovavo

vargonininkė Emilija Rimšelytė, ir adoruotojai–procesijų organizatoriai – aktyvūs parapijiečiai Justinas Jakevičius, Cecilija Ulevičienė ir kiti (visų pavardžių neatsimenu; reiktų nuvažiuoti į Igliauką – sužinosiu visų pavardes ir jas surašysiu). Visi labai nuoširdžiai stengėsi.

Prieš išvykstant iš Igliaukos. Dešinėje matyti naujasis klebonas kun. A. Gustaitis

Išleistuvės iš Igliaukos į Viduklę. Gėles teikia Joana ir Donatas Stakišaičiai, 1976-08-17

Su vaikais procesijos dalyviais po atlaidų. Igliauka, 1976-08-17

Prieš išvykstant į Viduklę

Tikintieji susiorganizavę keliais autobusais atlydėjo mane iki pat Viduklės. Ten vyko pamaldos. Jose dalyvavo iš Igliaukos mane atlydėję choristai, parapijiečiai, kitų Suvalkijos parapijų tikintieji – iš viso apie 120 žmonių.

Ir vėliau igliaukiečiai manęs nepamiršo, aplankydavo. Švenčių, atlaidų proga ir aš atvažiuodavau į Igliauką, pasakydavau pamokslą. Kai mane areštavo trečią kartą, tardė ir igliaukiečius – jie mane prokurorams minėjo geru žodžiu.

KGB tardytojas kapitonas Rainys Valstybės saugumo komiteto Kapsuko miesto skyriuje 1983 metų kovo mėnesį tardė Salomėją Albiną Prajarienę (klieriko motiną). Tardymo protokole užrašyti jos parodymai:

„Svarinską Alfonsą aš pažįstu maždaug nuo 1970 metų. Tuo metu jis buvo paskirtas klebonu į mūsų parapiją. Mano ir Svarinsko tarpusavio santykiai normalūs. Igliaukos bažnyčioje Svarinskas klebonu išbuvo 5 metus. Svarinską galiu apibūdinti kaip darbštų, sąžiningą kunigą. Kai dar Svarinskas buvo mūsų parapijoje, man teko klausytis ir jo sakomų pamokslų. Pamokslų metu jis kalbėdavo apie tikėjimą, kvietė visus tikinčiuosius nepamiršti Dievo, būti doriems. Jo sakomuose pamoksluose aš niekada negirdėjau jokių užsipuolimų prieš ateistus, nieko jis ir nešmeižė. Apart Igliaukos, man daugiau niekur neteko girdėti Svarinsko sakomų pamokslų. Maždaug 1975 metais Svarinskas iš Igliaukos išvažiavo į Viduklę. Palydėti savo klebono susirinko daug parapijiečių. Maždaug 80 žmonių trimis autobusais palydėjo Svarinską iš Igliaukos į Viduklę. Palydinčių tarpe buvau ir aš su savo sūnumis Vytautu ir Algiu. Palydinčių tarpe buvo ir kiti parapijiečiai su savo vaikais. Kai mes nuvažiavome į Viduklę, Svarinskas pamokslo metu padėkojo mums už tai, kad mes jį palydėjome. Po pamaldų igliaukiečiai šventoriuje valgė atsivežtus sumuštinius, o po to visi susėdo į tuos pačius autobusus ir nuvažiavo atgal į Igliauką. Aš su savo vaikais taip pat pavalgiau šventoriuje, o paskui sėdome į autobusą ir parvažiavome į namus.

Praėjus maždaug metams po to, kai Svarinskas buvo perkeltas į Viduklę, Igliaukoje tapo žinoma, kad numirė Svarinsko motina. Kas šią žinią man pasakė – šiuo metu neprisimenu. Atsimenu tik tiek, kad apie tai aš sužinojau šventoriuje. Ten pat žmonės pradėjo kalbėti, kad reikia važiuoti į laidotuves. Aš pritariau šiam pasiūlymui ir kartu su kitais parapijiečiais nuvažiavome [...] į Svarinsko motinos laidotuves. Viso į šias laidotuves važiavo iš Igliaukos apie 40 žmonių.“

Prisimindamas igliaukiečius, kurie dar gyvi ar jau mirę, noriu jiems visiems padėkoti už parodytą gerą širdį, už paramą Bažnyčiai, už tai, kad

buvome kartu. Visų jų negaliu paminėti, bet visus labai gerai prisimenu ir už juos – gyvus ir mirusius – visada meldžiausi ir meldžiuosi. O jie tenepamiršta melstis už mane.

1975 m.

Viduklėje, 1976–1983 metai

Kaip atsidūriau Viduklėje

Tarybiniai valdininkai ir KGB suprato, kad Suvalkijoje mūsų veikla nesiliauja, o dvasinis atgimimas čia įgauna konkrečias formas. Todėl pradėjo mus kilnoti į kitas parapijas. Aktyvius kunigus išskirstė po visą Lietuvą. Berods, pirmąjį iškėlė kun. Vincentą Jalinską. Paskui kun. Sigitą Tamkevičių – į Kybartus. Vėliau – kitus.

Kun. Sigitui aš padėjau persikraustyti – nuvežiau į Kybartus. Kai jis įsikūrė, nusprendėme, kad apsaugai jam reikia gero šuns – pranešti, jei koks šnipelis pasirodytų. Igliaukoje turėjau piktą vilkinį šunį. Į Kybartus jį Sigitui nuvežė kun. Juozas Zdebskis ir pogrindininkas inžinierius Vytautas Vaičiūnas (dabar kanauninkas, kunigauja Šlienavoje).

Kai nuvežė, Sigitas klausia:

– Tai kaip jį vadinti?

Kun. Juozas rimtu veidu:

– Tai kaip? Alfa.

Man tokį tada buvo davę slapyvardį. Vėliau, kad nesuprastų, kam nereikia, apie ką kalbama, pogrindininkai mane „perkrikštijo“ „Bočiumi“.

KGB mane sugalvojo iškelti už Kauno, kad turėčiau mažiau galimybių bendrauti su savo bičiuliais. Patys man tai pasakė. Turbūt pabūgo, kad suvalkiečiai manęs nesugadintų!

Vyskupas siūlė keltis į Tytuvėnus. Priminiau, kad kunigo reikia Viduklei. Apie ją lageryje man pasakojo čia dirbęs kun. Algirdas Mocius. Šį tą žinojau iš pažįstamo vargonininko, kuris gyveno Raseiniuose, – buvau pas jį nuvažiavęs. Žinojau, kad parapija pamaldi. Maniau, neapsiriksiu persikėlęs. Vyskupui sakiau:

– Parapija nemaža, reikia sutvarkyti bažnyčios pastatą. Man kaip tik!

Jis pritarė, ir gavau Viduklę.

Skirdami mane į tą didelę parapiją jie manė, kad darbo bus daug ir važinėti kitur neturėsiu laiko. Tarybinė valdžia tokiam požiūriui pritarė. Matyt, tai buvo eksperimentas. Bet jis nepasiteisino.

Be to, čia atsivėrė platesni keliai į Žemaitiją. Sutikau daug gerų kunigų. Prelatas kun. Vincentas Vėlavičius – mano lagerių bičiulis, tos pačios brigados draugas – dirbo Skaudvilėje. Su juo mudu pradėjome važinėti po Žemaitiją. Kun. Vincentas mane pristatydavo kaip savo draugą, ir kunigai mane priėmė. Todėl iš karto atsivėrė didelis kovos laukas. Pradėjau nuo Žemaičių Kalvarijos ir keliavau po visą Žemaitiją.

Kun. Vincentas Vėlavičius, Lenkimų parapijos (Skuodo r.) klebonas (Iš LGGRTC Genocido aukų muziejaus rinkinių, RF180)

Man niekada nekildavo susitaikymo, diplomatijos ar ramaus gyvenimo minčių. Turėjau labai gerus mokytojus. Jie mokė kovoti už tiesą ir, jei prireiktų, paaukoti už ją ir gyvybę. Kalėjimuose ir lageriuose jokių abejonių nekildavo. Nekilo ir dirbant Lietuvoje. Į Viduklę atkeltas kovos nenutraukiau, dariau, ką maniau esant būtina.

Žinoma, buvo sunku. Bet mane užgrūdino ankstesni kalinimai ir patirtis. Nieko gyvenime sau nenorėjau ir dirbau pagal sąžinę. Gal dariau klaidų – kiekvienas žmogus gali padaryti klaidą, bet tai dar reikia įrodyti. Įrodyti, kad tai buvo klaida.

Su kovų bičiuliu Žalpių klebonu kun. Juozapu Razmantu (jį vadindavome Žalpiuku) ir jo šuneliu Drąsučiu, kuris „patarnaudavo“ klebonui ir šv. Mišių metu

Kalėjimuose ir lageriuose buvau praleidęs jau 16 metų ir gerai supratau, kad mano gyvenimas ir kova stiprina žmonių tikėjimą ir kitokio gyvenimo viltį. Kai tardytojas Egidijus Bičkauskas siūlė man pakalbėti per televiziją ir išsižadėti savo įsitikinimų, kategoriškai atsisakiau.

Paskirtas į Viduklę ilgą laiką stengiausi nepatekti į

saugumo akiratį. Kartais išgirsdavau, girdi, Svarinskas daug šneka, bet nieko nedaro. Toks vertinimas man buvo parankus.

Mes, kunigai, dažnai susirinkdavome Skaudvilėje, pas kun. V. Vėlavičių. Ten buvo nuošalesnė vieta, mažiau kas pastebėdavo. Viduklėje susitikdavome retai, kad mažiau būtų įtarimų.

Jau tada ėjo „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“, todėl veikti dirva buvo nemaža. „Kronikos“ leidyboje dalyvavo nemažai kunigų ir pasauliečių. Per kunigų susirinkimus vieni iš kitų sužinodavome apie tarybų valdžios daromas skriaudas Bažnyčiai. Tą medžiagą panaudodavome pamoksluose ir „Kronikos“ publikacijoms.

Gerai, kad dauguma Sąjūdžio dalyvių supranta, kad Sąjūdis prasidėjo ne 1988 metų vasarą. Jis prasidėjo seniai, sakyčiau, 1940 metais. Į kovą įsijungdavo vis naujos jėgos: vieni kovoja, pavargsta ar žūsta, ateina kiti. Svarbiausia – išlieka gyva idėja. Esu įsitikinęs: jeigu yra kas miršta už idėją, tokia idėja niekada nemirs. Žmonės mirė už Lietuvą, aukojosi ir tebesiaukoja dėl jos, todėl Lietuva nemirs. Ji atsigaus. Ji gyva dėl sudėtų aukų – mes tuo kapitalu gyvename.

Apie tai jau seniai kalbu. Kai 1979 metais Žemaičių Kalvarijoje šventėme Eucharistijos bičiulių 10 metų sukaktį, sakiau:

– Nemanykit, kad čia kokie mūsų nuopelnai. Ne. Tai praeities kartų palikimas. Tų, kurie už Lietuvą, už Bažnyčią paaukojo savo gyvybes, savo gyvenimus. Vyskupai, kunigai, pasauliečiai buvo sušaudyti, žuvo kalėjimuose, tremtyse. Todėl dabar mes turime pavyzdį. Ir mūsų reikalas – paimti jų neštą fakelą ir nešti toliau.

Viduklės bažnyčia

Viduklės Šv. Kryžiaus atradimo bažnyčia, pastatyta 1416 metais, buvo viena pirmųjų Žemaičių krašte. 1587 metais Viduklė tapo dekanato centru. XVII a. pabaigoje senosios vietoje buvo pastatyta nauja bažnyčia, apie kurią XVIII a. pabaigos metraščiuose jau rašoma, kad ji – daugiau kaip šimto metų – virsta iš pamatų, todėl esą reikia statyti naują.

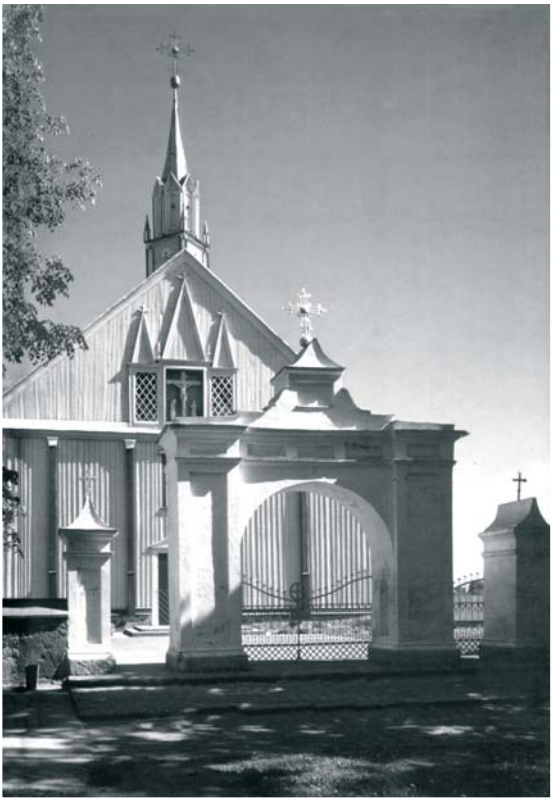

Viduklės Šv. Kryžiaus bažnyčia

1800 metais parapijos klebonas kun. F. Hrehorovičius sudaro sutartį su meistru Matu Diržinsku, meistras pasižada viską padaryti Dievo garbei ir sutartyje parašo vietoje padeda tris kryželius. Taip buvo pradėta statyti dabartinė – jau trečioji – Viduklės bažnyčia. Jos fundatorius – vyskupas Juozapas Anupras Giedraitis. Formaliai statybos darbai buvo baigti 1806 metais. Tačiau tuo metu bažnyčioje nebuvo grindų, sienos neapkaltos. Pasak bažnyčios istorijos tyrinėtojo ir Viduklės parapijos klebono kunigo Prano Tumino (1909–1980), vaikai per pamaldas sutūpę bažnyčioje žaisdavo smėliu.

Bažnyčia buvo galutinai užbaigta ir pašventinta tik 1884 metais. Po to daug kartų ji buvo atnaujinama ir remontuojama. 1954 metais bažnyčią dekoravo dailininkas E. Žilys.

Viduklėje per visą parapijos istoriją kunigavo apie 120 kunigų, ir pagal tą sąrašą aš buvau gal 122 kunigas.[33]

33 Plg.: Pranas Tuminas. *Viduklės Bažnyčios istorija* (rankraštis).

Pradžia

Kaip mane sutiko vidukliečiai? Nemažai tikinčiųjų apie mane jau žinojo. O aš pirmuosiuose pamoksluose sakiau, kad Viduklę pažįstu iš kun. Algirdo Mociaus pasakojimų, kad žinau ją kaip pamaldžią ir gerą parapiją, todėl vidukliečiams simpatizuoju.

Atvykus iš Igliaukos. Viduklės bažnyčia, 1976 metai

Netrukus žmonės pranešė, kad kagiebistai klausinėjo, ar per pamaldas nebuvo giedamas „buržuazinės Lietuvos himnas“. Per kitą pamokslą aš padėkojau Raseinių bedieviams (nesakydavau „bolševikai“ ar „kagiebistai“, o „bedieviai“) – juk jie mane išgarsino parapijoje, nes žmonės iš karto suprato, kad esu jų pažiūrų žmogus. Taigi susigyventi su parapija man neprireikė pusės metų, pakako poros savaičių. Žmonės tada vertino taip: jei tarybinė valdžia persekioja, vadinasi, geras žmogus. Todėl pamokslų metu ir padėkojau Raseinių bedieviams.

Normalių santykių su vietos valdžia negalėjo būti. Juk buvo reikalaujama nematyti ateizmo, su juo nepolemizuoti. Jei jie neliestų tikėjimo – tiek to. Jei

gerbtų tikėjimą, netikėjimas taip pat turėtų būti gerbiamas tikinčiųjų. Bet kai jie visa propagandinio aparato galybe puola tikėjimą, kaip gali tylėti?

Man ir pačiam siūlė:

– Nutrauk konfrontaciją, ir mes tavęs neliesime.

Klausiau:

– Dievą, Bažnyčią, tikinčiuosius liesite?

– Liesime.

– Vadinasi, liesite ir mane. Koks aš būsiu kunigas, jeigu neginsiu tikėjimo?

Viduklės bažnyčios šventoriuje. Dešinėje šv. Mišių patarnautojas Jonas Kačiušis

Man atsikėlus į Viduklę, gal po kokios savaitės atėjo vietinio ūkio direktorius E. Zaikauskas. Neprisistatė, o aš jo tada dar nepažinojau. Maniau, koks kagiebistas. Pasakė, kad nori su manimi pasikalbėti, išsiėmė saldainių dėžutę, šampano butelį. Paprašiau šeimininkės, kad išvirtų kavos. Tik iš jo kalbos supratau, kad jis čia – aukščiausia vietos valdžia.

Jis man sako:

– Klebone, jeigu jūs vaikščiosite nuo klebonijos per tuos šoninius vartelius, mes jūsų neliesime. Jei reikės, duosime mašinas. Tačiau, jei trukdysite, jums bus blogai.

Mandagiai atsisakiau šampano.

– Matote, – sakau, – negaliu išpildyti jūsų prašymo, nes vyskupas man sakė kitaip.

Jis iškart paraudo.

– Tai kovosime?

– Jeigu jūs man pirštinę mesite, – sakau, – aš pakelsiu.

Rezultatas – per šešis su puse metų Viduklėje mane teisė gal 5 kartus.

Tiesa, kartą iš Sujainių atvažiavo senukai – buvo jų auksinis šliūbas. Raseinių rajono komunistų partijos pirmasis sekretorius Zigmas Gramaila buvo su jais pažįstamas, ir davė jiems mašiną. Vietiniai komunistai subruzdo, kad jo mašina stovi prie bažnyčios. Paklaustas jis atsakė, kad ne jų reikalas, tegul stovi.

Tokie tie sovietinio gyvenimo paradoksai.

Bažnyčios remontas

Pirmas Viduklės bažnyčios vaizdas buvo labai blogas. Kai kurie rąstai, lentos išpuvę ir užkalti skarda: apie 10 metrų ilgio, sudūlėję iki pat langų. Sienų sąvaržos toje pusėje jau nieko nelaikė. Sienos statytos konusu, t. y. į viršų rąstai siaurėjo. Viršutinė siena nuo apatinės skyrėsi keliasdešimt centimetrų. Vandens surinkimo vamzdžių nebuvo, todėl lietus lijo ant sienos, ir per ilgą laiką ją supūdė.

Mane apėmė nerimas – iš kur gausiu medžiagų, kas man jų duos? Nemiegojau visą naktį. Maniau – šį kartą įkliuvau. Nedelsdamas nuvažiavau į Jurbarką, pas savo buvusį kleboną Vidiškiuose kun. Mykolą Buožių. Išsipasakojau, pasitarėme.

Po to kreipiausi į naujuosius parapijiečius. Ir jie man padėjo! Vidukliškių Algirdo ir Virginijos Sopranų giminaičiai davė visą medžiagą.

Viduklės bažnyčios remonto darbai, 1978 metų birželis

Kartu su bažnyčią remontuojančiais meistrais, 1978 metų birželis

Norėdami apsidrausti, kad valdžia nepriekabiautų, surašėme aktą, kad medieną skolinu. Ką surašėme popieriuje, visur viešai aiškinau, todėl tarybiniai valdininkai nesikabino.

Saugumas visada taip: jeigu išsiplepi – nepriekabiauja, o jei tyli, pradeda knaisiotis – mano, kad kažką slepi. Supratau vieną tiesą – KGB rūpėjo viską žinoti: jeigu jiems atrodė, kad jie apie tave viską žino, – mažiau šnipinėja. Remontuodamas bažnyčią visur kalbėdavau, kad man labai sunku iš visų po vieną sienojų skolintis. Aišku, tos kalbos nueidavo ir iki jų, todėl dėl medžiagų bažnyčios remontui jie per daug nesikabino. Ir kituose dalykuose – tas pats.

Ten, kur buvo supuvę rąstai ir lentos, su darbininkais išpjovėme didelę skylę, išėmėme netikusias lentas. Čia mokslo didelio nereikia – prie statybų esu daug dirbęs lageriuose.

Visą tą laiką, kai bažnyčios šonas buvo išardytas, naktimis ją saugojau. Vakare ateidavau su šuneliu Beta, pririšdavau jį prie suolo, o pats atsiguldavau ant suolo. Kai šuo suloja, keliuosi žiūrėti, kas vaikšto aplinkui. O kaip bažnyčią paliksi atviru šonu? Tarybiniais laikais bet kas galėjo ateiti, kokią provokaciją sugalvoti. Tai naktimis miegojau ant suolo ir saugojau, kol sutaisėme.

Beta sargo pareigas atlikdavo labai rūpestingai. Kartą pas mus į svečius atvažiavo kun. A. Mocius. Beta klebonijos kieme jį užpuolė, pargriovė ir įsikandęs tampė rūbus. Išgelbėjo atbėgusi ses. Monika Gavėnaitė. Kai mane areštavo, o ses. Monikai neleido prisiregistruoti Viduklėje, Betą priglaudė Sopranai.

Viduklės parapijos bendruomenė

Su vidukliečiais gana greitai užsimezgė gražūs ryšiai. Patys žmonės ieškojo ryšio su manimi: ateidavo paklausti patarimo, norėdami išsiskalbėti, pasiguosti. Supratau, kad mano veiklai čia rėmėjų tikrai nestigs. Prireikė tik kelių mėnesių suburti ištikimų bendraminčių ratui. Talkininkų darbuose nuolat gausėjo. Žmonės suprato mano idėjas, gyvenimo tikslą: vieni aktyviai talkino, kiti pritarė – ir tai buvo gerai.

Nemažai žmonių mane rėmė ir daug padėjo – Kazlauskai, Algirdas ir Virginija Sopranai, Paulauskai, Kaplanai, Elena Kučinskienė, daug gerų žmonių, kurių pavardžių jau neprisimenu. Turėjau nemažai talkininkų – šeimininkė ses. Monika Gavėnaitė, ses. Regina Teresiūtė, ses. Aldona Montvilaitė.

Atvažiavęs į Viduklę paklausiau tikinčiųjų, kodėl jie neatsineša į bažnyčią maldaknygių. Sako:

– Neturim.

Teko imtis ir šio darbo. Susitarėme su parapijiečiais, kad kai per pamokslą pradėsiu juos barti, kad neatsineša maldaknygių, tai bus ženklas, kad klebonijoje jų turiu. Po tokio „išbarimo“ pas mane į kleboniją prigužėdavo žmonių. Išplatinau apie tūkstantį maldaknygių.

Maldaknyges ir kitus nelegalius leidinius gaudavau iš kelių žmonių – Vytauto Vaičiūno, kun. J. Zdebskio, Vytauto Andziulio, pogrindžio spaustuvės „ab“ įkūrėjo, ir kitų. Vytautas Andziulis kartu su Juozu Bacevičiumi rizikuodami savo laisve daug metų spausdino ir platino pogrindžio leidinius. Viduklėje Vytautui daviau šliūbą – jo žmona Birutė vidukliškė.

Vytautas Andziulis su ses. Ada Urbonaite, pogrindžio leidinio „Rūpintojėlis“ redaktore, savo namų balkone

Bažnyčia buvo gausiai lankoma. Tuo metu Viduklėje buvo daug gražaus jaunimo. Pavyzdžiui, mokinės Kaplanaitės. Jų tėvas – krikštytas žydas, o motina lietuvė. Vienai iš tų mergaičių neleido laikyti abitūros egzaminų. Vėliau ji tapo vargonininke.

Viduklėje buvo gera, religinga mokinukė Vilma Grabauskaitė, gyvenusi Kudirkos gatvėje. Ji buvo pirma mokinė. Kai kurie mokytojai jai ėmė sakyti, kad ji „klebonui rankas laižanti". Kai sužinojau, per pamokslą tą mergaitę pavadinau parapijos didvyre. O tėvus paraginau ginti savo vaikus.

Daviau tokį pavyzdį. Ateina pas mane jauna, gal 30 metų, moteris ir sako norinti už tėvelį šv. Mišias užsakyti. Jis miręs prieš 20 metų. Klausiu, kodėl ji taip daro. Ji papasakojo savo istoriją:

– Esu gydytoja. Mokiausi pradinėje Viduklės apylinkės mokykloje. Mokytoja vertė mane stoti į spaliukus. Tėtė pasakė, kad niekur nesirašyčiau, aš ir nesirašiau. Už tai mokytoja palikdavo mane po pamokų. Kai sutemsta, liepia eiti namo. Grįždavau alkana ir verkdama.

Kartą išsipjovęs gerą lazdą į mokyklą atėjo mano tėtė:

– Mokytoja, kodėl mano dukrą paliekate po pamokų? Ar ji blogai mokosi?

– Ne, ji pirmūnė.

– Blogai elgiasi?

– Ne, ji gera mergaitė.

– Tai kodėl paliekate po pamokų?

– Ji nenori rašytis į spaliukus.

Viduklės klebonas

– Mokytoja, matai šitą lazdą? Jei dar terorizuosi mano mergaitę, paragausi! Jūsų reikalas mano vaiką mokyti, o mano – auklėti!

Po šio įvykio manęs nei vidurinėje, nei aukštojoje mokykloje niekas nepalietė. Didžiuojuosi savo tėvu, kad mane apgynė.

Pasakiau tada ir kitą pavyzdį. Jugoslavijoje prapuolė valstiečio karvė. Jos ilgai ieškojo ir pagaliau rado: karvė ragais laikė prismeigusi vilką. Iš paskutinių jėgų laikė tą vilką, o šalia ramiai ganėsi veršiukas.

Patariau tėvams lygiai taip ginti savo vaikus nuo tarybinės valdžios savivalės. Sakiau, kad mokytojų reikalas vaikus mokyti, o mano – stiprinti jų dvasią. Kai tėvai negindavo savo vaikų, tai darydavau aš pats.

– Jeigu mokytojai prie jūsų vaikų priekabiaus dėl tikėjimo, sakykite man. Aš juos ginsiu. O jeigu pasakys, kad jūsų vaikai blogai mokosi ar elgiasi, dar ir aš pabarsiu!

Vaikai ir tėvai tą žinojo.

Kai Vilma Grabauskaitė baigė mokslus, paklausiau, ar jai reikės duoti šliūbą? Atsakė eisianti į vienuolyną, nes norinti kovoti už Lietuvą.

Procesija Viduklės bažnyčios šventoriuje

Parapijoje linksmai gyvenome. Per atlaidus privažiuodavo jaunimo iš Kauno, Šiaulių, aplinkinių rajonų. Jau sugebėdavome apie šimtą žmonių pamaitinti. Tauragės mėsos fabrike nusipirkdavome pusę bekono, daržovių turėjome savo. Po vaišių jaunimas išeidavo į gatvę – dainuodavo, šokdavo. Įsivaizduoju, kaip saugumiečiams buvo „malonu“ į tai žiūrėti!

Dainininkams patardavau:

– Jei dainuosit dainą „Sėk, sesute, žalią rūtą“, tik nedainuokit „Sėk, sesute, ir gvazdiką, kad išvytų bolševiką“.

Reikėtų atskirai pakalbėti apie Virgainių kaimą. Ten buvo daug gerų vaikų, kuriuos globojo Adelė Juciūtė. Jos brolis buvo klierikas, žuvo lageryje. Adelė padarė Bažnyčiai didelį darbą. Ji turėjo gerą balsą ir giedojo bažnyčioje, organizuodavo kaimo vaikus. Virgainiuose buvo giedami kalnai, vykdavo birželinės pamaldos. Tame kaime tada buvo labai gera publika.

Su jaunaisiais procesijos dalyviais

Buvo toks įvykis. Kartą vėlai vakare važiuoju iš Kauno. Už Raseinių stabdo dvi mergaitės. Klausiu, kur važiuoja?

– Į Viduklę.

– Ar ne mokytojos?

Atsakė teigiamai.

– Tai mes susitikome kaip ideologiniai priešai, – provokuoju.

– Klebone, mes ne priešai, tik bailūs žmonės. Mes tikrai ne priešai, tik bijome.

Tas mokytojas parvežiau namo. Manau, jos išsakė daugelio krašto inteligentų poziciją ir tikiu, kad nekenkė mano veiklai.

Kitą kartą pavėžinau pakeleivę. Pasirodo, gydytoja.

– Bene būsite mūsų klebonas? – klausia.

– Jūs keistai pasakėte: „mūsų".

– Matote, mano mama – mokytoja, tėvas – inžinierius. Mes nesame labai religingi, bet aš vis tiek jus laikau mūsų klebonu.

Saugumas visus supriešino. Daugelis mokytojų su kunigais vengė bendrauti tik iš baimės. Su tais inteligentais, kurie nebijojo, bandydavau susitikti, pabendrauti. Pažinojau ne vieną mokytoją. Susitardavome, kur susitikti. Aš ten užsukdavau tarsi atsitiktinai – paklausti kelio. Tada ir pabendraudavome.

Žinoma, buvo vienas kitas, kuris atvirai kenkė norėdamas įsiteikti tarybinei valdžiai. Pavyzdžiui, mokytojas Alfonsas Mockus, kuris mus uoliai fotografuodavo. Tos nuotraukos tikriausiai atiduotos saugumui. Bet mes jam dėkingi – kad mus įamžino.

Blaivybės reikalai

Mirus parapijiečiui laidotuvių išvakarėse visada važiuodavau į šermenis. Visi kartu melsdavomės rožinį, pabendraudavau su velionio artimaisiais. Visa parapija žinojo, jog artimųjų prašydavau, kad laidotuvių metu nebūtų alkoholinių gėrimų ir kad nors mėnesį po laidotuvių jie negertų jokio alkoholio.

Viduklė ir anksčiau buvo garsi kovoje už blaivybę. Kai čia dirbau, parapijiečiai prisiminė kunigo Algirdo Mociaus rūpestį dėl blaivybės[34]. Dirbdamas

34 Žr. Alfonsas Svarinskas. *Nepataisomasis: atsiminimai.* D. 1. Vilnius: Versmės leidykla, 2014. P. 231–236.

Aš
Janiuška Bocauz
PASIŽADU
VIŠAGALIUI DIEVUI
BŪTI BLAIVININKU-
ABSTINENTU
IKI 1981 METŲ,
VIEŠPATIE,
PRIIMK MANO AUKĄ
IR ATNAUJINK MANO
TĖVYNĖS VEIDĄ.
1981 M. XII MĖN. 24 d.

Aš
Pikelienė Veronika
PASIŽADU
VIŠAGALIUI DIEVUI
BŪTI BLAIVININKU-
ABSTINENTU
IKI mirties METŲ,
VIEŠPATIE,
PRIIMK MANO AUKĄ
IR ATNAUJINK MANO
TĖVYNĖS VEIDĄ.
1979 M. XII MĖN. 23 d.

Viduklės parapijiečių pasižadėjimai

Kun. Algirdas Mocius basas neša kryžių į Kryžių kalną. Šiaulių raj., 1979-07-22 (Iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinių, RF3)[35]

35 Ši nuotrauka priklausė kun. Feliksui Baliūnui. 1975–1982 metais jis dirbo Šiauliuose. Ne kartą jį minėjo „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“. 1981 metų rugsėjo 29 dieną jo namuose atlikta krata, kurios metu paimta nemažai dokumentų, raštų, taip pat keletas nuotraukų.

Viduklėje 1943–1945 metais jis kūrė Gyvojo rožančiaus ratelius. Jo pastangomis parapijoje buvo 1500 Gyvojo rožančiaus narių. Viena iš jų maldos intencijų buvo blaivybė. Kalėdodamas kiekvienoje troboje jis sakydavo tarsi pamokslus apie blaivybę, ragindavo ją skleisti, platino lapelius, kur parapijiečiai įsipareigodavo vienerius ar pusantrų metų negerti alkoholio.

Ir man ši kova sekėsi. Pagalvokite: Viduklėje per metus būdavo apie 90 laidotuvių. Vadinasi, išeidavo 90 mėnesių per metus, kai dauguma parapijos šeimų nevartojo alkoholio. Komunistai siusdavo, kad nėra biznio iš alkoholio. Viduklė blaivėjo.

Kai kun. Algirdas Mocius dirbo vikaru Viduklėje 1944–1945 metais, jis buvo partizanų kapelionu ir jų rėmėju. Už tai 1945 metais buvo suimtas ir nuteistas[36]. 1957 metais jį suėmė ir nuteisė antrą kartą[37].

1979 metų liepos 22 dieną į Kryžių kalną jis nešė jau ketvirtą kryžių. 1999 metais LGGRTC Rezistentų teisių komisija jam suteikė Laisvės kovų dalyvio statusą.

Apie mūsų eisenas į kapines per Vėlines

1966 metais buvo išleistas *Romos katalikų apeigynas Lietuvos vyskupijoms*. Jis ir buvo mūsų eisenų į kapines per Vėlines programa. Tačiau norint su procesija eiti į kapines, reikėjo prašyti valdžios leidimo. Pagal įstatymą, 15 dienų prieš Vėlines, raštu pateikdavau prašymą Raseinių rajono vadovams tokią ir tokią valandą leisti nueiti su procesija į kapines pagerbti mirusiųjų.

Jie man neatsakydavo ir tų leidimų neduodavo. Išsikviesdavo pas save ir sako, kad neleis organizuoti procesijos.

– Neleisite – jūsų reikalas, bet man duokite dokumentą, patvirtinantį jūsų sprendimą.

36 Žr. LYA bylą 43364/3.

37 Žr. LYA byla 44166/3.

Raseinių rajono vykdomojo komiteto pirmininkės pavaduotoja Ona Stonienė klausia:

– O kam jums reikia to raštiško atsakymo?

– Į bylą įsegti, dėl istorijos, – sakau. – Nes paskui, kai pasikeis laikai, savo žodžio išsiginsite, o kai bus parašas – tada jau kitas reikalas.

– Ne, – sako, – neduosime.

Taigi jie neduodavo to atsakymo ir jokių raštiškų leidimų, todėl mes su procesija į kapines ir eidavome. Beje, neduodami raštiško atsakymo jie laužė tarybinius įstatymus! Viską dabar reiktų atkurti, kad jie patys suprastų, ką darė.

Vėlinių pamaldose būdavo gera, netgi karinga nuotaika. Bažnyčia pilna žmonių. Iš jos į kapines išeiname apie 17 valandą. Eidami stengėmės laikytis tvarkos. Žmonėms išaiškinau, kad eidami melsimės, giedosime Visų Šventųjų litaniją ir „Dievas mūsų prieglauda“.

– Kas negieda, kalbėkite rožančių. Tik jokio nereikalingo žodžio, gink Dieve! Kad nebūtų jokių provokacijų!

Kai kurie eisenos dalyviai vis taikydavosi mokytojui A. Mockui sudaužyti fotoaparatą. Sakiau, kad to daryti nereikia. Sykį prieinu prie jo:

– Vieną kartą baik tu tas nesąmones išdarinėti!

Vėlinių procesijoje aš eidavau pirmas, toliau vėliava, kryžius, vaikai, po to vyrai baltom kamžom ir kiti dalyviai. Užimdavo šaligatvį ir pusę kelio. Žmonių susidarydavo nuo 1,5 tūkstančio iki dviejų. Su vainikais, mergaitės apsitaisiusios tautiniais rūbais. Eidavome giedodami ir melsdamiesi. Procesija sustodavo keturis kartus, pasakydavau keturis pamokslus.

Per Vėlines Viduklėje būdavo pilna milicijos ir saugumiečių. Į miestelį įvažiuoti leido tik vietiniams gyventojams. Gatve nuolat važinėjo milicijos mašinos, fotografavo. Šaligatviuose ir kapinėse stovėdavo prokuratūros, valdžios atstovai. Jie klausydavosi mano pamokslų.

– Žiūrėkite, – sakiau žmonėms, – seniau Raseinių apskrities valdžia ėjo į savo bažnyčią, o dabar visi atvažiuoja į Viduklę. Reikia manyti, Viduklėje geriau. Todėl mums garbė, kad visa valdžia pas mus atvyksta.

Vėlinių eisena į kapines

Vėlinių procesija į Viduklės kapines

Jie, žinoma, stovėdavo su magnetofonais ir viską įrašinėjo. Tuo metu rusiški magnetofonai buvo nepatogūs nešioti – didelės dėžės.

Paskutiniais, 1982, metais vyrai su kamžomis ėjo iš šalių ir prižiūrėjo, kad žmonės eitų tik viena gatvės puse – kad mašinos galėtų pravažiuoti ir valdžia mums nepriekaištautų. Tačiau tais metais baudė ne tik mane, bet ir visus tuos vyrus su kamžomis: vidukliškius Antaną Čėsną, Petrą Urbutį, Juozą Norvilą, Antaną Staškevičių. Tačiau žmonės tų baudų – kiekvienam po 30 rublių – neišsigando.

Kapinėse atlikdavome apeigas, po to – į bažnyčią, ir vėl vykdavo pamaldos. Paskui kiekvienas individualiai lankė artimųjų kapus.

Mirusiųjų pagerbimo ceremonialą vykdė ir valdžios atstovai. Bet jiems nebelikdavo publikos – per mus ją prarasdavo. Aš jiems sakiau, kad jų publikos kapinėse neliečiu, ir prašiau, kad ir jie mums netrukdytų. Jie į kapines ėjo 19 valandą, o mes 17 val. Prieš jiems renkantis tikintieji palikdavo kapines, nes eidavo į pamaldas. Bet kai mes išeiname iš kapinių, čia lieka tik mokytojai ir keletas atvažiavusių iš kitur, todėl ateistų renginyje beveik niekas nedalyvaudavo.

Valdžia mums stengėsi ir visaip kenkti. Pavyzdžiui, neduodavo elektros arba kapinėse per garsiakalbius garsiai leisdavo įrašus, kad sutrukdytų apeigas. Prieš mums išeinant į kapines Viduklės tarybinio ūkio direktorius į gatves išsiųsdavo mėšlavežes ir taip sustatydavo mašinas, kad einant procesijai niekas negalėtų pro šalį pravažiuoti. O paskui priekaištauja, kad sutrukdėme eismą – apylinkės pirmininkas A. Zigmantas vis rašė skundus, kad mes trukdome automobilių eismą pagrindinėje Viduklės gatvėje.

Mane ir kitus eisenų į kapines organizatorius teisė administracinis teismas. Pranešimą atvykti kitą dieną į teismo posėdį gaudavome tik išvakarėse, vėlai vakare. Pirmą kartą nuėjau, paskui nebeeidavau. Kiekvienais metais penkerius metus iš eilės turėjau mokėti 50 rublių baudą – teismas nuteisdavo tokia administracine bausme (vienais metais, rodos, baudė du kartus). Mokėti atsisakydavau ir paduodavau ieškinį, kad neteisingai nubaudė. Juk Apeigyne buvo aiškiai nustatyta Vėlinių procesija. Jeigu draudžiama, nereikia rašyti! Tai išbraukit iš Apeigyno! O jei leidot, cenzūrą praėjo, turiu teisę juo vadovautis. Taip ir dariau.

Kad tikintieji negalėtų dalyvauti teismo posėdžiuose, juos rengė vėlai vakare. Tačiau aš paskambindavau savo talkininkams, ir suvažiuodavo jaunimo iš miesto. Tiesa, valdžia ir čia visaip trukdė: skambinu į Kauną, ilgiau palaukus praneša, kad abonentas neatsako. Tada perduodavau žinią per kitus, ir rytą iš Kauno į teismą privažiuoja jaunimo su gėlėmis...

Susirinkdavo daug žmonių. Teisėjai atsisakydavo juos įsileisti. Visaip sukosi, kad tik ieškinys nebūtų nagrinėjamas viešai, kad tik žmonės neklausytų: tai salė užimta, tai vėl kas.

– Nagrinėsime, – sako, – teisėjo kabinete.

Būti teisiamas kabinetuose atsisakydavau:

– Jeigu jūsų salė užimta, galime padėti – atvažiuokit pas mus. Viduklės parapijos salė didelė, visi galime tilpti.

Aišku, nevažiavo, bet ir jaunimo į teismo posėdį neįsileido:

– Nagrinėsime už akių.

Na gerai,– teismo posėdyje už akių nedalyvaudavau. Mes išeiname į lauką, prie teismo sugiedame „Marija, Marija“. Jaunimas dainuoja. Paskui padėkodavau visiems ir išsiskirstydavome. Saugumiečių parankiniai visus fotografuodavo.

Kai mane nuteisia bauda, jos nemoku. Tada atvažiuoja mergužėlės – teismo antstolės – aprašyti turto. Joms pasiūliau neblogus tiems laikams kavos servizus. Buvau gavęs dovanų – vieną iš Lenkijos lauktuvių parvežė. Gal 150 rublių vertės. Kitas buvo rusiškas – gal 70 rublių vertės.

Kartą manęs nebuvo namie, buvau pas ligonį. Atvažiavo, pasiėmė tą brangesnį servizą ir išsivežė. Paskui parašė iš antstolio kontoros, kad atvažiuočiau išpirkti. Nevažiavau, tai patys pardavė. Rodos, 52 rublius už jį gavo. 50 rublių – baudai, 2 rublius – kitokių išlaidų, o 12 kapeikų prisiuntė man. Žmonėms per pamokslą paskelbiau, kad valdžia vis dėlto „sąžininga“ – tų 12 kapeikų nenusavino, grąžino...

Kitais metais, vėl po teismo nuosprendžio, atvažiavo ir klausia, ką gali paimti. Turėjau tokį seną šaldytuvą, kurio neturėjau kur dėti. Sakau:

– Galite imti, savo valdžiai negi gaila.

– Kaip? – nustebo.

– Imkite, imkite, – sakau.

Velka merginos tą šaldytuvą. Prašo, kad padėčiau išnešti.

– Merginos, kitu atveju aš jums padėčiau, bet kadangi jūs veikiate prieš mane, išsineškite pačios.

Tada atėjo apylinkės pirmininkas, ir jie trise tą šaldytuvą ištempė. Tikros komedijos!

Nusivežė ir vėl pardavė. Nežinau, kiek gavo.

„LKB Kronika“ paskelbė apie man priteistas baudas. Tada iš visos Lietuvos pradėjo plaukti perlaidos – po rublį, po pusę rublio, kad sumokėčiau baudą. Perlaidose taip ir būdavo užrašyta: „Sumokėkite bedieviams pabaudą“. Iš Amerikos buvo atsiųstas net vienas doleris! Surinkau apie 400 rublių. Ir pasakiau apie tai žmonėms per pamokslą:

– Surinkau 400 rublių. Kadangi tie pinigai suaukoti gerų žmonių, jie yra šventi, ir aš negaliu jais mokėti pabaudos. Atiduosiu juos sąžinės kaliniams šelpti.

Iš baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83:

Administracinė byla Nr. 111: 1978 m. lapkričio 2 d. Raseinių rajono Viduklės apylinkės liaudies deputatų tarybos vykdomojo komiteto pirmininkas surašė administracinio nusižengimo protokolą apie tai, kad Alfonsas Svarinskas, 1978 m. lapkričio 1 d., pažeisdamas LTSR Aukšč. Tarybos Prezidiumo 1976 m. liepos 28 d. įsaku patvirtintą Religinių susivienijimų nuostatų 50 p. nustatytą tvarką organizuojant ir vykdant eitynes, negavęs Vykdomojo komiteto leidimo, organizavo eitynes nuo Viduklės bažnyčios iki kapinių ir atgal. Už tai jam paskirta administracinė nuobauda – penkiasdešimt rublių bauda.

Administracinė byla Nr. 44: 1980 m. lapkričio 1 d. A. Svarinskas baudžiamas administracine bauda – penkiasdešimt rublių.

Administracinė byla Nr. 83: 1981 m. lapkričio 2 d. A. Svarinskas baudžiamas administracine bauda – penkiasdešimt rublių.

Administracinė byla Nr. 170: 1982 m. lapkričio 2 d. A. Svarinskas baudžiamas administracine bauda – penkiasdešimt rublių.

Vaikų katekizavimas

Įsikūrus Viduklėje vienas pirmųjų mano rūpesčių buvo vaikų rengimas Pirmajai Komunijai. Turėjau ir patirties, ir pagalbininkų – seseris Moniką Gavėnaitę ir Reginą Teresiūtę, parapijietes Adelę Juciūtę ir Eleną Kučinskienę.

1977 metais KGB man norėjo sudaryti bylą už vaikų katekizavimą. Dvi savaites vasarą Viduklėje sėdėjo majoras ir viską registravo. Bažnyčioje egzaminavau vaikus, kurie ruošėsi Pirmajai Komunijai. Aš klausinėju, jie atsakinėja. Su vaikais buvo ir jų tėvai. Staiga į bažnyčią įsiveržė tas majoras, apylinkės pirmininkas A. Zigmantas, milicijos įgaliotinis ir keturios mokytojos. Iš pradžių į juos nekreipiau dėmesio. Jie stebi, o aš dirbu savo darbą. Paskui žiūriu – milicininkas su kepure.

– Kepurę, žinote, bažnyčioje tai nusiimkite.

Ir toliau egzaminuoju vaikus.

Bravo vyras buvo, iškart nusiėmė!

Jie surašė aktą.

Tada parašiau protesto laišką vyskupui L. Poviloniui, Helsinkio grupei ir Religijos reikalų tarybos įgaliotiniui (bedieviams tokie raštai labai nepatikdavo!), kad man trukdė egzaminuoti vaikus: neprisistatę įsiveržė į bažnyčią, trukdė paskaitas ir t. t. Tą mano pareiškimą perdavė Vatikano radijas. Buvo paskelbtos ir įsibrovėlių pavardės.

Atbėgo pas mane dvi iš tų mokytojų:

– Kaip čia dabar yra – mūsų pavardes pagarsino Vatikano radijas?

– O jūs bažnyčioje buvote?

– Tai mus atvarė, ne pačios atėjome.

– Žinote ką, – sakau, – tik aštuoniolikmetės gimnazistės gali šitaip teisintis. Jūs – suaugusios moterys. Kodėl manęs į mokyklą niekas nenuvaro? Aš pas jus juk neinu. O ko jūs atėjote? Už šventoriaus vartų yra mano teritorija. Jūs čia nelįskite.

25-erių metų kunigystės jubiliejus. Viduklė, 1979 metai
(Iš VU Rankraščių skyriaus, kun. P. Račiūno fondo)

Jo Ekscelencijai Kauno Arkivyskupijos ir Vilkaviškio Vyskupijos Apaštališkajam Administratoriaus Koadiutoriui Vyskupui Liudvikui Poviloniui

Nuorašai: Helsinkio Susitarimo vykdymui remti
Lietuvos Visuomeninei Grupei,
Religinių reikalų tarybos Įgaliotiniui prie LTSR MT K. Tumėnui

P a r e i š k i m a s

Š.m. liepos 26 d. Viduklės R.K. bažnyčioje egzaminavau, kaip įsakyta bažnytinės teisės ir vyskupo instrukcijų, vaikučius, besiruošiančius Pirmajai Komunijai ir Sutvirtinimo Sakramentui.

Tuo metu bažnyčioje buvo apie 25 vaikučiai ir 10 tėvų bei motinų. Kadangi darbymetis, tai vienas tėvas ar motina atsivesdavo visus to namo, gatvės ar

kaimo vaikučius. Darbymetyje kolūkiai verčia dirbti 7 dienas per savaitę. Juo labiau niekas neatleidžia tėvų šiokiadieniais.

Apie 17.00 val. į bažnyčią įsiveržė grupė asmenų: Viduklės apylinkės pirmininkas A. Zigmantas, milicininkas iš Raseinių (pavardės nežinau) ir 4 mokytojos: Menkeliūnienė, Lukminienė, Plišauskienė (ketvirtoji stovėjo prieangy ir pavardės nežinau). Apibėgę apie vaikučius ir nesakę nė vieno žodžio nei man (nors egzamino nenutraukiau), nei tėvams, apleido bažnyčią ir, nuėję į gaisrinę, sustatė aktą. Paaiškėjo, kad šią operaciją organizavo Raseinių rajono pirmininkas A. Skeiveris (o gal jis tik eilinis vykdytojas). Jis pats savo mašina atvežė milicininką ir surinko baudžiamosios ekspedicijos dalyvius. Bet charakteringa: pats į bažnyčią nėjo, o sėdėjo mašinoje. Vėliau galės sakyti: mes čia niekuo dėti, pati „visuomenė" tai padarė.

Sekančią dieną tas pats rajono pirmininkas atsiuntė iš Raseinių milicijos majorą (o gal ir saugumietį) su dviem kviestiniais: kultūrnamio direktorium Germanavičium ir apylinkės sekretore A. Morkuviene ir surašė aktą, kad apie 20 dienų viešėjo turistė iš Tbilisi su trimis mažais vaikais (vienas dar vystykluose!).

Noriu priminti kai kurias smulkmenas iš praeities, kurios paryškins, ko siekia Raseinių rajono vadovai ir kaip vyksta ideologinė „kova" Lietuvoje.

Atvažiavau į Viduklę 1976.VIII.17. Palydėjo grupė parapijiečių iš Igliaukos. Visi išklausė bažnyčioje šv. Mišias, šventoriuje suvalgė sumuštinius ir, padainavę keletą lietuviškų dainelių, išvažiavo namo. Po poros dienų apylinkės pirmininkas A. Zigmantas vaikštinėjo po žmones ir klausinėjo, ar naujas klebonas su žmonėmis negiedojo bažnyčioje Lietuvos himno. Iš tikrųjų, himno niekas negiedojo, ir liudininkų nesurado. Turbūt apylinkės pirmininkas taip ir nežino, kad iki 1948 m. šį himną kasdien giedojo per Vilniaus radiją, kad knygoje „Lietuvių poezija" (V., 1967, t. I, p. 222) atspausdintas šis himnas ir pavadintas „Tautiška giesmė". Po liūdnai pagarsėjusios Vėlinių procesijos į Viduklės kapines apylinkės pirmininkas A. Zigmantas parašė skundą, kad „klebonas Alf. Svarinskas religine procesija papiktino miestelio komunistus ir sutrukdė judėjimą". Raseinių valdžia perredagavo šį kaltinimą: „papiktino miestelio gyventojus ir sutrukdė judėjimą". Įdomu būtų žinoti, koks procentas

Lietuvos komunistų piktinasi religinėmis apeigomis? Po administracinės komisijos nuobaudos ir vėl A. Zigmantas ieškojo miestelyje liudininkų. Raseinių liaudies teisme A. Zigmantas buvo liudininku. Taigi pagal reikalą: tai kaip skundėjas, tai kaip liudininkas, šiuo atveju jam dar pavyko rasti vieną fiktyvų liudininką J. Zdanį, dirbantį Miškų ūkyje, o teisme pristatytą kaip visuomeninį autoinspektorių.

Dar pernai rudenį Raseinių rajono pirmininkas A. Skeiveris savo kabinete, dalyvaujant pavaduotojui Z. Butkui, man grasino: „Mes neapkęsime savo rajone tokio kunigo. Čia klauso visi kolūkio pirmininkai". Turėjau progos pareikšti, kad nesu kolūkio pirmininkas ir manęs nesaisto bedievių 1961 m. instrukcijos, kuriomis abu vadovai tuomet mane švietė, bet bažnytinė teisė ir vyskupo nurodymai.

Tenka prisiminti, kad prieš keletą metų ta pati rajono administracija suorganizavo Girkalnio klebono kun. Prospero Bubnio liūdnai nuskambėjusį Tėvynėje ir visame civilizuotame pasaulyje gėdingą teismą už vaikučių egzaminavimą.

Rajono vadovai per daug metų įprato administruoti Bažnyčią. Ir niekas nedrįsta jiems pasipriešinti, nes visi žino, kad kunigo tarybiniai įstatymai negina, kad teisybės jis niekur neras. Klasiškas pavyzdys – Šiluva. Kasmet (taip pat ir šįmet) pavaduotojas Z. Butkus nurodo, koks kunigas galės žmonėms sakyti pamokslus, laikyti pamaldas. Pernai paskutinį sekmadienį procesijoje galėjo eiti tik keturi rajono patvirtinti kunigai, o kiti privalėjo žiūrėti pro zakristijos langą.

Šiandien, baigiant rašyti šį pareiškimą, naujas įvykis nustebino vidukliškius. Viduklės milicijos įgaliotinis ir dvi mokytojos (viena iš jų mokyt. Zita Petraitytė) gatvėje ir butuose gaudė vaikučius ir vedė tardymui į vidurinę mokyklą. Dalis spėjo namie užsirakinti. Todėl pagavo tik penkis. Tėvai buvo darbe. Todėl vaikučiai buvo palikti baudėjų valiai. Žmonės pasipiktinę tokiu milicijos ir mokytojų elgesiu. Įdomu, kaip pažiūrės prokuratūra į tokias nepilnamečių gaudynes, tardymus be tėvų žinios ir vertimus rašyti diktuojamus pareiškimus. Viena aišku: tai aiškus fizinis ir moralinis vaikų žalojimas.

Koks baisus paradoksas! Kuomet paaugliai šeštadieniais ir sekmadieniais kultūrnamyje keikiasi, mušasi, į klebono šulinį primėto nuorūkų, akmenų ir

rąstgalių, kuomet žmonės naktimis bijo praeiti Viduklės gatvėmis, tai nėra nei milicijos, nei mokytojų. Greitu laiku jie patys ir kentės nuo šio jaunimo. Apie tai esu kalbėjęs ir pavaduotojui Z. Butkui, ir saugumiečiams.

Chuliganams laisvė, o geriems vaikams gaudynės ir tardymai...

Bet šie liūdni faktai (ne vieninteliai Lietuvoje) yra geriausias įrodymas apie „pilną sąžinės laisvę" Lietuvoje ir bedievių vartojamas priemones kovoje su religija – ne moksliniais argumentais, bet prievarta ir diskriminacija. Bet šios priemonės iššaukia priešingą efektą. Žmonės, sužinoję apie baudžiamąją ekspediciją, telefonu ir gyvu žodžiu reiškė užuojautą, vaikai meldžiasi už savo kleboną. Sustiprėjo parapijiečių religinis aktyvumas ir religinė praktika, šiemet jau konsekravau daugiau kaip 26.000 komunikantų.

Anksčiau paminėti įvykiai yra grubiausias tarybinės Konstitucijos, Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos ir Helsinkio susitarimų pažeidimas. Todėl prašau Jūsų Ekscelenciją pareikšti atitinkamoms įstaigoms griežčiausią protestą dėl kunigo ir tikinčiųjų diskriminavimo.

Viduklės klebonas kun. A. Svarinskas
Viduklė, 1977.VIII.9.

Su Viduklės jaunimu, 1979-07-02

Pirmosios Komunijos šventė. Man iš kairės – kun. Kazimieras Kęstutis Brilius MIC. Viduklė, 1982-07-05

Po šių įvykių išgirdau grasinimus, kad mane žada užmušti. Vieną sekmadienį žmonėms sakau:

– Sklinda gandai, kad man įtaisys autokatastrofą. Galimas daiktas. Mieli parapijiečiai, niekada nieko Jūsų neprašiau, bet šįkart prašau. Jei taip atsitiktų, palaidokite mane ne tėviškėje, ne kur kitur, bet Viduklėje, šventoriuje, prie Marijos statulos. Daugiau Jūsų nieko neprašau.

Tada verkė visa bažnyčia.

Vėliau vienas man sako:

– Jūs pats tai išsigalvojote.

– Nieko neišsigalvojau, – sakau. – Jeigu norit, pasakysiu, kas šitaip kalbėjo.

Pradėjo mane terorizuoti telefonu. Paskambina, pakeliu ragelį, sako:

– Heil Hitler!

– Žinot, tamsta, – sakau, – kur buvote, kai Dievas smegenis dalino?

Sekimas

Mane sekė. Apie įtariamų žmonių judėjimą saugumas stengėsi sukaupti kiekvienos dienos operatyvinę medžiagą. Žinojau, kad Viduklėje prie manęs budi mažiausiai keturi šnipeliai. Jie turėjo sužinoti, ką ketinu daryti, kur važiuoti.

Aš jiems „pasakydavau“ savo ketinimus. Kai važiuodavau į Kauną, pranešdavau, kad važiuoju į Klaipėdą. Pavažiavęs apsisuku ir važiuoju, kur reikia. Arba pasakau, kad važiuoju į Jurbarką, o iš ten panemuniais pasukdavau į Kauną.

Žinojome, kad degalinėse mašinų numerius užsirašinėja. Tai jei užsukdavau į degalinę kuro, bičiulių padedamas pakeisdavau mašiną ir važiuodavau, kur buvo būtina. Ne tik aš, bet ir mano bičiuliai vengdami valdžios akių keisdavo mašinas. Nuo įkyrių seklių tekdavo visaip mėtyti pėdas. Nežiūrint nuolatinio sekimo mes juos dažnai apvyniodavome aplink pirštą.

Pažįstamas pašto viršininkas man pranešė, kad prie mano telefono prijungė laidus. Kai kalbant telefonu mano pašnekovai guosdavosi, kad blogai girdėti, sakiau:

– Anksčiau prie tos linijos buvo prijungtas vienas telefonas, o dabar du.

Stengiausi kagiebistų šunybes išreklamuoti, kad jie suprastų, jog viską žinau. Tie įjungėjai buvo ne vietiniai, o saugumiečių atsivežti.

Saugumo siųsti žmonės užrašinėdavo mano pamokslus. Pradėdamas pamokslą visada pasakydavau:

– Galite įjungti magnetofonus, pradedu pamokslą.

Tuos KGB atsiųstus pamokslų užrašinėtojus buvo lengva atpažinti. Jau pažinojau parapijiečius ir visus, atvykstančius į šv. Mišias. Paprastai tie užrašinėtojai įsitaiso netoli sakyklos. Kai per Sumą šlakstydavau švęstu vandeniu, visada prie jų stabteliu ir taip pašventinu, kad šlapi lieka.

Kai kartą manęs Raseiniuose saugumiečiai kažkokia proga paklausė, ko aš pageidaučiau, sakiau:

– Norėčiau, kad merginos, kurias siunčiat šnipinėti į Viduklę ir užrašyti

mano pamokslų, bažnyčioje žegnotųsi ne kaire ranka, o dešine. Nes mokyklinio amžiaus vaikai man sako: „Kokios didelės mergos, o žegnotis nemoka“. Bažnyčioje tokie dalykai iš karto pastebimi.

KGB man užvestoje baudžiamojoje byloje yra duomenų apie 56 mano pamokslų užrašinėtojus. 36 iš jų – buvę TSKP nariai, 7 – visasąjunginės Lenino komunistinio jaunimo sąjungos nariai, 11 – nepartiniai, dviem partiškumas nenurodytas. KGB tardytojai užrašinėtojus apklausdavo kaip liudininkus. Liudininko apklausos protokole jie paprastai teigia, kad atsitiktinai užėjo į bažnyčią, su savimi turėjo magnetofoną, todėl užrašė pamokslą, o įrašą perdavė valstybės saugumui.

KGB tuos pamokslus perrašydavo. Kiek skaičiau, jie apkarpyti ir tarybiniu stiliumi kiek „pagražinti“. Įrašų originalai iš bylos dingę. Apklausos protokoluose dažniausiai nurodyta, kad užrašinėtojas „iškviestas apklausti baudžiamoje byloje, kuri iškelta dėl nelegalaus leidinio „LKB kronika“ gaminimo bei platinimo faktų“. Pamokslų įrašai buvo mano „nusikaltimų“ įrodymai, už kuriuos buvau nuteistas.

Įdomu, kad KGB ne bet kam leido užrašinėti mūsų pamokslus. „Kronikoje“ rašoma apie Rokiškio zakristijoną Vytautą Šablinską, kurio namuose KGB padarė kratą ir rado magnetofono juosteles su mano, kun. S. Tamkevičiaus ir kun. J. Kaunecko pamokslų įrašais. Juos atėmė ir pagrasino, kad daugiau šių kunigų pamokslų nemėgintų užrašinėti.[38]

Mano baudžiamojoje byloje kaltinimui atrinktas 21 mano pamokslas (dar buvę 8 įrašai neva išsimagnetino). Tardytojams sakiau, kad tokiu būdu jie labai sumenkino mano veiklą, nes per visą sekimo laikotarpį pasakiau daugiau kaip 200 pamokslų per metus įvairiose Lietuvos bažnyčiose, o juk sekė keliolika metų.

Kagiebistai ilgai suko galvą, kaip aš perduodu žinias į užsienį. Žmonės tada turėjo gerą humoro jausmą. Jei kas apie tai teiraudavosi, jam atsakydavo, kad klebonas labai garsiai kalba, o prie bažnyčios būna pristatyta nemažai mašinų. Greičiausiai vienoje jų yra aparatūra, kuri viską užrašo. Taip iš karto pamokslas patenka į užsienį.

---

38 *LKB Kronika*, 1982, Nr. 54.

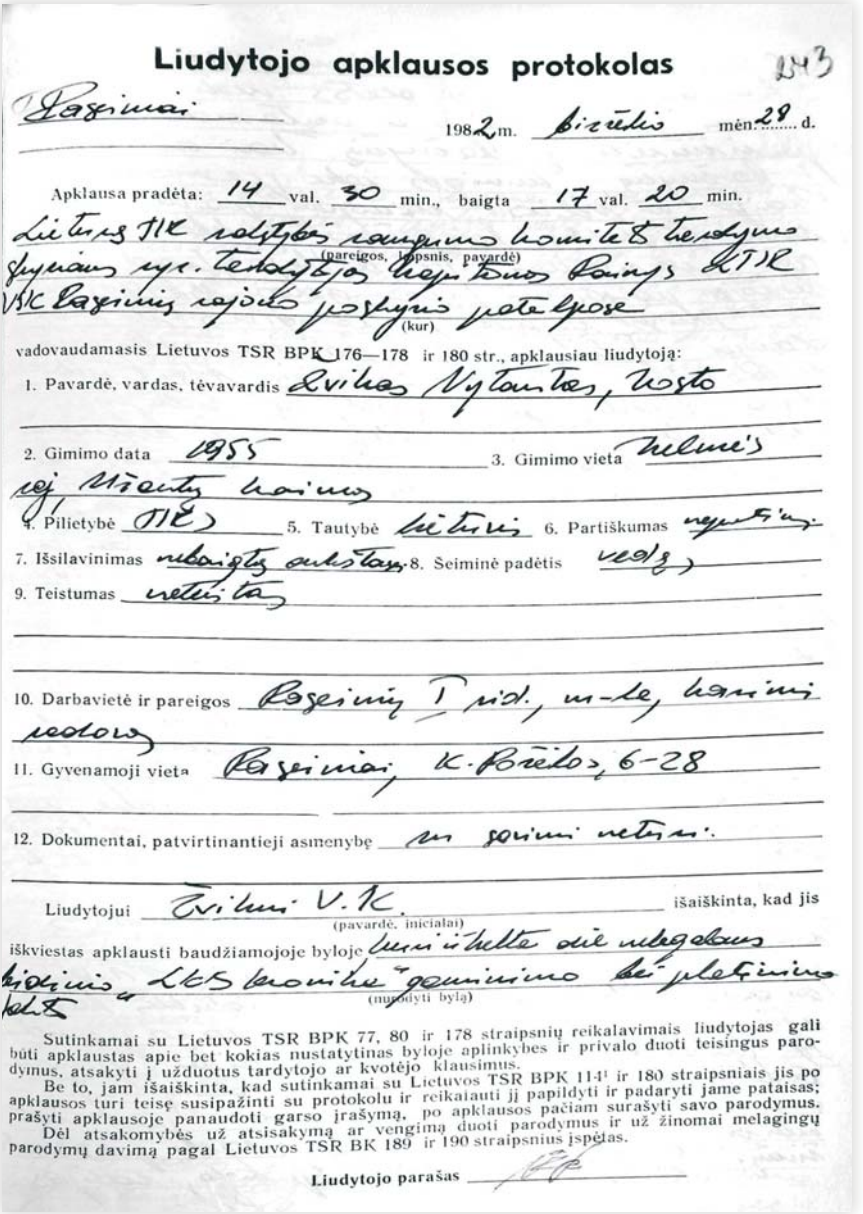

Liudytojo apklausos protokolas 243

Pašvitinai 1982 m. birželio mėn. 28 d.

Apklausa pradėta: 14 val. 30 min., baigta 17 val. 20 min.

Lietuvos TSR valstybės saugumo komitete tardymo skyriaus vyr. tardytojo leitenantas Povilas LTSR VSK Pašvitinio rajono poskyrio patalpose

(pareigos, laipsnis, pavardė) (kur)

vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 176—178 ir 180 str., apklausiau liudytoją:

1. Pavardė, vardas, tėvavardis Žvikas Vytautas, Vosto
2. Gimimo data 1955 3. Gimimo vieta Nelmės raj. Mituvos kaimas
4. Pilietybė TSRS 5. Tautybė lietuvis 6. Partiškumas nepartinis
7. Išsilavinimas nebaigta aukštoji 8. Seiminė padėtis vedęs
9. Teistumas neteistas
10. Darbavietė ir pareigos Pašvitinių I vid. m-la, kaimo vedėjas
11. Gyvenamoji vieta Pašvitinai, K. Preilos, 6-28
12. Dokumentai, patvirtinantieji asmenybę su savimi neturi.

Liudytojui Žvikui V. K. išaiškinta, kad jis

(pavardė, inicialai)

iškviestas apklausti baudžiamojoje byloje buvo užtikrintas dėl nebegalimo kiekinio, LKS komitete gaminimo bei platinimo faktas

(nurodyti bylą)

Sutinkamai su Lietuvos TSR BPK 77, 80 ir 178 straipsnių reikalavimais liudytojas gali būti apklaustas apie bet kokias nustatytinas byloje aplinkybes ir privalo duoti teisingus parodymus, atsakyti į užduotus tardytojo ar kvotėjo klausimus.

Be to, jam išaiškinta, kad sutinkamai su Lietuvos TSR BPK 114[1] ir 180 straipsniais jis po apklausos turi teisę susipažinti su protokolu ir reikalauti jį papildyti ir padaryti jame pataisas; prašyti apklausoje panaudoti garso įrašymą, po apklausos pačiam surašyti savo parodymus.

Dėl atsakomybės už atsisakymą ar vengimą duoti parodymus ir už žinomai melagingų parodymų davimą pagal Lietuvos TSR BK 189 ir 190 straipsnius įspėtas.

Liudytojo parašas

Pamokslų užrašinėtojo Vytauto Žviko apklausos protokolas (Bylos T. 2, 243 lapas)

Liudytojo apklausos protokolas[39]

Raseiniai, 1982 m. birželio mėn. 28 d.
Apklausa pradėta: 14 val. 30 min., baigta 17 val. 20 min.
Lietuvos TSR Valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus vyr. tardytojas kapitonas Rainys, LTSR VSK Raseinių rajono poskyrio patalpose
Vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 176-178 ir 180 str. apklausiau liudytoją:
1. Pavardė, vardas, tėvavardis: **Žvikas Vytautas, Kosto**[40]
2. Gimimo data: 1955
3. Gimimo vieta: Kelmės raj., Užautų kaimas
4. Pilietybė: TSRS 5. Tautybė: lietuvis 6. Partiškumas: nepartinis
7. Išsilavinimas: nebaigtas aukštasis 8. Šeiminė padėtis: vedęs
9. Teistumas: neteistas
10. Darbovietė ir pareigos: Raseinių I vid. m-la, karinis vadovas
11. Gyvenamoji vieta: Raseiniai, K. Požėlos, 6-28
[…]
12. Liudytojui Žvikui V.K. išaiškinta, kad iškviestas apklausti baudžiamojoje byloje, kuri iškelta dėl nelegalaus leidinio „LKB Kronika“ gaminimo bei platinimo faktų.

Liudytojas parodė: 1979 metų spalio mėnesio viduryje, sekmadienį, tikslesnės datos neatsimenu buvau Viduklėje ir nutariau nueiti pažiūrėti į bažnyčią. Kai aš nuėjau į bažnyčią, kunigas sakė pamokslą. Kaip aš vėliau sužinojau, pamokslą sakė Viduklės bažnyčios klebonas kunigas Svarinskas. Jis kalbėjo, kad Lietuvoje palyginus yra geros sąlygos melstis. Mūsų respubliką palygino su Moldavija. Sakė, kad bedieviai neleidžia Moldavijoje statyti bažnyčių. Atsieit neleidžia dėl to, kad bedievybė neatsilaikys. Toliau sakė, kad bedieviai buldozeriais sudaužė mūsų bažnyčią, bedieviai puola tikinčiuosius. Savo pamoks-

39 Mano baudžiamoji byla Nr.09-2-003-83. LYA. F. K.-1. Ap.58.B,P-1424-1. LI.T.2, L.243-245.

40 Lietuvai atgavus nepriklausomybę Vytautas Žvikas dirba valstybės tarnautoju Radviliškio rajono savivaldybėje – Teisės skyriaus vedėju.

le Svarinskas pastoviai įžeidinėjo netikinčius. Su savimi turėjau portatyvinį magnetofoną ir kadangi Svarinskas pamoksle tendencingai stengėsi iškraipyti tikinčiųjų padėtį Moldavijoje, aš tą jo pamokslą įrašiau. Šiame savo pamoksle Svarinskas yra kažką kalbėjęs ir apie tikėjimą, tačiau ką konkrečiai – šiuo metu nebeprisimenu. Pamokslą Svarinskas pabaigė pranešimu, kad bus organizuojama procesija į kapines, sakė, kad popiežiaus išrinkimo metinės ir kad esant dabartiniam popiežiui Lietuvos katalikai atsigaus.

Norėdamas įsitikinti, ar Svarinskas visą laiką sako panašaus turinio pamokslus, 1979 metų spalio 21 dieną aš dar kartą apsilankiau Viduklės bažnyčioje. Šį kartą Svarinskas savo pamokslą pradėjo nuo to, kad radijas, spauda dabartiniu metu pateikia daug informacijos, o katalikai tuo pat metu neturi savo spaudos ir negali pasisemti žinių. Sakė, kad mūsų spauda, radijas per mažai dėmesio skiria popiežiaus kelionėms. Todėl, kaip sakė Svarinskas, jis tai nušvies ir pradėjo pasakoti kur popiežius buvo, ką yra kalbėjęs, kaip buvo sutiktas. Įstrigo man tokie Svarinsko žodžiai, kur jis sakė, kad Airijoje paruošiama daug kunigų, o mūsų respublikoje nepakankamai. Todėl, kaip jis sakė, reikia pagalvoti apie tai, kad kaip airius kunigus pasikviesti į mūsų respubliką. Svarinsko žodžiais, šis klausimas bus keliamas ir valdžiai.

Pasakodamas apie popiežiaus išstojimus Svarinskas paminėjo ir tai, kad popiežius yra pasakęs kalbą SNO, kur jis pabrėžė, kad buvo priimta žmogaus teisių deklaracija, tačiau kai kurios valstybės jos nesilaiko, ypač kas liečia religijos laisvę. Svarinskas savo kalboje pabrėžė, kad popiežius kalbėdamas apie žmogaus teises turėjo galvoje ir lietuvius, kuriuos pažįsta ir žino gerai. Taip pat klebonas yra sakęs, kad, galbūt, po kelių metų atvažiuos popiežius ir į Lietuvą ir pasakys tiesą, popiežius galvoja paskirti naujus vyskupus. Svarinsko žodžiais, Lietuvai reikalingi drąsūs vyskupai, kurie nebijo kalėjimo, valdžios. Be to, reikia padėti ir kitoms respublikoms, kur nėra kunigų. Savo pamokslą Svarinskas užbaigė tuo, kad pakvietė kurti gražesnę ateitį. Šį pamokslą aš taip pat įrašiau į magnetofoną.

1979 metų lapkričio 1 dieną Viduklėje kapinėse dalyvavau mirusiųjų pagerbimo dienoje. Čia kunigas Svarinskas yra pasakęs kurstančio pobūdžio pamokslus. Jis sakė, kad jis atlieka savo pareigas nežiūrint jokių kliūčių.

Bedieviai trukdo atlikti apeigas, jie galvoja, kad kumščiu galima nugalėti idėją. Kvietė juos melstis už mirusius. Su pasididžiavimu pasakė, kad jau ketvirti metai eina procesijos į kapines ir bedieviai nieko negali padaryti. Jo žodžiais, tikintieji nieko nebijo, tikinčiųjų Lietuvoje dauguma. Lietuvoje nors kunigų ir trūksta, tačiau popiežius į Lietuvą atsiųs kunigų, arba negrų arba airių. Sakė, kad įstatymas garantuoja sąžinės laisvę, o todėl toliau bus reikalaujama katekizmų, maldaknygių. Kalbėjo, kad reikia naudotis laisve, kuri yra dabar. Taip pat Svarinskas pasakė, kad blaivybės viltis bažnyčioje. Pamokslą pabaigė tuo, kad pasakė, jog sekančiais metais vėl bus organizuota eisena į kapines.

Ir šį kartą su savimi turėjau magnetofoną ir Svarinsko kalbą įrašiau. 1979 metais padarytus įrašus su Svarinsko pamokslais aš perdaviau Lietuvos TSR valstybės saugumo komiteto Raseinių poskyriui.

1981 metų birželio 13 dieną teko būti Viduklėje. Atkreipiau dėmesį, kad daug žmonių ėjo į bažnyčią. Vyko pamaldos. Apie 12 valandą į sakyklą pakilo man nepažįstamas kunigas. Iš buvusių bažnyčioje žmonių sužinojau, kad to man nepažįstamo kunigo pavardė Tamkevičius, o atvažiavęs jis iš Kybartų. Tamkevičius pamokslą pradėjo pasakojimu iš Kristaus gyvenimo. Kaip sakė Tamkevičius, Kristui buvo būdinga tai, kad jis aiškiai žinojo tikslą ir jo siekė. Tamkevičiaus žodžiais, toks turi būti kiekvienas krikščionis.

Toliau Tamkevičius kalbėjo apie Kristaus kančias, apie tai, kad pagonys tyčiodavosi iš pirmųjų krikščionių, kankindavo juos, tačiau nežiūrint tų visų žiaurumų jie vis tiek sėsdavo prie dievo stalo. Minėjo kažkokį Anglijos aukštą pareigūną, kuris mirė už tikėjimą.

Sakė, kad tokių pavyzdžių turi ir lietuvių tauta. Paminėjo, kad savo įsitikinimų neatsižadėjo vyskupas Reinys mirdamas lageryje, kentėjo už savo įsitikinimus ir arkivyskupas Matulionis.

Pamokslo metu Tamkevičius pabrėžė, kad labai malonu, jog tokių pavyzdžių yra ir šiandieninio jaunimo tarpe. Kaip jis sakė, nors jaunimą ir tardo, tačiau jis savo draugų neišduoda. Jiems yra grasinama, kad niekur neįstos, bus sugadintas gyvenimas, tačiau tai jų nepalaužia. Minėjo, kad yra daug bailių, kurie visko bijo. Jie bijo todėl, kad atitolę nuo dievo. Ragino melstis, eiti išpažinties. Pamokslą Tamkevičius pabaigė ragindamas visiems būti tvirtiems kaip Kristus.

Tamkevičiaus sakytą pamokslą aš taip pat įrašiau į magnetofono juostą ir perdaviau Raseinių rajono saugumo poskyriui.

Protokolą perskaičiau, mano parodymai užrašyti teisingai, papildymų ir pastabų neturiu. (V. Žviko parašas)

Vyr. tardytojas kapitonas (Rainio parašas)

Valdžios spaudimas ir tikinčiųjų solidarumas

Spaudimas buvo daromas iš visų pusių. Valdžia sugalvojo atimti kleboniją. Iš pradžių nusprendė ką nors įkelti. Atvažiavo ir sako:

– Jūsų butas per didelis. Faktiškai tai yra mūsų butas, jūs jį tik nuomojate.

– Žinote, ką? – sakau. – Komunistai išsistatę dviejų aukštų kotedžus. Visa gatvė. Vyras, žmona ir vaikas gyvena dviejų aukštų name. Raseinių pirmasis sekretorius pats vienas turi didžiulį namą! Kai pas juos įkelsite gyventojų, ir pas mane galėsite tvarkytis. Tegul pirmiausia komunistai parodo pavyzdį, kaip reikia gerbti darbo žmones.

Tada parašėme pareiškimą Ministrų Tarybai. Tekstas buvo maždaug toks: manėme, kad atėmimo laikai jau praeity, pasirodo, ne; negalime įsivaizduoti, kad ir po 50 metų tarybų valdžia neišsiverčia be supuvusios Viduklės špitolės. Maždaug tokiu stiliumi. Po pareiškimu pasirašė apie 1800 vidukliečių.

Nuo didesnių nemalonumų mane saugojo tikinčiųjų solidarumas. Kai susivienydavo daugiau žmonių, valdžia su tuo skaitėsi. Po skundais dėl Bažnyčios persekiojimo tikintieji gausiai pasirašydavo – surinkdavo 800–900 parašų.

Mane nuolat puolė per laikraščius. Rašoma, aišku, buvo ne apie špitolę. Vytautas Žeimantas „Tiesoje“ paskelbė straipsnį „Šmeižtai iš sakyklos“ (1978 metų birželio 28 dieną). Tuojau jį perspausdino rajono laikraščiai. Viename tokiame laikraštyje buvo net trys iš karto straipsniai, nukreipti prieš mane.

Kliuvo ir kitiems kunigams, bet man daugiausia. Žeimantas man prikišo, kad gyriau Čilės chuntą – Čilės valstybės vadovą Pinočetą.

Po Žeimanto straipsnio sekmadienį per pamokslą pasakiau žmonėms, kad po savaitės atsakysiu į tą straipsnį. Kitą sekmadienį bažnyčia buvo pilnutėlė. Žmonės suvažiavo iš visų apylinkių. Kalbėjau visą valandą aiškindamas, kas yra tikrieji šmeižikai ir nusikaltėliai. Rankose laikiau tą laikraštį ir atsakiau papunkčiui į kiekvieną Žeimanto tezę. Kalbėjau ir apie Ribentropo–Molotovo paktą.

Vėliau mane dėl to kaltino. Tardytojas E. Bičkauskas 1983 metų kovo 23 dienos „Nutarime (pareikšti kaltinimą)", kad šmeižiau tarybinę valstybę ir visuomeninę santvarką, rašė: „[...] *savo bute laikė platinimo tikslu Abdurachmano Avtorchanovo straipsnio „Ribentropo–Molotovo pakto užkulisinė istorija" […] fotokopijas. Straipsnyje „Ribentropo–Molotovo pakto užkulisinė istorija" tarybinė vyriausybė nepagrįstai kaltinama ekspansyvia politika kaimyninių valstybių atžvilgiu, Tarybų valdžios atkūrimą Lietuvoje 1940 metais bandoma pateikti kaip priverstinį aktą".*

Pasipiktinę Žeimanto straipsniu parapijiečiai nusiuntė protesto laišką Lietuvos KP CK pirmajam sekretoriui Petrui Griškevičiui. Jį pasirašė 1064 Viduklės parapijos tikintieji.

Lietuvos Komunistų Partijos pirmajam sekretoriui
Petrui Griškevičiui Vilniuje

Viduklės R. K. parapijos tikinčiųjų

Protestas

Š. m. birželio mėn. 28 d. „Tiesos" 149-jame numeryje pasirodė laikraščio spec. korespondento Vytauto Žeimanto straipsnis „Šmeižtai iš sakyklos". Šiuos korespondento šmeižtus mūsų klebono kun. Alf. Svarinsko adresu persispausdino Raseinių ir Šiaulių rajoniniai laikraštėliai.

Mes, Lietuvos katalikai, esame pripratę prie diskriminacijos ir įvairių pažeminimų. Spaudoje, per radiją, televiziją ir gyvu žodžiu mus vadina

atsilikėliais, tamsuoliais, fanatikais ir pan., kai tuo tarpu ruošiamasi švęsti Vilniaus universiteto 400 m. sukaktį. Šį universitetą įkūrė Katalikų Bažnyčios vienuoliai jėzuitai. Vyskupų, kunigų ir tikinčiųjų – literatūros klasikų – vardais vadinamos gatvės, vidurinės mokyklos, leidžiami jų veikalai. Vargu ar kada nors bedievių spauda ir propaganda pasieks mokslinio lygio!

Sunkiau mums priprasti prie įvairių kliūčių, sutinkamų atliekant savo religines pareigas. Per vieną iš didžiausių Bažnyčios švenčių – Kalėdas – mes esame genami į darbą. Pakeičiami autobusų grafikai, kad negalėtume nuvykti į bažnyčią, o savo transportą turi tik nedaugelis. Pvz., nuo 1977 m. birželio 1 d. daugelis autobusų nebeužvažiuoja į Viduklę, nors miestelyje gyvena apie 2000 gyventojų ir keleivių visada yra daug. Visi mūsų ir mokinių skundai iki šiol liko be rezultatų. Šiemet pakeitė ir vietinių autobusų grafikus į kolūkių gyvenvietes. Matyt, ateistams mes, tikintieji, esame tik antraeiliai piliečiai!

Mes niekada nesutiksime su nauju bedievių išpuoliu prieš Katalikų Bažnyčią Lietuvoje – su kunigų diskriminacija tikinčiųjų akyse.

Šiuo metu bedieviai eiliniu savo taikiniu pasirinko mūsų kleboną kun. Alf. Svarinską, todėl mes jaučiame pareigą savo dvasios vadą ginti ir ginsime jį dabar ir ateityje.

Minėtas straipsnis neteikia garbės nei tarybiniam žurnalistui Vytautui Žeimantui, nei „Tiesai". Nepasiseks apjuodinti visų gerbiamą žmogų nei prieš Tėvynę, nei prieš tautiečius, gyvenančius užsienyje. Priešingai, tik pakels kunigo autoritetą. Jei bedieviai puola kurį nors kunigą, reiškia – jis geras, taip galvoja daugelis.

Iš straipsnio atrodo, kad žurnalistas Viduklėje nebuvo, juo labiau pas mūsų kleboną, kurį stengiasi suniekinti tikinčiųjų akyse. Vytautas Žeimantas giria Viduklę, o mes esame įsitikinę, kad tai labiausiai apleistas miestelis. Užtenka tik pažvelgti į aikštelę ties bažnyčia.

Straipsnio autorius pasikliauna anonimu Norkumi, kuris savo laiku puolė ir tarybinį mokslininką doc. gyd. Radavičių. Laikas „tiesos mylėtojams" parodyti savo tikrą veidą, ne „šaudyti" iš krūmų... Kiek verti kitų trijų bedievių parodymai, mes puikiai žinome: jie net bažnyčios nelanko, o kiti ir klebono asmeniškai nesutiko.

Nevykusiai žongliruodamas žodžiu „daugelis“, korespondentas stengiasi įpiršti mintį, jog vidukliškiai stebisi ir piktinasi klebono veikla. Tačiau šis teiginys absurdiškas nuo pradžios iki galo.

Kodėl autorius neduoda nė vieno fakto, kaip, kada ir ką klebonas apšmeižė? Kad autorius apšmeižė kleboną, rašydamas be faktų, tai mums visiems aišku. Priešingai, mokyklos vitrinose nuolat yra išjuokiamas klebonas ir tikintieji. Apie tai klebonas informavo ir Religijų reikalų tarybos įgaliotinį K. Tumėną.

Tik be sąžinės žmogus gali teigti, kad klebonas kun. Alf. Svarinskas gyrė Čilės chuntą, prieš kurią kovoja Čilės vyskupai ir kunigai. Bedieviai nori lengvai susidoroti su savo oponentais, prikabindami antitarybininko etiketę. Mums atrodo, kad tai sena ir nuvalkiota taktika.

Kun. Alf. Svarinskas be jokio atlyginimo laidoja mūsų mirusiuosius, o kai yra reikalinga, pats suteikia materialinę pagalbą. Klebonui prašant ir reikalaujant, pasiekta svarbi pergalė – mirusiuosius laidojam, minime be degtinės! Tarybinėms organizacijoms kol kas šitai yra tik svajonė. Didelį autoritetą tikinčiųjų tarpe klebonas pelnė savo kruopščiu ir nesavanaudišku darbu. Kiekvieną atėjusį klebonas pasveikina rankos paspaudimu, pasiteirauja apie jo sveikatą. Daug kas galėtų iš jo tik pasimokyti! Parapijiečiai mato, kaip pats klebonas kasdien dirba fizinį darbą prie bažnyčios, kad tikintiesiems būtų geresnės sąlygos ateiti į bažnyčią pasimelsti ir gauti reikiamus patarnavimus. O tie, kurie klauso klebono pamokslų, pridėję ranką prie širdies, gali pasakyti, kad kun. Alf. Svarinskas niekada neragino moksleivių nesimokyti ar neklausyti mokytojų. Priešingai, kunigas kiekvienu atveju pabrėžia jų pareigą gerai mokytis, gerbti tėvus, mylėti Tėvynę, būti dorais žmonėmis ir savo krašto patriotais. Galimas daiktas, kad bedieviams nepatinka, jog mūsų vaikai lanko bažnyčią ir garbina Dievą. Bet tai mūsų, tėvų, reikalas! Ir mes užtikriname, jog visi tėvai, kurių vaikai vakarais skuba į bažnyčią, yra ramūs, – kun. Alf. Svarinskas neišmokys mūsų vaikų blogio, priešingai – jis nuolatos skatina į gėrį. Tie vaikai, kurie šiandien bažnyčioje tyrais balseliais ir sąžinėmis meldžiasi, neužpuldinės praeivių, neprievartaus senų moterų, nevagiliaus ir neapiplėšinės bažnyčių. O tokių Viduklėje yra ne vienas! Verčiau kores-

pondentas pasidomėtų jų veikla. Gal tada mums netektų bijoti naktį eiti centrine Viduklės gatve. Deja, prieš šiuos bedievių auklėtinius ir milicija yra bejėgė! Ir štai išeina paradoksas: kunigas puoselėja gėrį, ir apšaukiamas šmeižiku, o tuo tarpu chuliganai, kurie nuolat terorizuoja taikius žmones, vaikšto neliečiami. Jie nūdienos didvyriai. Kunigas kovoja prieš girtavimą, o valdžia laiko miestelio centre bjaurią girtaujančių užeigą – karčemą, kurioje kasdien pilna žmonių (ir jaunimo!), permirkusių „rašalu", beje, jau nebelankančių bažnyčios.

Melas ir tai, kad kun. Algirdas Mocius kada nors buvo Viduklės klebonu. Prieš 33 metus jis buvo Viduklės vikaru. Melas, kad „dar iki šiol daugelis vidukliškių, išgirdę A. Mociaus pavardę, krūpteli". Nurodykite bent vieną pavardę nukentėjusio nuo kun. A. Mociaus. Mes užtikriname, kad ir dabar mes mylime ir gerbiame šį pasiaukojusį kunigą. Tuo pačiu pareiškiame, kad kunigo vertę nuspręs vyskupas ir tikintieji. Bedievių pagalbos mums nereikia. Jiems pakaks darbo pasirūpinti savaisiais.

Mes, Viduklės tikintieji, korespondento Vytauto Žeimanto šmeižtais apie kleboną kun. Alf. Svarinską esame įžeisti asmeniškai. Todėl prašome šį naują bedievių išpuolį prieš mūsų kunigus ir Bažnyčią nutraukti. Jau laikas bedieviams liautis įžeidinėjus tikinčiuosius, o pasirūpinti, kad tikintieji turėtų bent tiek sąžinės laisvės, kiek deklaruoja tarybiniai įstatymai.

Viduklė, 1978 m. liepos 16 d.

Prieš keletą metų kaip Lietuvos parlamento delegacijos vadovas lankiausi Čilėje. Į Santjago asamblėją įnešiau Lietuvos Vėliavą. Tada buvo įneštos visų Baltijos šalių Respublikų vėliavos. Teko kalbėtis su čiliečiais karininkais. Jų prašiau perduoti Pinočetui, kad aš už jį sėdėjau tarybiniame kalėjime: papasakojau, kad viename pamoksle jį išgyriau. Karininkai labai juokėsi, o paskui per tas penkias mūsų buvimo Čilėje dienas su manimi sveikindavosi.

Čilės katalikų radijas pasiūlė man pakalbėti. Susitarėme, kad kalbėsiu rusų kalba. Mano vertėja buvo Čilės komunistų partijos generalinio

sekretoriaus Luiso Korvalano duktė. Klausiau, kur ji išmoko rusų kalbos. Pasirodo, gyveno Maskvoje ir ten baigė universitetą. Keista situacija – kovotojo už komunizmą duktė dirba vertėja kovotojui prieš komunizmą! Kai Korvalan mane pakvietė į kažkokį komunistų minėjimą, mandagiai atsisakiau ir pasakiau jai antisovietinį anekdotą.

Paskui į visus straipsnius prieš mane, kurie pasirodydavo tarybinėje spaudoje, taip ir atsakydavau: po kiekvienos tokios publikacijos sekmadienį bažnyčia būdavo pilna – privažiuodavo žmonių iš Raseinių, Tauragės, Kauno, Suvalkijos.

Tarybinėje spaudoje dažnai pasirodydavo visokių šmeižikiškų straipsnių. Komunistai gerai žinojo, kad liaudžiai negalima leisti laisvai mąstyti. Ji gali mąstyti tik taip, kaip jiems tinka. Todėl jie suformavo tam tikrą terminologiją ir paskleidė ją per laikraščius. Visi skaito ir tiki. Per pamokslus turėdamas nemažą auditoriją aiškinau, kokia iš tikrųjų yra tiesa.

Tuometinėje spaudoje perskaičiau LKP CK pirmojo sekretoriaus P. Griškevičiaus pareiškimus, kad Lietuvoje reikia sunaikinti buržuazinius ir religinius prietarus. Nepamenu, kokia šventė buvo Kybartuose. Ten per pamokslą pasakiau, kad niekas neturi teisės sunaikinti lietuvių tautos – juk tikintieji sudaro jos daugumą.

– Mūsų sunaikinti nepavyks, mes ne tie, kurie duobėje pasislinktume, kad daugiau sutilptų.

Aišku, taip elgiantis reikėjo visą savo gyvenimą statyti ant kortos.

Kai KGB ką nors prieš mane sugalvodavo – tuoj kviečia į Vilnių, pas Religijų reikalų įgaliotinį Petrą Anilionį. Atsakydavau, kad turiu darbų ir negaliu važinėti.

– Ir kodėl religinių reikalų komiteto įgaliotinis tapo botagu kunigams nuplakti? – klausiau. – Jei norite mane plakti, atvažiuokite į Raseinius. O jei norite kalbėtis, pakvieskite ir vyskupą. Be vyskupo nekalbėsiu.

Įgaliotiniui parašiau ir raštu.

Religijų reikalų tarybos Įgaliotiniui P. Anilioniui

Tamstos raštą, įsakantį atvykti į Vilnių š. m. spalio 3 d. 10 val. gavau.

Atvykti negalėsiu dėl sekančių priežasčių:

Šiuo metu mano bendradarbis serga ir esu vienas. Atsitraukti nuo pareigų ilgesniam laikui nėra galimybės.

Laiške nenurodytas atvykimo reikalas. Mes, kunigai, esame įpratę prie įvairių Įgaliotinio užsipuolimų ir barimų. Per dešimtmečius susidarė tradicija, kad tas, kuris skundžia – teisus, o kunigas visuomet laikomas kaltu. Todėl tokiems susitikimams reikia iš anksto pasiruošti: pavartyti įvairius kodeksus ir TSRS tarptautinius susitarimus.

Religinių reikalų taryba neatlieka savo paskirties – būti tarpininku tarp valstybės ir Bažnyčios, – o yra oficialus bedievių botagas kunigams bausti: barti ir kilnoti iš vietos į vietą. Ji netarpininkauja, bet padeda griauti Bažnyčią.

Dėl eilinio išbarimo važiuoti į Vilnių ir grįžti, per 8 valandas mašina nuvažiuojant 400 km, manyčiau, netikslinga. Tarp kitko, barimui vieta ne mažiau tinkama ir Raseiniai ar Viduklė.

Paskutinį kartą buvau iškviestas į Vilnių š. m. sausio 19 d. Todėl taip dažnai važinėti į Vilnių neturiu nei noro, nei sveikatos.

Ateityje būtų tikslinga veikti per Kuriją.

Viduklė, 1978. X. 2.

Viduklės klebonas kun. A. Svarinskas

Kiti kunigai irgi pasigavo tokią mano taktiką su Religijų reikalų tarybos įgaliotiniu ir taip pat nebevažinėdavo į tuos „pamokymus“. Gerai, kad galėjome atsikratyti jo globos.

1981 metų rugpjūčio pradžioje buvau iškviestas į Raseinių rajono vykdomąjį komitetą. Man perskaitė Religijų reikalų tarybos įgaliotinio P. Anilionio įspėjimą: *„Raseinių ir Kelmės rajonų LDT Vykdomieji komitetai, remdamiesi „Religinių susivienijimų nuostatų“ 50 str. atsisakė duoti leidimą organizuoti š. m. rugpiūčio 23 d. procesiją iš Tytuvėnų į Šiluvą. Todėl įspėju jus, kad tokios*

procesijos organizatoriams gali būti taikomos administracinio pobūdžio priemonės, numatytos LTSR ATP 1966.V.12. įsaku „Dėl administracinės atsakomybės už įstatymų apie religinius kultus pažeidimą“ arba baudžiamojo LTSR BK 143 straipsniu.“ Po poros mėnesių, spalio 1 dieną, vėl gavau P. Anilionio perspėjimą dėl kultų įstatymo pažeidimų.

Tada Raseinių rajono vykdomojo komiteto pirmininkė buvo Nacienė, o pavaduotoja O. Stonienė. Jos abi mane labai puldavo.

Kartą skambina O. Stonienė:

– Ar jūs, klebone, labai užsiėmęs? Ar galėtumėte ateiti? Norime pasišnekėti.

– Žinot, miela ponia, – sakau, – mano amžiuje į pasimatymus su moterimis nebevaikštoma. Jeigu jums reikia, prašom, atvažiuokit pas mane, į raštinę. Žinot, kur gyvenu, ir pakalbėsime.

Neatvažiavo.

Žinau, kad mano kalbos ir raštai, siųsti O. Stonienei ir Nacienei, atsidurdavo KGB. Reiktų joms tai priminti.

1982 metų liepą, po atlaidų Žemaičių Kalvarijoje, O. Stonienė surašė man tokį perspėjimą: „*Religinių susivienijimų nuostatų 19 str. yra pasakyta, kad kulto tarnų, religinių pamokslininkų veiklos rajonas apribojamas jų aptarnaujamo susivienijimo narių gyvenamąja vieta ir atitinkamų maldos namų buvimo vieta*“. Na, jie dar nustatė, kad šį reikalavimą aš pažeidžiau tą patį mėnesį sakydamas pamokslus Varduvoje.

Tų pačių metų liepos 12 dieną gavau perspėjimą ir iš įgaliotinio P. Anilionio: „[...] *Dar kartą reikalauju, kad kun. Alf. Svarinskas laikytųsi įstatymų apie religinius kultus ir įspėju, kad už jų pažeidimą galite būti patrauktas administracinėn atsakomybėn.*“

Spalio 1 dieną pas mane į kleboniją atėjo Viduklės apylinkės pirmininkas E. Kringelis su kažkokia moterim ir atnešė dar vieną P. Anilionio įspėjimą: „*1982 m. rugsėjo 5–18 d. d. kun. A. Svarinskas atlikinėjo religines apeigas, sakė neatitinkančius tiesos šmeižikiško ir ativisuomeninio turinio pamokslus Šiluvoje (Raseinių raj.). Pažymėtina, kad tokie atvejai, kai*

Atlaidai Žemaičių Kalvarijoje. Vadovavau procesijai į „Kalnus“, 1976 metai

kun. A. Svarinskas lankosi kituose religiniuose susivienijimuose ir ten atlieka religines apeigas, yra ne vieninteliai ir ne tik Kauno arkivyskupijos teritorijoje. Pakartotinai reikalauju Viduklės religinio susivienijimo kleboną kun. A. Svarinską, s. Vaclovo laikytis religinių kulto įstatymų ir dar kartą įspėju, kad už įstatymų pažeidimus jis gali būti patrauktas atsakomybėn". Pasirašyti įspėjimą atsisakiau.

1982 metais Petras Anilionis parašė apie mane tris straipsnius. Už tai pakrikštijau jo vaikaitę. Paskutiniais tarybiniais metais į mane per pažįstamus kreipėsi jo duktė ir paprašė pakrikštyti jos aštuonerių metų dukterį. Pakrikštijau. Įdomu, kaip susiklostė tos mergaitės gyvenimas.

1982 metų spalio 28 dieną E. Kringelis vėl atėjo pas mane į kleboniją ir atsinešė įspėjimą, draudžiantį lapkričio 1 dieną organizuoti eiseną į kapines. Tai esą pažeistų 1965 metų gegužės 12 dienos įsaką. Kita vertus, negalima organizuoti eitynių ir dėl plintančios gyvulių snukio ir nagų ligos. Įspėjimo nepasirašiau.

Tą pačią dieną buvau iškviestas į Raseinių vykdomąjį komitetą pasirašyti analogišką įspėjimą. Atsisakiau ir sakau:

– Jei ateistai eina į kapines, tai gali eiti ir katalikai, nes visi piliečiai, kaip tvirtina LTSR Konstitucijos 32 str., prieš įstatymus lygūs.

Valdžia kabinėdavosi, atrodo, net prie visai nekaltų dalykų. Kai per Užgavėnes vaikai eidavo persirengę žydukais, mus ir dėl to kaltino.

Vyko nuožmi psichologinė kova, ir aš kovojau.

Popiežiaus Jono Pauliaus II užtarimas

1978 metų spalio 16 dieną Popiežiumi buvo išrinktas Jonas Paulius II. Tą dieną buvau Kaune ir per Vatikano radiją išgirdau:

– *Habemus novum Papam – Carolum Wojtyla*, turime naują popiežių – Karolį Wojtylą.

Neįtikėtina – Popiežius lenkas! Kelis šimtmečius popiežiai buvo tik italai.

Mes dėmesingai sekėme pirmuosius naujojo Popiežiaus žingsnius. Ne-

trukus lankydamas Vatikano radijo sekciją jis pasakė lietuviams:

– Pusė mano širdies yra Lietuvoje.

Tai nebuvo tušti žodžiai. Vyskupas Antanas Deksnys, kuris mane priglaudė per dvejus tremties metus Bad Vorishofene (Bavarijoje), pasakojo, kad kai kartą tada dar kardinolui Karoliui Wojtylai pastebėjo, jog jo pavardė labai lietuviška, jis atsakęs:

– Mano giminėj buvo daug lietuvių.

Su vyskupu Antanu Deksniu. Vokietija, 1988 metai

Mes džiaugėmės, kad turime galingą užtarėją. Popiežius Jonas Paulius II suprato mūsų kovą, ir tai mus stiprino, teikė drąsos ir ryžto. Jis yra geriausias pavyzdys mums, Lietuvos kunigams.

Kai 1975 metais pasauliniame Eucharistiniame kongrese kardinolas Karolis Wojtyla aukojo pagrindines šv. Mišias, pamoksle jis prisiminė pavergtą Lietuvą ir kalbėjo kaip jos gynėjas. Kongrese dalyvavo ir Lietuvos dvasininkų delegacija, bet ji pasirinko tylėti.

Tapęs Popiežiumi Jonas Paulius II atsiuntė į Aušros Vartus dvi pijuses (mažas kepuraites ant viršugalvio) – raudoną kardinolo ir baltą popiežiaus. Kaip sutriko bažnytinė Vilniaus valdžia! Galiausiai jie tas pijuses paslėpė. Būtų niekas nieko ir nežinojęs, bet man apie tai papasakojo vyskupas Liudvikas Povilonis, o aš žinią išplatinau visoje Lietuvoje. Tik tada, kai atgavome laisvę, šią Popiežiaus dovaną galėjo pamatyti, kas norėjo.

Kai 1991-aisiais ruošdamasis sausio 13-ajai M. Gorbačiovas išvedė į Lietuvos gatves tankus ir ginkluotą armiją, sausio 11 dieną Jonas Paulius II atsiuntė kardinolui Vincentui Sladkevičiui tokią telegramą:

„Šiuo metu, kai mane pasiekė žinios apie naujus sunkumus jūsų krašte, per Jūsų Eminenciją noriu dar kartą išreikšti savo solidarumą brangiai lietuvių tautai jos kančios ir nerimo valandą.

Karštai tikiuosi, kad praeities patirtis visus paskatins patvariai ir kantriai, tarpusavio pagarba ir susipratimu besiremiančio dialogo keliu teisingai išspręsti dabartinį įtempimą sukeliančias problemas. Šį iš susirūpinimo kupinos mano širdies gelmių kylantį karštą troškimą pavedu Gailestingumo Motinai, drauge melsdamas visagalį Dievą laiminti kilniąją lietuvių tautą ir jos ganytojus.“

O didžiausia Jono Pauliaus II dovana Lietuvai – Vilniaus krašto priskyrimas Lietuvos bažnytinei provincijai.

Popiežius Jonas Paulius II atvykęs į Lietuvą pabučiavo jos žemę, 1993-09-04

1988 metų rugpjūtį išlaisvintas iš lagerio ir kiek pabuvęs Tėvynėje buvau ištremtas. Palikau Lietuvą ir išskridau į Frakfurtą prie Maino su įrašu pase, kad turėsiu visą laiką gyventi užsienyje. Kol nežlugs blogio imperija.

Būdamas tremtyje sutikau Popiežių kelis kartus.

Spalio 4 dieną monsinjoras Audrys Juozas Bačkis pakvietė mane į savo konsekraciją vyskupu Vatikano bazilikoje. Konsekravo pats Popiežius. Per šv. Mišias mudu su monsinjoro broliu Ričardu Bačkiu nešėme jam dovanas. Jas priėmęs Popiežius man sako:

– Kiek daug tu iškentėjai!

Tada pakilo, apkabino mane ir pabučiavo į abu skruostus.

Visa bazilika garsiai plojo. Aš, lagerininkas, tapau didvyriu, antruoju žmogumi po naujai pašventinto vyskupo. Man tai buvo nelaukta ir nesvajota pagarba. Atlygis už daugybės metų kančias.

Mons. A. J. Bačkio konsekracijos vyskupu iškilmės. Vatikano bazilika, 1988-10-04

Po kelių dienų, atrodo, spalio 7 dieną, Popiežius priėmė naujojo vyskupo tėvus, artimuosius ir didelį būrį lietuvių ateitininkų iš Vasario 16-sios

gimnazijos Vokietijoje. Man ir vėl pasisekė. Popiežiui buvo atnešta daug brangių dovanų. Aš taip pat įteikiau jam dvi dovanas. Vieną – iš duonos kalėjime padarytą rožančių.

– Lageriuose buvo mažai duonos, bet mes darėme iš jos rožančius. – Įteikdamas pasakiau. – Mūsų tikėjimas buvo tvirtas.

Ir antroji mano dovana buvo medinis kryželis, kurį man padarė kalėjime vienas politinis kalinys rusas – buvęs komunistų partijos narys:

– Jis ir kitiems buvo padaręs kryželius, bet prižiūrėtojai nuplėšė, o manojo nelietė.

Brangias dovanas Popiežius perdavė išnešti personalui, o manąsias sugniaužęs delne išsinešė pats.

Kitą kartą per bendrąjį pasimatymą su Popiežiumi stovėjau prie įėjimo į salę. Buvau penktas: du lenkų kunigai ir dvi vienuolės stovėjo prie krašto, o aš už jų. Popiežius ėjo pro šalį ir pastebėjo mane. Sugrįžo, uždėjo rankas ant galvos ir palaimino.

Ir dar kai buvau apsistojęs lietuvių viloje Romoje, gavau kvietimą atvykti į Popiežiaus koplyčią pamaldoms. Lenkai šventė savo Vatikano radijo sekcijos 50-tąsias metines ir pakvietė mane. Dalyvavo devyni kunigai, kelios vienuolės ir apie pora dešimčių pasauliečių. Po šv. Mišių išėjome į prieškambarį. Visus kunigus lenkus sustatė vienoje pusėje, pasauliečius – gale, o mane vieną – kitoje pusėje. Su lenkais popiežius trumpai pakalbėjo, padovanojo jiems po rožinį. Po to ilgėliau kalbėjo su manim. Gavau dovanų du rožinius. Padėkojau ir ketinau išeiti. Bet tada prie manęs priėjo Popiežiaus sekretorius vietnamietis ir Jo vardu pakvietė pusryčių.

Didžiajame kambaryje stovėjo ilgas, neplatus stalas. Ant jo – maždaug metro ilgio laivo formos sidabrinė vaza, padengta mėlynomis gėlėmis. Mane pasodino priešais Popiežių, o stalo galuose sėdėjo jo sekretoriai, viename – lenkas Stanislawas Dziwiszas, kitame – vietnamietis.

Jutau, kad tai yra galimybė ginti vyskupą Julijoną Steponavičių. Pasakiau tiesiai, kad Lietuvos bolševikai nori su juo susidoroti per Vatikaną.

– Šventasis Tėve, jei atleisite vyskupą J. Steponavičių iš Vilniaus vyskupo pareigų, nuskriausite jį. Bolševikai triumfuos ir sakys, kad Vatikanui

jis netinka. Vyskupas J. Steponavičius 28 metus kantriai nešė savo kryžių. Vatikaną kaltins ir tie žmonės, kurie visus tuos metus gynė vyskupą ir jam padėjo. Mano išvada tokia – vyskupas J. Steponavičius turi grįžti į Vilnių.

Atsikėlęs nuo stalo Popiežius garsiai tarė:

– Ką galiu, viską jums padarysiu.

Šitą Popiežiaus pareiškimą gerai įsidėmėjau. Padėkojau už vaišes, gavau palaiminimą ir išėjau iš valgomojo.

Popiežiaus pagalbos sulaukiau ir kitą kartą.

Vyskupas Julijonas Steponavičius

Vilniaus KGB pulkininkas Karanauskas pranešime Maskvai teigė, kad padedant Lietuvos aukštiesiems dvasininkams Vilniaus KGB atliko savo misiją ir paskleidė Vatikane gandą, kad prelatas dr. Vytautas Kazlauskas nesugyvena su jėzuitais, kurie vadovauja Vatikano radijui. Kitaip tariant, jų nuopelnas yra tas, kad prelatas neteko Vatikano radijo lietuviškos sekcijos vadovo pareigų.

Tai sužinojęs parašiau Popiežiui laišką. Surašiau prelato Vytauto nuopelnus Lietuvai. O jie labai dideli! Jam vadovaujant Vatikano radijas pralaužė geležinę bolševikų uždangą. Lietuvą ir pasaulį pasiekė informacija apie jų nusikaltimus okupuotoje Lietuvoje. Prelatas buvo ištikimas Lietuvos partizanų prašymui – informuoti pasaulį apie Lietuvos kančias. 1948 metų kovą Vakarus pasiekė Lietuvos partizanų laiškas popiežiui Pijui XII, kurį

per sieną pernešė partizanai Juozas Lukša–Skirmantas ir Kazimieras Pyplys–Audronis. Laišką Šventajam Tėvui įteikė kan. Feliksas Kapočius. Lietuvos partizanai kovojančios tautos vardu rašė:

Mons. dr. Vytautas Kazlauskas Vatikano radijuje ruošiasi laidai

„Mes prašome lietuvišką radijo valandėlę padažninti ir pagyvinti. Tegul ji duoda žinių apie mūsų kančias. Argi mes, aukodamiesi už savo šventą tikėjimą, nesame to verti? Juk mūsų 100 000 žmonių nukankinti arba Sibiro katorgoje laukia mirties daugiausia tik todėl, kad neišniekino savo Tėvų Žemės tikėjimo ir neišdavinėjo savo tautiečių“.

Kun. V. Kazlauskui šis prašymas buvo šventu įpareigojimu, ir jis vykdė jį visomis jėgomis. Tai buvo pokario ir okupuotos Lietuvos knygnešys!

Savo laišką Popiežiui perdaviau per lenkus. Po aštuonių dienų jis paragino prelatą Vytautą grįžti į senas pareigas. Bet jis nebegrįžo...

Paskutinis mano susitikimas su Didžiuoju Popiežiumi įvyko 2005 metų sausio 5 dieną. Jis mirė tų pačių metų balandžio 2 dieną.

Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas

„LKB Kronika“ tapo pagrindine Vakarų radijo stočių medžiaga apie Lietuvą. Tarybų valdžia, pajutusi pavojų, nusprendė kovoti prieš mus nebe areštais, o „sprogdindama“ iš vidaus: KGB dar atkakliau verbavo kunigus,

darė spaudimą vyskupams, skleidė šmeižtus ir gandus, mėgino suskaldyti Bažnyčią. Iš dalies jai tai pavyko.

Valdžia taip supriešino kunigus ir Bažnyčios vadovus, kad jie vengė vieni su kitais susitikti. Kai bedieviai susikviesdavo kunigus, o kartais ir vyskupus, kalbėdavo tik Religijų reikalų tarybos įgaliotinis. Vyskupams neleisdavo kalbėti. Išvažiuodami jie tik padėkodavo kagiebistams įgaliotiniams už turiningą paskaitą.

1978 metų vasarą Kybartuose kun. Sigitą aplankė Rusijos disidentai – pravoslavų kunigas Glebas Jakuninas su dviem bendražygiais – Aleksandru Ogorodnikovu ir Levu Regelsonu. Po šio susitikimo gimė idėja, kurią viską apsvarstę ir įgyvendinome.

Susibūrėme penki kunigai. Jei vyskupai neturi teisės kalbėti, tai daryti reikia mums. Turime kalbėti, ir mūsų balsas turi būti išgirstas. Mes, kunigai – Jonas Kauneckas (Telšiai), Vincentas Vėlavičius (Tauragės raj., Skaudvilė), Sigitas Tamkevičius (Vilkaviškio raj., Kybartai), Juozas Zdebskis (Lazdijų raj., Šlavantai) ir aš (Raseinių raj., Viduklė) – įkūrėme savarankišką Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą.

Tarp mūsų nebuvo dalykinių nesutarimų. Nors buvome penkiese, bet visi vienos minties. Charakteriu skyrėmės: vienas – flegmatikas, kitas – cholerikas, bet visi gerai sutarėme.

Pirmasis mūsų žingsnis – laiškas Popiežiui Jonui Pauliui II, kurį pasirašėme visi penki.

ŠVENTASIS TĖVE!

Ilgą laiką, net ir tada, kai mūsų tikinčiųjų vargai garsiai šaukėsi pagalbos, kai buvome persekiojami ir kovojome, mes buvome laikomi „tylos Bažnyčia“. Labai nudžiugome išgirdę iš Jūsų šventenybės lūpų, kad nuo dabar „tylos Bažnyčios“ nėra, nes ji kalbės Popiežiaus lūpomis.

Bažnyčioje garsiausiai yra girdimas apaštalų įpėdinių – vyskupų – balsas, tačiau kovojančio ateizmo sąlygomis šis balsas kartais būna visiškai prislopintas. Suvokdami savo atsakomybę prieš Dievą ir Bažnyčią, taip

pat žinodami, kad objektyvi informacija apie Katalikų Bažnyčios padėtį Lietuvoje ne visada pasiekdavo Apaštalų Sostą, mes, Lietuvos kunigai, ryžomės kalbėti ir ginti švenčiausias Bažnyčios ir tikinčiųjų teises, nes mūsų tyla ir laukimas sudaro palankiausias sąlygas griauti Bažnyčią iš vidaus ir išorės. Šiuo tikslu mes ir susibūrėme į Tikinčiųjų Teisių Gynimo Katalikų Komitetą.

Išreikšdami savo sūnišką meilę ir besąlyginę ištikimybę Apaštalų Sostui, mes prašome Jus, šventasis Tėve, palaiminti mūsų pasiryžimą ir darbą.

1978 m. lapkričio 13 d.
Tikinčiųjų Teisių Gynimo Katalikų Komiteto nariai (parašai)

Kun. Sigitas, kun. Juozas ir aš nuvykome į Maskvą, ir 1978 metų lapkričio 22 dieną spaudos konferencijoje užsienio žurnalistams pranešėme, kad lapkričio 13 dieną Lietuvoje įkurtas Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas. Spaudos konferencija vyko rusų disidento Krikščioniškojo komiteto sekretoriaus Viktoro Kapitančiuko bute dalyvaujant užsienio žurnalistams.

Nusivežėme pirmuosius dokumentus ir įteikėme parengtą Kreipimąsi, kur buvo nurodyti Komiteto tikslai. Vienas jų – bendradarbiavimas su rusų disidentais:

„*TTG Katalikų Komitetas solidarizuojasi su Tarybų Sąjungos ir viso pasaulio žmogaus teisių gynėjais ir yra pasiryžęs su visais bendradarbiauti žmogaus teisių gynimo srityje. Ypatingai artimai norima bendradarbiauti su TSRS Tikinčiųjų teisių gynimo krikščioniškuoju komitetu, šį bendradarbiavimą mes laikysime savo kukliu indėliu ne tik žmogaus ir tikinčiųjų teises ginant, bet ir ekumeninį judėjimą remiant.*“

Vieną dokumentą – Nr. 1, – kadangi greit negalėjau parengti kita kalba, – įkalbėjau rusiškai, ir jis buvo nusiųstas Popiežiui. Įkalbėjome ir kitus dokumentus anglų korespondentui į magnetofoną.

Tikinčiųjų teisių gynimo
K A T A L I K Ų K O M I T E T A S
1978 m.lapkričio 13 d.
Nr.1.

8.11.79

Š V E N T A S I S T Ė V E !

Ilgą laiką,net ir tada,kai mūsų tikinčiųjų vargai garsiai šaukėsi pagalbos,kai buvome persekiojami ir kovojome,mes buvome laikomi "tylos Bažnyčia".Labai nudžiugome išgirdę iš Jūsų Šventenybės lūpų,kad nuo dabar "tylos Bažnyčios" nebėra,nes ji kalbės Popiežiaus lūpomis.

Bažnyčioje garsiausiai yra girdimas apaštalų įpėdinių - vyskupų balsas,tačiau kovojančio ateizmo sąlygose šis balsas kartais būna visiškai prislopintas.Suvokdami savo atsakomybę prieš Dievą ir Bažnyčią,taip pat žinodami,kad objektyvi informacija apie Katalikų Bažnyčios padėtį Lietuvoje nevisada pasiekdavo Apaštalų Sostą,mes,Lietuvos kunigai,ryžomės kalbėti ir ginti švenčiausias Bažnyčios ir tikinčiųjų teises,nes mūsų tyla ir laukimas sudaro palankiausias sąlygas griauti Bažnyčią iš vidaus ir išorės.Šiuo tikslu mes ir sudarėme TIKINČIŲJŲ TEISIŲ GYNIMO KATALIKŲ KOMITETĄ.

Išreikšdami savo sūnišką meilę ir besąlyginę ištikimybę Apaštalų Sostui,mes prašome Jus,Šventasis Tėve,palaiminti mūsų pasiryžimą ir darbą.

1978 m.lapkričio 13 d. Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto nariai:

Kun.J.Kauneckas,
Kun.A.Svarinskas,
Kun.S.Tamkevičius,
Kun.V.Vėlavičius,
Kun.J.Zdebskis

Lietuvos tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto laiškas popiežiui Jonui Pauliui II.

Iš 1979 m.vasario 8 d. laikraščio "Darbininkas "

Lietuvos TSR VSK tardymo skyriaus
poskyrio viršininkas
papulkininkis
J. Markevičius

TTG Katalikų komiteto dokumentas Nr.1. Laiškas Šv. Tėvui Jonui Pauliui II (Bylos T. 5, 44 lapas)

Mes norėjome nors trumpai paskelbti, kad Lietuvoje yra blogai. Mat jei kas iš Lietuvos bedievių išvažiuodavo į užsienį, vis girdavo tarybų valdžią (matyt, tokie buvo kažkieno duoti nurodymai). O mes norėjome pasakyti teisybę.

Per tą spaudos konferenciją BBC korepondentas manęs paklausė:

– Ar daug Lietuvoje disidentų?

– Lietuvoje tokių nėra, – sakau, – nes tą žodį išvertus iš anglų kalbos, jis reiškia „laisvamanis“. Lietuvoje yra tik laisvės kovotojai ir kolaborantai.

Po to pasakiau, kad prieš karą Lietuva Angliją maitino bekonais. Jei ne lietuviški bekonai, anglams būtų buvę daugiau pasninkų.

– Dabar, – sakau, – jūs mus gelbėkite. O kai būsime laisvi, jūs vėl bekonienos iš mūsų gausite.

Spaudos konferencijos nuotaika buvo labai gera!

15-tą valandą konferenciją baigėme, ir jau 17-tą valandą visos pasaulio radijo stotys perdavė mūsų pranešimus!

Tai buvo labai svarbūs žingsniai ateičiai. Mes juos numatėme gerai, nepadarėme politinių klaidų. Neturėjome patirties, tačiau prašėme Dievo, kad mums padėtų. Jeigu mums ką pavyko padaryti, tai tik todėl, kad Dievas padėjo. Iš pradžių mūsų pareiškimus net ir užsienis atsargiai vertino, bet greitai patikėjo. Paskui mūsų dokumentai paveikė į gera.

Faktiškai Komiteto neturėjo būti, nes jis nekanoniškas: juk Bažnyčiai turi vadovauti vyskupai, jie turi kalbėti Bažnyčios vardu. Bet tada vyskupai buvo KGB vienas nuo kito izoliuoti, kiti ištremti. Taigi reikėjo sudaryti kažkokį organą, kuris atsikirstų ir suvienytų Bažnyčią. Nemanėme, kad Komitetas gyvuos penkerius ar daugiau metų – manėm, kad greičiau likviduos.

Kol parvažiavome į Lietuvą, visi iš užsienio radijo laidų jau žinojo apie Komiteto įkūrimą. Kilo nemažas susidomėjimas. Tikėjomės, kad būsime suimti, bet kažkodėl to nebuvo.

Suprantama, kad KGB Lietuvoje sukėlė visus kunigus ir agentus. Grįžus į Viduklę pas mane atvyko vyskupas Liudvikas Povilonis teirautis, kaip viskas vyko. Kai kas irgi klausdavo, kur buvo spaudos konferencija. Juokaudamas sakiau:

Europos LIET

Nr. 41 (1481) Londonas, 1979 m. sp

TTG KATALIKŲ KOMITETAS

LIETUVIŲ KATALIKŲ KOMITETAS TIKINČIŲJŲ TEISĖMS GINTI

Rev. Jonas KAUNECKAS

Rev. Alfonsas SVARINSKAS

Rev. Sigitas TAMKEVICIUS

Rev. Vincas VĖLAVICIUS

Rev. Juozas ZDEBSKIS

Straipsnis iš 1979 m. spalio 23 d. laikraščio "Europos lietuvis"

Lietuvos TSR VSK tardymo skyriaus
poskyrio viršininkas
papulkininkis
J. Markevičius

Pranešimas užsienio spaudoje apie įkurtą TTGK komitetą, įdėtas mano byloje (Bylos T. 6, 46 lapas)

– Viešbutyje „Rosija“.

– O kaip jus ten įleido?

– Kai pamatė kunigiškus ženklus, suprato, kad užsieniečiai, tai ir įleido.

Mūsų Komitetas rašė tarybiniams organams, Popiežiui, Madrido konferencijai, UNESCO, JAV prezidentui Dž. Karteriui, A. Sacharovui. Ir tie dokumentai darė įtaką. Per Komiteto gyvavimo laiką mes paskelbėme 52 dokumentus (jie yra išleisti atskiru leidiniu). Juos tardytojas E. Bičkauskas įtraukė į mano trečiojo arešto ir kun. Sigito baudžiamąsias bylas kaip kaltinimo medžiagą.

Komiteto veiklos tikslas buvo ginti Bažnyčią nuo tarybinės valdžios persekiojimų. Mes ne save gynėm – kitus. Visus, kurie kreipdavosi – ir katalikus, ir protestantus, ir vaikus, ir tuos laisvės kovotojus, kuriuos į psichiatrines ligonines buvo prievarta uždarę. Žinojom, kad „žaidimas“ su paraku. Bet juk mes sąžiningai dirbom.

Mano 25 metų kunigystės jubiliejus. TTGK komiteto nariai.
Viduklė, 1979 metai

Apsvarstyti parengtus dokumentus paprastai rinkomės pas kun. Vincentą Vėlavičių Skaudvilėje, nes jo parapija nuošali. Į Komiteto susirinkimus dažnai kviesdavome ir kan. Bronių Antanaitį.

Čia reikia pasakyti vieną svarbų dalyką. Mano lagerių bičiulio kan. Petro Raudos paskutinėmis jo gyvenimo dienomis paklausė, ką jis norėtų pasakyti kunigams.

– Kad jie visi būtų tokie pareigingi, kaip kan. Bronius Antanaitis.

Lageryje mes pradžioj net manėme, kad kan. Petras Rauda galbūt yra slaptas vyskupas. Jo asmenybė visus žavėjo ir traukė.

Jis buvo nuteistas ir dėl savo dienoraščio užrašų, kuriuos surado KGB. Juose daug įdomių istorinių faktų. Pavyzdžiui, kanauninkas prisimena, kaip buvo teisiamas prelatas Mykolas Karosas: *„Jis taip pat buvo nuteistas 25 metams. Teismo pirmininkas paklausė: „Gal yra kokių klausimų?“ Nuteistasis flegmatiškai paklausė: „Ar negalima būtų pakelti iki 27 metų?“ Teisėjas buvo suintriguotas. „Kodėl?“ – klausia. Nuteistasis ramiai paaiškina: „Tada man būtų lygiai 100 metų, ir švęsčiau dvi šventes – išėjimą į laisvę ir 100 metų jubiliejų.“*

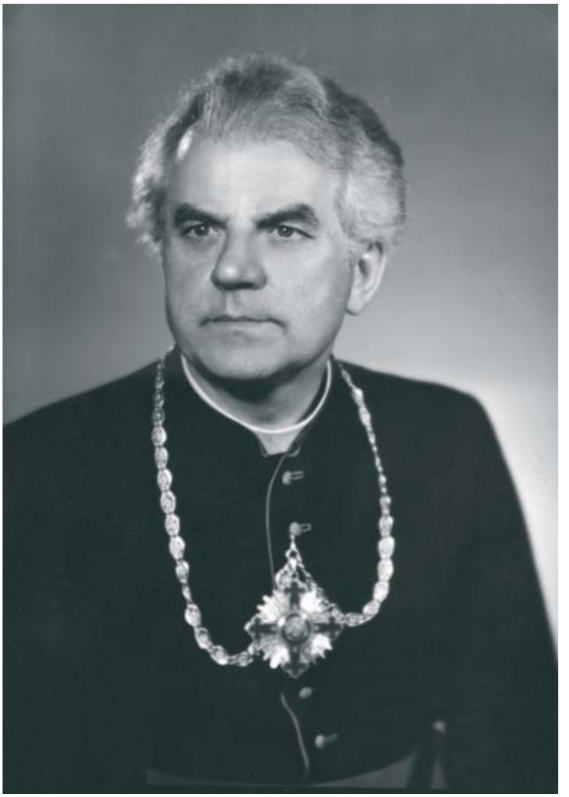

Apaštalinis administratorius kan. B. Antanaitis

Kan. Petro Raudos 50 metų kunigystės jubiliejus.
Iš kairės kun. Vytautas Masys, kan. P. Rauda ir aš. Svedasai, 1967 metai

Dauguma Lietuvos kunigų Komiteto veiksmams pritarė. Rašė nuoširdžius laiškus, dėkojo. Dusetų parapijos klebonas Vincentas Arlauskas mus pasveikino! Kai kas pradžioje manė, kad čia turbūt KGB provokacija (tokią versiją greičiausiai skleidė patys kagiebistai). Bet vėliau visi pamatė, kad tai vienintelis viešas tiesos balsas Lietuvoje, todėl abejonių nebekilo. Pajutę kunigų ir tikinčiųjų paramą, mus palaikė ir vyskupai. Bažnyčios vadovybė su mumis skaitėsi, nes mes labai rizikavome. Komiteto žodis tapo svarus ir Romoje, todėl galėjome koreguoti Lietuvos Bažnyčios vadovybės politiką – sugebėjome sustabdyti kai kurių kandidatų į vyskupus paskyrimus.

Komiteto dokumentą Nr. 5 „Dėl religinių susivienijimų nuostatų“ pasirašė 522 Lietuvos kunigai ir du vyskupai – Julijonas Steponavičius ir Vincentas Sladkevičius. Tai išgarsino „LKB Kronika“. Kurdami tą dokumentą mes su kun. Sigitu iš Viduklės važiavome pas vyskupą J. Steponavičių, į Žagarę.

Tikinčiųjų teisių gynimo
K A T A L I K Ų K O M I T E T A S
1978 m.lapkričio 13 d.
Nr.2.

TSRS RELIGIJŲ REIKALŲ TARYBAI

P a r e i š k i m a s

Jau beveik dvidešimt metų du Lietuvos vyskupai - J.E.Vincentas Sladkevičius ir J.E.Julijonas Steponavičius nežinia kieno patvarkymu,už ką ir kuriam laikui be teismo sprendimo yra nušalinti nuo savo pareigų ir ištremti į Lietuvos pakraščius.

Šitokia tarybinių pareigūnų savivalė padarė didelį nuostolį Bažnyčiai,Lietuvos tikintiesiems ir žemina tarybinį teisėtumą.

Prašome leisti aukščiau paminėtiems vyskupams eiti ganytojų pareigas savo vyskupijose.

TTG Katalikų Komiteto nariai:
kun.J.Kauneckas,
kun.A.Svarinskas,
kun.S.Tamkevičius,
kun.V.Velavičius,
kun.J.Zdebskis

TTGK komiteto dokumentas Nr. 2. Pareiškimas dėl vyskupų tremtinių (Bylos T. 5, 73 lapas)

Aš vairavau, o kun. Sigitas blonknote rašė. Baigėme šį dokumentą pakeliui. Kai nuvažiavome pas vyskupą, jam mažai ką reikėjo pridėti. Tada dokumentą padauginome ir surinkome parašus.

Mes stengėmės pridengti mums pritariančius kunigus. Berods 1979 metais Kalvarijų klebonas kun. Juozas Mieldažys pasikvietė Komitetą ir pasiūlė visą atlaidų savaitę sakyti pamokslus. Gelbėdamas kleboną iš sakyklos paskelbiau:

– Mes – Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas – vadovausime atlaidams, o kleboną nušaliname nuo valdžios ir jam leidžiame tiktai rinkti aukas.

KGB agentai tuo patikėjo.

1979 metų rugpjūčio 29 dieną kun. Sigitas buvo iškviestas į LTSR Prokuratūrą pas patį respublikos prokurorą A. Kairelį. Jį oficialiai įspėjo, kad jeigu nebus nutraukta Komiteto, kuris leidžia savo organą „LKB Kroniką“, antitarybinė veikla, jis bus patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 68 straipsnio 1 dalį.

Kitą dieną respublikos prokuroro pirmasis pavaduotojas Arsenij Novikov išsikvietė ir mane:

– Mes turime jūsų Komiteto rašinius, siųstus į užsienį. Pasirašykite įspėjimą, kad jei nesiliausite, mes būsime priversti jus represuoti.

Sakė, kad daugiau tokių dalykų nepakęs.

Abu su kun. Sigitu, žinoma, atsisakėme pasirašyti įspėjimą, o vėliau pasiuntėme LTSR prokuratūrai atsakymus į mums pareikštus kaltinimus.

Kai išėjome iš kabineto, su prokuratūros sekretore atsisveikinau:

– Su Dievu. – Ji man taip pat atsakė.

Tada manęs dar neareštavo, bet jau kvietinėjo apklausoms. Buvo matyti, kad kova tęsis.

Komunistų partijos CK laikraštis „Tiesa“ paskelbė mums pateiktą įspėjimą „dėl skleidimo žinomai melagingų prasimanymų, šmeižiančių tarybinę valstybę ir visuomeninę santvarką“ pagal ELTOS išplatintą informaciją 1979 metų rugsėjo 5 dieną.

235

Perskaitęs duok kitam!
Eina nuo 1972 metų

Numeris skiriamas Klaipėdos tikintiesiems, atkakliai kovojantiems už savo bažnyčios atgavimą.

L K B K R O N I K A Nr.41

Šiame numeryje:

Ką žada 1980-ji?
Tremtiniai sveikina šv.Tėvą.
Kova už Klaipėdos bažnyčią.
Už žmogaus teisių deklaraciją.
Kratos.
Mūsų kaliniai.
Lietuviai gina savo kalbą.
Ordinarai remia blaivybės sąjūdį.
Kunigų ir tikinčiųjų protestai.
Apie "prasimanymus" užsienio spaudoje.
Anilionis - Bažnyčios korikas.
Tikinčiųjų studentų diskriminacija.
Žinios iš vyskupijų.
Sovietinėje mokykloje.
Katalikai sovietinėse respublikose.
Nauji pogrindžio leidiniai.

1980 m. sausio 1 d.

L i e t u v a . . . . . 1980 m.

PAVYZDYS

Kratos metu paimtas „LKB Kronikos“ Nr. 41 (Bylos T. 5, 235 lapas)

Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas savo darbą tęsė: rinkdavomės, tardavomės, leisdavome atsišaukimus. Visą medžiagą teikėme „LKB Kronikai“. Kartą buvome suvažiavę į Skaudvilę, ir 60 Lietuvos kunigų pasirašėme kreipimąsi. Tarybinė valdžia to nesitikėjo.

Kai mane areštavo, o mano teisme suėmė kun. Sigitą, kiti kunigai prašė:

– Paleiskite juos, ir mes paleisime tą Komitetą.

Tačiau mūsų nepaleido, ir Komitetas gyvavo iki pat Nepriklausomybės paskelbimo. Jau nepriklausomos Lietuvos laikais susirinkę į Šiluvą nusprendėme, kad Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą paleidžiame ir atiduodame istorijos teismui. Ką galėjome – padarėme. Nors veikėme ne pagal savo jurisdikciją, tačiau kai nebuvo kam, mes kalbėjome Bažnyčios vardu. Tai daryti vertė būtinybė. Manau, atlikome Bažnyčiai ir tikintiesiems gerą darbą. Nesiekėme, kad mus kas nors įvertintų. Atlikome savo pareigą.

Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto steigėjai ir nariai. Iš kairės kunigai J. Kauneckas, J. Zdebskis, A. Svarinskas, S. Tamkevičius ir V. Vėlavičius. Šiluva, 1979 metai (Iš LGGRTC Genocido aukų muziejaus rinkinių, BAS-11)

Buvau tikras, kad atgavę laisvę imsimės kūrybinio darbo, ne konfrontacijos. Štai šito esu pasiilgęs. Deja, dabar tenka konfrontuoti. Šiandien turime brangia kaina iškovotą laisvę. Skaudžiausia, ką tik galima įsivaizduoti, būtų nesugebėjimas ją išsaugoti.

Kun. Alfonso Svarinsko, Viduklės R. K. parapijos klebono

Lietuvos TSR Prokurorui

Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos Apaštališkajam Administratoriui Vyskupui Liudvikui Poviloniui

Tikinčiųjų teisėms ginti Katalikų komitetui

P a r e i š k i m a s

Šių metų rugsėjo 2 d. (sekmadienį) apie 10 val. Raseinių rajono prokuratūra įteikė šaukimą atvykti rugsėjo 3 d. į Lietuvos TSR prokuratūrą Vilniuje, Gogolio g. 4, kab. 55. Sekančią dieną 16 val. jau buvau nurodytu adresu. Saugumo organų priežiūros prokuroras Bakučionis, kuris dar 1961 metais mane teisė už akių Vilniuje (tuo kartu buvau Mordovijos lageryje), padarė „ypatingai pavojingu recidyvistu", apvilko dryžuotais konclagerio rūbais su visomis baisaus režimo pasekmėmis. Jis mane nuvedė pas Lietuvos TSR prokuroro pirmąjį pavaduotoją A. Novikovą. Pastarasis mane apkaltino dviem punktais:

1) visuose mano pamoksluose raudona gija praeina antitarybiškumas. Ir paaiškino, kad kuomet sakau žodį „bedievis", suprantu tarybinę valdžią,

2) kad drauge su kitais sukūriau ir dalyvauju nelegaliame, taip vadinamame, Tikinčiųjų teisėms ginti Katalikų Komitete, kurio paruošti dokumentai patenka į užsienio spaudą ir radiją ir atneša didelę žalą TSRS prestižui.

Pagal Lietuvos TSR BK 68 str., gali būti iškelta baudžiamoji byla. Kaltinimas buvo suformuluotas „oficialiame" tarybiniame įspėjime.

Nepagrįsto kaltinimo nepasirašiau.

Gerai apmąstęs kaltinimus, turiu garbės pasakyti (manau, kad tai bus naudinga reikalui ir istorijai) štai ką:

1) Lietuvos tikinčiųjų ir mano, kaip katalikų kunigo, nelaimė, kad visi tarybiniai pareigūnai, su kuriais tenka vienu ar kitu reikalu susidurti, pirmiausia yra ateistų, o tik paskui tarybinės valdžios atstovai. Kunigas negali laimėti prieš pareigūnų ar bedievių savivalę. Lengviausia susidoroti su tikinčiuoju, o ypač su kunigu, prisegant jam antitarybininko etiketę, šiuo atveju aukomis tapo Kybartų klebonas kun. Sigitas Tamkevičius ir aš. Vos praėjus parai apie mūsų kvietimą buvo painformuota ir visuomenė: „Tiesoje“ – rugsėjo 5 d., „Valstiečių laikrašty“ – rugsėjo 6 d., Raseinių rajono „Naujame Ryte“ – rugsėjo 8 d. Bet šie skelbimai turėjo atvirkštinį efektą Lietuvoje ir užsienyje.

2) Tarybinė spauda ir propagandistai dažnai akcentuoja Lenino 1918.01.23 dekretą, kuriuo Valstybė atskirta nuo Bažnyčios, o taip pat cituoja LTSR Konstitucijos 52 str. apie sąžinės laisvę. Deja, praktikoje yra visai kitaip:

a) Bažnyčiai nepripažįstama juridinio asmens teisių. Atimtos pačių tikinčiųjų per 600 metų pastatytos bažnyčios. Jos apdėtos dideliais mokesčiais.

b) Neleidžiama katalikams jokio spausdinto žodžio ar programos per radiją. Per visą tarybinį laikotarpį neišleista nė vieno katekizmo. Maldaknygių tiražai buvo labai riboti, visai nepakankami ir tik propagandiniais tikslais. Apeigynas sąmoningai išleistas laikraštiniame popieriuje ir jau suplyšo.

c) Vienintelė kunigų seminarija Kaune (prieš karą jų buvo 4) limituota, pav., šiemet išėjo 6 nauji kunigai, mirė jau 14. Kandidatus ir dėstytojus parenka bedieviai per Religinių reikalų tarybos įgaliotinį. Be įgaliotinio žinios vyskupas negali nuvykti į parapiją atlaikyti šv. Mišių. O ką jau kalbėti apie sutvirtinimo sakramento teikimą. Bedieviai vyskupui nurodo, kur jis gali būti teikiamas ir kiek kartų per metus. Ir taip tikintiesiems su vaikais tenka važiuoti net šimtus kilometrų, pav., iš Žagarės į Kauną.

Tikinčiųjų ir katalikų padėtis Lietuvoje kasdien sunkėja. O norėtųsi bent tiek religinės laisvės, kiek jos „eksportuojama“ į užsienį.

d) Religinių reikalų tarybos įgaliotiniai per eilę metų visiškai paralyžiavo vyskupų ir valdytojų veiklą. Faktiškai jie administruoja Bažnyčią, nors retkarčiais propagandos tikslais skelbiama, kad tarybinė valdžia visiškai nesikiša į Bažnyčios vidaus reikalus, į jos dogmatinę ir kanonų sritį. Jau metai kaip vyskupas negali paskirti Viduklei vikaro. Dėl bedievių savivalės kenčia didelė

parapija. Bet tai tik eiliniai ateistinės ideologinės „kovos“ metodai. Rajonų vadovai, užsikrėtę nuotaikomis „iš aukščiau“, nurodo klebonams, ką reikia kviesti laikyti per atlaidus šv. Mišias, sakyti pamokslus (Šiluvoje ir kt.).

e) Per radiją ir spaudą (ypač rajoninę) varoma grubi, primityvi ir melaginga propaganda prieš tikėjimą ir Bažnyčią. Tikintieji padaryti antraeiliais valstybės piliečiais. Todėl jų negina teismai, o redakcijų durys jų laiškams uždarytos.

f) Du vyskupai – Julijonas Steponavičius ir Vincentas Sladkevičius – jau 20 metų ištremti be teismo, nežinia kieno įsakymu ir kuriam laikui. Ar ne metas LTSR prokuratūrai susidomėti šiuo skaudžiu reikalu, kuris tarybinei valdžiai garbės tikrai nedaro, užbaigti šių vyskupų kankinių Golgotos kelią ir painformuoti visuomenę apie atitaisytą nusikaltimą.

g) Katalikai moksleiviai prievarta rašomi į bedieviškas organizacijas, mažinamas elgesio pažymys už bažnyčios lankymą, šiuo atveju ir Viduklė ne išimtis.

h) Jau bandoma vidurinių mokyklų salėse šaukti tikinčiųjų susirinkimus ir kurti bedieviškus bažnyčių komitetus (Kirdeikiuose, Daugailiuose, Utenos rajone).

i) Stengiamasi likviduoti Bažnyčią „Religinių susivienijimų nuostatais“, kurie ateistų parašyti, užtvirtinti ir tarnauja jų tikslams.

Bedieviai naikina bažnyčias degindami (Batakiai, Gaurė, Šiauliai, Leipalingis, Sangrūda) arba pavagiama bei išniekinama visa, kas tikintiesiems brangiau net už gyvybę – Švenčiausiąjį Sakramentą (Upyna, Dotnuva, Žemaičių Kalvarija, Seda ir kt.). Galop paskutinis Alsėdžių bažnyčios nusiaubimas naktį iš 22 į 23 d. parodė tikrąjį bedievių veidą. Tikintieji tokius bedievių veiksmus kvalifikuoja jau ne kaip chuliganizmą, bet vadina tiesiog satanizmu.

Vasarą buvo teisiami keli jaunuoliai Druskininkuose už 4 bažnyčių apiplėšimą. Deja, prokuratūra ir spauda visuomenės nepainformavo. Tuo tarpu apie tariamą dviejų kunigų „nusikaltimą“ parašė net keli laikraščiai.

Tarybinė valdžia tylėjimu ir abejingumu skatina nusikalsti.

Taigi ar Lietuvos tikintieji gali mylėti bedievius ir gerbti tarybinę valdžią? Ateityje lietuvių kalbos žodyne žodis „bedievis“ bus keiksmažodis. Ar tai iš netikinčiųjų kaltės?

Man, kaip kunigui, dažnokai tenka susidurti su valdžios pareigūnais. Jie būna tokie, kokie yra rajono vadovai. Raseinių rajonas tikintiesiems – vienas iš blogiausių Lietuvoje. Pabandysiu savo tvirtinimą paremti vienu kitu faktu iš dabarties.

Dar prieš atvažiuojant į Viduklę (1976.VIII.17), tuometinis Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Z. Butkus jau koneveikė mane prieš rajono kunigus.

Rajono komiteto sekretoriui Z. Grimailai Viduklės klebonas tapo idee fixe. Ir dažnai įvairiuose susirinkimuose pirmasis sekretorius jam skiria daugiau dėmesio, negu ūkiniams reikalams.

Vykdomojo komiteto pirmininkas A. Skeiveris 1978 m. organizavo Viduklės bažnyčios puolimą, kuomet klebonas egzaminavo vaikus Pirmajai šv. Komunijai. Todėl nenuostabu, kad ir apylinkės pirmininkas A. Zigmantas gali kleboną skųsti ir būti tame pačiame teisme liudininku (1977 m.).

Ne kartą ūkio vadovai grasino tėvus išmesti iš darbo, reikalaudami, kad jie patys nuvarytų vaikus nuo altoriaus ir iš procesijos.

Į mano raštiškus pareiškimus rajono vadovai niekada neduoda raštiško atsakymo, kaip to reikalauja tarybiniai įstatymai. Dar 1977 m. spalio mėn. pavaduotojas Z. Butkus man pareiškė: „Religinėms bendruomenėms mes niekada neduodame raštiško atsakymo (!) ir jums niekad neduosime leidimo eiti į kapines". Bedieviai gali eiti pagerbti mirusiųjų ar per Vėlines, ar per Pergalės šventę, bet tikintiesiems draudžiama. Tikintieji gali pagerbti savo mirusiuosius tik vadovaujant bedieviams. Už grynai religinę Vėlinių procesiją 1976 ir 1978 m.m. buvau nubaustas pinigine bauda 50 rublių. Panašiai buvo nubaustas Kybartų parapijos klebonas kun. Sigitas Tamkevičius ir Palomenės klebonas kun. Jonas Zubrus.

1977. XI. 1 Viduklės paukštininkystės tarybinio ūkio direktorius E. Zaikauskas bandė sutrukdyti procesiją, išvarydamas į gatvę sunkvežimius ir mėšlavežius, kad sudarytų įspūdį, jog tikintieji sutrukdė judėjimą. Be to, pats paleido kapinėse garsiakalbius, kad žmonės negirdėtų kunigo pamokslo. Bet Raseinių prokuratūra tylėjo.

Pernai XI. 1 mokytojai Vaicekauskas ir Mockus bėgiojo ties klebonija ir

trukdė mergaitėms persirengti eisenai. Eisenos metu mokytojas Mockus (jis gi Viduklės vidurinės mokyklos partijos sekretorius) bėgiojo per žmonių eiles su foto aparatu ir fotografavo iš arti kunigą ir atskirus eisenos dalyvius. Pasipiktinusių tikinčiųjų jausmai galėjo pasireikšti nepageidaujamu būdu. Ir vėl viešosios tvarkos pareigūnai šito nepastebėjo, nes abu mokytojai veikė pagal nurodymą „iš viršaus".

Š. m. rugsėjo 4 d. Raseinių Vykdomojo komiteto pavaduotoja O. Stonienė iškvietė bažnyčios komiteto pirmininką I. Paulauską ir ragino bažnyčios aktyvui susitarti ir neklausyti klebono ir per Vėlines neiti į kapines.

Prieš Šiluvos atlaidus vienus vidukliškius kvietė apylinkė, kitus Melioracijos valdybos partorgas ir reikalavo, kad žmonės savo lengvomis mašinomis nevežtų žmonių, ypač vaikų, į Šiluvą.

Kaip kiekvienais metais, taip ir šiemet, vidukliškiai rugsėjo 12 dienos vakare važiavo į Šiluvą pasimelsti, atlikti išpažintį ir priimti šv. Komuniją. Tuo būdu norėjo pagerbti švč. Mergelę Mariją ir savo sielą pašventinti naujomis Dievo malonėmis. Ties Šiluvos bažnyčios durimis stovėjo visa eilė „civilių" ir trukdė žmonėms ir ypač vaikams praeiti į bažnyčią. Vieną moterį, nutvėrę už rankų, tempė iš šventoriaus. Tik pradėjus šaukti: „Gelbėkite, vagys užpuolė", paleido ir pasišalino. Žmonės atpažino šiuos bedievių „aktyvistus": iš rajono komiteto Kvietkienę ir mokytoją Mockų, Viduklės paukštininkytės tarybinio ūkio partorgą Mačiulaitį, komjaunimo sekretorę Bružienę ir kitus. Sakykite, ar jie nepažeidžia LTSR Konstitucijos 52 str., ar jie nepažeidžia tarptautinių TSRS įsipareigojimų? Šitie aktyvistai, o ne Tikinčiųjų teisėms ginti Katalikų Komitetas, duoda užsienio spaudai pakankamai medžiagos. Tik jie griauna Tarybų Sąjungos prestižą pasaulio akyse.

Šiluvos atlaidų metu įvairūs „civiliai" eidavo per pamaldžių moterų butus ir darydavo kratas.

1979. IX. 12 pačių atlaidų įkarščio metu Raseinių rajono vykdomojo komiteto pirmininkas A. Skeiveris iššaukė Šiluvos kleboną kun. Vaclovą Grauslį į Raseinius ir, dalyvaujant pavaduotojai O. Stonienei, prievarta išgavo klebono parašą, kad neleis Šiluvoje rugsėjo 15 d. atlaikyti šv. Mišių (Sumos) Tikinčiųjų teisėms ginti Katalikų Komiteto nariams–kunigams. Atėjo metas Lietuvos TSR prokuratūrai

sudrausti Raseinių bedievius ir įtikinti, kad Šiluvą tvarko vyskupas ir klebonas, o rajono vadovai tegul pasirūpina apleistomis Maironio ir Stanevičiaus tėviškėmis arba bent gyvenviečių gatvėmis. TTG Katalikų Komiteto nariai–kunigai šv. Mišias atlaikė, o Šiluvos klebonui buvo sugadinta nuotaika visiems atlaidams.

Taigi Šiluvos atvejis akivaizdžiai liudija apie Lietuvos katalikų turimą „pilną religinę laisvę".

Raseinių saugumo poskyrio viršininkas Gardauskas tuojau po atlaidų šaukė tardymui Šiluvos kleboną kun. Vaclovą Grauslį (IX. 18), išlaikė 3 val. Raseinių kleboną Vytautą Griganavičių (IX. 19), Raseinių vikarą kun. Antaną Urbonavičių (IX. 21) ir Liolių kleboną kun. Joną Račaitį (IX. 24). Tarp kitų dalykų, klausinėjo ir apie kun. Jono Kaunecko pamokslą Šiluvoje (IX. 15).

Nežiūrint bedievių ir ateistų šantažo, stokos priemonių nuvykti į atlaidus, religinis atgimimas Lietuvoje jau visų pastebimas faktas: vienus džiugina, o kitus – siutina. Bet su šiuo faktu tenka skaitytis.

Visa Lietuva pradeda ruoštis dviems dideliems jubiliejams: 500 metų nuo šv. Kazimiero mirties (1984) ir 600 metų nuo krikščionybės įvedimo (1987). Ir visų mūsų vienas tikslas: visa atnaujinti Kristuje! Atnaujinti Tautos dvasinį veidą, taip skaudžiai sužalotą bedievybės per keletą pokario dešimtmečių.

Kol bus Tarybų Sąjungoje tikinčiųjų diskriminacijos faktų (deja, jie nemažėja), tol bus reikalingas Tikinčiųjų teisėms ginti Katalikų Komitetas. Ir vieno, ir kelių Komiteto narių teisminis sudorojimas jo veiklos neparalyžiuos. Katalikų Komitetas ir toliau informuos tarybinę vyriausybę ir aukščiausiąją Bažnyčios vadovybę apie skaudžius tikinčiųjų teisių pažeidimus Lietuvoje ir kitose tarybinėse respublikose.

Esame giliai įsitikinę, kad Dievui laiminant, Popiežiui Jonui Pauliui II ir viešajai viso pasaulio geųjų žmonių opinijai paremiant, mes sulauksime pilnos religinės laisvės.

Dievas mūsų prieglauda ir stiprybė (Ps, 45,2).

Viduklė, 1979 m. spalio 1 d.

Kun. Alfonsas Svarinskas
Viduklės klebonas, TTG Katalikų Komiteto narys

Andriejus Sacharovas

1981 metų gegužės 21 dieną mes su bendraminčiais jubiliejaus proga pasveikinome laisvės kovotoją akademiką Andriejų Sacharovą. Prieš tai jį mačiau du kartus. Vieną kartą man teko jį tik matyti, o antrą pavyko ir pabendrauti.

Pirmąjį kartą jį mačiau, kai buvo teisiamas Sergejus Kovaliovas. Kovaliovas lankėsi Viduklėje kartu su Arimantu Raškiniu. Tada bendravome su rusų disidentais, kai kurie iš jų pas mane nakvojo. Tada daviau interviu korespondentui iš Kanados.

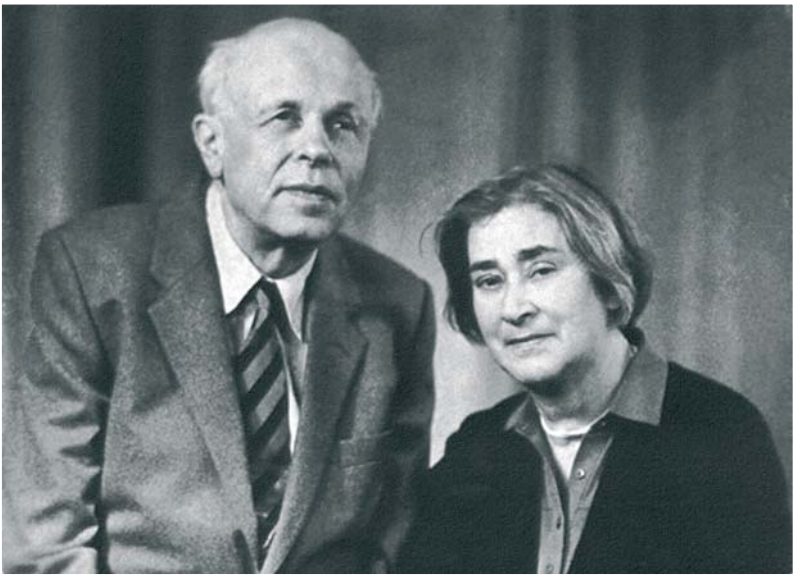

Akademikas Andriejus Sacharovas ir Jelena Sacharova-Bonner

Antrą kartą Andriejų Scharovą kartu su žmona Jelena Sacharova–Bonner sutikau Maskvoje. Mums niekas netrukdė, ir galėjome pasikalbėti. Sacharovas neseniai buvo gavęs Nobelio premiją. Jelena buvo parvežusi apdovanojimą.

Ji klausė, kaip mes jį vertiname. Sakau, kad džiaugiamės ir vertiname teigiamai. Tada ji papasakojo, kad kai kas tą apdovanojimą vertina kaip išdavystę.

– Į tokius vertinimus nereikia kreipti dėmesio, – sakau. – Mes, lietuviai, jus visiškai palaikome.

Parašėme sveikinimą Andriejui Sacharovui šešiasdešimtmečio proga. Perdavėme jį per rankas – kažkas nuvežė į Maskvą. Gimtadienio proga Sacharovui jau siuntėme sveikinimo telegramas. Tikriausiai jos atsidurdavo saugume. Jo adresu esu ne kartą rašęs.

Vyskupai tremtiniai

Aš dėkoju Dievui, kad tada buvo ištremti vyskupai Julijonas Steponavičius ir Vincentas Sladkevičius. Mes jau seniai ir jiems patiems sakėme, kad jų tremtis tam tikra prasme yra didelė Dievo dovana. Mat prieš tokias valdžios represijas buvo nusistatę daug kunigų ir tikinčiųjų. Kita vertus, nors tuo metu tie du vyskupai neturėjo galimybių daug padaryti, bet jie buvo mūsų moralinis autoritetas. Manau, be jų bažnytinis judėjimas Lietuvoje būtų buvęs visai kitoks – Spartako judėjimas be vadų. O dabar du vadai – tremtiniai. Ir pasakyti, kad jie „ekstremistai“, niekas nedrįso. Jie buvo rimti, pasišventę Ganytojai, aukos žmonės. Todėl ir bažnytinis judėjimas Lietuvoje buvo savitas. Bažnyčios vadovus reikėjo ginti – jie buvo mūsų vėliava.

Bolševikų valdžia buvo numačiusi vyskupą V. Sladkevičių išsiųsti į tarptautinę konferenciją užsienyje. Prieš tai iš Tarybų Sąjungos išleistas gyventi į JAV jūreivis Simas Kudirka užsienio spaudoje padarė ilgą pareiškimą apie Lietuvą.[41] Kalbėdamas su vyskupu Vincentu paklausiau:

41 Simas Kudirka bandė pabėgti į Vakarus – jis šoko iš tarybinio laivo į JAV pakrančių apsaugos laivą „Vigilant“ („Budrusis“). Sovietai jį apkaltino kriminaliniais nusikaltimais ir reikalavo grąžinti. Sutrikę amerikiečiai taip ir padarė. Tarybinis teismas Simą Kudirką nuteisė ir įkalino. Tada kilo laisvojo pasaulio visuomenės ir lietuvių išeivijos pasipiktinimas – Simo atidavimo dieną JAV žmogaus teisių gynėjai paskelbė „gėdos diena“. Dėl viešosios pasaulio opinijos spaudimo TSRS išleido Kudirką gyventi į JAV.

– Ekscelencija, ar galėsite padaryti pranešimą toje konferencijoje, panašiai kaip Kudirka?

Vyskupas pasakė, kad nedarys jokio pranešimo, ir kategoriškai atsisakė važiuoti. Vėliau paaiškėjo, kad tai buvo bolševikų klasta. Jie planavo delegacijai grįžtant į Lietuvą per Romą vyskupą V. Sladkevičių palikti Romoje. Tada būtų galima susidoroti su likusiu Lietuvoje vyskupu J. Steponavičiumi.

Vysk. Vincentas Sladkevičius Marijampolėje

Vėliau buvo planuojama vyskupą V. Sladkevičių atkelti į Kauną koadjutoriumi ir apgyvendinti kur nors Žaliakalnyje, toliau nuo kurijos ir katedros, suprantama, taikant namų areštą. O vyskupą J. Steponavičių – paskirti ordinaru į Kaišiadoris. Bolševikai buvo įsitikinę, kad vyskupas Julijonas Kaišiadoryse nebus paskirtas kardinolu.

Artimiausiu laiku vyskupas Liudvikas Povilonis turėjo važiuoti į Romą bandyti įgyvendinti šį planą. Tada abu tremtiniai vyskupai prašė jį nuvežti į Romą jų bendrą laišką. Kauno vyskupas pažadėjo, bet išvažiavo anksčiau nieko nepasakęs. Tremtiniai vyskupai pasijuto apgauti ir susitiko Kaune. Tame susitikime dalyvavau ir aš. Vyskupai parašė bendrą laišką ir jį išsiuntė beveik neturėdami vilties, kad jis pasieks adresatą. Bet laiškas pateko į Romos kuriją, perduotas per rankas. Ir bolševikų planas žlugo.

Bolševikai visą laiką stengėsi sužlugdyti vysk. J. Steponavičių, 28 metus nešusį tremtinio kryžių. Jis buvo griežtos linijos Bažnyčios atstovas ir nesileido į kompromisus.

Kai 1988 metais grįžau į Lietuvą, rugpjūčio 16 dieną, per Žolinę, važiavau į Pivašiūnus padėkoti švč. Mergelei Marijai už išgelbėjimą. Turėjau progos per pamaldas pasakyti pamokslą. Man tai buvo didelis malonumas.

Po pietų klebonijos svirnelyje liko tik dvasininkai su raudonomis juostomis. Jų buvo nedaug. Pasilikau ir aš. Tada vyskupas J. Steponavičius pasakė vyskupui V. Sladkevičiui:

– Ekscelencija, eik į Vilnių ir prašyk atiduoti Vilniaus katedrą ir vyskupų rūmus, o aš einu į pensiją.

Neužilgo tuometinis Lietuvos komunistų partijos sekretorius pasiūlė vyskupui V. Sladkevičiui tą patį. Vyskupas griežtai atsisakė sakydamas, kad tai Romos reikalas. Taip bolševikai vėl ketino sunaikinti vyskupą Julijoną.

Popiežiui aš sakiau:

– Tai, kad Vyskupų konferencijos pirmininku leidote tapti kardinolui Vincentui Sladkevičiui, yra stebuklas.

Popiežius atsakė:

– Tai ne stebuklas, bet Dievo Apvaizdos veikimas.

Tegu būna Dievo Apvaizdos veikimas, bet kad kaip tik jis tapo vadovu, buvo labai gerai. Jis pats 22 metus praleido tremty, turėjo užtektinai progų susitikti su tremtiniais ir kaliniais. Todėl jis geriau negu kiti jautė pulsą. Šita patirtis yra ir labai brangi.

Lietuvos Katalikų Bažnyčios atgimimas

Visada sakiau, kad Lietuvos atgimimo ženklai yra mūsų sąžinės kaliniai, pogrindžio spauda ir kovojantys ištremti vyskupai.

Okupantai siekė sunaikinti Katalikų Bažnyčią Lietuvoje, tačiau jų pastangos buvo bevaisės. Religinių kultų reikalų tarybos įgaliotinis J. Rugienis yra pasakęs:

– Mes užkišome visas skyles, kad tikėjimas Lietuvoje uždustų, tačiau jautėme kažkokio požeminio religinio gyvenimo sroves, kurių sukontroliuoti nepajėgėme.

Vėliau kitas religijų reikalų tarybos įgaliotinis P. Anilionis sakė esąs nusiteikęs per pusantrų metų „sutvarkyti“ tai, kame jo pirmtakas K. Tumėnas apsileido per 5 metus nesunaikinęs „LKB Kronikos“.[42] Ypatingos pastangos buvo dedamos sunaikinti pogrindinę spaudą ir jos platintojus.

Kai 1979 metais kun. Sigitą Tamkevičių ir mane iškvietė į Valstybinę prokuratūrą Vilniuje, prokuroras Jurgis Bakučionis mums pareiškė, kad Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto skelbiami dokumentai patenka į užsienį, į buržuazinę spaudą ir kitas visuomenės informavimo priemones ir kenkia tarybinei santvarkai.

– Jūs, prokurore, mane pradžiuginote! – sakau. – Aš truputį naivus buvau ir maniau, kad neverta rašalo gadinti, o dabar – labai džiaugiuosi!

Pokalbio protokolo nepasirašiau, kol to popieriuko pats nenusirašiau, nors prokuroras iš karto nenorėjo duoti.

Išeinant Bakučionis mus palydėjo. Sakau jam:

– 1961 metais jūs mane nuteisėte ir padarėte ypatingai pavojingu nusikaltėliu, įgrūdote į kalėjimą, vadinamą „akmeniniu maišu“, ir 5 metus marinote badu. Neturėjau progos jums už tai padėkoti. Tai darau dabar.

Tikriausiai jie suprato, kad mūsų nepavyko išgąsdinti. Tačiau tai buvo žaidimas su ugnimi. Betgi kažkas turėjo rizikuoti, kad kitiems būtų geriau.

Per pamokslus mes kalbėjome atvirai, nesislapstydami, nes buvome nusprendę – jei susideginti, tai viešai, kaip Romas Kalanta.

---

42 *LKB Kronika*, Nr. 36, 1978.

Tikintieji pradėjo tiesiog plaukti į šventas vietas – Šiluvą, Žemaičių Kalvariją, Aušros Vartus. Buvo organizuojamos eisenos į Kryžių Kalną nešant kryžius. Kartais į tokias religines apeigas susirinkdavo po 4 tūkstančius ir daugiau žmonių. Minios susiburdavo į įvairius bažnytinius jubiliejus. Visoje Lietuvoje rekolekcijose, per atlaidus būdavo pilnos bažnyčios.

1979 metų balandžio 6 dieną mirė Ceikinių klebonas jėzuitas kunigas Karolis Garuckas, Lietuvos Helsinkio grupės narys. Ypatingai drąsus ir pasiaukojantis kunigas. Jo laidotuvės buvo tarsi demonstracija, bundančios Lietuvos ženklas. Dalyvavo abu vyskupai tremtiniai – Vincentas Sladkevičius ir Julijonas Steponavičius, per šimtas kunigų, minia tikinčiųjų. Kunigai sakė drąsius pamokslus, stiprindami ne tik pasauliečius, bet ir vieni kitus. KGB akylai sekė laidotuves. Prie kapo ir aš pasakiau pamokslą.

Ligoninėje prie sunkiai sergančio kun. Karolio Garucko SJ. Iš dešinės: partizanas L. Laurinskas, kunigai J. Zdebskis, A. Svarinskas, V. Vėlavičius. 1979 metai (Iš LGGRTC Genocido aukų muziejaus rinkinių, RF 185)

1979 metų rugsėjo 18 dieną Baltarusijoje, Astrave, vyko Angelės Ramanauskaitės teismas už tai, kad ji Astravo rajone, Girių kaime, Lukšų namuose, mokė vaikus tikėjimo tiesų. Liepos 17 dieną Angelė atvažiavo iš Kauno į Girių kaimą, susipažino su vaikais, kalbėjosi su jais apie mokslą, lietuvių kalbą,

Po Angelės Ramanauskaitės teismo. Astravas, 1979-09-18

mokė juos žaidimų. Prokuroras kaltino A. Ramanauskaitę už tai, kad ji mokė vaikus poterių ir rodė religinius paveiksliukus. Gausus lietuvių būrys suvažiavo į Astravą parodyti solidarumą su teisiamąja. Apie tai liudija ir nuotrauka.

Savo paskutiniame žodyje teisme Angelė sakė:

– Aš manau, kad vaikams kalbėti apie Dievą nėra nusikaltimas, ir šito niekada nelaikysiu nusikaltimu.

Teismas ją nuteisė 50 rublių bauda. Daiktinius įrodymus – religinio turinio literatūrą ir paveiksliukus – nutarė atiduoti Baltarusijos TSR Teisingumo ministerijos Kriminalistiniam muziejui.

1980 metų liepos 8 dieną iš tremties Sibire – Bogučanuose – buvo paleista sesuo Nijolė Sadūnaitė ir lėktuvu parskraidinta ne į Vilnių, bet į Rygą, kad būtų išvengta jos sutikimo iškilmių Lietuvoje. Gavęs žinią, kada ji bus Rygoje, nuvažiavau jos parsivežti savo automobiliu. Deja, tik išlipusi iš lėktuvo milicininkų ji buvo įsodinta į lietuvių KGB mašiną ir parvežta į Vilnių.

Ses. Nijolė Sadūnaitė

Bedieviai nesėdėjo rankų sudėję. Pradėjo stabdyti eisenas į Šiluvą. 1981 metų rugpjūčio 9 dieną Kaune iš vieno Veterinarijos tarnybos darbuotojo sužinojome, kad Respublikinė Veterinarijos valdyba įsakė šalia Šiluvos esančio tarybinio ūkio darbuotojams surasti jame kiaulių ligą ir aplink Šiluvą paskelbti karantiną dėl kiaulių maro. Apie „ligą“, išplitusią ūkiuose aplink Šiluvą, po poros dienų pranešė Raseinių rajono laikraštis. Bet veterinarijos tarnybos negavo jokio pranešimo, kad Raseinių rajone serga kiaulės.

Eisena į Šiluvą, 1981 metai

Atlaidai Šiluvoje, 1981 metai

Taigi karantinas apsupo Šiluvą iš visų pusių. Bet vieną šalia Šiluvos esantį tarybinį ūkį pamiršo įtraukti į jo zoną. Taip ir pranešėm žmonėm, kad ne kiaulės susirgo maru, o Raseinių bedieviai. Ir savo pamoksluose paskelbėm, kad kažkodėl tris paras dieną naktį iki eisenos čekistų automobiliai ėmė saugoti kunigus A. Svarinską, S. Tamkevičių ir J. Kaunecką.

Į Šiluvą suvažiavo labai daug tikinčiųjų. Po šv. Mišių pamoksle jaunimui sakiau, kad mes siekiame, jog Roma paskelbtų arkivyskupą Jurgį Matulaitį MIC šventuoju, o vyskupą Julijoną Steponavičių – kardinolu. Ir pasiūliau visiems šiomis intencijomis eiti aplink bažnyčią keliais. Žmonės klaupėsi ir ėjo – 45 minutes. Šalia manęs 10 metukų mergytė ėjo kruvinomis kojomis, kiti – pratrintomis kelnėmis.

1982 metų liepos 2–9 dienomis vyko didieji atlaidai Žemaičių Kalvarijoje. Budint milicijai ir kariuomenės daliniams. Mokyklose buvo apgyvendinti milicijos kursantai, iš Vilniaus atgabentos kelios didelio galingumo gaisrinės mašinos, daug dengtų sunkvežimių. Visas į Žemaičių Kalvariją atvažiuojančias mašinas tikrino autoinspektoriai ir užrašinėjo jų numerius.

Atlaidai Žemaičių Kalvarijoje – Kunigų diena, 1982-07-07

Liepos 7-ąją – Kunigų – dieną pamaldose dalyvavo apie 80 kunigų. Kryžiaus kalnų procesijoje iš Telšių ėjo 6 mergaitės, aprengtos geltonomis, žaliomis ir raudonomis suknelėmis, ir „sudarė trispalvę“. Aš pasakiau pamokslą.

1982 metų rugpjūtį Veiviržėnų bažnyčioje vyko permaldavimo pamaldos dėl Švč. Sakramento išniekinimo. Dalyvavo Tikinčiųjų teisėms ginti komiteto nariai. Bažnyčia buvo pilnutėlė.

Tų pačių metų rugsėjį tikintieji gausiai susirinko į Šiluvos atlaidus. Pasakiau pamokslą. Paminėjau, kad 1981 metų gegužės 17 dienos LKP CK plenume LKP CK pirmasis sekretorius P. Griškevičius teigė, esą „Reikia visokeriopai stiprinti internacionalinio ir patriotinio auklėjimo ryšį su kova už religinių atgyvenų likvidavimą“.

Atitinkamai pakomentavau. Po pamokslo tradiciškai ėjome keliais aplink bažnyčią. Virš mūsų skraidė malūnsparnis ir trukdė keldamas didelį triukšmą.

Atsakomieji KGB veiksmai

1980 metais buvo suimti ir nuteisti Anastazas Janulis, Povilas Buzas, vienuolės seserys Genovaitė Navickaitė, Ona Vitkauskaitė ir Jadvyga Stanelytė (ses. Gema). Tačiau pasipriešinimas nesilpo. Į Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą įsijungė kunigai Algimantas Keina, Vaclovas Stakėnas ir Leonas Kalinauskas.

Kun. Algimanats Keina

Kun. Vaclovas Stakėnas

Kun. Leonas Kalinauskas

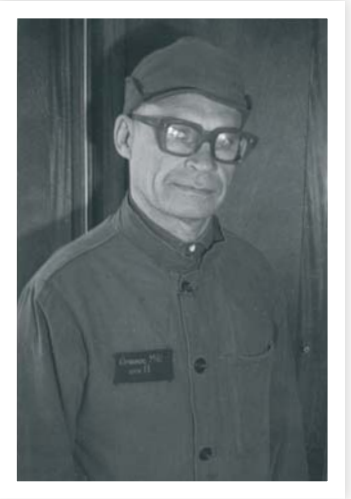

Mečislovas Jurevičius grįžęs iš kalėjimo, 1984-03-25

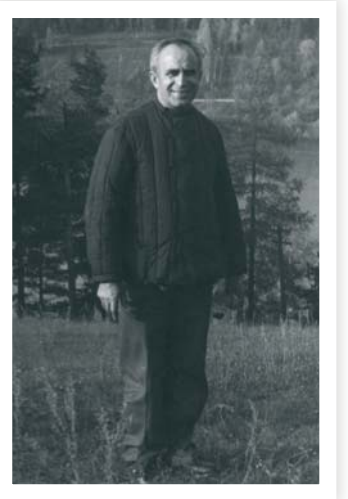

Inžinierius Vytautas Vaičiūnas kalėjime

Naujuosius komiteto narius kagiebistai terorizavo ir mėgino įbauginti. Pavyzdžiui, 1985 metų rugpjūčio 22-osios naktį jie atvyko į kleboniją pas kunigą Vaclovą Stakėną neva pakviesti pas sunkiai sergančią ligonę. Įsisodino į mašiną ir nuvežė už Krokialaukio. Ten laukuose ištempė iš mašinos, sumušė, surišo rankas ir kojas, burną užkimšo skuduru ir numetę į griovį pabėgo. Jų niekas nesurado.

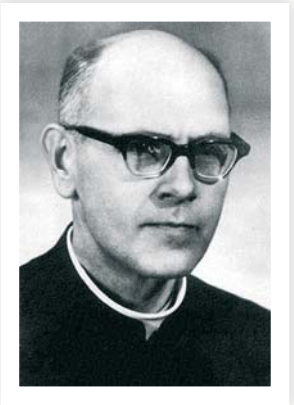

Kun. Bronius Laurinavičius

1981-aisiais už eisenas 1979–1980 metais iš Tytuvėnų į Šiluvą LTSR Aukščiausiasis Teismas nuteisė Mečislovą Jurevičių 3 metams laisvės atėmimo atliekant bausmę griežto režimo kolonijoje. Inžinierių Vytautą Vaičiūną Širvintų teismas nuteisė 2,5 metų laisvės atėmimo įkalinant paprasto režimo kolonijoje.

1981 metų lapkričio 25 dieną Vilniuje buvo nužudytas Lietuvos Helsinkio grupės narys kun. Bronius Laurinavičius.

„Specialioji priemonė“ kunigui Juozui Zdebskiui

1980 metų birželio 19 dieną TSRS KGB 5-sios tarnybos viršininkui buvo išsiųstas raštas „Apie kunigo Zdebskio kompromitavimą“, kurį pasirašė LTSR KGB vadovas Petkevičius. Čia teigiama, kad kunigui Juozui Zdebskiui buvo naudojamos perspėjamosios–profilaktinės ir administracinės–baudžiamosios priemonės. Kadangi jos nedavė rezultatų, rašte prašoma leisti panaudoti „spec. priemonę“.

1981 metų rugpjūčio 11 dienos telegramoje TSRS KGB Operatyvinės techninės valdybos viršininkui Dominui rašoma, kad gavus TSRS KGB sankciją ir dalyvaujant TSRS KGB operatyvinės techninės valdybos specialistams 1980 metų spalio 3 dieną kun. Juozui buvo pritaikyta specialioji priemonė.

Kun. Juozas Zdebskis

Jau spalio 4 dieną šios priemonės poveikis pasireiškė II–III laipsnio odos nudegimu sėdmenų, nugaros ir kojų srityse – dideliuose odos plotuose, susilietusiuose su jo automobilio sėdyne, ant kurios ta priemonė ir buvo užpilta. Susidarė didelės nekrozuojančios

pūslės, atsivėrė žaizdos. Kun. Juozas ėmė jausti didelį silpnumą, krito kraujospūdis, sutriko širdies ritmas.

KGB pažymos rodo, kad nuo spalio 2 iki spalio 6 dienos kun. Juozas buvo ištisas paras sekamas registruojant jo veiksmus kas keliolika minučių. Čia nurodyta, kiek laiko jis ir jį lydėjęs inžinierius Vytautas Vaičiūnas sėdėjo mašinoje. Pagal tą registraciją matyti, kad Vaičiūnas mašinoje buvo neilgai. Todėl jis ir nukentėjo mažiau.

Spalio 4 dienos naktį spec. priemonės paveiktas kunigas Juozas grįžo į savo parapiją, į Šlavantus. Gydytoja Genovaitė Drąsutytė (vienuolė sesuo Monika) nieko nelaukdama į kleboniją iš Valkininkų atsivežė gydytoją Modestą Juozaitį. Jis matė, kad būklė sunki ir kunigą reikia skubiai stacionarizuoti. Nuspręsta važiuoti į Kauno klinikas. Važiavo Drąsutytės mašina. Ji vairavo. Kartu važiavo Vytautas Vaičiūnas ir pranciškonė Marytė Vitkūnaitė. Kelyje juos visą laiką sekė ir stabdė 2–3 milicijos mašinos. Sustabdo, šviestuvais apšviečia mašinos vidų – tarsi tikrina, ar yra kunigas Juozas.

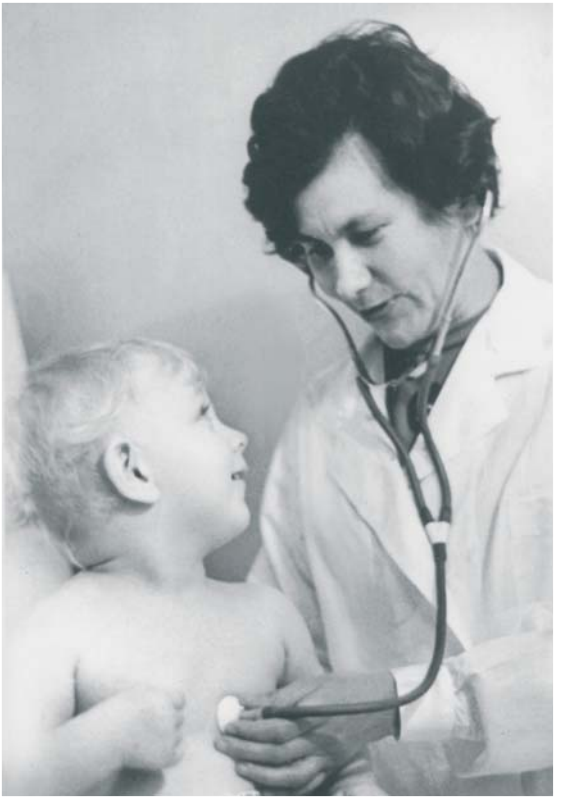

Ses. Monika (gyd. Genovaitė Drąsutytė)

Drąsutytė trumpam užsuko į savo namus Veiveriuose. Čia paėmė kraują tyrimams ir kita pavarde pateikė mėginius ligoninės laboratorijai (ji dirbo gydytoja Veiverių ligoninėje). Kagiebistai jau seniai šmeižė kunigą Juozą esą jis amoralus žmogus. Bičiuliai įtarė, kad kunigą norima sukompromituoti ir apkaltinti sergant venerine liga. Todėl ir nusprendė ištirti ir dėl šios ligos. Tyrimų atsakymai buvo neigiami.

Po to jie apsistojo Kaune, pas pranciškones. Iš ten iškvietė greitąją pagalbą. Kunigas Juozas buvo nuvežtas ir stacionarizuotas Kauno klinikų Nudegimų skyriuje. Buvo išeiginė, spalio 6-oji – konstitucijos diena.

Spalio 8 dieną citologijos laboratorijos gydytoja Albina Kregždienė pasipriešino spaudimui ir atsisakė suklastoti laboratorinių tyrimų duomenis – parašyti, kad paimtų tepinėlių tyrimo rezultatai teigiami sufabrikuojant kun. Juozui venerinę ligą. Kai kunigas sužinojo, kad norima suklastoti jo diagnozę ir prievarta paguldyti į Odos ir venerinių ligų dispanserį, nusprendė:

– Reikia iš čia bėgti.

Tą patį vakarą jį iš palatos paėmė gydytoja ses. Birutė Žemaitytė ir inžinierius Vytautas Vaičiūnas ir atvedė į Drąsutytės automobilį. Visi nutarė, kad saugiausia jį paslėpti ir toliau gydyti Viduklėje, pas mane. Naktį jie jau buvo čia. Klebonijoje ligoniu rūpintis pasiliko Genovaitė Drąsutytė. Po poros dienų jai sakau:

– Tai kovos laukas. Ar galėtum tęsti pradėtą kovą už gyvybę? Tam reiktų išeiti iš darbo ir palikti namus.

Ji nedvejodama sutiko.

Spalio 12 dieną nutarėme, kad kun. Juozą reikia išvežti ir paslėpti nuo KGB, nes Viduklė – jų stebima vieta. Tą pačią naktį išvežiau jį į sutartą vietą Kaune. Atsargumo dėlei iš pradžių apie 20 km pavažiavau Klaipėdos link, po to aplinkeliais grįžau į Kauno kelią. Uodegų nesimatė.

Vidurnakty jau buvome sutartoje vietoje – vienos vienuolės giminaičių bute Eidukevičiaus gatvėje. Nutarėme, kad bute nieko daugiau nebūtų – tik gydytoja ir kunigas, dienos metu – jokio judėjimo, jokių atsiliepimų į telefono skambučius, lankyti ligonį tik imantis visų atsargumo priemonių ir tik patikimiausiems žmonėms. Niekas neturi žinoti, kur yra kunigas Juozas. Jį

aplankė vyskupas Vincentas Sladkevičius, karts nuo karto aplankydavo kun. Sigitas. Taip pat ir aš.

Dėl vaistų kreipiausi į kardiochirurgą akademiką A. Marcinkevičių. Jis parūpino tuo metu geriausių vaistų. Drąsutytė paimdavo kraują tyrimams ir tęsė gydymą.

Kun. Juozas pradžioje negalėjo net atsisėsti ar atsiklaupti – tik gulėjo. Po kelių savaičių jau pajėgė pereiti per kambarį. Jėgos pamažu sugrįžo.

Palikęs Juozą tame slaptame bute anksti ryte grįžau į Viduklę. Rytą į kleboniją atvyko gydytoja Birutė Žemaitytė. Pirmas jos klausimas:

– Kur tėvelis Juozas?

– Nežinau.

Užpyko. Buvo ir smalsių kunigų, kurie atvažiavę domėjosi, kur yra Zdebskis. Klausė ir vyskupas Povilonis. Sakydavau, kad nežinau.

Marškinių liekanos, kuriuos buvo apsivilkęs kun. Juozas Zdebskis specialios priemonės panaudojimo metu (Iš Prienų krašto muziejaus archyvo)

Spalio mėnesio 21 dieną LTSR prokuroras priėmė sprendimą kun. Juozą suimti ir prievarta paguldyti į Venerinių ligų ligoninę. Deja, jiems nepavyko sužinoti, kur jis yra.

Gruodžio 5 dieną kunigas Juozas grįžo į Šlavantus ir laikė šv. Mišias. Turbūt kagiebistai negalėjo patikėti tuo, ką matė.

Švč. Sakramento išniekinimas Viduklėje

1980–1981 metais KGB savo užverbuotų agentų ištikimybę tikrino liepdami jiems niekinti kryžius ir plėšyti nuo jų Nukryžiuotąjį. Toks kryžių naikinimas vyko visoje Lietuvoje.

1981 metų liepos 24 dieną Viduklės bažnyčioje bedieviai išniekino Švč. Sakramentą.

Neabejotina, tai buvo kerštas už mūsų veiklą ginant tikinčiųjų teises. Manau, kad tai buvo vietinių bedievių darbas. Bažnyčioje vyko remonto darbai. Šalia lango stovėjo stelažai, ir piktadariai per juos įlipo. Buvo išplėštas tabernakulis. Viskas išpilta ant altoriaus. Suskaičiavau komunikantus – atrodo, buvo visi. Paėmė tik komuninę, o viršelį paliko. Ji nebuvo brangaus metalo. Greičiausiai niekintojai pasiėmė ją kaip įrodymą savo viršininkams, kad darbą atliko.

Į bažnyčią atvykę kriminalistai formaliai pasidairė. Jiems atrodė, kad pirštų antspaudų nėra. Tada manęs paklausė:

– Kiek tai galėtų kainuoti?

– Tokie šventi dalykai neįkainojami. Bažnyčiai ir tikintiesiems padaryta didžiulė moralinė skriauda. Jos rubliais įvertinti neįmanoma, todėl klausimas beprasmis. Jei Lenino portretą sudaužytų, klaustumėte, kiek jis kainavo? Būtų sukeltos ant kojų visos institucijos išsiaiškinti, kas tai padarė.

O šio vandalizmo akto niekas po šio pokalbio nebetyrė. Kiekvienam ir taip buvo aišku, kas jo užsakovai.

Po dviejų dienų apie tai informavau tuometinę Kauno arkivyskupijos vyresnybę ir tą pačią, liepos 26 dieną, vyko permaldavimo pamaldos dėl Švč. Sakramento išniekinimo. Per pamokslą perskaičiau laišką LKP pirmajam sekretoriui Petrui Griškevičiui.

Likusį komuninės viršelį prisiuvome ant pagalvėlės, ant kurios išsiuvinėjome išniekinimo datą. Pagalvėlę per pamaldas nešėme procesijoje. Ant bažnyčios durų raudonomis raidėmis užrašėme išniekinimo datą. Norėjome ją palikti istorijai, kad vėlesnėms kartoms primintų totalitarinės imperijos nusikaltimus Bažnyčiai ir lietuvių tautai. Dabar ta data panaikinta. Prašysime naujo klebono, kad būtų atkurta.

Permaldavimo pamaldos buvo iškilmingos. Suvažiavo daug kunigų, tikinčiųjų – pilna bažnyčia. Bedieviai sulaukė priešingo rezultato, negu tikėjosi. Jų išpuoliai sutelkdavo tikinčiuosius.

Permaldavimo pamaldos po to vykdavo kasmet. Man mažai ką tekdavo organizuoti. Žmonės patys aktyviai visko imdavosi. Prieš pamaldas apie valandą grodavo vargonai, buvo giedamos giesmės. Su gėlėmis rankose žmonės ėjo keliais prie altoriaus. Vaikai ir suaugę ėjo ir ėjo. Prie altoriaus prikrovė šūsnį gėlių. Tai buvo vienas gražiausių mano pastoracinio darbo Viduklėje momentų. Vargas, kančia, skriauda mus suvienijo meilei didžiosioms krikščioniškoms vertybėms. Tokie momentai įkvėpdavo tęsti pradėtą darbą, stiprino suvokimą, kad mūsų veikla turi prasmę, kad ji reikalinga Lietuvai.

Supratau, kad savo parapijos tikinčiaisiais galiu pasitikėti, kad savo kovoje turiu pilną jų moralinį pritarimą ir palaikymą.

Po metų, per pirmąsias Bažnyčiai padarytos skriaudos metines, permaldavimo pamaldoms vadovavo kun. Petras Dumbliauskas. Jis tada pasakė labai gerą frazę:

– Iki šiol jūs gėrėte lietuvių kraują, dabar įsigeidėte Dievo kraujo.

O kitą, liepos 25 dieną, Kauno arkikatedroje bazilikoje buvo konsekruotas vyskupas Antanas Vaičius. Delegacija vykome jo pasveikinti. Po konsekracijos sakiau kalbą. Pasakiau, ko mes laukiame iš vyskupo. Pakartojau, ką vyskupui Antanui Deksniui važiuojant į Romą pasakė kun. Stasys Yla:

– Mes laukiame ne manekeno, apvilkto vyskupo rūbais, o tėvo ir brolio.

Dar pasakiau, kad tai ne mano žodžiai, o kun. Ylos:

– Mes visi, lietuviai, laukiame šito.

Vyskupas Antanas Vaičius

1982 metų liepos 25-sios pavakare mes, keli kunigai, ir būrys tikinčiųjų autostradoje ties Vidukle laukėme po konsekracijos Kaune į Telšius važiuojančio vyskupo. Mus pamatę iš Palangos grįžtantys poilsiautojai stabdė mašinas ir klausė, kas čia vyksta.

– Laukiame iš Kauno grįžtant ką tik konsekruoto vyskupo Antano Vaičiaus.

Dalis statė mašinas į pakelę ir būrėsi prie mūsų. Susidarė nemažai žmonių. Vyskupas sustojo. Pasveikinau jį ir jo palydovus ir paprašiau, kad jis palaimintų susirinkusius. Visi ten buvę žmonės suklaupė ant grindinio priimti naujojo vyskupo palaiminimą.

Jau kitos dienos rytą, apie 9 valandą, Vilniaus valdžia egzaminavo jį dėl šio „nusikaltimo".

Dirbdamas Viduklės parapijoje daug važinėjau po Žemaitiją ir dažnai susitikdavau su Telšių vyskupijos valdytoju – iš pradžių kunigu, vėliau vyskupu A. Vaičiumi. Paskutiniais jo gyvenimo metais bent kartą per mėnesį aplankydavau jį Telšiuose. Kai jis atvažiuodavo į Vilnių, visuomet užsukdavo pas mane. Kartais šv. Mišias laikydavo mano kambaryje. Kai jau sunkiai sirgo, net porą kartų per savaitę paskambindavo man telefonu – aptardavome įvykius Vilniuje, Telšiuose.

Daug gražaus ir gero apie jį girdėjau iš garbingų žemaičių, mano lagerių bičiulių prelato Vincento Vėlavičiaus ir kunigo Adomo Almino. Kaip ir vyskupas Pranciškus Ramanauskas, Antanas Vaičius buvo tikras vyskupas žemaitis – atkaklus ir į viską žvelgiantis su giedru humoru ir viltim. Jis mylėjo žmones. Su kiekvienu kunigu ir pasauliečiu bendravo šiltai ir draugiškai. Jį visi mylėjo.

Buvo itin vaišingas. Į Telšius atvažiavę ir jį aplankę vokiečių vyskupai irgi tai pastebėjo. Šia proga dera prisiminti vyskupo seserį – Onutę Vaičiūtę, kuri buvo jo geroji Morta. Vyskupui ji buvo kaip motina. Labai nuoširdžiai patarnaudavo ir jam, ir svečiams. Ir aš jai esu dėkingas už jautrumą ir rūpestį.

Kai vyskupas lankydavosi Skaudvilėje ir sakydavo pamokslą, džiaugdavosi, kai į iškilmes atveždavau du galingus garsiakalbius. Skaudvilės mokytojai tvirtino, kad būdami namuose girdi visas pamaldas ir vyskupo pamokslą.

Arkivyskupo Jurgio Matulaičio paskelbimas palaimintuoju. Vysk. Antanas Vaičius dėkodamas bučiuoja popiežiui Jonui Pauliui II kojas. Roma, 1987-06-28

Ypač gražiai ir iškilmingai vyskupas A. Vaičius teikdavo Sutvirtinimo sakramentą. O po pamaldų dar ilgai aiškindavo vaikams tikėjimo tiesas ir prisaikdindamas prašydavo juos sekmadieniais dalyvauti šv. Mišių aukoje, bent kartą per mėnesį eiti išpažinties ir melstis vakarais.

Kai tarybiniais metais vyskupas su kanauninku Jonu Beinoriu grįždavo iš Vilniaus, kur Religijų reikalų įgaliotinis visų vyskupijų valdytojams duodavo savo „pamokymus“, mes su prelatu V. Vėlavičium juos pasitikdavom ties Kryžkalniu ir kartu važiuodavom į nuošalesnį mišką. Vyskupas visada tiksliai užsirašydavo, ką kalbėjo įgaliotinis, ir mums viską perpasakodavo. Šios žinios greitai patekdavo į „LKB Kroniką“. Tarybų valdžia pradėjo vyskupą įtarinėti.

Kai tarybiniais laikais ateistai keliose Žemaitijos bažnyčiose išniekino Švenčiausiąjį Sakramentą, vyskupas uoliai dalyvaudavo permaldavimo apeigose. Jis mielai pritardavo kunigų renginiams, ypač Žemaičių Kalvarijoje. Kai Tikinčiųjų teisėms ginti komitetas atgaivino čia aštuonių dienų atlaidus, į juos susirinkdavo daug kunigų ir minios žmonių.

Vyskupas labai gerbė prelatą V. Vėlavičių. Kasdien jį aplankydavo po vakarinių šv. Mišių. Kai prelatas jau sunkiai vaikščiojo, vyskupas prašė, kad patarnautojai atvestų jį prie altoriaus Telšių katedroje, ir jie kartu su vyskupu ir kitais kunigais aukodavo šv. Mišias. Tai buvo didelė dvasinė parama prelatui Vincentui. Gražiu vyskupo pavyzdžiu sekė ir pasauliečiai, ir Telšių kunigų seminarijos auklėtiniai. Antanas Lapė ir Juozas Šiurys taip pat mielai padėdavo sergančiam prelatui – įsodindavo į mašiną, lydėdavo kelionėje.

Vyskupas Antanas Vaičius niekada neatsisakydavo finansiškai paremti partizanų atminimui statomų paminklų, kryžių – jis buvo tas gerasis rėmėjas!

Lietuvai atkovojus nepriklausomybę tapau mūsų kariuomenės kapelionu. Sykį kalbėdamas su kareiviais paklausiau:

– Ar žinote dabartinio Popiežiaus vardą?

– Jonas Paulius II.

– O kokį nors Lietuvos vyskupą žinote?

Abezės lageryje. Sėdi Telšių vyskupas Pranciškus Ramanauskas, stovi iš kairės pirmas prof. kun. Tadas Budraitis, ketvirtas – kun. Teodoras Jokūbauskas. Komijos ASSR, Intlagas, 1956-03-09 (Iš LGGRTC Genocido aukų muziejaus rinkinių, TF2873)

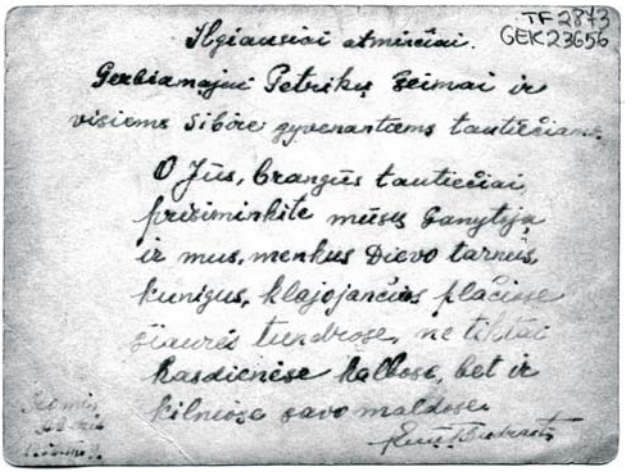

TF 2873
GEK 23656

Širdingiausiai atminčiai.

Gerbiamajai Petrikų šeimai ir visiems šiboe gyvenantiems tautiečiams.

O Jūs, brangūs tautiečiai, prisiminkite mūsų Ganytoją ir mus, menkus Dievo tarnus, kunigus, klajojančius plačiose žiauriose tundrose, ne tiktai kasdieniose kaltose, bet ir kilniose savo maldose.

Užrašas kitoje nuotraukos pusėje

– Vaičius! – tuoj pasigirdo daug balsų…

Kai švenčiau savo kunigystės 50-metį, naujasis Telšių vyskupas Jonas Boruta SJ ir vyskupas A. Vaičius pirmieji pakvietė mane į Telšius švęsti šio man brangaus jubiliejaus. Išėjau prie altoriaus aukoti šv. Mišių, lydimas dviejų vyskupų, apsirengusių arnotais, su mitromis. Man tai buvo nepamirštamas įvykis! Širdyje tyliai kartojau:

– Dievas jiems teatlygina.

Pamoksle kalbėjau apie kankinį Telšių vyskupą Pranciškų Ramanauską, iš kurio rankų Komijoje, Abezės lageryje, priėmiau kunigystės šventimus.

Dėkoju Aukščiausiajam už ilgametę bendrystę su vyskupu Antanu Vaičiumi.

Sesuo Monika Gavėnaitė

Eucharistinio Jėzaus kongregacijos vienuolė sesuo Monika Gavėnaitė visą savo gyvenimą paskyrė Dievui ir Tėvynei.

Ją pažinojau nuo Ukmergės gimnazijos laikų. Tada ji buvo veikli ateitininkė. Tokia išliko iki šiol. Jos klasės auklėtojas ir tikybos mokytojas buvo kun. Edvardas Simaška.

Pokario metais Monika buvo Vyčio apygardos partizanų ryšininke. Visi ją vadino Monikute. Okupacijos metais buvo viena iš aktyviųjų pogrindžio spaudos platintojų. Savo bute Kaune, Kapsų g. 43–2, daugino religinę literatūrą, kurią dažniausiai parinkdavo kun. J. Zdebskis.

Ses. Monika Gavėnaitė

Kai buvau klebonu Igliaukoje, ji dažnai atvažiuodavo man padėti rengiant atlaidų procesijas, kunigų ar tikinčiųjų susirinkimus, atveždavo naujai padaugintos pogrindinės spaudos.

1973 metais KGB masiškai darė kratas. Taip pat ir Monikutės brolio bute Kaune, ir jos tėvų namuose Jakutiškiuose, Ukmergės rajone. Norėjo įsigauti ir į jos butą, bet nieko nerado namuose ir butą užplombavo.

Monikutei buvo pranešta, kas nutiko. Vienuolyno vyresnioji ses. Julija Kuodytė patarė:

– Važiuok į Igliauką, pas kun. Svarinską – jis pasakys, ką daryti.

Patariau nieko nelaukti, nuplėšti plombas, viską iš buto išnešti ir paslėpti.

Monikutė taip ir padarė. Paskui nuvažiavo į darbą. Tik įžengė, o jai iš paskos – kagiebistai. Ir išsivežė kratai jos bute. Deja, ten nieko nerado. Monikutė klausė:

– Ko ieškote?

– Vogtų žvėrelių kailių.

Po to ją tardė. Tardė daug kartų – pati nesuskaičiuoja. Per tardymus kagiebistams sakė, kad jie niekada nesusikalbės, nes tuos pačius veiksmus vertina visiškai skirtingai. KGB sekimo byloje Monikai Gavėnaitei suteikė slapyvardį – „Hidra“.

Monikutė labai drąsi. Sakydavo:

– Bijau tik tamsos, o ne saugumo ar milicijos.

Kartą eisenoje į Šiluvą ji pamatė, kad kitoje gatvės pusėje milicininkas veda vieną iš eisenos organizatorių – Mečislovą Jurevičių. Perbėgo gatvę ir mėgino jį išlaisvinti. Ja pasekė kiti eisenos dalyviai, ir Mečislovas buvo išvaduotas.

Kai pradėjo eiti „LKB Kronika“, Monikutė važiuodavo į Simną ar Kazlų Rūdą ją spausdinti.

Ji yra tikras vienuolės–laisvės kovotojos pavyzdys. Ne tik meldėsi už kalinius, bet ir važiavo jų lankyti, daug metų rašė padėkos ir padrąsinimo laiškus į kalėjimus sąžinės kaliniams, siuntė jiems maistą, drabužių. Ją vadino „Kalinių Motina“. Mane aplankyti ji važiavo du kartus kartu su mano sese Janina. Tuo metu kalinius lankyti leisdavo tik giminėms, todėl Monikutė sakė, kad yra mano giminaitė. Tą patį sakė per tardymus.

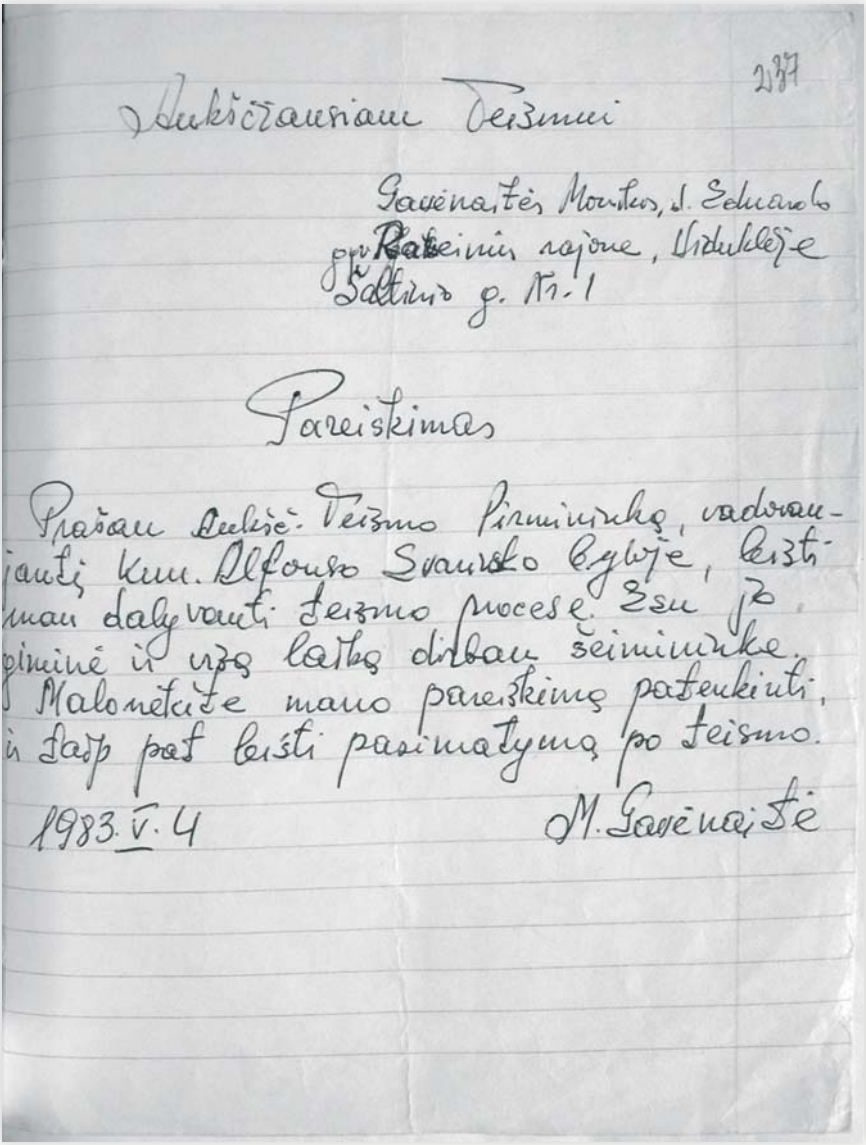

237

Aukščiausiam Teismui

Gavėnaitės Monikos, J. Eduardo
gyv. Raseinių rajone, Viduklėje
Sodžiaus g. Nr. 1

Pareiškimas

Prašau Aukšč. Teismo Pirmininką, vadovaujantį Kun. Alfonso Svarinsko bylą, leisti man dalyvauti teismo procese. Esu jo giminė ir už laiką dirbau seimininke. Malonėkite mano pareiškimą patenkinti, ir šiuo pat leisti pasimatymą po teismo.

1983. V. 4 M. Gavėnaitė

Ses. M. Gavėnaitės raštas teismo pirmininkui (Bylos T. 17, 237 lapas)

Monikutė ne tik meldėsi už ligonius, bet ir slaugė juos. Su gydytoja Irena Bartusevičiene ištisus mėnesius iki mirties slaugė grįžusį iš lagerių Petrą Paulaitį.

Nuo 1976 metų Viduklėje ji man buvo didelė pagalbininkė: skalbė bažnytinius rūbus, puošė altorius, siuvo mergaitėms procesijų rūbus, ne vienerius metus maitino daug darbininkų, dirbančių bažnyčios remonto darbus. Daug padėjo renkant parašus, organizuojant jaunimą. Ji parodė daug aukos ir ryžto mano tardymo ir kalinimo metais.

Kai 1983 metais mane suėmė, Vilniaus Saugumo Komiteto viršininkui buvo nusiųstas 9 asmenų (tarp jų ir M. Gavėnaitės) pasirašytas pareiškimas:

„Nacių esesininkai, nors laikomi žiauriausiais, priimdavo įkaitus net pasmerktam mirti kaliniui. Visiems žinomas įvykis, kai Osvencimo lageryje bado mirtimi mirė kun. Maksimilijonas Kolbė, kaip įkaitas už mirti pasmerktą gausios šeimos tėvą. Jūs vadinate save atstovais humaniškiausios valstybės pasaulyje, todėl mes kreipiamės į jus ir prašome priimti įkaitais už katalikų Bažnyčios kunigą Alfonsą Svarinską. Mes, žemiau susirašę asmenys, sutinkame eiti į kalėjimą ar darbo stovyklą įkaitais už kun. Alf. Svarinską. Prašome mūsų pareiškimą patenkinti.“

Laiške man Monikutė rašė: „Noriu patekti į kalėjimą, nes labai myliu Lietuvą, bet niekuo negaliu jai padėti, todėl kančią aukosiu už Lietuvą…“

Viduklėje buvo tokia istorija. 1982 metais Monikutė pakvietė parapijos vaikus Užgavėnių blynų. Atėjo kokie 15 vaikų su tėvais. Valgėme, vaikai deklamavo eilėraščius, dainavo. Apie 21 valandą į kleboniją įsiveržė milicijos įgaliotinis leitenantas Butkus, Viduklės apylinkės pirmininkas E. Kringelis, kviestiniai J. Remeikis ir girtas E. Lybikis. Surašė protokolą, kad klebonijoje buvo 30 vaikų, kurie deklamavo religinius eilėraščius.

Kai mūsų svečiai skirstėsi po namus, gatvėje automobiliais važinėjo mokyklos direktorius Adomas Kuodis, partorgas Alfonsas Mockus ir tarybinio ūkio partorgas. Automobilių žibintų šviesoje jie stengėsi atpažinti vaikus, o kitą dieną direktorius A. Kuodis savo kabinete dviems milicininkams prižiūrint juos apklausinėjo reikalaudamas pasakyti, kas buvo susirinkę.

Už tą vakarą buvome nubausti: aš – 50 rublių bauda, Monikutė – 35 rubliais.

Mes gynėmės teisme, rašėme teisėjui raštus. Visus mano parašytus dokumentus teisėjas E. Jaras perdavė KGB. Jie atsidūrė mano baudžiamojoje byloje.

Kita teisėja buvo jauna. Jos klausiu:

– Už ką šeimininkę Moniką Gavėnaitę nuteisėte?

Pasirodo, buvo pateiktas kaltinimas, kad M. Gavėnaitė necenzūriniais žodžiais iškoliojo valdžios atstovus.

– Mano šeimininkė yra vienuolė, ir jai visiškai svetimi tokie dalykai.

– Aš negaliu kitaip pasielgti, antraip man parašys papeikimą.

Administracinė byla Nr. 51: 1982 m. vasario 20 d. A. Svarinskas klebonijoje surengė vaikų ir tėvų susirinkimą, kuriame dalyvavo 30 mokinių ir apie 15 tėvų. Susirinkimo metu vaikai vaidino religinio turinio veikalą. A. Svarinskas nubaustas 50 rublių bauda.

Kai mane suėmė trečią kartą, tardytojas E. Bičkauskas KGB kabinete tardė ses. Moniką. Jis nutarė tardymą tęsti kitą dieną ir jos akivaizdoje skambino į KGB viešbutį sakydamas:

– Čia turiu tokią mergšę. Reiktų ją nakčiai pas jus apgyvendinti.

Sesuo Monika Gavėnaitė man labai daug padėjo. Laisvės kovose ir Nepriklausomybės laikais visada ji buvo

Ses. Monika Gavėnaitė. Vilnius, 2011-06-09

patikima bendražygė. Mintyse vis sakydavau:

– Dieve, jei nutarsi katrą pasišaukti – pirma tegul mirtis aplanko mane.

Kai 2011 metais sausio mėnesį susirgau, nutariau testamentu visą savo palikimą pavesti ses. Monikai. Taip pat ir butą Odminių gatvėje (10–2). Jai pasakiau, kad buto niekam nei atiduosiu, nei parduosiu, tebūna jis paminklas Pirmosios Nepriklausomos Lietuvos sukūrimui. Juk šiame bute buvo svarstoma Lietuvos Nepriklausomybės vizija. Čia gyveno prelatas Mykolas Krupavičius ir kiti valstybės kūrėjai.

Visą gyvenimą vadovavausi nuostata – niekam nieko neparduoti, o tik atiduoti. Taigi mano sprendimas – palikti šį butą gerų žmonių globai, kad jis būtų vieta rinktis patriotams, katalikiškų organizacijų nariams, kurie tęstų kovą už Lietuvą ir Bažnyčią.

Vėliau testamentą perrašiau Eucharistinio Jėzaus seserų kongregacijai, nes ses. Monika neturi jokio turto ir sumokėti mokesčių negali. Manau, Eucharistinio Jėzaus seserys, turbūt labiausiai pasižymėję kovoje su KGB, leidžiant „LKB Kroniką“ ir pogrindžio spaudą, įgyvendins mano valią.

2013 metais už Laisvės kovą Monika Gavėnaitė apdovanota Vyčio kryžiaus ordino Riterio Kryžiumi.

Iš Ses. Monikos Gavėnaitės tardymo protokolų

Liudytojo apklausos protokolas

Vilnius, 1983 m. sausio mėn. 31 d.
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas I-os klasės teisininkas E. Bičkauskas prokuratūros patalpose vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 176-178 ir 180 str. ištardė liudytoją
Apklausa pradėta: 16 val. 00 min., baigta 17 val. 00 min.
1. Pavardė, vardas, tėvavardis: **Gavėnaitė Monika, Eduardo**
2. Gimimo vieta: Ukmergės raj. Jakutiškių km. *3. Gimimo data: 1926*

5. Tautybė: lietuvė *6. Partiškumas: n/p*
7. Išsilavinimas: 10 kl. *8. Šeiminė padėtis: netekėjusi*
9. Teistumas: neteista
10. Darbovietė: klebono A. Svarinsko namų šeimininkė
11. Gyvenamoji vieta: Raseinių raj. Viduklė, Šaltinių 1.

[…] liudytojas parodė: Su kunigu Svarinsku aš esu pažįstama labai seniai, kada jis dar mokėsi Ukmergės gimnazijoje. Be to, Svarinskas yra mano artimas giminaitis – aš esu jo pusseserė. Pas kunigą Svarinską namų šeimininke aš dirbu kažkur nuo 1976–1977 metų. Iki to meto aš gyvenau Kaune, dirbau knygyne, leidykloje „Šviesa". Dirbau buhalterijoje. Pas kunigą dirbti nuėjau savo noru, be to, jam reikėjo šeimininkės. Kas pas kunigą dirbo šeimininke iki man ateinant pas jį, aš nežinau. Dėl Svarinsko aš galiu pasakyti, kad tai nuoširdus, sąžiningas, doras, šventas kunigas.

Viduklėje kunigas turėjo didelį pasisekimą. Jo pamokslų klausyti rinkdavosi daug žmonių iš visos parapijos. Kaip ir kiti kunigai, taip ir kunigas Svarinskas sakydavo pamokslus ir kitose parapijose. Kokiose kitose parapijose jis sakė pamokslus, man nėra žinoma. Man, kaip ir kitiems tikintiesiems, teko klausytis kunigo Svarinsko pamokslų. Jo pamoksluose pagrindinė tema buvo siekti, kad visi žmonės būtų geri, laikytųsi 10 Dievo įsakymų. [...]

Man žinoma, kad Lietuvoje yra sukurtas taip vadinamas tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komitetas. Šiam komitetui priklauso ir kunigas Svarinskas. Kas daugiau priklauso šiam komitetui, man nėra žinoma. Nors aš asmeniškai ir moku spausdinti rašomąja mašinėle, bet būnant pas kunigą Svarinską man neteko spausdinti jokių katalikų komiteto dokumentų, nors kunigas Svarinskas savo laiku ir turėjo rašomąją mašinėlę, bet ji buvo iš jo paimta per kratą. Pas kunigą Svarinską jokių katalikų komiteto dokumentų man neteko matyti. Kas išrinko šį komitetą, koks jo tikslas ir ko jis siekė, aš taip pat nežinau. Kaip buvo ruošiami katalikų komiteto dokumentai, kur jie būdavo siunčiami, man taip pat nėra žinoma.

Protokolas perskaitytas – surašytas teisingai. Nuo parašo atsisakau.

Tardytojas E. Bičkauskas (parašas)

Iš 1983 metų vasario 9 dienos Monikos Gavėnaitės tardymo protokolo. Tardė LTSR valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus viršininkas papulkininkis Urbonas dėl Alfonso Svarinsko, Vaclovo, nusikalstamos veiklos.

Klausimas: *Kas Jums yra žinoma apie parašų rinkimą Viduklėje 1982 metais po kokiu nors pareiškimu.*

Atsakymas: *Galiu pasakyti tik tiek, kad tikinčiųjų parašai po įvairiais pareiškimais Viduklėje buvo renkami. Aš visada tokius pareiškimus pasirašydavau, nes, mano nuomone, juose buvo keliami teisingi ir pagrįsti reikalavimai įvairiems valdžios organams. Dabar tiksliai neprisimenu, tačiau labai galimas dalykas, kad tikinčiųjų parašai Viduklėje buvo renkami ir 1982 metais.*

[...] Man pateiktą pareiškimą, adresuotą LKP CK pirmajam sekretoriui, aš perskaičiau. Jį aš labai blankiai prisimenu. Galiu pasakyti tik tiek, kad anksčiau aš tokį pareiškimą esu mačiusi ir jį perskaičiau. Kadangi su jo turiniu pilnai sutikau, tai jį ir pasirašiau Viduklės bažnyčioje. Savo parašą aš atpažįstu šio pareiškimo ketvirtame puslapyje antros skilties pirmoje eilutėje. Tarp parašų matau ir kunigo Svarinsko parašą. Jis yra trečiame puslapyje antros skilties šeštoje eilutėje. Kas parašė šio pareiškimo tekstą ir jį atspausdino, aš nežinau. [...]

Liudytoja protokolą perskaitė, pareiškė, kad ji nesakiusi, jog Viduklėje parašai buvo renkami gana dažnai (padaryta pataisa), o kiti jos parodymai užrašyti teisingai, tačiau pasirašyti atsisakė, motyvuodama tuo, kad tokių dokumentų iš principo nepasirašanti.

Apklausė VSK poskyrio viršininkas Urbonas (Parašas)

Iš 1983 metų vasario 22 dienos Monikos Gavėnaitės tardymo protokolo. Tardė LTSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas.

[...] ***Klausimas****: Atliekant Jūsų gyvenamajame name poėmį, paimant Svarinsko asmens dokumentus, Jūs neišdavėte rašomosios mašinėlės. Nurodykite, kur yra ši mašinėlė?*

Atsakymas: *Poėmio metu jokios rašomosios mašinėlės kunigo Svarinsko kambariuose aš neradau. Kur ji galėtų būti, man nėra žinoma.*

[...] ***Klausimas:*** *Ar iš viso iki arešto A. Svarinskas turėjo rašomąją mašinėlę, ar mokėjo spausdinti mašinėle, kas jam spausdindavo asmeninius dokumentus?*

Atsakymas: *Ar turėjo A. Svarinskas rašomąją mašinėlę, man nėra žinomas. Aš į tokius dalykus nesikišu ir jais nesidomiu. Kiek žinau, A. Svarinskas mokėjo spausdinti mašinėle. Aš asmeniškai jam jokių dokumentų nesu spausdinusi.*

Klausimas: *Jums pateikiamas dokumentas, adresuotas Lietuvos KP pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui [...]. Ką Jūs galite pasakyti apie šį dokumentą?*

Atsakymas: *Kaip jau aš minėjau ankstesnio tardymo metu, šį dokumentą aš esu pasirašiusi. Šis dokumentas buvo padėtas bažnyčioje ir kas norėjo, tas galėjo pasirašyti. Su šio dokumento turiniu susipažinau priėjusi prie jo ir perskaičiusi. Kadangi sutikau su dokumente išsakytomis mintimis, tai ir pasirašiau. Kas yra šio dokumento autorius, man nėra žinoma. Nežinau, kas jį atspausdino, kas paėmė iš Bažnyčios po to, kai buvo surinkti parašai.*

Klausimas: *Ar kunigas A. Svarinskas Jums pateiktą dokumentą skaitė pamokslo metu iš sakyklos?*

Atsakymas: *Aš to neprisimenu.*

[...] M. Gavėnaitė protokolą perskaitė, nurodė, kad jis surašytas teisingai, papildymų neturi, bet pasirašyti atsisakė, motyvuodama tuo, kad nenori.

Tardytojas: (E. Bičkausko parašas)

Sustiprintas persekiojimas

Ilgą laiką KGB negalėjo suvokti, kaip jie mūsų nepalaužė, nors provokacijos ir prievarta, šmeižtai spaudoje pylėsi kaip iš gausybės rago. Mes tada nežinojome KGB nutarimų, bet jautėme, kad persekiojimas labai sustiprėjo.

Tik Nepriklausomybės laikais savo bylose pamatėme, kad 1982 metais KGB 5 tarnybos viršininkas Baltinas rengė planą suimti tris Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto narius – kun. Sigitą Tamkevičių, kun. Joną Kaunecką ir mane.

1983 metų sausio 20 dieną Baltino planas buvo patvirtintas. Buvo nuspręsta sausio 26 dieną atlikti kratas pas visus numatytus suimti, o taip pat – pas kunigus V. Vėlavičių, A. Keiną, A. Šeškevičių, A. Gražulį, J. Danylą ir M. Petkevičių.

Tas planas nebuvo pilnai įvykdytas. Kun. Jono Kaunecko jie nesuėmė. Gal jam numatė kun. J. Zdebskio ar kun. B. Laurinavičiaus likimą? Tokių ženklų buvo. Ir, manau, kun. Jono pasakymas per pamokslą „Jeigu žūčiau, netikėkite, kad tai atsitiktinis įvykis“ galėjo juos sulaikyti.

Kun. Jonas Kauneckas, Telšių katedros vikaras

Kunigas Jonas – dabar vyskupas – visada buvo labai uolus ir pasiaukojęs kovai už Tėvynę ir Bažnyčią. Jis visada dalyvaudavo partizanų, laisvės kovotojų paminėjimuose Didžiosios kovos apygardos partizanų parke. Po vieno tokio renginio vyskupo paprašiau, kad jeigu aš jau negalėsiu dalyvauti, nes jėgos silpsta, jis perimtų vairą iš manęs. Jis sutiko. Todėl aš ramus.

O tada aš jutau nuolatinį persekiojimą. Kelias dienas iki mano suėmimo pagąsdinau kagiebistus:

– Žinokit, žemaičiai kieti. Kiekvienas priemenėje turi pasidėjęs branktą. Mano žiniomis, apie tūkstantis branktų paruošta.

Kagiebistai iš tiesų sunerimo: slankiojo po Raseinius, važinėjo „Volgomis“.

Jaučiau, kad mane greit suims, nes kilpa veržėsi aplink kaklą.

Dieną prieš suėmimą pravažiuodamas pro Stulgius užsukau pas mūsų

Iš kairės: kun. Juozas Širvaitis, kun. Vincentas Vėlavičius ir „Kryžkalnio dekanas“ kun. Jonas Bučinskas

bendražygį kunigą Joną Bučinską. Mes, vadinamieji antitarybiniai kunigai, jį buvome praminę Kryžkalnio dekanu ir dažnai pas jį susirinkdavome. Pasakiau jam, kad kiekvienas mano žingsnis stebimas, ir jaučiu, kad galiu būti areštuotas. Pakalbėjome ir išsiskyrėme.

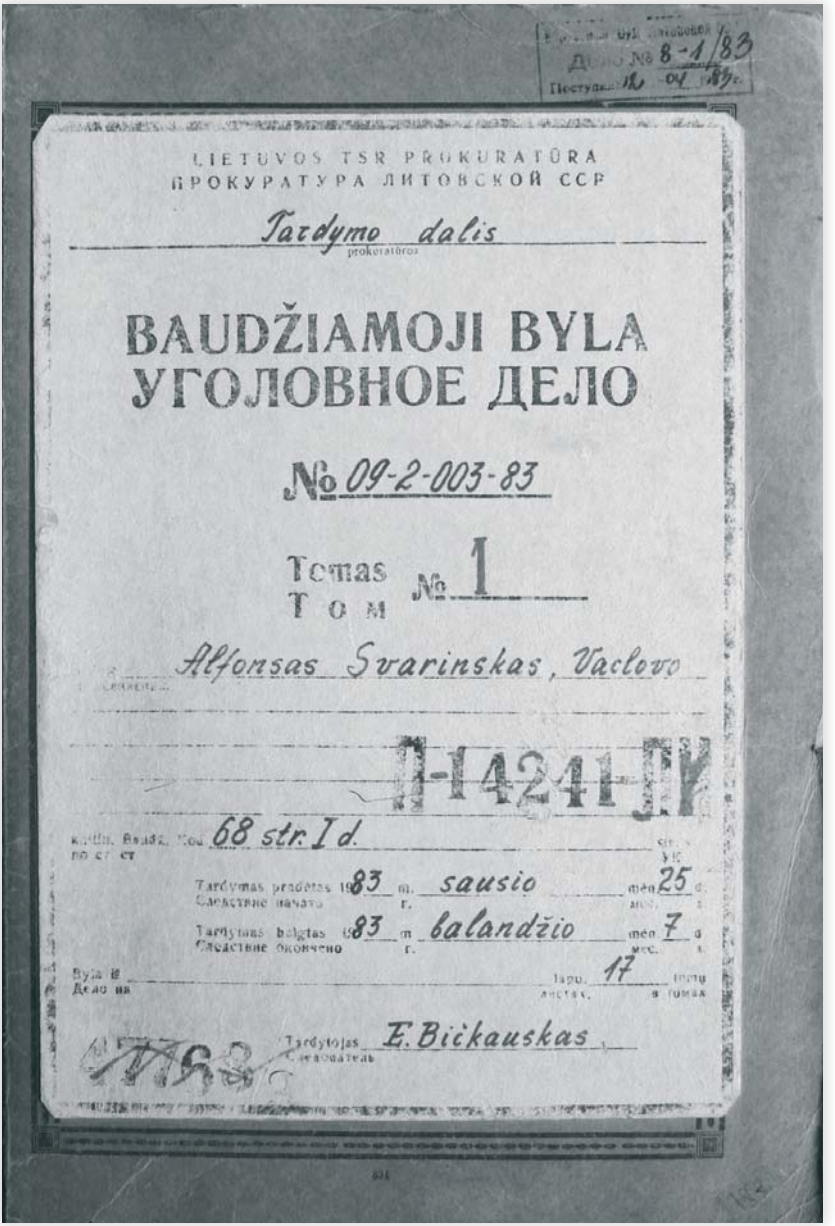

LIETUVOS TSR PROKURATŪRA
ПРОКУРАТУРА ЛИТОВСКОЙ ССР

Tardymo dalis
prokuratūros

BAUDŽIAMOJI BYLA
УГОЛОВНОЕ ДЕЛО

№ 09-2-003-83

Tomas № 1
Том

Alfonsas Svarinskas, Vaclovo

Д-14241-ДК

68 str. I d.

Tardymas pradėtas 1983 m. sausio mėn. 25 d.
Следствие начато г. мес.

Tardymas baigtas 1983 m. balandžio mėn. 7 d.
Следствие окончено г. мес.

Byla ir
Дело на

lapų 17 viršų
листах. в томах

Tardytojas E. Bičkauskas
Следователь

Mano baudžiamosios bylos viršelis

Trečiasis areštas

1983 metų sausio 25 dieną man į kleboniją paskambino Raseinių autoinspekcijos viršininko pavaduotojas Miniotas ir prašė, kad sausio 26-ą atvykčiau į autoinspekciją dėl rudenį įvykusios avarijos. Prieš kelis mėnesius važiavau iš Kauno Žemaičių plentu, į kelią iššoko briedis, ir aš su juo susidūriau.

Sausio 26 dieną, vos grįžau iš laidotuvių, apie 15 valandą, man vėl paskambino iš Raseinių:

– Kuo greičiau atvažiuokite – reikalas bus trumpas. Reikia patikslinti detales.

Palikau laukti žmones, kurie atvyko tartis dėl laidotuvių, ir pažadėjau greitai grįžti. Kai nuvažiavau prie autoinspekcijos ir išlipau iš automobilio, matau, kad link manęs žengia vyrai. Iškart supratau, kad mane suims. Taip ir buvo – buvau areštuotas ir išvežtas į Vilniaus KGB.

Iš dokumentų, esančių mano KGB baudžiamojoje byloje Nr. 09-2-003-83, matyti, kad skubaus iškvietimo priežastis buvo ne briedis.

Trečioji baudžiamoji 17 tomų mano byla Nr. 09-2-003-83 pradėta 1983 metų sausio 22 dieną ir baigta gegužės 7 dieną.

Sausio 22 dieną Lietuvos TSR KGB komiteto pirmininko pavaduotojas generolas majoras Henrikas Vaigauskas[43] raštu kreipėsi į LTSR prokurorą A. Novikovą prašydamas iškelti man baudžiamąją bylą.

---

43 Henrikas Vaigauskas (g. 1928 m. Luokėje) – KGB generolas majoras, nusipelnęs KGB tardytojas. 1944–1945 m. – Luokės parduotuvės vedėjas, 1945–1946 m. – Kintų sekretorius, 1946–1948 m. – MGB kursantas, 1948–1953 m. – Klaipėdos apskr. operįgaliotinis, 1953–1954 m. – Šilutės MGB darbuotojas, nuo 1967 m. – Kauno KGB viršininkas, 1971–1989 m. – LTSR KGB pirmininko pavaduotojas. 1989 m. išleistas į pensiją. Nuo 1990 m. rugpjūčio mėn. – LTSR KGB kadrų skyriaus vyr. inspektorius. 1958 metais KGB 4-os valdybos 3-io skyriaus viršininko kapitonas H. Vaigauskas pasirašė nutarimą suimti kun. A. Svarinską.

„1983 m. sausio 22 d. LTSR Valstybės saugumo komiteto pirmininko pavad. gener. – major. H. Vaigauskas – LTSR prokurorui A. Novikovui:

Siunčiame medžiagą apie Alfonso Svarinsko nusikalstamą veiklą ir prašome spręsti klausimą dėl baudžiamosios bylos iškėlimo. Priedas: vadinamojo „katalikų komiteto tikinčiųjų teisėms ginti" dokumentai, liudytojų apklausos protokolai, apžiūros protokolai ir kiti dokumentai – iš viso 526 lapai ir 21 magnetofono kasetė su įrašais".

Sausio 25 dieną Klaipėdos miesto prokuroro pavaduotojas A. Jucys, gavęs iš Lietuvos TSR KGB medžiagą, priėmė nutarimą iškelti baudžiamąją bylą.

Sausio 26 dieną remdamasis tuo, kad A. Svarinskas *„būdamas laisvas gali vengti teismo ir tardymo, kliudyti baudžiamoje byloje nustatyti tiesą ir tęsti savo nusikalstamąją veiklą", jis pasirašė nutarimą paskirti „kardomąją priemonę – suėmimą dėl sistemingo skleidimo žinomai melagingų prasimanymų, žeminančių TSRS valstybinę ir visuomeninę santvarką"*.

Tą pačią dieną KGB patalpose man buvo atlikta krata, kurios metu rasta: piniginė, 1 rub. 40 kapeikų, 11-os raktų ryšulys, išlaidų važtaraštis, kvitai, įgaliojimas dėl automobilio, automobilio techninis pasas, vairuotojo teisės ir pažymėjimas, talonai benzinui, bonkutė su vaistais, kryželis, laikrodis, padėvėta laikrodžio apyrankė. KGB Tardymo skyriaus poskyrio viršininkas pulkininkas J. Markevičius nutarė, kad asmens kratos metu paimti daiktai nepavojingi ir paimtus daiktus reikia man gąžinti. Tame nutarime įrašiau prašymą – visus iš manęs paimtus daiktus grąžinti mano broliui Vytautui.

Jucys man pateikė kaltinamojo teisių išaiškinimo protokolą, kur buvo rašoma, kad nuo kaltinimo pareiškimo momento turiu teisę prašyti prokurorą byloje leisti dalyvauti gynėjui. Pasakiau, kad jo dalyvavimo nepageidauju, ir pasirašiau.

A. Novikovas pasirašė nutarimą sudaryti tardytojų grupę:

„Lietuvos TSR Prokuroras 3-čios klasės valstybinis justicijos patarėjas A. Novikovas baudžiamojoje byloje Nr. 09-2-003-83 nustatė:

Baudžiamoji byla yra didelės apimties, o todėl parengtinio tardymo darymui tikslinga sudaryti tardytojų grupę.

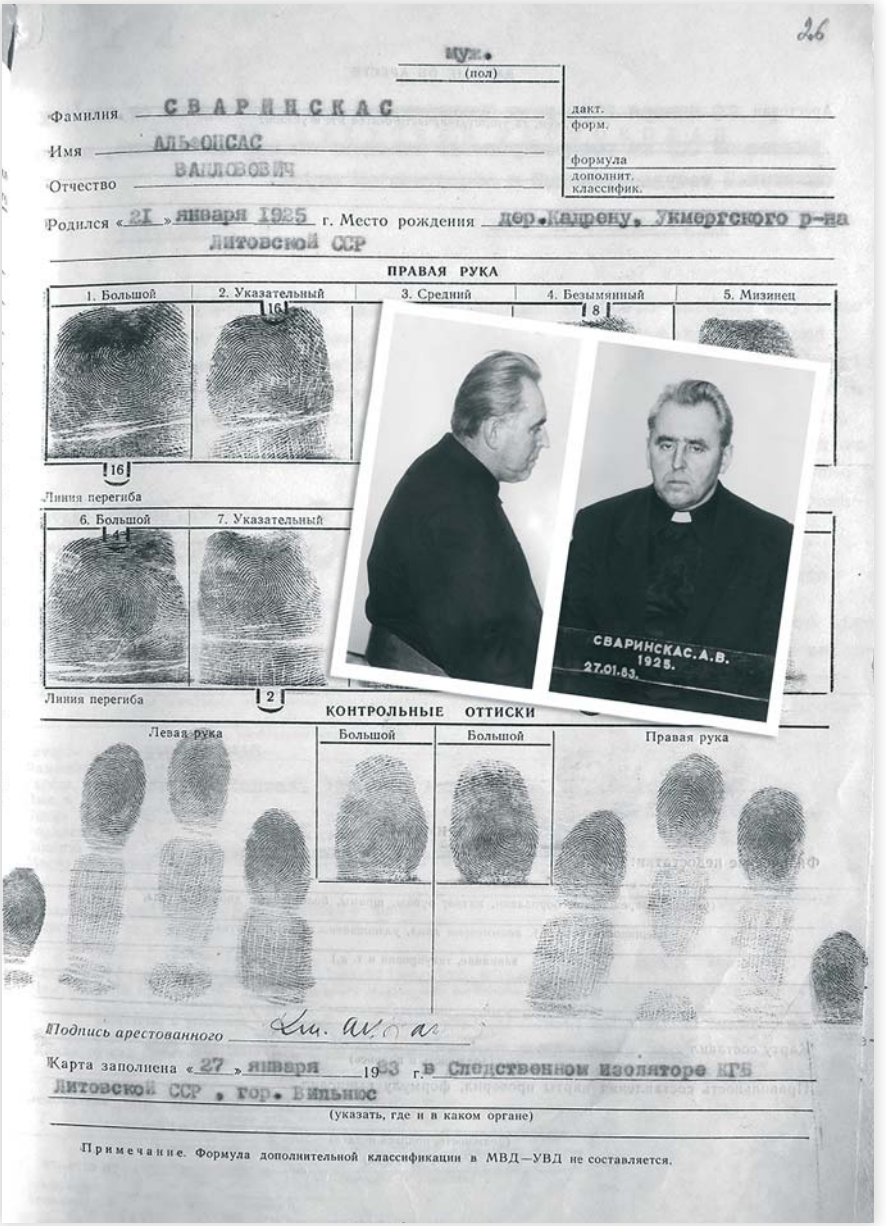

26

муж.
(пол)

Фамилия СВАРИНСКАС
Имя АЛЬФОНСАС
Отчество ВАЛЛОВОВИЧ

дакт.
форм.
формула
дополнит.
классифик.

Родился «21» января 1925 г. Место рождения дер. Кадрену, Укмергского р-на Литовской ССР

ПРАВАЯ РУКА

1. Большой | 2. Указательный | 3. Средний | 4. Безымянный | 5. Мизинец

Линия перегиба

6. Большой | 7. Указательный

Линия перегиба

СВАРИНСКАС.А.В.
1925.
27.01.83.

КОНТРОЛЬНЫЕ ОТТИСКИ

Левая рука | Большой | Большой | Правая рука

Подпись арестованного

Карта заполнена «27» января 19 83 г. в Следственном изоляторе КГБ Литовской ССР, гор. Вильнюс
(указать, где и в каком органе)

Примечание. Формула дополнительной классификации в МВД—УВД не составляется.

Paėmė pirštų, delnų antspaudus, nufotografavo (Bylos T. 1, 26 lapas)

Remdamasis išdėstytu ir vadovaujantis Lietuvos TSR BPK 148 str. nutarė: 1. Parengtinio tardymo darymą baudžiamojoje byloje pavesti: Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojui I-os klasės teisininkui Bičkauskui, Lietuvos TSR valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus paskyrio viršininkui papulkininkiui Markevičiui, to paties skyriaus vyr. tardytojams majorui Pilveliui, Rainiui, tardytojams kapitonui Jurkštui ir vyr. leitenentui Vidzėnui. 2. Grupės vadovu paskirti Bičkauską.“

Susipažinęs su bylos medžiaga E. Bičkauskas sausio 27 dieną pasirašė nutarimą bylos nagrinėjimą priimti savo žinion ir pradėti tardymą. Tą pačią dieną jis raštu informavo LTSR Religijos reikalų įgaliotinį drg. P. Anilionį, kad esu suimtas.

Sausio 28 dieną LTSR prokuroras A. Novikovas pasirašė nutarimą:

„Baudžiamoje byloje Nr. 09-2-003-83 pravesti parengtinį tardymą“.

Prasidėjo tardymai.

Šį kartą KGB mėgino nusiplauti rankas ir sugalvojo tokį žaidimą: jei bylai vadovauja prokuratūros atstovas E. Bičkauskas, vadinasi, byla ne politinė, ir jie lieka švarūs. Kitą dieną po suėmimo prokuratūra paskelbė laikraščiuose, kad iškėlė man bylą. Apie tai sužinojo visas pasaulis. Taigi, jie padarė man paslaugą!

Tardymai

Tardymas, suprantama, vyko ne prokuratūroje, o KGB. Elgėsi su manim gerai, netgi, sakyčiau, kagiebistiškai pagarbiai. Gal tik vienas tardytojas – Jucys – išsiskyrė ypatinga arogancija ir stalininiu tardymo stiliumi: rodė man didžiausią panieką.

Manau, jiems rūpėjo tik viena – sužinoti, kas leidžia „LKB Kroniką“. Jie buvo sraigteliai, kurie sukosi gerai žinodami galutinį sprendimą. Tardymai dėl kitų dalykų buvo tik formalumas. Toks jų gyvenimas...

Palyginus su ankstesniais kalinimais KGB kalėjime sąlygos nebuvo blogos: kiekvieną mėnesį davė siuntinį, valgyt užteko, leido skaityti knygas,

išvesdavo kasdien pusvalandžiui į lauką. Tačiau psichologiškai buvo labai sunku: kamerose sėdėjome po vieną ar du. Kartais jausdavau, kad į kamerą įleidžia šnipą. Žodžiu, buvome lyg eksperimentiniai triušiai.

Trečią kartą pakliuvęs į KGB jau turėjau didelę patirtį, buvau gerokai muštas, todėl bijojau, kad neišplepėčiau. Žinojau visas baisias ar suktas jų kankinimo priemones, žinojau, kad turi „vaistų“, kuriuos įdeda į maistą. Todėl atsakinėdavau paprastai: užmiršau, neatsimenu, blogai maitina, todėl neturiu atminties ir pan. Supratau, kad jiems reikia ne tik manęs, kad mano areštas buvo paruošiamasis etapas kitiems „antitarybiniams“ kunigams suimti. Juk buvo toks kompartijos CK 1982 metų birželio nutarimas – sunaikinti kunigus reakcionierius.

Sykį pasikvietė mane Bičkauskas:

– Kam jums sėdėti? Juk jūs kunigas, o kunigų trūksta. Pasakykite dvi frazes televizijai, mes nufilmuosime, – ir eikite namo. Pasakykite nedaug: „aš neteisus ir ateity nelaužysiu tarybinių įstatymų“, ir laisvas. Duodame jums tris dienas. Ramiai pamąstykite, netrukdysim, o per Velykas jau būsite namie.

Tas tris dienas mąsčiau. Aš mokiau vaikus, kad jie nieko nebijotų, tik nuodėmės, nes prieš Dievą turės atsakyti. Jei taip pasielgčiau, vieni kunigai džiaugsis, kiti gal kreivai žiūrės, tačiau ką pasakys vaikai?

Po trijų dienų Bičkauskas vėl mane išsikvietė:

– Na, kaip?

– Kas kaip?

– Ar apie filmavimą pagalvojote?

– Vaje, – sakau, – visai pamiršau. Buvo tokia įdomi šachmatų partija, aš ir pamiršau. Gal dar galėčiau tris dienas pabūti ramiai ir pagalvoti?

– Ne, viskas.

Jis suprato, kad juokiuosi.

Sėdo ir perrašė protokole naują, griežtesnį, straipsnį – 7 metai.[44]

---

44 Tyrimo pradžioje KGB man pateikė kaltinimą pagal LSSR BK 199 1 straipsnį – skleidimas žinomai melagingų prasimanymų, žeminančių tarybinę valstybę ir visuomeninę santvarką, už ką baudžiama laisvės atėmimu iki trejų metų. Tardymo grupės vadovui E. Bičkauskui šį kaltinimą pakeitus kitu – pagal BK 68 straipsnį – antitarybinė agitacija ir propaganda – bausmė padidėjo: laisvės atėmimas iki 7 metų ir 5 metai tremties.

Iš bylos Nr. 09-2-003-83:

„1983 m. kovo 24 d. tardytojas E. Bičkauskas nustatė: A. Svarinskas patrauktas kaltinamuoju pagal nusikaltimo, numatyto LTSR BK 191 str., padarymu. Tolimesnio parengtinio tardymo eigoje surinkti nauji įrodymai byloja, kad anksčiau nurodytuose A. Svarinsko veiksmuose yra sunkesnio nusikaltimo sudėtis. Visa tai sudaro pagrindą aukščiau pareikštą kaltinimą pakeisti, pareiškiant naują kaltinimą.“

Taigi 1983 metų kovo 24 dieną E. Bičkauskas priėmė nutarimą pareikšti man kaltinimą:

„Baudžiamojoje byloje 1983 m. sausio 26 d. patrauktas kaltinamuoju Alfonsas Svarinskas, Vaclovo. Jis buvo kaltinamas tuo, kad nuo 1978 metų iki suėmimo dienos sistemingai skleidė melagingus prasimanymus, žeminančius tarybinę valstybinę ir visuomeninę santvarką: 1978–1983 metų laikotarpiu kartu su kitais asmenimis pagamino ir išplatino sukurtus taip vadinamo tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto vardu ne mažiau kaip 52 šmeižtiško turinio „dokumentus“, Raseinių rajono Viduklės miestelyje, Plungės rajono Varduvos miestelyje, Kybartų mieste ir kitose Lietuvos TSR vietovėse pasakė tikintiesiems ne mažiau kaip 29 šmeižtiškus pamokslus, t.y. nusikaltimo, numatyto Lietuvos TSR BK 1991 str., padarymu.

Tolimesnio parengtinio tardymo eigoje surinkti nauji įrodymai byloja, kad aukščiau nurodytuose A. Svarinsko veiksmuose yra sunkesnio nusikaltimo sudėtis. Be to, patikslintos nusikaltimo padarymo aplinkybės ir nustatyti nauji jo nusikalstamos veiklos epizodai. Visa tai sudaro pagrindą anksčiau pareikštą kaltinimą pakeisti, pareiškiant naują kaltinimą.

Nustatyta, kad Alfonsas Svarinskas, praeityje du kartus baustas už itin pavojingų valstybinių nusikaltimų padarymą, savo priešiškų pažiūrų tarybinei santvarkai neatsisakė. Būdamas Viduklės parapijos klebonu, demonstratyviai ignoravo tarybinius įstatymus, už ką ne kartą buvo baudžiamas administracine tvarka, o 1979 m. rugsėjo 3 d. Lietuvos TSR prokuratūra jį už tai oficialiai įspėjo. Tačiau jis ir toliau tęsė savo antivisuomeninę veiklą.

Nuo 1978 metų iki 1983 metų sausio mėnesio, siekdamas susilpninti Tarybų valdžią ir dangstydamasis tikinčiųjų teisių gynimu, sistemingai žodžiu ir raštu šmeižė tarybinę valstybinę ir visuomeninę santvarką, ragino prieš ją kovoti, žemino TSRS tarptautinį prestižą.

1978 m. lapkričio 13 d. kartu su kitais asmenimis, neturėdamas jokių įgaliojimų, atitinkamų valdžios organų leidimo pasivadino „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetu“ ir jo vardu gamino ir platino šmeižtiško antitarybinio turinio „dokumentus“.

Toliau E. Bičkauskas rašo:

„Nurodytu laikotarpiu A. Svarinskas įvykdė nusikalstamas veikas:
1. Tarybinės valstybės politikos bažnyčios ir tikinčiųjų atžvilgiu šmeižimas.
2. Tarybinės valstybinės ir visuomeninės santvarkos šmeižimas.
3. Raginimas kovoti prieš tarybinę valstybinę ir visuomeninę santvarką.
4. TSRS tarptautinio prestižo žeminimas.“[45]

E. Bičkauskas *„vadovaujantis Lietuvos TSR BPK 161, 162, 167 ir 174 str., n u t a r ė: Pareikšti Alfonsui Svarinskui, Vaclovo, baudžiamojoje byloje Nr. 09-2-003-83 kaltinimą, padarius nusikaltimą, numatytą Lietuvos TSR BK 68 str. 1 dalyje, apie ką jam paskelbti pasirašant šiame nutarime“.*[46]

Bet aš buvau ne vienintelis „kunigas reakcionierius“, su kuriuo jie norėjo susidoroti. Taigi 1983 metų kovo 28 dieną mano baudžiamojoje byloje Nr. 09-2-003-83 E. Bičkauskas įrašė:
„S. Tamkevičiaus, J. Kaunecko, V. Vėlavičiaus, J. Zdebskio, A. Keinos, V. Stakėno, L. Kalinausko veikloje, kaip ir A. Svarinsko, yra nusikaltimo, numatyto LTSR BK 68 str. 1 d., sudėtingų požymių. Jų nusikalstama veikla reikalauja papildomo tyrimo (...). Todėl nutariau išskirti iš baudžiamosios bylos

45 Šių veikų „pagrindimą“ galima matyti pilname jo tekste. Pilnas nutarimas byloje Nr. 09-2-003-83. T. 1, 154-163 lapai.

46 Pilnas nutarimas byloje Nr. 09-2-003-83. T. 1, 154-163 lapai.

Nr. 09-2-003-83 medžiagą apie minėtus kunigus ir išskirtą medžiagą papildomam patikrinimui pasiųsti į LTSR VSK (KGB – sudarytojų pastaba) operatyvinį skyrių.“

Teismas

Ir man, ir visiems buvo aišku, kad teismas – tik kagiebistinis formalumas. Todėl ir aš pats daug ką juokais nuleidau. Teisme prokuroras J. Bakučionis manęs klausė:

– Ar matei „LKB Kroniką“?

– Mačiau.

– Kur?

– E. Bičkauskas tardydamas parodė.

Mano teismo metu buvo suimtas kunigas Sigitas Tamkevičius. Jam buvo pareikšti tokie pat kaltinimai, kaip ir man.[47]

Iš bylos Nr. 09-2-003-83:

„1983 m. gegužės 5 d. LTSR Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų kolegija, susidedanti iš pirmininkaujančio – pirmininko pavad. M. Ignoto, liaudies tarėjų E. Treinienės ir A. Jašmonto, dalyvaujant prokurorui J. Bakučioniui, pripažino Alfonsą Svarinską kaltu pagal LTSR BK 68 str. 1 d. ir nuteisė 7 metams laisvės atėmimo su papildoma bausme – 3 metai tremties.“

Teismo salėje sėdėjo suvesti Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentai ir kagiebistai. Kai man paskelbė nuosprendį, jie visi atsistojo ir plojo. Tada galvojau – turėčiau šalto vandens, šliūkštelčiau ant kurio, kad galvoti pradėtų.

Visada veikia ne atskiri žmonės, o sistema. Atskiri žmonės žvėrių nepagimdė. Sistema gimdo žvėris. Iki 1940–ųjų metų Lietuva tokia nebuvo, nes

47 Kun. S. Tamkevičius buvo suimtas, nes LTSR Aukščiausiojo Teismo kolegija nustatė, kad „iš bylos įrodymų seka, kad liudytojas S. Tamkevičius yra vienas vadinamojo Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto organizatorių, ir jo veiksmuose yra nusikaltimo, numatyto LTSR BK 68 str. 1 d. žymės“.

nebuvo dirvos tam pasireikšti. Jei kas būtų ką nors bloga daręs, tuoj visi būtų ėmę šaukti:

– Ką darot, žvėrys?!

Patys lietuviai mane kelis kartus suėmė. Ir tardė lietuviai. Ir teisė lietuviai. Kiek prašiau Aukščiausiojo teismo vicepirmininko Mykolo Ignoto, kad pasakytų, ką aš blogo padariau. Nieko neišėjo. Kai dirbau Betygalos vikaru, jis tada buvo Betygalos gimnazistas. Per teismą jis man uždavė klausimus ir kaltino – pats...

Prokuroras Bakučionis, sako, kažkada buvęs neblogas žmogus, bet su sąžine padarė kompromisą. Atgavus nepriklausomybę susitikome. Priėjo jis, tiesia ranką:

– Na, supranti, tu ant manęs nepyk, mano tokia tarnyba buvo.

Jo tarnyba buvo man užkrauti 12 metų nelaisvės, o mano tarnyba buvo „sėdėti“ 10 metų...

Nepriklausomoje Lietuvoje tie tardytojai, prokurorai aiškina, kad tokios buvo jų funkcijos, arba kiti sako, kad nuoširdžiai tikėjo tuo, ką darė. Vėliau Seime sutikdavau mane tardžiusius buvusius KGB „ypatingų bylų“ tardytojus – K. Motieką, E. Bičkauską. Pasisveikindavome... Ateidavo mintis – kaip būtų buvę gera, kad tie veikėjai tada būtų buvę objektyvesni, būtų leidę man ir daugeliui kitų nekliudomai žadinti Tautą, jos veidas šiandien būtų kitoks.

Niekam nejaučiu pykčio. Priešingai, kaip paklydusiems broliams linkiu susimąstyti ir atlikti atgailą.

Šmeižimas po teismo

Spauda ir televizija nuolat skelbė „patikrintą informaciją“, kuria buvo siekiama mane pažeminti, – ir prieš suimant, ir po teismo. O tie žmonės, kur liudijo prieš mane, – juk jie manęs nepažinojo. Ariogalos mokytojai, kurie rašė, kad esu kaltas. Manau, jie manęs net nematė. Turiu tas iškarpas iš respublikinių ir rajoninių laikraščių.

Neseniai raseiniškiai man sako, kad privers juos atsiprašyti.

– Nereikia, – sakau. – Dirbkite rimtesnį darbą. Jei norės, patys, be raginimų gali atsiprašyti.

Visa ta bedievybė labai primityvi. Kad ji būtų nors kiek išprususi, kitiems būtų lengviau. Labai jau primityvi. Joje gyventi gali tik tokie pat – primityvūs žmonės. Tai bala, kurioje labai puikiai jaučiasi buožgalviai. O jei kas bent pusę galvos aukščiau pakelia, tuoj tokį nukerta. Nes toks buožgalviams maišo. Turi būti minia – tik ne asmenybės.

„Žinias“ skleidė KGB. Į jas sureaguoti turėjome tik sakyklą ar pogrindžio spaudą. Po arešto tos galimybės netekau… Ją turėjo ir naudojosi kiti Laisvės kovotojai. Jiems visada buvau ir esu už tai dėkingas, ir kasdien už juos meldžiausi.

Puolimas: fragmentai iš tarybinės spaudos

Vytautas Žeimantas. Šmeižtai iš sakyklos
(„Tiesa“, 1978 m. birželio mėn. 28 d.)

„[...] Pasirodo, A. Svarinskas nepasimokė iš praeities klaidų. Dabar jis vėl – tik šį kartą Viduklėje – platina gandus ir šmeižtus, kiršina žmones. Visa tai jis daro prisidengęs religine veikla. Todėl vidukliškiai – ir ateistai, ir dori tikintieji – pagrįstai piktinasi provokacine A. Svarinsko veikla, kuri, beje, prieštarauja ir Lietuvos TSR Konstitucijai.“

Vytautas Žeimantas buvo spec. korespondentu „Tiesos“ – Lietuvos komunistų partijos CK, LTSR Aukščiausiosios tarybos ir LTSR Ministrų tarybos – laikraštyje. Šis jo straipsnis KGB nurodymu liepos mėnesį buvo išplatintas 52-juose Lietuvos rajoniniuose laikraščiuose.

Z. Gramaila. Uždavinys – sėkmingai įvykdyti dešimtojo penkmečio planus
(„Naujas Rytas“, 1978 m. gruodžio mėn. 23 d., Nr. 151 (4727))

„[...] [N]acionaliniu klausimu spekuliuoja bažnytininkai ir ypač Viduklės

klebonas A. Svarinskas. Jų tikslas – skiepyti jaunimui pesimistines nuotaikas, nusivylimą gyvenimu. Jie iškraipytai aiškina mūsų gyvenimo reiškinius, renka bei aprūpina šmeižikiška medžiaga imperialistinę propagandą. Jie nori pasėti neapykantos ir nepasitikėjimo Tarybų valdžia sėklą, pakirsti tikėjimą komunistiniais idealais. Todėl internacionalinį auklėjimą ateityje glaudžiai turime sieti su ateistiniu.“

Tai sutrumpintas KP rajono komiteto pirmojo sekretoriaus Z. Gramailos pranešimas X partinėje rajono konferencijoje, atspausdintas „Naujame Ryte“, kuris buvo LKP Raseinių rajono komiteto ir rajono liaudies deputatų tarybos organas.

E. Kringelis. Įstatymai leidžiami žmonėms
(„Naujas Rytas“, 1982 m. gruodžio mėn. 9 d., Nr. 144 (5332))

„[...] [Š]iemet, lapkričio 1 dieną, atsirado tokių tikinčiųjų, kurie aktyviai padėjo organizuoti religines eitynes iš Viduklės bažnyčios iki kapinių ir atgal: tai „Žemūktechnikos“ rajoninio gamybinio susivienijimo darbininkai A. Štoškevičius ir R. Kučinskas, Miško pramonės ūkio darbininkas J. Norvilas, pensininkai J. Sopranas, D. Jarmoška, visuomenei naudingo darbo nedirbantis Paliepių apylinkės gyventojas A. Steponaitis ir kiti. [...]“

Apie mane parašyta: „[p]ažeisdamas šį nutarimą, jis tikina: *„Aš čia klebonas ir, kol čia dirbu, turi manęs klausyti“. Tai visai nepagrįsti reikalavimai. Čia gudrybė tokia, kad, niekieno nekontroliuojamas, galėtų naudotis tikinčiųjų lėšomis ir, niekieno netrukdomas, galėtų vienvaldiškai tvarkyti bendruomenės reikalus.“*

E. Kringelis buvo Viduklės apylinkės tarybos vykdomojo komiteto pirmininkas.

Raseinių 2-osios vidurinės mokyklos mokytojų laiškas
(„Naujas rytas“, 1983 m. vasario mėn 1 d., nr. 14 (5355))

„[...] Visose komunistinio auklėjimo grandyse mes, mokytojai, dirbame kartu su tėvais, akcentuodami tai, kad auklėjimas šeimoje nėra privatus reikalas ir kad mokykla ir šeima negali veikti kas sau, o bendromis, suderintomis pastangomis, mokyklai vadovaujant [...].

Esame įsitikinę, kad kunigas Svarinskas pažeidžia Tarybinės Konstitucijos principus, neleidžiančius šmeižti kitų TSRS piliečių. Jo veiksmai prieš tarybinius kulto įstatymus, sąmoningas siekimas visiems pademonstruoti, kad už tikėjimą jis nebijąs nukentėti, yra garbėtroškos išsišokimai, visais atvejais trukdantys komunistinį jaunimo ir visos visuomenės auklėjimą.

Mūsų pedagogų kolektyvas pritaria respublikos prokuratūros organams, izoliavusiems iš mūsų tarpo tokį žmogų, kuris atvirai reiškia neapykantą tarybinei santvarkai, mokyklai, komunistinio jaunimo auklėjimo principams.

A. DEMERECKAS, S. BRAZINSKAITĖ, A. PETKIENĖ,
V. MIRGĖLAITĖ, D. BAJORINAITĖ, Z. VOLSKIENĖ,
G. SAKALAUSKIENĖ, N. RAKICKIENĖ, E. KLENAUSKAITĖ,
A. MISEVIČIUS, M. PAGIRĖNIENĖ, A. DAPKUS,
A. NAURECKAITĖ, K. ŠADAUSKIENĖ, P. LEVICKIENĖ,
A. VAITKUTĖ, R. KVIETKIENĖ“

Pritariame teisingam sprendimui
(„Naujas Rytas“, 1983 m. vasario mėn. 3 d., Nr. 15 (5356))

„Mes, Ariogalos vidurinės mokyklos mokytojai ir tėvai, sausio 27 dieną „Tiesos“ laikraštyje perskaitėme informaciją, kad kunigas A. Svarinskas patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už antitarybinę veiklą.

Visi mes girdėjome apie šio kunigo politikavimą, apie jo pamokslus, kuriuose jis stengėsi visokiais būdais šmeižti mūsų socialistinį gyvenimo būdą, tarybinius ir partinius darbuotojus, visaip trukdė mokyklai auklėti moksleivius komunistine dvasia, žemino ateistus, grasino jiems.[...]

Mes smerkiame tokią kunigo Svarinsko veiklą ir pritariame LTSR prokuratūros griežtam, bet teisingam sprendimui – patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn.

Mokytojų ir tėvų vardu pasirašome:

P. Žvirblis, mokyklos direktorius,

E. Skurka, užklasinio darbo organizatorius,

J. Žūtautienė, partinės org. sekretorė,

G. Daugnorytė, IV a kl. mok. mama,

J. Sarapinienė, vyr. pionierių vadovė,

M. Mamaitienė, A. Kalvaitienė, E. Zakienė, R. Račienė, S. Ladukienė, St. Golcienė, N. Gužauskienė, D. Ušinskienė, Z. Paškevičienė, O. Brimienė, mokytojos,

G. Pocius, tėvų komiteto pirmininkas“

Jonas Vainauskas. Kam parankus Svarinskas? Laiškas redakcijai („Tarybinis kelias“, 1988 m. vasario mėn. 20 d., Nr. 22 (6322))

„Susidomėjęs žiūrėjau Lietuvos kino studijos dokumentinį filmą „Kas jūs, kunige Svarinskai“? Apie šio buvusio kunigo banditinę bei ekstremistinę veiklą mes žinome jau seniai. Ne kartą apie jį ir jo veiklą buvo informuota ir rašyta respublikinėje spaudoje. Todėl naujas dokumentinis filmas tik dar kartą parodo šio užkietėjusio antitarybininko pažiūras. Nors jis jau trečią kartą nuteistas, atlieka bausmę, tačiau nė kiek dėl to nesisieloja. Jo manymu, tokių „komandiruočių“ dar gali būti. [...]

Kunigo A. Svarinsko asmenybė sąžiningą ir dorą žmogų verčia bjaurėtis. Kitaip ir būti negali. Tačiau jis pats savo veiksmais net didžiuojasi, su tam tikru pasididžiavimu pareiškia, kad po bausmės atlikimo manąs tarnauti bažnyčiai ir tikintiesiems.“

Kėdainietis Jonas Vainauskas savo laišką rašė „Tarybiniam keliui“, kuris buvo LKP Kėdainių rajono komiteto ir rajono liaudies deputatų tarybos organas.

Z. Puodžiuvienė. Nenoriu kryžiaus
(„Valstiečių laikraštis“, 1988 m. balandžio mėn. 9 d.)

„[...] Mane piktina pastaruoju laiku įvairūs kunigų išpuoliai per pamokslus bei kitose tikinčiųjų susibūrimų vietose prieš ateistus. Pagaliau ir kišimasis į politiką, šmeižimas mūsų santvarkos. [...]

O visa tai pažeidus, atsakyt pagal veikiančius įstatymus. Ir, žinoma, ne taip, kaip kunigas A. Svarinskas, kuris sėdi prie puodo, o turėtų padirbėti iki sūraus prakaito, kaip dirbame mes.“

Z. Puodžiuvienė iš Tauragės savo straipsnį skelbė „Valstiečių laikraštyje“, kuris buvo LKP CK leidinys Lietuvos kaimui.

Užtarimas

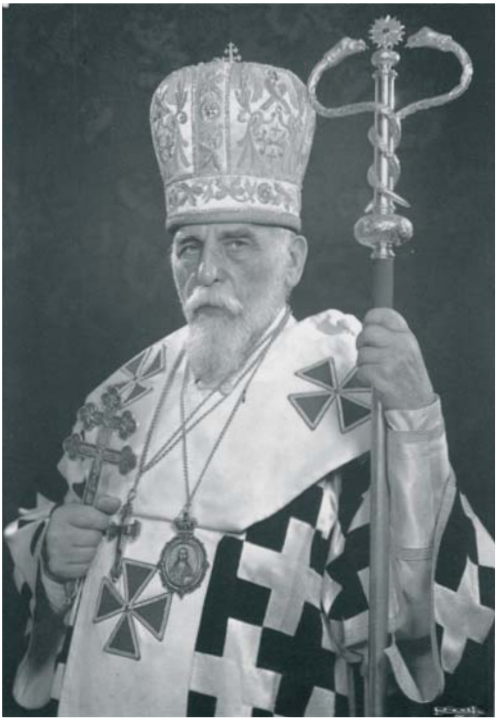

Ukrainiečių kardinolas Josep Slipyj

Praėjus trims dienoms po mano suėmimo – 1983 metų sausio 29 dieną – Vatikane Ukrainos Kardinolas Josep Slipyj paskelbė laišką „Broliams lietuviams“, kuriame rašė:

Mane pasiekė skaudi žinia, kad vėl suimtas | A. Svarinskas – Jūsų sąbrolis–kunigas. Suėmimo aplinkybės ir priežastys man nežinomos, bet viena aišku: šis uolus ir atsidavęs

Kristaus Bažnyčiai ir Evangelijai kunigas nepadarė jokios piktadarystės nei valstybei, nei jos įstatymams. Jo vienintelė kaltė, tamsių žmonių akimis, – uolumas dėl jų sielų, gėrio artimui ir Kristaus troškimo, kad Evangelija būtų skelbiama visoje žemėje.

Kuo remdamasis tai liudiju? Pažįstu A. Svarinską iš susitikimų prieš dvidešimt metų, iš gyvenimo kartu nelaisvės metais, kalinimo ir katorgos. Mudu nešėme bendrą kančių, nusižeminimo ir nerimasties kryžių. Nelaisvėje jis man buvo ištikimas kaip Titas Pauliui, iš jo patyriau gausiai paguodos, palaikymo ir pagalbos. Jis yra lietuvių katalikų Bažnyčios ir Tautos garbė.

Žinia apie jo areštą, po kurio tikriausiai seks teismas, yra skaudi. Tačiau juk kai apaštalus įkalino ir nuplakdino, jie išėjo iš sinedriono „džiaugdamiesi, kad dėl Jėzaus vardo užsitarnavo panieką“ (Apd 5, 41). Mes išgyvename dėl A. Svarinsko įkalinimo ir užjaučiame jį ir lietuvių tautą, iš kurios atimtas ganytojas, bet tuo pat metu šloviname Dievą, kad jam teko didžiulė dovana grandinėmis liudyti mūsų Išganytoją. Jų balsas stiprus, nes liudija tikrą valią ir teisingumą Jėzuje Kristuje. Su tokiomis mintimis kenčia A. Svarinskas ir visi, kurie su juo perėjo kalėjimus ir katorgas. Tegul gailestingasis Viešpats bus su tėvu Svarinsku jo liudijimo valandą, o mūsų maldos tebus jo stiprybė ir paguoda.

Viešpaties Malonė su Jumis!

Patriarchas ir Kardinolas JOSEP SLIPYJ

1977 metais, prieš išvykdamas iš Lietuvos, rašytojas, Helsinkio grupės narys Tomas Venclova aplankė mane Viduklėje. Surengėme jam atsisveikinimo pietus. Po to mes vienu du pasikalbėjome. Man malonu buvo išgirsti, kad sužinojęs apie mano areštą jis kreipėsi į tautiečius per „Amerikos balso“ radiją:

„Valdžia ryžosi žengti beprotišką žingsnį – atimti laisvę vienam iš populiariausių Lietuvos žmonių. Ji sukels tūkstančių, netgi nebūtinai katalikų pasipiktinimą. Kunigo Svarinsko auka išgarsina Lietuvą visuose Žemynuose. Įkalinamas ir kitas kunigas, Alfonso Svarinsko bendradarbis – Sigitas Tamkevičius. Abu baudžiami už tai, kad buvo įsteigę viešą Katalikų komitetą

tikinčiųjų teisėms ginti. Jie informuodavo apie šiurkštų valstybės kišimąsi į Bažnyčios vidaus gyvenimą ir tikinčiųjų sąžinę, iš viso apie nenormalias sąlygas, kuriomis šiandien egzistuoja katalikybė Lietuvoje. Kunigas Svarinskas, jo bendradarbiai gerai žinojo, kad rizikuoja laisve ar net gyvybe, tačiau jie sąmoningai aukojosi, norėdami paveikti pasaulio viešąją nuomonę Lietuvos naudai. Penkiasdešimt penki tūkstančiai tikinčiųjų, beveik visi Lietuvos kunigai pakvietė nutraukti Svarinsko bylą. Devyni katalikai pareiškė, kad sutinka eiti už Svarinską įkaitais į kalėjimą ar darbo stovykloje. Savo parapijoje Viduklėje, o tiesą pasakius ir kitur Lietuvoje, jis buvo daug didesnis autoritetas už tarybų valdžią.“

Būdamas areštuotas to nežinojau.

Nežinojau, kad „LKB Kronika“ išleido specialų man skirtą 57-ą numerį, kuriame buvo mano parapijiečių, tikinčiųjų iš kitų Lietuvos vietų, brolių kunigų, užsienio organizacijų protestai.

Fragmentas iš „LKB Kronikos“ Nr. 57

„Reikalaudami kun. Alf. Svarinskui laisvės pasirašė tikintieji:

Kapsuke – 2185
Kėdainiuose – 1140
Laižuvoje – 65
Miroslave – 551
Šventežeryje – 252
Šiluvoje – 208
Tabariškėse –182
Druskininkuose – 580
Panevėžyje – 1578
Navarėnuose – 97
Sasnavoje – 276
Pažėruose – 146
Vilniuje – 1216
Mažeikiuose – 985
Leckavoje – 50
Simne – 468
Gerdašiuose – 51
Garliavoje – 520
Vilkijoje – 171
Kupiškyje – 1244
Telšiuose – 2340
Vėkšniuose – 265
Patilčiuose – 52
Lazdijuose – 371

Skardupiuose –32
Jonavoje – 436
Šėtoje – 89
Raseiniuose – 202
Nedingėje – 359
Anykščiuose – 232
Perlojoje – 499
Kaune – 3759
Ylakiuose – 290
Liškiavoje – 106
Ramygaloje – 310
Veiveriuoe –124
Palangoje – 400
Skriaudžiuose – 121
Tauragėje – 400
Sedoje – 358
Eigirdžiuose – 76
Tveruose – 109
Seirijuose – 250
Ukmergėje – 704
Tytuvėnuose – 185
Kretingoje – 887
Kapčiamiestyje – 143
Vievyje – 438
Radviliškyje – 436
Šiauliuose – 287
Žalpiuose – 219
Luokėje – 332
Lauksodoje – 121
Kybartuose – 914
Vištytyje – 108
Užuguostyje – 70
Šeduvoje – 725
Dotnuvoje – 189
Pagiriuose – 111
Šilutėje – 465
Pašilėje – 391
Tirkšliuose – 224
Alytuje – 1066
Kazlų Rūdoje – 328
Pilviškiuose – 303
Šeštokuose – 364
Švėkšnoje – 617
Viešvėnuose – 80“

Kalėjime labai džiaugiausi žinutėmis laiškuose, kad daug žmonių kiekvieno mėnesio 26 dieną mini mano areštą: renkasi į Viduklės bažnyčią, kunigai koncelebruoja šv. Mišias (nuo dviejų iki aštuonių kunigų!). Ypač esu dėkingas kun. Juozapui Razmantui, nepraleidusiam šių minėjimų, ir kun. Jonui Tamoniui, atlaikiusiam Raseinių bedievių spaudimą, taip pat broliams kunigams R. Puzonui, J. Bučinskui, V. Skipariui, K. Kriščiūnui, A. Bulotai, A. Jakubauskui, L. Kalinauskui, P. Meilui, R. Grigui ir kt.

Šv. Mišios buvo aukojamos už Tėvynės ir Bažnyčios dvasinį atgimimą, politinius kalinius. Kunigai sakė drąsius pamokslus, visi ėjo kryžiaus kelius.

Tai buvo heroizmas, kuris stiprino tikinčiųjų dvasią ir ryžtą toliau kovoti už Dievą ir Tėvynę.

Grįžęs iš lagerio atlaikiau šv. Mišias šia intencija. Tai buvo 65-asis mano arešto minėjimas.

Kalėjime

Šį kartą lageryje kontingentas buvo labai prastas. Nuotaikos liūdnos. Administracijos elgesys žeminantis. Prižiūrėtojai visuomet šalia – draudžia atsiklaupus prie gulto melstis, nes tai „religinė propaganda". Iš manęs atėmė visus religinius daiktus. Tik paskutinį rudenį gavau maldaknygę ir Naująjį Testamentą.

Iš šimto kalėjusių žmonių bendravau gal su devyniolika. Nors košės ir duonos pakako, jautėsi didžiulis moralinis spaudimas. KGB suskirstė mus grupėmis ir kiekvienai grupei pristatė po karininką. Jis nuo ankstyvo ryto ligi vėlyvo vakaro nuo mūsų neatstoja – prilipęs kaip lapas, o vakarais rašo ataskaitas, charakteristikas. Apie mane parašė: „Aristokratinio sudėjimo, aršus antisovietikas..."

Pamatę, kad manęs nepalauš, kagiebistai pradėjo lagery man ruošti naują teismą. Nutarė manęs į laisvę nebepaleisti: nuteisti dar penkiems metams, po to dar penkiems, ir taip iki galo.

1987 metų pabaigoje koloniją Nr. 36, kurioje buvau, išformavo. Mane pervedė į koloniją Nr. 35, kurios plotas maždaug 100 x 150 metrų. Čia buvo 90 kalinių ir 50 prižiūrėtojų! Kolonija aptverta aukšta lentų tvora, dviguba dygliuota ir elektrine dygliuota viela. Teritorijos kampuose – keturi apžvalgos boštai.

Bedieviai garbingai kovoti nepajėgūs.

Kartą ruošiu kaliniams vakarienę – dirbu virtuvėje. Atėjo prižiūrėtojas, liepė palikti visus darbus ir eiti su juo. Kalėjime nepasiaiškinsi, kad viryklės įjungtos. Pasakyta, ir eini. Nuvedė prie „vachtos". Galvoju – gal kokiai kratai vedasi? Nesustojo. Veda toliau – išvedė iš kalėjimo zonos. Vėl mintis – išveš

į kitą lagerį. Bet daiktų neliepė pasiimti – vadinasi, ne, – jau turėjau kalėjimo patirties. Priėjome štabą. Ten liepė nusivilkti lauko rūbus. Nusiveda į kambarį. Atidarau duris – į veidą stipri šviesa.

Kadrai iš filmo „Kas jūs, kunige Svarinskai?“

Pristato tris atvykėlius iš Lietuvos:
– Čia tavo tautiečiai, pasikalbėk.
Kalba lietuviškai.
– Išjunkite tas šviesas, – sakau. – Akis spigina.
Net neįtariau, kad filmuoja.
Parodė magnetofoną:
– Paklausyk, ką apie tave parapijiečiai kalba.
Padavė ausines. Tada supratau, kas vyksta.
– Kam apgaudinėjate? – sakau. – Duokite tiesiai klausimus. Atsakysiu.

Kalbėjau gal tris valandas. Sakiau, kad kunigo jie nesukompromituos, jei jis pats nesusikompromituos. Daug tiesos išrėžiau. F. Kauzonui sakiau, kad žiūrėtų – neiškarpytų, tiesą parodytų.

O kaip padarytas filmas? Pilnas šmeižto montažas. Jie žino, kad kaliniai neturi jokios informacijos ir juos apgauti nesunku. Frazės sumontuotos, kai kurios iš tardymo filmavimo paimtos. Aiškiai mačiau tą apgaulę. Matėsi, kad tie tautiečiai – KGB atsiųsta komanda: jie po lagerį vaikščiojo, kur norėjo, – jiems viską leido.

Gintautas Iešmantas

Gintautas Iešmantas

Apie G. Iešmantą aš girdėjau vienokių ir kitokių dalykų dar būdamas laisvėje. Poetas, žurnalistas, kalėjime atsidūrė už bendradarbiavimą pogrindžio leidinyje „Perspektyvos“. 1980 metų kovo 17 dieną suimtas, gruodžio 22-ąją nuteistas 6 metams griežto režimo lagerio ir 5 metams tremties. Kalėjo Permės srities Čiusovojaus rajone, nuo 1986 metų pavasario iki 1988 metų lapkričio gyveno tremty Komijoje.

Sutikau jį lagery. Gyvenome skirtinguose barakuose, bet abu dirbome vienoje lygintuvų detalių surinkimo brigadoje, kalėjimo ceche. Mūsų darbo vietos buvo greta. Turėjome parengti detales. Man pavykdavo greičiau, jam buvo kiek sunkiau. Nors jis jaunesnis, bet silpnesnės sveikatos. Žiemą ceche būdavo 12 laipsnių šilumos. Dirbti šalta. Gintautas nespėdavo padaryti dienos normos, tai padėdavau jam – nunešdavau surinktas detales, kad jis galėtų pabaigti normą ir jam nereiktų nervintis. Kai jam padėdavau, niekada nesakė, kad nereikia. Žodžiu, gyvenome labai draugiškai.

Jis ir pats, kur galėjo, visada stengėsi padėti. Kalėjime labai lengva pastebėti, ar žmogus tai daro iš išskaičiavimo, ar nuoširdžiai, nors paprastai kalėjime kažkokių išskaičiavimų ir nebuvo. Apie Iešmantą galiu pasakyti tik gera arba labai gera. Linksmas, šnekus. Lageryje jis buvo labai geras žmogus – nieko neprikiši.

Jis viską darė labai nuoširdžiai. Viena man buvo sunku – kai už surinktų detalių normą jis gaudavo 200 g šviežio pieno per savaitę, tai būtinai pusę puodelio atiduodavo man. Tai buvo labai daug. Jis gi buvo išaugęs materialistinėj aplinkoj! Bet buvo idealistas.

Turėjo labai gerą atmintį. Kalėjime kiekvieną dieną stengėsi atmintinai išmokti kokį nors poezijos tekstą. Turėjo savo repertuarą.

Kai darbe būdavo pietų pertrauka, eidavome prie cecho, visi suguldavome ant šiluminės trasos linijos po galva pasidėję po plytą. Taip po pietų valandą ilsėdavomės. Gintautas deklamuodavo poeziją, kalbėdavomės. Visada rasdavome bendrą kalbą, ir niekad nesame ginčijęsi, nors mūsų pažiūros ir skyrėsi. Gerai sutarėme ir nuoširdžiai bendravom. Gera buvo.

Jis man ne vieną savo poezijos knygelę yra padovanojęs. Ir dabar, kai su juo susitinkam, pasišnekam.

Kalinimo pokyčiai ir išvykimas į tremtį

1987 metais į kalėjimą atvažiavo prokuroras J. Bakučionis, kaltintojas mano teisme. Pareikalavo pasirašyti pasižadėjimą ateity nepažeidinėti tarybinių įstatymų.

Kalėjime iš paskos visada lydėdavo prižiūrėtojas.
Kadras iš filmo „Kas jūs, Kunige Svarinskai?“

Kalėjime. Kadras iš filmo „Kas jūs, Kunige Svarinskai?“

– Jokių pasižadėjimų nebus, – sakau. – Dalį laiko jau atsėdėjau. O jūs turite progą nors iš dalies atitaisyti savo klaidą, kad nekaltai mane nuteisėte, ir paleisti.

Kitą dieną mane išvežė į ligoninę. Žiūriu, kad ir kun. Sigitas čia. Praleidome ligoninėje apie 10 dienų. Geriau maitino, kiek pailsėjome. Supratome – jie nori, kad geriau atrodytume ir nebūtume tokie „pasišiaušę“.

Po to mus išvežė į Permės kalėjimą, po paros – į Maskvos Lubiankos kalėjimą, o iš čia 1987 metų vasario 13 dieną nakties metu parskraidino abu į Vilnių. Vilniuje nuvežė į KGB kalėjimą.

Mums davė atskiras kameras. Maitino gerai, kalbėjo mandagiai, leido dvi valandas per dieną pavaikščioti gryname ore, 10 rb mėnesiui apsipirkti. Turėjome teisę gauti 5 kg siuntinį. Ir kartu gundė pasirašyti pasižadėjimą, kad ateity nelaužysiu tarybinių įstatymų. Kvietė pokalbiams šešis kartus.

Jei pasirašysi, vadinasi, praeity juos laužei.

– Įstatymų nelaužiau, – sakau. – Jūs puolėte Bažnyčią, tikinčiuosius, o aš juos gyniau. Tokia kunigo pareiga.

Lietuvoje kalėjime išlaikė pusantro mėnesio. Jų planas nepavyko. Mus abu su kun. Sigitu sugrąžino tęsti bausmės atlikimą: mane į 35-ąjį lagerį Permės srityje, o kun. Sigitą – į lagerį Mordovijoje. Į Vilnių atvežė per dvi dienas, o atgal vežė dvi savaites – žemindami, atlikdami kratas.

1987 metų pabaigoje – 1988 metų pradžioje su kun. Sigitu kalėjome Uralo lageryje. Ėmėme jausti permainas. Mūsų kalinimo pabaigą artino Lietuvos ir užsienio tikinčiųjų protestai ir, žinoma, Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento Ronaldo Reigano prašymas paleisti mus į laisvę.

1988 metais jis lankėsi Maskvoje ir pakvietė susitikti Tarybų Sąjungos disidentus. Pakviestųjų sąraše buvo ir lietuviai Laisvės kovotojai ses. Nijolė Sadūnaitė ir Antanas Terleckas. Po to prezidentas R. Reiganas paprašė TSKP generalinį sekretorių M. Gorbačiovą paleisti mane iš kalėjimo.

Tada gavome Vokietijos vyskupo Josef Stimpfle iškvietimą į Vokietiją. Sutarėme, kad aš sutiksiu išvykti, o kun. Sigitas pasiliks.

Tų pačių metų liepos 11 dieną mane paleido iš lagerio nurodydami, kad esu ištremiamas į užsienį be teisės sugrįžti. Bet pradžioje leido trumpam grįžti Tėvynę.

Kai mane atskraidino į Lietuvą, pirmiausia prisistačiau Telšių vyskupui Antanui Vaičiui. Po to nuvažiavau į Viduklę, kur parapijiečiai gražiai mane sutiko.

Grįžus iš kalėjimo. Iš kairės Algirdas Sopranas, Kazimieras Norkevičius, Petronelė Norkevičienė, Virginija Sopranienė, aš, Jolanta Linkutė ir Regina Norkevičiūtė. Viduklė, 1988 metų vasara

Atsisveikinimo pamoksle kviečiau vidukliečius būti budrius ir toliau saugoti tai, už ką kovojome:

– Broliai, būkite budrūs, vieningi ir drausmingi. Artimiausiu metu bedieviai Bažnyčios atvirai nepuls, bet stengsis kaip Antikos graikai įvesti į Bažnyčią Trojos arklį.

Prieš išvažiuojant Viduklėje ir vėliau kalbėdamas užsienio radijo stotims iš tremties visada pabrėžiau, kad man buvo sukliudyta eiti savo pareigas Viduklės parapijoje:

– Prieš Dievą ir Bažnyčią esu Viduklės klebonas.

Kitus piktino, kad vadinuosi tokiu mielu man titulu. Apie tokius sakydavau, kad jiems tiktų pabūti Urale – tada gyvenimo supratimas būtų geresnis. Atlikdamas klebono priesaiką Viduklėje pasižadėjau, kad nė vienos sielos neatiduosiu nei bedieviams, nei velniui.

Sugrįžus – tarp brolių kunigų. Iš kairės kun. Leonas Kalinauskas, prel. Vincentas Vėlavičius, aš, kun. Juozapas Razmantas, kan. Bronius Šlapelis, kun. Algimantas Keina

Sugrįžus. Iš kairės brolio sūnus Jonas Svarinskas, sesers sūnus Vytautas Pupkus, sesuo Janina, aš, brolis Juozas, kun. Juozapas Razmantas

Išvažiuodamas parapijiečiams sakiau:

– Kol negaliu dirbti, kol man neleidžia dirbti, kol esu priverstas gyventi užsienyje, mane pavaduos kitas klebonas. Jo klausykite kaip manęs. Kai grįšiu, daugiau niekur nevažiuosiu ir dirbsime Lietuvai kartu.

Rugpjūčio 23 dieną išvykau tremtin į Vokietiją.

Netrukus gavau pakvietimą susitikti su mane išlaisvinusiu Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentu R. Reiganu.

Prezidentui Ronaldui Reiganui
(kalba susitikime Los Angeles,
1989 metų rugpjūčio 22 diena)

Dievo Apvaizda atvedė mane į didžiąją Laisvės šalį – JAV, kurioje rado prieglobstį ir duonos milijonai nuskriaustųjų, tarp jų ir šimtai tūkstančių mano tautiečių lietuvių, kurie atbėgo į šį kraštą nuo rusų carinės savivalės ir nuo raudonųjų imperialistų, gelbėdami savo gyvybes.

Aš esu praleidęs sovietų konclageriuose tik 21-rius metus. Esu vienas iš tų, kurie likome gyvi, vienas iš tų nedaugelio, kurie patekome į Laisvąjį Pasaulį. Todėl kalbėsiu ne tik savo vardu, savo draugų, bet ir tų, kurie užmigo Viešpatyje Golgotos kelyje, vardu.

Pone Prezidente, Jūsų pirmtakas James Carter pirmasis pradėjo kalbėti apie žmogaus teises, o Jūs teisių problemą iškėlėte iki JAV valstybinės politikos lygio. Per 8-rius prezidentavimo metus Jūsų žodžiai (nors, rodos, sovietai perdavė tik du kartus Jūsų kalbų visą tekstą) teikė šimtams politinių kalinių ir tremtinių, milijonams pavergtųjų tautų šviesos ir laisvės spindulių.

Milijonai dėkingi Jums, Pone Prezidente, už labai taiklią definiciją „Blogio imperija“. Šia aptartimi Jūs pasistatėte sau gražiausią paminklą pavergtųjų ir nuskriaustųjų širdyse.

Jūs pirmasis iš užsienio vadovų, besilankančių Maskvoje, priėmėte disidentus, tarp jų ir du lietuvius, ir padrąsinote juos. Jūs parodėte jiems šilumą ir pagarbą („savieji“ jiems siūlydavo tik kalėjimus ir lagerius), suteikėte naujos

jėgos ne tik jiems, bet ir šimtams jų draugų visoje sovietų imperijoje tęsti toliau garbingą kovą už žmonių ir tautų išsivadavimą iš „Blogio imperijos“.

Ačiū Jums, Pone Prezidente, kad Jūs ne kartą paminėjote ir mano pavardę. O juk ją įsiminti ir tiksliai ištarti ne taip lengva.

Ačiū už Pavergtų tautų savaitę, kuri paskelbta Pabaltijo tautų vardu plačiajame pasaulyje. Ypatinga padėka JAV vyriausybei, kad nepripažino Pabaltijo tautų inkorporacijos į Sovietų Sąjungos sudėtį. Ši moralinė pagalba įgalino mus, pabaltijiečius, iki šiandien tęsti kovą su nepalyginti gausesniu priešu. Dievas laimino Dovydą prieš Galijotą. Mes tikime, kad Dievas palaimins ir mūsų kovą. Juk mes norime tik vieno: Laisvės ir savo žemėje būti šeimininkais.

Tegul visagalis Dievas atlygina Jums, Pone Prezidente, gera sveikata, visokia palaima ir ilgu amžiumi. O mes ir toliau lydėsime Jus malda ir palaimos žodžiu.

Ir ginkite nuskriaustuosius visais galimais būdais. Jūsų pastangas Dievas palaimino: apie šešis milijonus politinių kalinių ir tremtinių sovietai paleido. Deja, dar ne visus. Dar daug kenčia lageryje ir tremtyje. Ir paleistieji nereabilituoti: jie negali prisiregistruoti ir gauti tinkamo darbo. Kenčia ir mano draugai, kurie paliko Uraluose VS 389/35. Ačiū ir Niujorko korespondentui ponui Rozentaliui, kuris savo straipsniais išviešino politinių kalinių kančias. Rytoj visos pavergtos Pabaltijo tautos ir Lietuva savo tėvynėje ir visame pasaulyje, kur tik yra nublokšti mūsų tautos žmonės, minės gėdingo, nusikalstamo Ribentropo–Molotovo pakto 50-ąsias metines.

Per 8-rius metus Uralo politiniai kaliniai švęsdavom Jūsų gimimo dieną. Nors buvo griežtai draudžiama rinktis didesnėmis grupėmis, bet visgi susirinkdavom būreliais vienminčių prie stalo barakuose, išsivirdavom po pusę puodelio arbatos (per mėnesį duodavo 50 g arbatžolių). Vienas kalinys pasakydavo kalbą, minėdamas su pagarba ir dėkingumu Jūsų vardą, ir pakeldavom tostą į Jūsų sveikatą.

1986 metais Jūsų vardines švenčiau KGB izoliatoriuje su vienu inžinieriumi žydu, puikiu žmogumi, sėdinčiu lageryje daugiau negu 14 metų, Leonidu Lukmanu. Neturėjom arbatos, prisipylėme aliumininius kalinio puodelius

Susitikimas su JAV prezidentu Ronaldu Reiganu, 1989-08-22

virinto vandens ir pakėlėme tostą už didįjį Žmogų, kurį šiandien turiu progą asmeniškai pamatyti ir padėkoti Jam.

Ir taip kasmet – švęsdami JAV Prezidento Ronaldo Reigano ir akademiko Andrejaus Sacharavo gimtadienius.

Naujųjų 1988 metų išvakarėse, tuojau po M. Gorbačiovo kalbos, Maskvos televizija perdavė JAV Prezidento Ronaldo Reigano kalbos visą tekstą. Daugelis kalinių palydėjo ilgais plojimais labai šiltą ir žmonišką Prezidento kalbą. Šių ovacijų nesulaukė lagerių šeimininkas M. Gorbačiovas.

Uralo politiniai kaliniai labai buvo susirūpinę, ar naujasis JAV vadovas tęs Prezidento Ronald Reigan kovos už žmogaus teises politiką. Ir labai apsidžiaugėm sužinoję, kad Respublikonų partija iškėlė į JAV prezidentus George Bush ir Den Quayle. Ir tuojau pat mes, Uralo politiniai kaliniai, nubalsavome už juos. O mūsų maldos, sujungtos su kančia, matyt, pasiekė Dangų, ir Dievas paskatino amerikiečius pasekti mūsų pavyzdžiu.

Tegul Dievas laimina naujos Amerikos Administracijos darbus ir žygius.

Amerika ir tik Amerika gali išgelbėti tautas iš baisiausios komunistų vergijos. O man Dievas gausiai atlygino už ilgametę kančią: keturis kartus buvau sutikęs Didįjį Popiežių Joną Paulių II, JAV viceprezidentą Den Quayle (Senato Rūmuose jis man įteikė Pueblo žymenį) ir dabar Jus, Pone Prezidente.

Dievui laiminant, gyvuokite ilgiausius metus.

Kun. Alfonsas Svarinskas

Gyvendamas tremtyje daug važinėjau – visur buvau kviečiamas. Kur tik galėjau, važiavau. Aplankiau daug lietuvių kolonijų. Apie tai susidarytų įdomūs atsiminimai.

Kovojau toliau ir džiaugiausi lietuvių Tautos pakilimu Laisvei. Troškau kuo greičiau grįžti ir įsijungti į Laisvos Lietuvos kūrimo darbą. Tautiečių pastangos Lietuvoje ir užsienyje artino Laisvę, o tuo pačiu ir mano tremties pabaigą.

Ištikimybę Dievui, Bažnyčiai ir Tėvynei apmokėjau 21-eriais nelaisvės metais...

Dievo valia man buvo ir yra aukščiausias įstatymas. Šventai tikiu, kad mano gyvenimas yra Dievo rankoje arba, kaip sako mano Miroslavo dzūkai, – Dzievulio naguos.

Tikinčiųjų Teisėms Ginti
Katalikų komiteto narių

kun. Jono Kaunecko,
kun. Sigito Tamkevičiaus,
kun. Vincento Vėlavičiaus,
kun. Juozo Zdebskio

Liudytojo apklausos protokolai

Liudytojo apklausos protokolas[48]

Telšiai, 1983 m. sausio mėn. 27 d.
Apklausa pradėta 11 val. 05 min., baigta 13 val. 00 min.
Lietuvos TSR prokuratūros tardymo valdybos prokuroras 2-os klasės teisininkas V. Jakavičius Telšių raj. prokuratūros patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 176-178 ir 180 str., apklausiau liudytoją:
1. Pavardė, vardas, tėvavardis ***Kauneckas Jonas, Petro***
2. Gimimo data ***1938.06.07***
3. Gimimo vieta ***LTSR, Pasvalio raj, Krinčino apyl., Trajoniškio km.***
4. Pilietybė ***TSRS***
5. Tautybė ***lietuvis***
6. Partiškumas -
<...>
10. Darbovietė ir pareigos ***Telšių katedros vikaras***
<...>
Pasiūlius liudytojui papasakoti visa, kas jam žinoma apie aplinkybes, ryšium su kuriomis jis iškviestas apklausti, liudytojas parodė:
Klausimas: *Vakar, tai yra 1983 01 26, pas Jus kratos metu buvo surasta ir išimta nelegali literatūra, „LKB kronika", „Aušra", „Lietuviškojo charakterio problema" ir kita. Paaiškinkite kaip, iš kur pas Jus atsirado minėta literatūra, kur ji išleista, padauginta, kodėl Jūs ją laikėte ir saugojote namuose?*
Atsakymas: *LKB kronikos leidinį, numerio nepamenu, man 1983 01 26 į namus atnešė viena tikinti moteriškė, šios moteriškės nepažįstu, jos anksčiau matęs nesu. Ji man atnešė LKB kronikos 53 numerį ir pasiūlė paskaityti, kadangi man gali būti įdomu. Aš iki kratos spėjau peržvelgti LKB kroniką ir radau straipsnį apie Tverų mokinių persekiojimą. Kitų straipsnių aš nespėjau perskaityti. Kas išleido LKB kroniką, kur, kas straipsnių autoriai aš nežinau. Kur padauginta „Kronika" aš taip pat nežinau. Aš asmeniškai laikau, kad „LKB kronika" nėra antitarybinis ir antivalstybinis leidinys. Kas*

48 Kun. A. Svarinsko baudžiamoji byla Nr.09-2-003-83. LYA. F.K.-1. Ap. 58. B. P-1424-1. LI. T.1. L. 194–195.

liečia knygas „Lietuviškojo charakterio problema“ galiu paaiškinti tai, kad šios knygos mano įsitikinimu nėra antitarybinis ir antivalstybinio turinio leidinys. Šias knygas man pardavė kažkoks pilietis, kada ir kas nepamenu. Kur išleista minėta knyga, tai yra padauginta aš nežinau. Aplamai aš galiu pasakyti, kad namuose aš nesaugojau ir nerinkau literatūros su antitarybiniu, antivalstybiniu turiniu, tokios literatūros skaitau nebuvo surasta ir paimta kratos metu.

Klausimas: *kratos metu buvo surasta ir paimtas leidinys „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ dokumentų rinkinys. Paaiškinkite iš kur pas Jus šis dokumentų rinkinys ir kieno padaugintas?*

Atsakymas: *Visus „Komiteto“ dokumentus ruošia visi komiteto nariai, – aš, kunigas A. Svarinskas, kun. S. Tamkevičius, kun. V. Vėlavičius, kun. J. Zdebskis. Atsakyti konkrečiai kas paruošė šį rinkinį, kur jis padaugintas, kaip pateko į mano namus aš konkrečiai pasakyti negaliu. Vienok, kaip matyti iš dokumentų tekstų pagrinde, ruošiant dokumentus dalyvavau ir aš, dokumentų pabaigoje yra parodyta ir mano pavardė.*

Klausimas: *kratos metu buvo paimtos dvi fotonuotraukos, kuriose matyti vyriškiai apsirengę karinėmis uniformomis. Kas tai per asmenys, kaip pas Jus atsirado šios nuotraukos, kodėl Jūs jas saugojat?*

Atsakymas: *Iš kur pas mane šios nuotraukos, kas per asmenys nufotografuoti aš nežinau. Man šios nuotraukos nereikalingos ir galiu paaiškinti, kad šios dvi nuotraukos tiesiog užsigulėjo pas mane. Jas laikiau neturėdamas jokio tikslo.*

Klausimas: *Kratos metu buvo surastas ir paimtas mašinraštis su ranka parašytu tekstu. Šis rašinys yra adresuotas Telšių raj. liaudies teismui. Sakykite, kas ruošė šį raštą, kokiu tikslu?*

Atsakymas: *Kadangi esu neteisėtai nubaustas administracine tvarka ir nuobaudą apskundęs Telšių raj. liaudies teismui, todėl aš šį raštą asmeniškai ruošiau, turėdamas tikslą surasti liudininkus, kurie teismo posėdžio metu galėtų paaiškinti ir patvirtinti, kad aš buvau nepagrįstai nubaustas. Galiu papildomai paaiškinti, kad man patys tikintieji pasisiūlė už mane sumokėti baudą ir todėl automatiškai realizuotas šis pareiškimas. Tiek galiu paaiškinti šiuo klausimu.*

Apklausos protokolas perskaitytas asmeniškai J. Kaunecko, kuris pareiškė, kad protokolas iš jo žodžių surašytas teisingai, pastabų, papildymų neturi, vienok pasirašyti to protokolo atsisakė, motyvuodamas tuo, kad nepasitiki tardymo organais.

Jakavičius V. (parašas)
Apklausė 2-os kl. teisininkas (parašas) Jakavičius

Liudytojo apklausos protokolas[49]

Vilnius, 1983 m. vasario mėn. 28 d.
Apklausa pradėta 10 val. 45 min., baigta 18 val. 20 min.
Pertrauka nuo 12 val. 30 min. iki 15 val. 00 min.
(kur) Lietuvos TSR valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus vyr. tardytojas majoras Pilelis, tarnybiniame kabinete, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 176–178 ir 180 str., apklausiau liudytoją:
1. Pavardė, vardas, tėvavardis ***TAMKEVIČIUS Sigitas, Motiejaus***
2. Gimimo data ***1938***
3. Gimimo vieta ***Lazdijų raj. Gudonių kaime***
4. Pilietybė ***TSRS***
5. Tautybė ***lietuvis***
6. Partiškumas -
<...>
10. Darbovietė ir pareigos ***Kybartų parapijos klebonas***
11. Gyvenamoji vieta ***Kybartai, Darvino g. Nr. 12***
Liudytojui Tamkevičiui S. M. išaiškinta, kad jis iškviestas baudžiamojoje byloje, kurioje kaltinamasis Alfonsas Svarinskas
<…>
Liudytojas S.Tamkevičius parodė:
Kunigą Alfonsą Svarinską aš pažįstu apytikriai nuo 1965 ar 1966 metų, tai yra nuo to laiko, kai jis atvyko į Alytaus rajono Miroslavo miestelį vikaru. Aš tada buvau taip pat vikaru toje pačioje vyskupijoje. Mano santykiai su kunigu Svarinsku yra normalūs, jokių asmeninių reikalų su juo aš neturėjau.
Apytikriai 1976 metais kunigas Svarinskas buvo perkeltas iš Naumiesčio į Raseinių rajono Viduklės miestelį klebonu. Susitikdavau su kunigu Svarinsku per atlaidus ar kokiomis kitomis progomis. Be to, tekdavo su juo susitikti ir per „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ pasitarimus, nes aš ir jis esame to komiteto nariai. Paskutinį kartą kunigą Alfonsą Svarinską aš kažkur buvau

49 Kun. A. Svarinsko baudžiamoji byla Nr. 09-2-003-83. LYA. F.K.-1. Ap. 58. B. P-1424-1. LI. T.1. L. 175–178.

sutikęs 1982 metų gruodžio mėnesį, bet kur ir kokia proga tas mūsų susitikimas įvyko aš dabar nebeprisimenu.
Per mūsų pažinties laikotarpį esu girdėjęs keliolika kunigo Svarinsko pamokslų. Mano supratimu kunigo Svarinsko pamokslai buvo gana aktualūs. Jis kalbėdavo apie tikėjimą, krikščionišką moralę, nuodėmę. Jo pamoksluose jokių antitarybinių išpuolių ar kitų klausimų, liečiančių politiką, negirdėjau. Kunigo Svarinsko pamokslų esu girdėjęs Kybartuose, Viduklėje, ~~per atlaidus Šiluvoje ir Varduvoje.~~
Klausimas: *Ką Jūs galite parodyti apie kunigo Alfonso Svarinsko dalyvavimą „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ sukūrime ir jo veikloje?*
Atsakymas: *Kunigas Alfonsas Svarinskas, aš ir kiti kunigai esame „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ nariais nuo to komiteto įkūrimo momento, tačiau apie kunigo Svarinsko „TTG katalikų komiteto“ įkūrime ir jo veikloje aš nieko neparodysiu, nes jo veikloje, liečiančioje komitetą, aš jokių antitarybinių išpuolių ar kitų momentų, liečiančių politiką, nepastebėjau.*
Klausimas: *Parodykite bendrai apie „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ įkūrimą ir jo veiklą?*
Atsakymas: *„Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas“ buvo įkurtas 1978 metų lapkričio 13 dieną. Tada jį sudarė penki kunigai: Svarinskas, Kauneckas, Zdebskis, Vėlavičius ir aš.*
Komiteto pagrindinis tikslas yra nurodytas pirmame jo dokumente, kuris buvo priimtas komiteto įkūrimo dieną. Tikslą sudarė: siekti katalikams lygių teisių su ateistais. Komiteto uždaviniai taip pat yra nurodyti komiteto pirmame dokumente. Apie „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ veiklos detales, o būtent, komiteto narių susitikimus, atskirų dokumentų paruošimą ir priėmimą, dokumentų atspausdinimą ir jų išsiuntimą adresatams, atskirų komiteto narių veiklą komitete, aš nieko neparodysiu. Taip darau todėl, kad nuo pat komiteto veiklos pradžios iki šiol nematau komiteto narių veikloje nieko nusikalstamo prieš TSRS Konstituciją ir kitus tarybinius įstatymus. Be to, noriu paaiškinti, kad „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas“ veikė viešai. Dokumentus komitetas siųsdavo su komiteto narių parašais taip pat viešai. Nei komitetas, nei jo nariai atskirai niekada nėra gavę jokio raštiško įspėjimo apie to komiteto uždraudimą.

Klausimas: *Kokios konkrečios priežastys sąlygojo „TTG katalikų komiteto“ įkūrimą?*
Atsakymas: *Man atrodo, kad komiteto įkūrimą sąlygojo kunigų ir kitų tikinčiųjų diskriminacija iš valdžios pareigūnų pusės.*
Klausimas: *Kieno konkrečiai nurodymu ar įgaliojimu komitetas buvo kuriamas?*
Atsakymas: *Kokių tai įgaliojimų apie komiteto įkūrimą nebuvo. Galvoju, kad niekas ir nurodymų nedavė apie komiteto įkūrimą. Taip pat aš galvoju, kad dėl komiteto įkūrimo įtakos turėjo Religijų reikalų taryba, kuri visiškai negynė tikinčiųjų reikalų.*
Klausimas: *Kas konkrečiai buvo komiteto įkūrimo organizatorius?*
Atsakymas: *Į šį klausimą neatsakysiu.*
Klausimas: *Kokiu principu vadovaujantis buvo parinkti „Katalikų komiteto“ nariai?*
Atsakymas: *Šiuo klausimu nieko nepaaiškinsiu.*
Klausimas: *Paaiškinkite kaip Jūs tapote „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ nariu?*
Atsakymas: *Kaip minėjau aukščiau, nuo 1978 metų lapkričio 13 dienos aš kartu su kunigais Svarinsku, Zdebskiu, Vėlavičiumi ir Kaunecku tapau „TTG katalikų komiteto“ nariu. Kokiomis aplinkybėmis tai įvyko neaiškinsiu dėl minėtų priežasčių.*
Klausimas: *Kaip „TTG katalikų komiteto“ nariu tapo kunigas Alfonsas Svarinskas?*
Atsakymas: *Kunigas Alfonsas Svarinskas „TTG katalikų komiteto“ nariu tapo taip pat kaip ir aš, o konkrečiai paaiškinti nieko negaliu.*

Apklausos protokolą liudytojas Tamkevičius pats perskaitė ir pareiškė, kad dėl savo atsakymų teisingumo nieko paaiškinti negali. Apklausos protokolą pasirašyti atsisako, nes to daryti neleidžia įsitikinimai.
Išbrauktą: „per atlaidus Šiluvoje ir Varduvoje“ neskaityti:

Apklausė: Lietuvos TSR valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus vyr. tardytojas majoras V. Pilvelis (parašas)

Liudytojo apklausos protokolas[50]

Skaudvilė, 1983 m. kovo mėn. 15 d.
Pertrauka: 13–14,30.
Apklausa pradėta 10 val. 15 min., baigta 17 val. 10 min.
Lietuvos TSR Valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus vyr. tardytojas majoras Pilvelis Skaudvilės m. milicijos inspek. patalpose (kur) vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 176–178 ir 180 str., apklausiau liudytoją:
1. Pavardė, vardas, tėvavardis ***Vėlavičius Vincas, Antano***
2. Gimimo data ***1914 m****.*
3. Gimimo vieta ***Varniai***
4. Pilietybė ***TSRS***
5. Tautybė ***lietuvis***
6. Partiškumas nepart.
<...>
9. Teistumas 1948 m. pagal RTFSR BK 58 1a str. 10 metų PDS. Bausmę atliko.
10. Darbovietė ir pareigos ***Skaudvilės parapijos klebonas***
<...>
Liudytojas parodė:
Kunigą Alfonsą Svarinską aš pažįstu gal jau apie dešimt metų, tačiau artimiau jį pažįstu nuo to laiko, kai jis pradėjo klebonauti Raseinių rajono Viduklės miestelyje. Gali būti, kad mano ir Svarinsko artimesnę pažintį sąlygojo ir ta priežastis, kad Skaudvilė nuo Viduklės yra vos 30 km nuotolyje. Kadangi gyvenome ne per toliausiai, tai atskirų švenčių proga ar per atlaidus vienas pas kitą apsilankydavome. Kada paskutinį kartą buvau sutikęs kunigą Svarinską dabar tiksliai neprisimenu, bet tai buvo 1982 metais. Kur jį mačiau dabar neprisimenu. Šiaip su kunigu Svarinsku jokių asmeninių reikalų aš neturėjau, mūsų tarpusavio santykiai normalūs.
Klausimas: *Ką jūs žinote apie Alfonso Svarinsko dalyvavimą „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ sukūrime ir jo veikloje?*

---

50 Kun. A. Svarinsko baudžiamoji byla Nr. 09-2-003-83. LYA. F.K.-1. Ap. 58. B. P-1424-1. LI. T.1. L. 214–217.

Atsakymas: *Aš žinau, kad 1978 metais (tiksliau nepamenu) buvo įkurtas „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas". Tą komitetą sudarė kunigai: Kauneckas, Svarinskas, Tamkevičius, Zdebskis ir aš – Vėlavičius. Komiteto tikslai ir uždaviniai pilnai yra apibrėžti pirmame komiteto dokumente, kurį mes visi komiteto nariai esame pasirašę. Trumpai tikslus galėtų pasakyti taip: siekti katalikams lygių teisių su ateistais. Kitų tikslų mes neturėjome.*
Apie „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto" susikūrimą, jo veiklą, dokumentų paruošimą ir atspausdinimą, atskirų komiteto narių ir Svarinsko veiklą „komitete", narių pareigas ir naujų narių įvedimą ir kitus klausimus, liečiančius „komitetą", aš nieko konkretaus neparodysiu, nes skaitau, kad tai yra grynai „komiteto" vidaus veiklos reikalas, o „komiteto" veikla yra grynai religinio pobūdžio, todėl kalbėti apie tai, ar nekalbėti yra grynai mano sąžinės reikalas.
Klausimas: *Parodykite kaip Jūs tapote „TTG katalikų komiteto" nariu?*
Atsakymas: *Aš tapau to komiteto nariu taip pat kaip ir kiti kunigai – pirmieji komiteto nariai. Jokios iniciatyvos iš atskirų kunigų pusės dėl komiteto įkūrimo nebuvo. Tai įvyko bendrai visų pirmųjų komiteto narių iniciatyva. Dėl narių priėmimo į komitetą taip pat nebuvo jokių rinkimų ar sprendimų.*
Klausimas: *Kuo galima paaiškinti „komiteto" sudėties pasikeitimą ir naujų narių įtraukimą į „komitetą"?*
Atsakymas: *Aš žinau, kad naujais nariais į „Komitetą" buvo įtraukti kunigai Keina, Kalinauskas ir Stakėnas. Tačiau nieko konkretaus apie tai aš neparodysiu. Kodėl nepasirašinėja „komiteto" dokumentų kunigas Zdebskis aš nežinau.*
Klausimas: *Kokius ryšius „TTG katalikų komitetas" palaikė su „krikščioniškuoju komitetu" ir su Kapitančiuku, Jakuninu, Regelsonu bei Dudko?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš nieko neatsakysiu, nes šių asmenų aš nepažįstu.*
Klausimas: *Kokiu būdu buvo susisiekiama su užsienio reakcingosios spaudos centrais ir antitarybinėmis radijo stotimis?*
Atsakymas: *Į šį klausimą atsakyti negaliu, nes nieko nežinau apie kokius nors komiteto ryšius su užsienio reakcingosios spaudos centrais ir antitarybinėmis radijo stotimis. ~~Iš „komiteto" veiklos aš žinau, kad jeigu kokie dokumentai ir buvo siunčiami į užsienį, tai buvo daroma paštu.~~*

Klausimas: *Ar buvo pats „komitetas“ ir jo veikla įteisinti?*
Atsakymas: *„TTG katalikų komitetas“ visus savo raštus įvairioms įstaigoms ir organizacijoms siuntė oficialiai su tikrais komiteto narių parašais. Kokio tai specialaus rašto apie mūsų komiteto įteisinimą nebuvo.*
Klausimas: *Kiek „komiteto“ dokumentų buvo paruošta ir išplatinta betarpiškai dalyvaujant Alfonsui Svarinskui?*
Atsakymas: *Visus „komiteto“ dokumentus ruošė kartu visi komiteto nariai, jų tarpe ir kunigas Alfonsas Svarinskas. Atskirai „komiteto“ nariai dokumentų neruošė ir jų niekur nesiuntinėja.*
Klausimas: *Ar buvo „komiteto“ dokumentai talpinami kokiuose nors nelegaliuose leidiniuose?*
Atsakymas: *Apie „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ dokumentų talpinimą kokiuose nors nelegaliuose leidiniuose aš nieko nežinau.*
Klausimas: *Ką jūs galite parodyti apie nelegalų leidinį „Lietuvos katalikų bažnyčios kronika“?*
Atsakymas: *Aš tik kažkur esu girdėjęs, kad yra koks tai nelegalus leidinys „Lietuvos katalikų bažnyčios kronika“, tačiau tokio leidinio niekada nemačiau ir neskaičiau. Kas jį leidžia aš nežinau.*
Klausimas: *Parengtinio tardymo metu nustatyta, kad nelegaliame leidinyje „Lietuvos katalikų bažnyčios kronika“ buvo talpinami „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ dokumentai. Paaiškinkite kokiu būdu tai buvo daroma ir kas konkrečiai tuo užsiėmė?*
Atsakymas: *Su nelegaliu leidiniu „Lietuvos katalikų bažnyčios kronika“ aš jokių reikalų neturiu, o apie jos leidimą esu tik girdėjęs. Kokiu būdu talpinami „TTG katalikų komiteto“ dokumentai šiame leidinyje ir kas tuo užsiima aš nieko nežinau.*
Klausimas: *Kokių tikslų siekė „katalikų komitetas“ ir jo narys Alfonsas Svarinskas platindami savo dokumentus bei talpindami juos nelegaliame leidinyje „LKB kronika“, o taip pat perduodami į užsienį?*
Atsakymas: *„TTG katalikų komitetas“ ir to komiteto narys A. Svarinskas platindami „katalikų komiteto“ dokumentus siekė tik vieno tikslo: ginti tikinčiųjų teises. Apie „katalikų komiteto“ dokumentų talpinimą „LKB kronikoje“, kaip minė-*

jau, nieko nežinau. Į užsienį „komiteto“ dokumentai galėjo būti siunčiami tik paštu ir tiktai Junesko organizacijai.
Klausimas: *Jums pateikiami „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ dokumentai Nr. 1, Nr. 7 ir Nr. 9 su jūsų ir kitų kunigų – komiteto narių parašais. Ką jūs galite parodyti apie šiuos dokumentus?*
Atsakymas: *Aš pažiūrėjau man pateiktus „katalikų komiteto“ dokumentus. Pamenu, kad tikrai tokie dokumentai buvo paruošti. Visuose šiuose dokumentuose ginami tikėjimo reikalai. Po visų dokumentų tekstais yra tikras mano parašas ir kitų kunigų – komiteto narių parašai. Apie tų dokumentų paruošimo aplinkybes neaiškinsiu.*
Klausimas: *Parengtinio tardymo metu nustatyta, kad „katalikų komiteto“ dokumentai, kuriuos pasirašėte ir jūs, buvo panaudoti antitarybinei agitacijai ir propagandai varyti. Kaip jūs vertinate A. Svarinsko vaidmenį, gaminant ir platinant tokius dokumentus?*
Atsakymas: *Apie „TTG katalikų komiteto“ panaudojimą antitarybinei agitacijai ir propagandai varyti aš nieko nežinau. Užsienyje leidžiamų laikraščių aš negaunu ir neskaitau, o kalbant apie „komiteto“ dokumentus per Vatikano radiją esu girdėjęs.*
Atskirai apie „komiteto“ nario Alfonso Svarinsko vaidmenį aš nieko pasakyti negaliu. Komiteto dokumentus ruošėme ir platinome visi komiteto nariai bendrai.
Klausimas: *Parengtinio tardymo metu taip pat nustatyta, kad daug „katalikų komiteto“ dokumentų yra persunkti antitarybinėmis ir šmeižikiškomis idėjomis. Ko siekė A. Svarinskas gamindamas ir platindamas tokius dokumentus?*
Atsakymas: *Mano supratimu, visuose „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto“ dokumentuose yra liečiami tiktai tikėjimo klausimai ir nei viename iš tų dokumentų nėra antitarybinių ir šmeižikiškų idėjų. Kunigas Svarinskas mano supratimu, ruošdamas komiteto dokumentus kartu su kitais komiteto nariais gynė tikėjimo reikalus.*
Klausimas: *„Katalikų komiteto“ dokumente Nr. 12, adresuotame Junesko prie SNO, teigiama, kad Lietuvos TSR „kaip reta kur pasaulyje iš vaikų yra atimta daug pagrindinių jų teisių“. Ar jūs skaitote, kad „katalikų komitetas“ turėjo pilną pagrindą daryti tokią kategorišką išvadą?*

Atsakymas: *Aš prisimenu, kad „TTG katalikų komitetas“ paruošė tokį dokumentą, adresuotą Junesko tarptautinei organizacijai. Visas dokumentas buvo rašomas dėl tikėjimo. Jokių šmeižtų minėtame dokumente nebuvo.*
Klausimas: *Šis dokumentas buvo siunčiams į užsienį. Paaiškinkite kaip turėjo priimti tą dokumentą priešiškai mūsų valstybei nusiteikusios organizacijos?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš jokio paaiškinimo duoti negaliu, nes dokumentas buvo adresuotas tiktai Junesko organizacijai prie SNO.*
Klausimas: *Kada įvyko „TTG katalikų komiteto“ paskutinis pasitarimas ir kada nutarta susitikti sekantį kartą?*
Atsakymas: *Paskutinį kartą „TTG katalikų komitetas“ buvo susirinkęs po kunigo Svarinsko suėmimo. Tiksliau kada tai įvyko nepamenu, o susitikimo vietos neparodysiu. Susitikime dalyvavo visi komiteto nariai (nebuvo Zdebskio, kadangi jis jau nedalyvauja pasitarimuose, ir Svarinsko, nes jis suimtas). Tada buvo priimtas į komitetą naujas narys kunigas Žilys. Iš kur jis aš tiksliai nežinau. Dėl kunigo Žilio priėmimo į „komitetą“ aš nieko neparodysiu dėl savo religinių įsitikinimų. Apie sekantį „komiteto“ narių susitikimą aš nieko neparodysiu, nes tai mano sąžinės reikalas.*
Klausimas: *Jūs teigiate, kad „Tikinčiųjų teisėms ginti komitetas“ veikia viešai ir gina tik religijos reikalus, tačiau apie komiteto konkrečią veiklą, dokumentų ruošimą, narių susitikimus jūs nieko neparodėte. Kaip jūs galite paaiškinti savo parodymų prieštaravimus?*
Atsakymas: *Aš jau parodžiau, kad „komiteto“ dokumentus mes siuntėme viešai su visų „komiteto“ narių tikrais parašais. Kaip buvo ruošiami tie dokumentai, jie aptariami, o taip pat kaip vyko komiteto narių susitikimai aš parodyti negaliu, nes skaitau, kad tai yra „komiteto“ vidaus reikalas.*

Apklausos protokolą liudytojas Vėlavičius perskaitė pats ir pareiškė, kad dėl savo atsakymų teisngumo nieko paaiškinti negali. Apklausos protokolą pasirašyti atsisakė, nenurodydamas jokių konkrečių motyvų. Taip pat dar patikslino, kad iš „komiteto“ dokumentų į užsienį buvo siunčiamas tik vienas dokumentas į Junesko organizaciją. Jokių kitų savo dokumentų į užsienį „komitetas“ nesiuntė. Į Junesko dokumentas buvo siųstas paštu.

Išbraukimu: „Iš „komiteto“ veiklos aš žinau, kad jeigu kokie dokumentai ir buvo siunčiami į užsienį, tai buvo daroma paštu.“ tikėti;

Apklausė: Lietuvos TSR Valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus vyr. tardytojas
majoras V. Pilvelis (parašas)

Liudytojo apklausos protokolas[51]

Vilnius, 1983 m. kovo mėn. 20 d.
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų 1-os klasės teisininkas
E. Bičkauskas
prokuratūros patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 176–178 ir 180 str., ištardė liudytoją
Tardymas pradėtas 15 val. 30 min.
Tardymas baigtas 16 val. 15 min.
1. Pavardė, vardas, tėvavardis ***Zdebskis Juozas, Vinco***
2. Gimimo vieta ***Kapsuko raj. Naujienos km.***
3. Gimimo metai ***1929***
4. Tautybė ***lietuvis***
5. Partiškumas nepartinis
<...>
8. Darbovietė ***Šlavantų parapijos***
9. Profesija arba pareigos ***klebonas***
10. Teistumas ***Teistas tris ar keturis kartus, kada tiksliai ir kokiam laikui neatsimena, teistas pagal 143 str.***
11. Gyvenamoji vieta ***Lazdijų raj. Šlavantų mst.***
<…>
Pasiūlius liudytojui papasakoti visą, kas jam žinoma apie aplinkybes, ryšium su kuriomis jis iškviestas tardyti, liudytojas parodė:
Klausimas: *Nuo kada ir kaip Jūs esate pažįstamas su kunigu A. Svarinsku, kokie Jūsų tarpusavio santykiai, kaip dažnai susitikdavote, kada buvote paskutinį kartą?*
Atsakymas: *Su kunigu A. Svarinsku aš esu pažįstamas eilę metų. Kada tiksliai susipažinau aš neatsimenu. Kunigui Svarinskui jaučiu pagarbą ir lenkiu prieš jį galvą. Daugiau ką nors smulkiau šiuo klausimu kalbėti aš atsisakau, kol su kunigu Svarinsku bus taip elgiamasi kaip elgiamasi dabar. Noriu taip pat dar*

51 Kun. A. Svarinsko baudžiamoji byla Nr. 09-2-003-83. LYA. F.K.-1. Ap. 58. B. P-1424-1. LI. T.1. L. 218.

pridėti šios dienos įvykį, kadangi šiandien mano tikintieji buvo grubiai įžeisti, kadangi nebuvo leista jiems reikiamą valandą atlaikyti mišias, o aš buvau išvežtas į Vilnių į tardymą.
Klausimas: *Ar Jūs buvote kviečiamas atvykti į tardymą savanoriškai?*
Atsakymas: *Taip, aš buvau kviečiamas atvykti savanoriškai, bet nevykau, kadangi, kaip jau minėjau, nesiruošiu duoti jokių parodymų, kol su kunigu A. Svarinsku bus elgiamasi kaip su juo elgiamasi dabar, t. y. tol kol jis bus areštuotas.*
Klausimas: *Papasakokite apie savo veiklą įkuriant taip vadinamą „Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komitetą"?*
Atsakymas: *Aš atsisakau duoti bet kokius parodymus, kol kunigas Alfonsas Svarinskas bus areštuotas.*
Klausimas: *Jums išaiškinama, kad sutinkamai su Lietuvos TSR BK 189 str. Jūs už atsisakymą duoti parodymus galite būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Ar Jūs tai suprantate?*
Atsakymas: *Taip, aš tai suprantu, bet bet kokius parodymus duoti atsisakau. Kunigo Svarinsko areštas yra tikėjimo persekiojimas ir mano dalyvavimas šioje byloje būtų prieš įstatymą.*

Protokolas J. Zdebskio perskaitytas. J. Zdebskis nurodė, kad jo parodymai užrašyti teisingai. Pasirašyti atsisakė, motyvuodamas tuo, kad tai būtų tardymo nusikaltimo legalizavimas.

Tardytojas: E. Bičkauskas (parašas)

Tikinčiųjų teisėms ginti
katalikų komiteto nario
kun. Alfonso Svarinsko
Kaltinamojo tardymo protokolai

Baudžiamosios bylos
Nr. 09-2-003-83, T. 1.

Kaltinamojo tardymo protokolas[52]

1983 m. sausio 26 d.

Vilnius

Lietuvos TSR Klaipėdos miesto prokuroro pavaduotojas prokuratūros tardytojas.

1-os klasės teisininkas A. Jucys (klasės laipsnis, pavardė)

LTSR prokuratūros 14a kabinete .... patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį.

Tardymas pradėtas 17 val. 29 min., baigtas 18 val. 30 min.

1. *Pavardė vardas, tėvavardis:* ***Svarinskas Alfonsas, Vaclovo***
2. *Gimimo metai:* ***1925 m. sausio mėn. 21***
3. *Gimimo vieta: LTSR,* ***Ukmergės raj., Kadrėnų kaime***
4. *Tautybė:* ***lietuvis***
5. *Partiškumas* ***n/p***
6. *Mokslas:* ***baigęs teologijos mokslus***
7. *Šeimos padėtis:* ***nevedęs***
8. *Darbo vieta:* ***Raseinių raj. Viduklės bažnyčios kunigas***
9. *Užsiėmimas arba pareigos:* ***klebonas***
10. *Kilmė:* ***iš valstiečių***
11. *Karinė prievolė:* ***ne karo prievolininkas***
12. *Gyvenamoji vieta:* ***Raseinių rajonas, Viduklė, Šaltinio 1.***
13. *Ankstyvesnis teistumas:* ***2 kartus už valstybinius nusikaltimus***
14. *Žinios apie pasą:* ***Asmuo žinomas***

(serija, numeris, kieno ir kada išduotas)

Dėl man pareikšto kaltinimo dėl sistemingo skleidimo žinomai melagingų žinių, žeminančių tarybinę valst. ir visuomeninę santvarką kaltu neprisipažįstu prisipažįstu.

52 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 95–96 lapai.

Kaltinamasis dėl jam pareikšto kaltinimo parodė:
Klausimas: *Jūs prisipažįstate kaltu pagal pareikštą kaltinimą?*
Atsakymas: *Ne, kaltu neprisipažįstu. Aš nepadariau nieko tokio už ką mane reikėtų kaltinti ir bausti. Esu tikintis, tikiu į pomirtinį gyvenimą ir už visus mano vargus man ~~su kaupu~~ bus atlyginta.*
Klausimas: *Kieno iniciatyva, kada, kokiomis sąlygomis /aplinkybėmis/ buvo įkurtas taip vadinamas „Katalikų komitetas tikinčiųjų teisėms ginti"?*
Atsakymas: *1978 metais. Kas įkūrė – į šį klausimą neatsakysiu. Į komitetą įeina: kunigas Sigitas Tamkevičius, kunigas Vaitekynas, kunigas Kalinauskas, kunigas Vėlavičius ir kunigas Kauneckas.*
Klausimas: *Kokiu tikslu buvo įkurtas šis komitetas?*
Atsakymas: *Gelbėti Bažnyčią nuo sunaikinimo. Ateistai naikina Bažnyčias. Tuo pačiu atkreipti tarybinės Vyriausybės ir bažnyčios vadovybės dėmesį į daromas bažnyčiai skriaudas.*
Klausimas: *Ar buvo paskelbta platesniems sluoksniams visuomenės apie šio komiteto įkūrimą?*
Atsakymas: *Buvo pranešta Tarybinei valdžiai Vilniuje. Buvo paruoštas narių sąrašas ir jiems pasiųsti pranešimai. Tai buvo 1978 metais, datos tiksliai neprisimenu, tačiau tuojau pat po įkūrimo.*
Iš bažnyčių sakyklų tai skelbta nebuvo. Ir taip visi žinojo privačiu būdu. Savo pamoksluose esu kalbėjęs apie tai, kad įkurtas toks komitetas. Tur būt sakiau, kas įeina į šį komitetą. Aš pats esu šio komiteto narys nuo pat jo susikūrimo dienos. Savo pamoksluose esu kalbėjęs apie šio komiteto tikslus.
Klausimas: *Sukūrus šį komitetą ar buvo paruošta veiklos programa?*
Atsakymas: *Jokios programos kaip tokios mes neturėjome. Jeigu kas kreipdavosi su skundais į komitetą, tai tada ir rašydavome pareiškimus valdžiai.*
Klausimas: *Ar buvo kokie nors komiteto dokumentai spausdinami nelegaliame t. y. „Lietuvos katalikų kronikos" leidynyje?*
Atsakymas: *Šito dalyko nežinau. Šių leidinių aš neskaitau, pakanka apie tai pasiklausyti Vilniaus radijos laidų, kada pradeda koneveikti kunigus ir Bažnyčią.*

(ranka įrašyta) "Su kaupu" išbraukta. Tikėti. Svarinsko prašymu bažnyčia buvo rašoma iš didžiosios raidės. Taisymu tikėti. Pasirašyti atsisako.

Kaltinam..... (parašas)

Klausimas: *Ar teko Jums susitikti su užsienio žurnalistais ir su jais kalbėtis apie minėto „komiteto" įkūrimą?*
Atsakymas: *Į šitą klausimą aš taip pat neatsakysiu.*
Klausimas: *Kokiu būdu šio komiteto dokumentus gauna užsienio šalys ir kaip jos patenka į užsienio radijo stotis?*
Atsakymas: *Nežinau.*
Klausimas: *Ar teko Jums kokius nors „komiteto" dokumentus perduoti užsienio piliečiams?*
Atsakymas: *Ne.*
Klausimas: *Koks ryšys tarp šio „komiteto" ir nelegalaus leidinio „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos" leidėjų? Kokiu būdu perduodami šio „komiteto" dokumentai skelbti paminėtame leidinyje?*
Atsakymas: *Jokio ryšio nėra.*
Klausimas: *Ar turėjote kokius nors reikalus su taip vad. Maskvos grupės Helsinkio susitarimų vykdymui remti atstovais?*
Atsakymas: *Jokių ryšių su šiais atstovais aš neturėjau.*
Klausimas: *Savo pamoksluose Jūs pastoviai vartojate žodžius „bedievis" arba išsireiškimą „valdiškas bedievis". Paaiškinkite, kokią prasmę Jūs teikiate šiems žodžiams bei išsireiškimams, kokius asmenis, ar grupes asmenų jie liečia?*
Atsakymas: *Kaip akademiniame žodyne, t.y. žmogus, kuris netiki į dievą. Tai liečia bet ką.*
Klausimas: *Ar pažinojote Lukšaitę ir ką žinote apie jos mirties aplinkybes?*
Atsakymas: *Nepažinojau jos. Kiek girdėjau, kad ji Kaune ant Aleksoto tilto vieno chuligano buvo supjaustyta peiliu. Tai aš girdėjau iš žmonių kalbos. Apie tai visi kalba, visa Lietuva.*
Klausimas: *Kai kuriuose savo pamoksluose Jūs kaltinate Tarybinės valdžios organus dėl bažnytinio turto vagysčių bei kunigų apiplėšimų. Kuo remiantis*

Jūs pareiškėte šiuos kaltinimus?
Atsakymas: *Valdžia nesiima jokių priemonių. Daug faktų yra. Išniekinamas Aukščiausias ~~Švenčiausias,~~ o valdžia nekelia jokių baudžiamųjų bylų, neieško kaltų asmenų.*
Klausimas: *Ką jūs žinote apie kun. Šapokos nužudymą?*
Atsakymas: *Apie tai nekalbėsiu. Nesiplėsiu. Jis jau amžinybėje.*

(Ranka įrašyta) Taisyta: nubraukta „Aukščiausias“, teisingai parašyta „Švenčiausias“. Ištaisymu tikėti. Papildymų daugiau neturiu. Protokolą perskaičiau. Kas parašyta supratau, protokolas surašytas teisingai. Pasirašyti atsisakau.

Tardė: A. Jucio parašas /A. Jucys/

Kaltinamojo tardymo protokolas[53]

1983 m. vasario mėn. 1 d.

Vilnius (tardymo vieta):
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 10 val. 45 min., baigtas 12 val. 50 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Papasakokite apie savo vaidmenį ruošiant ir platinant taip vadinamo katalikų komiteto dokumentus?*
Atsakymas: *Matomai pirmiausiai reikėtų pasakyti apie tai, kas iššaukė tokio komiteto sudarymą. Bedieviai mus terorizavo įvairiomis „slaptomis“ instrukcijomis, kurios mums, t. y tikintiesiems draudė atlikinėti tą ar kitą veiklą.*

53 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 95–96 lapai.

Iš kitos pusės mes žininojome apie Tarybų Sąjungos priimtus tarptautinius susitarimus. Prie to prisidėjo ir tarybinė spauda, nurodydama, kad ji kovoja už žmogaus laisves Taryb /išbraukta/ visame pasaulyje. Pas mus, t. y. pas Lietuvos kunigus kilo mintis, kad Maskva nežino apie tikintiesiems daromas skriaudas. Galutinai apsisprendimą nusvėrė priimti Religinių susivienijimų nuostatai. Komitetas ir buvo sudarytas tam, kad atkreipti Tarybinės vyriausybės ir Bažnytinės vyresnybės dėmesį į mums daromas skriaudas. Katalikų komitetas buvo sudarytas mūsų pačių, t. y. artimesnių pagal mintis kunigų iniciatyva. Patys tarpusavyje tarėmės ir patys nusprendėme sudaryti komitetą būtent tokios sudėties, koks ir jų buvo sudarytas. Dokumentai, kuriuos priimdavo komitetas turėjo būti siunčiami pirmiausiai toms įstaigoms, kurioms jie buvo adresuoti. Kur adresuoti tą ar kitą dokumentą mes komiteto nariai nuspręsdavome tarpusavyje bendrai pasitarę. Lygiai taip pat bendrai pasitarę mes nuspręsdavome, kada ir kokį dokumentą reikia parašyti.

(ranka įrašyta) Protokolo puslapis iš mano žodžių surašyta teisingai.
Kun. Alf. Svarinsko parašas

Klausimas: *Jūs nurodėte, kad „bedieviai terorizavo“ „Slaptomis instrukcijomis“. Ką Jūs turite galvoje tai sakydamas?*
Atsakymas: *Paprastai tai būdavo vykdomųjų komitetų pirmininkų pavaduotojai, kurie mums draudė įvairiapusę veiklą, net nenurodydami, kuo jie vadovaujasi. Sakydavo, kad mums draudžiama tas ar kita ir tiek.*
Klausimas: *Šiuo atveju, kaip seka iš Jūsų parodymų, paminėdamas „bedievius“ Jūs turite galvoje vykdomųjų komitetų darbuotojus, t.y. valdžios atstovus. Ar teisingai Jūs suprastas?*
Atsakymas: *Taip, šiuo atveju aš teisingai suprastas, kadangi su kitais asmenimis / apart vykdomųjų komitetų darbuotojų, įgaliotinių ir pan./ mes susitikdavome.*
Klausimas: *Jūs nurodėte, kad komitetas buvo sudarytas tam, kad atkreipti Tarybinės vyriausybės ir Bažnytinės vyresnybės dėmesį į tikintiesiems daromas skriaudas. Ar teisingai Jūs buvote suprastas?*

Atsakymas: *Taip, aš buvau suprastas teisingai. Dokumentai, kuriuos priimdavo komitetas buvo siunčiami tik adresatams, kurie buvo nurodyti. Nuorašų pasilikdavome tik vienas kitas, kurie pasilikdavo komiteto nariams.*
Klausimas: *Kiek iš viso dokumentų išleido taip vadinamas katalikų komitetas?*
Atsakymas: *Viso išleido berods 52 dokumentus.*
Klausimas: *Kiek dokumentų, iš Jūsų nurodytų, buvo paruošta betarpiškai dalyvaujant Jums, kuo konkrečiai pasireiškė Jūsų dalyvavimas jų paruošime?*
Atsakymas: *Į šį klausimą man sunku atsakyti, kadangi aš neatsimenu. Manu, kad jų visų paruošime dalyvavau aš pats asmeniškai, nebent sirgau ir negalėjau dalyvauti. Mano dalyvavimas šių dokumentų paruošime pasireiškė kaip ir kitų komiteto narių. Tai yra mes visi veikėme vienodai. Aišku, būdavo, kad vieno ar kito dokumento paruošimo reikalingumą iškelia tas ar kitas komiteto narys, bet pats dokumentas būdavo ruošiamas visų kartu. Kurių dokumentų paruošimui iniciatyvą parodžiau aš, aš dabar neatsimenu. Gal būt, kai dokumentai man bus pateikti, aš tai atsiminsiu.*
Klausimas: *Kiek katalikų komiteto dokumentų Jūs pats asmeniškai pasirašėte?*
Atsakymas: *Man atrodo, kad aš pasirašiau visus 52 dokumentus.*
Klausimas: *Kiek „dokumentų“ Jūs pats sukūrėte?*
Atsakymas: *Aš dabar neatsimenu. Visi dokumentai būdavo rašomi bendrai.*
Klausimas: *Ar Jūs esate turėjęs rašomųjų mašinėlių?*
Atsakymas: *Taip aš ir iki arešto turėjau rašomąją mašinėlę. Taip pat ir anksčiau turėjau rašomąją mašinėlę, kuri pas mane buvo išimta kratos metu 1980 metais. Šia rašomąja mašinėle aš visada naudojausi tik pats asmeniškai.*
Klausimas: *Ar Jūs pats esate atspausdinęs savo rašomąja mašinėle kokius nors tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto dokumentus?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš neatsakysiu.*
Klausimas: *Ar Jūs galite kaip nors motyvuoti savo atsisakymo priežastį?*
Atsakymas: *Motyvuoti nenoriu.*
Klausimas: *Jums pateikiamas dokumentų technikinio tyrimo ekspertizės aktas Nr.46/1982 m. rugpjūčio mėn. 10/. Sutinkamai su ekspertų išvada, katalikų komiteto dokumentai Nr. 7/1979.01.26/, Nr.9/1979.01.31/, Nr.31/1980.03.17./ yra atspausdinti išimta pas Jus ir priklausančia Jums rašomąja mašinėle. Kaip*

Jūs pats nurodėte šia mašinėle naudojotės tik Jūs patys. Ar Jūs pripažįstate, kad šie dokumentai yra atspausdinti Jūsų?
Atsakymas: *Taip, aš to neneigiu. Minėti dokumentai Nr.7, Nr.9, Nr.31 yra atspausdinti mano paties.*
Klausimas: *Ar šių dokumentų tekstą Jūs paruošėte taip pat asmeniškai?*
Atsakymas: *Šių dokumentų tekstą mes ruošėme visi kartu.*
Klausimas: *Jūs nurodėte, kad Jūsų tikslas buvo informuoti Tarybinę vyriausybę ir Bažnytinę vadovybę apie tikinčiųjų padėtį. Ar visi komiteto dokumentai buvo adresuojami Tarybinės vyriausybės ir Bažnytinės vadovybės organams?*
Atsakymas: *Iš pradžių mes dokumentus siuntėme tik į minėtus organus, bet kadangi atsakymų negaudavome, tai nutarėme kreiptis ir siųsti dokumentus kur tik galime, tame tarpe ir įvairioms organizacijoms, veikiančioms užsienyje.*
Klausimas: *Tokiu būdu Jūs sutinkate, kad buvo siekiama šiuos dokumentus išplatinti užsienyje?*
Atsakymas: *Mes siekėme tik apsiginti. Specialiai platinti jų užsienyje tikslo nebuvo.*
Klausimas: *Ar Jums žinomas katalikų komiteto dokumentas Nr. 36. Ar jis yra Jūsų pasirašytas? /pateiktas dokumento nuorašas/.*
Atsakymas: *Taip, šis dokumentas yra man žinomas ir buvo mano pasirašytas. Su jo turiniu aš pilnai sutinku.*
Klausimas: *Šiame dokumente, tarpe kito nurodyta, kad komiteto veikla / tame tarpe ir Jūsų veikla/ pasireiškė informacija pasaulio visuomenei, tuo būdu Jūsų veikla pasireiškė platinant katalikų komiteto dokumentus, siekinat juos paskleisti ir užsienyje. Ar Jūs sutinkate su tuo?*
Atsakymas: *Nors mūsų pagrindinė veikla ir buvo nukreipta į informaciją Tarybinės vyriausybės ir Bažnytinės vyresnybės šalies viduje, bet aš sutinku, kad mano, kaip ir kitų komiteto narių veiklos dalis buvo išplatinti, t.y. pasiųsti atitinkamoms organizacijoms mūsų dokumentus į užsienį.*
Klausimas: *Ar jums pačiam teko kokiu nors būdu persiųsti ar bandyti per ką nors persiųsti katalikų komiteto dokumentu į užsienį?*
Atsakymas: *Ne, man asmeniškai to daryti neteko. Aš niekados nebandžiau persiųsti šių dokumentų į užsienį ir to nieko neprašiau.*

Klausimas: *Ar jums teko kada nors pačiam duoti kokią nors informaciją, liečiančią katalikų komitetą, kad ši informacija būtų paskelbta užsienyje?*
Atsakymas: *Ne, niekam aš tokios informacijos neperdavinėjau.*
Klausimas: *Kokiu gi būdu katalikų komiteto dokumentai turėjo pasiekti užsienį ir būti ten išplatinti?*
Atsakymas: *Tai man nežinoma, tuo aš neužsiiminėjau.*
Klausimas: *Ar Jums tekdavo klausytis „Vatikano radijo" laidų ir kitų laidų iš užsienio rusų ir lietuvių kalbomis?*
Atsakymas: *Į tai atsakyti aš nenoriu.*
Klausimas: *~~Klausimas~~ Ar Jums teko skaityti, ar matyti nelegaliai leidžiamą „Katalikų bažnyčios kroniką"?*
Atsakymas: *Į tai atsakyti aš nenorėčiau.*
Klausimas: *Ar Jums žinoma, kad katalikų komiteto dokumentai buvo publikuojami užsienio radijo laidose, nelegaliai Lietuvoje leidžiamuose leidiniuose, užsienio spaudoje?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš taip pat nenoriu atsakyti.*
Klausimas: *Jums pateikiami katalikų komiteto dokumentų nuorašai nuo Nr.1 iki Nr.52. Nurodykite ar šiuos dokumentus Jūs pasirašėte, kurių iš šių dokumentų sukūrimo iniciatoriumi Jūs buvote?*
Atsakymas: *Šiuos dokumentus aš pasirašiau. Jokiu išskirtiniu nei vieno dokumento sukūrimo iniciatoriumi aš nebuvau. Visi dokumentai buvo mūsų sukurti bendrai.*
Klausimas: *Pateikinat Jums kaltinimą, Jūs nurodėte, kad katalikų komitetui priklauso kunigas Vaitekėnas. Kas tai per asmuo?*
Atsakymas: *Protokole klaidingai įrašyta. Turėjo būti – kunigas Stakėnas.*
Klausimas: *Ar Jūs matėte (girdėjote skaitant) Jūsų pasirašytus „dokumentus" po jų išplatinimo, kaip reagavote į jų išplatinimo ir pagarsinimo faktus?*
Atsakymas: *Į šį klausimą neatsakysiu.*
Klausimas: *Jums kaip „katalikų komiteto" nariui, buvo gerai žinoma, kad šio komiteto veikla nėra įteisinta. Kodėl, nežiūrint to, aktyviai dalyvavote jo veikloje?*
Atsakymas: *Aktyviai dalyvavau todėl, kad mums, t.y. Bažnyčiai, nebuvo kitos išeities. Mes turėjome gintis. Aišku, aš žinojau, kad komiteto veikla nėra įteisinta.*

Perskaitęs protokolą noriu pataisyti: kad kalbėdamas apie vykdomųjų komitetų darbuotojus, aš turiu galvoje tik pavaduotojus /vykdomųjų komitetų pirmininkų/ ideologiniam darbui, o taip pat kulto reikalų įgaliotinius.

(ranka įrašyta) Protokolą perskaičiau. Iš mano žodžių surašyta teisingai.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: Eg Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[54]

1983 m. vasario mėn. 1 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 15 val. 30 min., baigtas 17 val. 00 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Parengtinio tardymo metu nustatyta, kad Jūs savo pamokslus sakėte įvairiose Lietuvos vietovėse. Kuo tai paaiškinti (kieno iniciatyva išvykdavote į tas vietas ir sakydavote pamokslus, su kuo būdavo suderinta išvyka ir pamokslo sakymas)?*
Atsakymas: *Iš tikrųjų pamokslus man teko sakyti įvairiose Lietuvos vietovėse. Tuo klausimu mes, t. y. tarpusavyje kunigai susitardavome. Kitų kunigų prašymu aš nuvykdavau į jų parapijas ir sakydavau pamokslus. Šias išvykas aš derinau tik su kitais kunigais, t.y. su tais kurių parapijoje sakydavau pamokslus. Dėl išvykimo mano jokios asmeninės iniciatyvos nebuvo. Kiekvienas kunigas tik suinteresuotas gauti pamokslininką.*

54 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 101-102 lapai.

Klausimas: *Ar jūs iš anksto ruošdavotės pamokslui, paruošdavote pamokslo tekstą (juodraštį, tezes, santraukas, planus), ar rodydavote jį kam nors prieš pamokslą, jei taip, tai kokie būdavo atsiliepimai apie būsimą pamokslą?*
Atsakymas: *Taip, kiekvienam pamokslui aš ruošdavausi, susidarydavau pamokslo planą, pasirinkdavau ištraukų. Būsimo pamokslo su niekuo neaptardavau, tai pas mus neįprasta.*
Klausimas: *Papasakokite apie savo pamokslų eigą ir klasytojų reakciją į jį.*
Atsakymas: *Pamokslo trukmė būdavo įvairi, priklausomai nuo aplinkybių, bet paprastai ne ilgesnė kaip pusė valandos. Klausytojų skaičius taip pat buvo įvairus. Kartais laidotuvėse būdavo ir visai nedaug žmonių ir pamokslo klausydavosi tik kelios dešimtys žmonių, gi atlaidų metu žmonių būdavo žymiai daugiau, galima skaičiuoti net šimtais, nors tikslaus skaičiaus aš, aišku, nežinau. Pamokslų metu tekdavo naudoti ir garso stiprinimo aparatūrą. Paprastai ji būdavo naudojama radiofikuotose bažnyčiose. Didesnių atlaidų metu /pvz. Kalvarijoje/ lauke taip pat pamokslo sakymo metu teko naudoti megafoną. Aš asmeniškai savo pamokslų neužrašinėjau ir įrašų su savo pamokslais neturiu. Ar kiti asmenys užrašinėjo mano pamokslus man nėra žinoma, bent aš tokių įrašų klausęs nesu. Savo pamokslų santraukų aš taip pat nesaugodavau. Gal kokia nors dalis ir yra pas mane namuose, bet to tvirtinti aš negaliu. Ką nors konkrečiai pasakyti apie klausytojų reakciją į mano sakomus pamokslus, aš negaliu, kadangi ji man nėra žinoma ir aš į tai nekreipdavau dėmesio. Mano pareiga buvo pasakyti gerą pamokslą ir to aš stengiausi. Su kitais dvasininkais savo pamokslų aš taip pat neaptarinėjau. Pas mus nėra tokios mados. Kiekvienas stengdavosi pasakyti gerą pamokslą, aš to siekiau taip pat.*
Klausimas: *Ar Jūsų pamokslų medžiaga būdavo kaip nors panaudojama (kitų kunigų pamoksluose, „katalikų komiteto“ dokumentams ruošti ir pan.)? Gal būt Jūsų pamokslų mintys buvo iššauktos jau priimtų „katalikų komiteto“ dokumentų?*
Atsakymas: *Ar mano pamokslų medžiaga buvo kur nors panaudojama man nėra žinoma. Tuo aš nesidomėjau. Pats gyvenimas man padiktuodavo to ar kito pamokslo turinį. Tiesioginio ryšio pamokslas su paruoštais „katalikų*

komiteto" dokumentais taip pat neturėjo. Bent aš į tai nekreipiau dėmesio. Kaip jau minėjau, pamokslo temą man padiktuodavo gyvenimas.

Klausimas: *Paaiškinkite kokie bažnytiniai kanonai reguliuoja kunigo sakomų pamokslų formą, turinį ir tikslą (koks turi būti pagrindinis pamokslų tikslas)?*

Atsakymas: *Pamokslas susideda tarsi iš dviejų dalių. Pirma dalis – dogmatinė, t.y. aškinimas tų ar kitų tikėjimo tiesų, antroji dalis – šių tiesų pritaikymas dabartinėmis sąlygomis. Pagrindinis pamokslo tikslas – pamokyti žmogų apie dievą ir kaip jis turi tai išgyventi praktiškai, t.y. pamokslo tikslas išaiškinti klausantiems pagrindines tikėjimo mintis ir pasiekti, kad klausantieji jų laikytųsi savo gyvenime.*

Klausimas: *Kaip Jūsų nuomone, ar sakydamas pamokslus Jūs prisilaikėte šių taisyklių?*

Atsakymas: *Aš manau, kad jų laikiausi.*

Klausimas: *Nors Jūs ir parodote, kad laikėtės šių kanonų, bet susipažinus su Jūsų pasakytais pamokslais nustatyta, kad juose beveik nėra religinių tiesų propagavimo ir gynimo – visą dėmesį Jūs sutelkėte į dar pasitaikančius mūsų gyvenimo trūkumus bei jų tendencingą apibendrinimą. Ką Jūs galite į tai pasakyti?*

Atsakymas: *Man atrodo, kad mano pamoksluose užtekdavo ir religinių tiesų aiškinimo, nors aš paliesdavau ir einamojo momento įvykius. Pilnai sutinku su tuo, kad aš akcentuodavau ir mūsų gyvenimo negeroves, tikinčiųjų skriaudimo ir diskriminacijos faktus. Kitaip, apart pamokslo, atkreipti dėmesio į šiuos faktus nėra galima. Juk mūsų spauda apie juos nerašo, o jeigu ir rašo, tai kitaip vertina.*

Klausimas: *~~Ar Jūsų pamoksluose~~ /išbraukta/ Jums žinoma, kad Tarybinė vyriausybė ėmėsi ir imasi visos eilės priemonių šalinti negerovėms /girtuokliavimui ir pan./ apie kurias Jūs akcentuodavote savo pamokslų metu?*

Atsakymas: *Taip, apie tai man yra žinoma, bet šių priemonių, mano nuomone, yra per maža.*

Klausimas: *Ar Jūs kada nors savo pamoksluose atkreipdavote tikinčiųjų dėmesį į tai, kad būtina padėti Tarybinei vyriausybei siekiant išgyvendinti šių negerovių?*

Atsakymas: *Ne, tiesioginio kvietimo matomai nebuvo. Buvo prašoma, kad tikintieji nedarytų šių blogybių.*
Klausimas: *Kodėl Jūs savo pamoksluose sąmoningai nutylėjote tuos pasiekimus, kuriuos Lietuva pasiekė tarybinės santvarkos metais?*
Atsakymas: *Savo pamoksluose aš liesdavau tik moralinę sritį, jokių kitų sričių aš neliesdavau, o šioje dalyje statistika nebuvo džiuginanti. Aš norėjau, kad mūsų gyvenimas, kuriame mes gyvename būtų geresnis.*

(ranka įrašyta) Protokolas perskaitytas. Surašytas teisingai.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[55]

1983 m. vasario mėn. 2 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas
VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 14 val. 45 min., baigtas 17 val. 45 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Papasakokite, kokie asmenys ar kokios grupės asmenų buvo „tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto“ sukūrimo iniciatoriais?*
Atsakymas: *Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto sukūrimo iniciatoriais tik buvo kunigai, tapę primaisiais šio komiteto nariais, t. y. kunigai Tamkevičius, Zdebskis, Vėlavičius, Kauneckas ir aš. Jokios iniciatyvos iš kitų asmenų pusės, tiek kunigų tiek kitų asmenų ar jų grupių nebuvo.*

55 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 103-105 lapai.

Klausimas: *Ar Jums yra žinomos Kapitančiuko, Regelsono, Dudko, Velikanovos, Jakunino pavardės?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš neatsakysiu.*
Klausimas: *Jums pateikiami TTG Katalikų komiteto dokumentai Nr.25 ir Nr.31. Kaip Jūs pats ankstesnių tardymų metu nurodėte šie dokumentai yra Jūsų pasirašyti. Šiuose dokumentuose, apart kitko kalbama ir apie aukščiau Jūsų užklaustus asmenis Dudko, Jakuniną, Kapitančiuką, Velikanovą, nurodoma, kad TTG Katalikų komitetas turi apie juos gerą informaciją. Tuo būdu Jūs negalite neigti Jūsų turimų žinių apie minėtus asmenis. Ką jūs į tai galite atsakyti?*
Atsakymas: *Taip, šie man pateikti dokumentai Nr.25 ir Nr.31 buvo pasirašyti mano. Šie asmenys man girdėti. Į klausimą ar man yra tekę su jais bendrauti ir palaikyti su jais kokius nors ryšius aš neatsakysiu.*
Klausimas: *Kas Jums yra girdėta apie šiuos asmenis?*
Atsakymas: *Apie Dudko, Kapitančiuką, Jakuniną, Velikanovą man yra girdėta, kad jie tikinčiųjų teisių, žmogaus teisių gynėjai, kad jie yra padorūs žmonės. Jokių artimų santykių, nei piktų, nei draugiškų su jais aš neturiu.*
Klausimas: *Ar Jums žinoma, kokioms organizacijoms priklausė šie asmenys?*
Atsakymas: *Kiek man žinoma, šie asmenys, t. y. Dudko, Kapitančiukas, Jakuninas priklausė krikščionių ~~teisių~~ /išbraukta/ tikinčiųjų teisių gynimo komitetui.*
Klausimas: *Ar TTG katalikų komitetas palaikė kokius nors ryšius su krikščionių pravoslavų tikinčiųjų teisių gynimo komiteto, kurio nariais, kaip Jūs nurodėte yra Dudko, Kapitančiukas, Jakuninas?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš neatsakysiu.*
Klausimas: *Jums pateikiamas TTG Katalikų komiteto dokumentas /1978 m. lapkričio mėn. 13 d./ apie TTG Katalikų komiteto sukūrimą, kuris pasirašytas Jūsų ir kuriame nurodoma, kad TTG Katalikų komitetas palaikys ypatingai artimą bendradarbiavimą su TSRS Tikinčiųjų teisių gynimo krikščioniškuoju komitetu. Tuo būdu jau programiniuose katalikų komiteto dokumentuose nurodoma į tokius ryšius. Ką jūs į tai galite atsakyti?*
Atsakymas: *Į tai aš atsakyti nenoriu.*
Klausimas*: Ar Jums yra tekę pasirašyti bendrų TTG krikščioniškojo komiteto ir TTG katalikų komiteto dokumentų?*

Atsakymas: *Taip, tokius dokumentus aš esu pasirašęs. Tai buvo keletas dokumentų pačioje pradžioje katalikų komiteto veiklos. Kokie tai buvo dokumentai aš šiuo metu neatsimenu.*
Klausimas: *Ar TSRS TTG krikščioniškasis komitetas turėjo kokią nors įtaką TTG katalikų komiteto sukūrimui, jei taip, tai kokią įtaką?*
Atsakymas: *Manau, kad krikščioniškasis komitetas šiuo atveju turėjo minimalią įtaką, gal būt, tik tai, kad egzistavo pravoslaviškasis komitetas, o todėl reikėjo įkurti ir katalikų komitetą.*
Klausimas: *Ar iki sukuriant katalikų komitetą Jums teko susitikti su krikščioniškojo komiteto nariais?*
Atsakymas: *Ne, neteko.*
Klausimas: *Jums paskelbiami 1980 m. birželio mėn. 30 d. V. Kapitančiuko parodymai, dalyje, kurioje jis nurodo, jog 1978 metais, dar iki susikuriant katalikų komitetui jis namuose pas Tamkevičių dalyvavo susitikime, kuriame dalyvavote ir Jūs. Ką Jūs į tai galite atsakyti? Ar Jūs dalyvavote šiame susitikime. Kokie klausimai jame buvo liečiami?*
Atsakymas: *Iš tikrųjų 1978 metais aš atsitiktinai buvau užvažiavęs į Kybartus pas kunigą Tamkevičių /Tai buvo dar iki katalikų komiteto sukūrimo/. Pas kunigą tamkevičių aš radau namuose keletą rusų krikščioniškojo komiteto narių. Kas konkrečiai ten buvo aš nežinau. Atrodo, kad jų buvo du. Vienas iš jų buvo, kaip vėliau sužinojau, Kapitančiukas /storas vyriškis/. Kas buvo antrasis man nėra žinoma. Ko jie buvo atvažiavę pas Tamkevičių man nėra žinoma. Šnekėjomės bendromis frazėmis. Kalba vyko apie krikščionių sunkią buitį, tiek pravoslavų, tiek katalikų. Pokalbis truko iki kelių valandų. Paskui aš netrukus išvažiavau.*
Klausimas: *Jums paskelbiami jau anksčiau minėti V. Kapitančiuko parodymai dalyje, kur jis nurodo, jog šiame pokalbyje buvo liečiami klausimai apie krikščioniškojo komiteto bendradarbiavimą su būsimuoju katalikų komitetu, o tai pat apie numatomą spaudos konferenciją Maskvoje, kurioje turėjo būti paskelbta apie katalikų komiteto sukūrimą. Ar jūs patvirtinate šiuos V. Kapitančiuko pasrodymus?*
Atsakymas: *Jau praėjo daug laiko, o todėl man sunku prisiminti buvusio*

pokalbio turinį. Aš neneigiu, kad kalba galėjo eiti ir apie katalikų komiteto bendradarbiavimą su ~~būsimu~~ /išbraukta/ su krikščioniškuoju komitetu. Ar buvo tariamasi dėl kokios nors spaudos konferencijos aš neatsimenu.

Klausimas: *Ar Jums yra dažnai tekę buvoti Maskvoje, jei taip, tai kada, kokiu tikslu?*

Atsakymas: *Maskvoje iš viso buvau gal du tris kartus. Važiuodavau norėdamas nusipirkti kokių nors prekių, nueiti į Muziejų. Paskutinį kartą Maskvoje buvau prieš 4-5 metus. Kokiu tikslu buvau aš dabar neatsimenu. Į klausimą pas ką aš apsistodavau nuvykęs į Maskvą aš neatsakysiu.*

Klausimas: *Ar Jums yra tekę 1978 metais dalyvauti kokioje nors spaudos konferencijoje Maskvoje, kur buvo paskelbta apie Tikinčiųjų teisių gynimo komiteto sudarymą?*

Atsakymas: *Į šį klausimą aš taip pat neatsakysiu.*

Klausimas: *Jums paskelbiami, aukščiau minėti V. Kapitančiuko parodymai, kuriuose jis nurodo, jog 1978 m. lapkričio mėnesį, netrukus po katalikų komiteto sudarymo jo bute buvo pravesta spaudos konferencija užsienio žurnalistams, kurioje buvo paskelbta apie TTG katalikų komiteto sudarymą. Taip pat V. Kapitančiukas parodė, kad šioje konferencijoje dalyvavote ir Jūs. Ką Jūs į tai galite atsakyti?*

Atsakymas: *Į šį klausimą aš atsakyti nenoriu.*

Klausimas: *Jums paskelbiamas straipsnis išspausdintas nelegaliame „LKB Kronikos“ leidinyje Nr. 36, kuriame nurodyta, jog Jūs dalyvavote spaudos konferencijoje su užsienio žurnalistais paskelbiant apie katalikų komiteto sukūrimą. Jums taip pat paskelbiama žinutė paskelbta laikraštyje „Europos Lietuvis“ /1979. 06. 12/, kurioje nurodyta, kad laikraštyje „Die Vvelt“ duodamas pilnas kun. Alfonso Svarinsko, TTGKK-o pirmininko pokalbis su Vakarų žurnalistais. Ką Jūs galite į tai atsakyti?*

Atsakymas: *Į jokius klausimus dėl spaudos konferencijos Maskvoje aš neatsakysiu. Ir iš viso į klausimus, liečiančius kitus asmenis aš parodymų neduosiu. Noriu tik pasakyti, kad žinutės laikraštyje „Europos Lietuvis“, kiek ji liečia mane yra neteisinga. Aš niekados nebuvau TTGKK pirmininku. TTGKK pirmininkas iš viso nebuvo renkamas.*

Klausimas: *Ar kokie nors katalikų komiteto dokumentai būdavo perduodami krikščioniškojo komiteto nariams, jei taip, tai kokie dokumentai, kam konkrečiai ir kaip, kokiu tikslu?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš taip pat neatsakysiu.*
Klausimas: *Kratų pas Kapitančiuką, Jakuniną, Velikanovą metu buvo išimta eilė katalikų komiteto dokumentų. Paaiškinkite, kokiu būdu šie dokumentai galėjo pasiekti nurodytus asmenis?*
Atsakymas: *Tai man nėra žinoma.*
Klausimas: *Jums paskelbiami 1980 m. birželio mėn. 27 d. Glebo Jakunino parodymai dalyje, kurioje jis nurodo, jog su Jumis buvo susitarta, apie tai, jog katalikų komiteto dokumentai bus siunčiami jam, o G. Jakuninas užsiims jų platinimu. Po to jis iš Jūsų gaudavo katalikų komiteto dokumentus. Ką Jūs į tai galite atsakyti? Ar patvirtinate G. Jakunino parodymus šioje dalyje?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš neatsakysiu.*
Klausimas: *Jūs nurodėte, kad esate pasirašęs eilę bendrų katalikų komiteto ir krikščioniškojo komiteto dokumentų. Kaip praktiškai tai buvo padaryta?*
Atsakymas: *Į tai aš neatsakysiu.*
Klausimas: *Ar „komiteto“ narių sudėtis keitėsi po jo sukūrimo, jei taip, tai kada ir kuo tai buvo iššaukta?*
Atsakymas: *Kadangi 1980 metais iš komiteto narių tarpo pasitraukė kunigas Zdebskis /dėl kokių priežasčių jis pasitraukė aš nežinau/, o kiti nariai buvo labai užimti, tai buvo nutarta papildyti komitetą kitais nariais. Senesnieji komiteto nariai /tame tarpe ir aš/ pasitarėme ir nutarėme į komitetą įtraukti kunigus Kalinauską, Keiną ir Stakėną. Kadangi šie asmenys sutiko būti komiteto nariais, jie ir buvo įtraukti. Apie tai katalikų komitetas priėmė dokumentą Nr.36 /1980 m. spalio mėn. 20 d./*
Klausimas: *Šiame pačiame dokumente Nr.36 /kuris yra Jums pateikiamas/ nurodyta, kad „... Katalikų komiteto veikla buvo naudinga: ... c/ pasaulio visuomenei, nes padėjo geriau pažinti tikrąją Katalikų Bažnyčios padėtį Lietuvoje...“ Ką Jūs turėjote galvoje tai pasakydamas ir pasirašydamas šį dokumentą?*

Atsakymas: *Aš susipažinau su man pateiktu katalikų komiteto dokumentu Nr.36. Jis yra pasirašytas mano. Nurodytas išsireiškimas turi būti suprantamas taip, kad pasaulio visuomenei tapo žinoma, jog Lietuvoje egzistuoja komitetas, kuris kovoja už tikinčiųjų teises ne tik Lietuvoje, bet ir kitose sąjungos respublikose. Kovoja už visų krikščionių reikalus.*
Klausimas: *Kokiu būdu „pasaulio visuomenei" turėjo tapti žinoma apie katalikų komiteto veiklą?*
Atsakymas: *Apie tai visi kalbėjo Lietuvoje, be to buvo asmenų, kurie emigravo iš Lietuvos ir jie galėjo apie tai skelbti.*
Klausimas: *Ar katalikų komitetas turėjo kokį nors tikslą pasiųsti tą ar kitą dokumentą į užsienį?*
Atsakymas: *Ne, tokio tikslo nebuvo.*
Klausimas: *Kaip Jūs galite tada paaiškinti, kad kai kurie dokumentai yra tiesiogiai adresuoti į organizacijas užsienyje?*
Atsakymas: *Tie, kurie buvo adresuoti organizacijoms užsienyje, aišku turėjo pasiekti užsienį. Kadangi Tarybų Sąjungoje mes nieko negalėjome pasiekti, tai ir adresavome šiuos dokumentus į užsienį.*
Klausimas: *Jūs parodėte: „... Kadangi Tarybų Sąjungoje mes nieko negalėjome pasiekti, tai ir adresavome šiuos dokumentus į užsienį", bet kaip matyti iš baudžiamosios bylos medžiagos, jau sukuriant komitetą, spaudos konferencijos ir užsienio korespondentams metu, buvo siekiama užmegzti kontaktus su užsieniu ~~ir~~ išplatinti katalikų komiteto dokumentus ne tik Tarybų Sąjungoje, bet ir užsienyje. Ką Jūs į tai galite atsakyti?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš neatsakysiu.*
Klausimas: *Ar komiteto narių sudėtis, po įtraukimo į komiteto narių tarpą kunigų Kalinausko, Stakėno, Keinos dar kaip nors keitėsi?*
Atsakymas: *Taip, į komiteto sudėtį buvo įtrauktas ir vienas pasaulietis – Vytautas Skuodis. Kas link jo, tai aš galiu pasakyti, kad aš asmeniškai su V. Skuodžiu nesu ir nebuvau pažįstamas. Kiek man žinoma, jo asmeniškai nepažįsta ir kiti katalikų komiteto nariai. Dar prieš prasidedant V. Skuodžio teismui, aš gavau jo pareiškimą su prašymu įtraukti jį į TTGKK sudėtį. Šis jo pareiškimas tuo metu žiūrimas nebuvo. Po to, kai V. Skuodis buvo*

patrauktas baudžiamojon atsakomybėn (už ką jis buvo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn man tiksliai žinoma nėra, atrodo už kažkokius literatūrinius rašinius) aš vieną kartą V. Skuodį mačiau teismo procese. Ar jis tada pasisakė aš nežinau. Tarp komiteto narių buvo pasitarta ir nutarta priimti V. Skuodį į komiteto sudėtį. Už ką V. Skuodis buvo nuteistas man nėra žinoma.

Klausimas: *Kaip matyti iš Jūsų parodymų, V. Skuodžio įtraukimas į komiteto narių tarpą buvo iššauktas būtent jo teismo ir to, kad jis buvo teisiamas?*

Atsakymas: *Dalinai ir dėl to, kadangi iš žmonių (kokių tiksliai aš nežinau, neatsimenu) pasakojimų buvo žinoma, kad V. Skuodis gražiai kalbėjo teisme, gynė tikinčiųjų interesus. Komitetui buvo reikalingas narys-inteligentas, o todėl jo prašymas buvo patenkintas.*

Klausimas: *Ar Jums neatrodo keista, kad į komiteto, kurio tikslas, kaip Jūs parodėte „kovoti už tikinčiųjų teises visoje Tarybų Sąjungoje“ sudėtį įtraukiamas praktiškai Jums visai nepažįstamas žmogus?*

Atsakymas: *Mes jį pažinome teisme iš kitų žmonių pasakojimų.*

Klausimas: *Kodėl TTG KK 1980 m. gruodžio mėn. 22 d. Pranešimas Lietuvos TSR Prokurorui ir LTSR Aukščiausiojo Teismo Pirmininkui dėl V. Skuodžio prašymo patenkinimo įjungiant jį į TTG KK sudėtį pasirašytas tik keturių TTG KK narių?*

Atsakymas: *Šis pranešimas yra pasirašytas ir mano. Pasirašytas tik keturių narių todėl, kad tik šie keturi kunigai tą dieną buvo teisme, kuriame buvo teisiamas V. Skuodis.*

Klausimas: *Jūs parodėte, kad visi sprendimai komitete buvo priimami bendrai. Kaip tada paaiškinti tokį skubotą V. Skuodžio pareiškimo patenkinimą?*

Atsakymas: *Tuo metu nebuvo kitų komiteto narių. Kodėl šis pareiškimas buvo patenkintas skubotai, aš dabar neatsimenu.*

Klausimas: *Kokiu būdu adresuojami organizacijoms užsienyje TTGKK dokumentai turėjo pasiekti šias organizacijas?*

Atsakymas: *Turėjo pasiekti per paštą.*

Klausimas: *Ar jūs asmeniškai pasiuntėte bent vieną tokių dokumentų paštu?*

Atsakymas: *To aš neatsimenu.*

(ranka įrašyta) Papildymų neturiu. Protokolas iš mano žodžių surašytas teisingai ir mano perskaitytas.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[56]

1983 m. vasario mėn. 3 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas
VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 15 val. 05 min., baigtas 17 val. 00 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Ar Jūs patvirtinate savo anksčiau duotus parodymus apie tai, kad Jums nėra žinoma, ar Jūsų sakomi pamokslai buvo užrašinėjami, kad Jūs jokių savo pamokslų įrašų neturėjote ir nesate niekam jų davęs?*
Atsakymas: *Taip, šiuos savo parodymus aš patvirtinu. Man nėra žinoma apie tai, kad mano pamokslai būtų užrašinėjami.*
Klausimas: *Nežiūrint to, 1980 m. balandžio mėn. 17 d. kratos Jūsų namuose metu buvo išimtos magnetofoninės juostos, kuriose įrašyti Jūsų sakomi pamokslai. Kaip Jūs tai galite paaiškinti?*
Atsakymas: *Vadinasi kai kurie mano pamokslai buvo įrašomi. Kaip ir kada jie buvo įrašyti, kodėl įrašyti, aš neatsimenu.*
Klausimas: *Tos pačios kratos metu pas Jus buvo išimti magnetofoniniai įrašai su kunigo S. Tamkevičiaus sakomais pamokslais. Iš kur pas Jus buvo šie įrašai?*
Atsakymas: *Aš šiuo metu neatsimenu iš kur pas mane šie įrašai. Gal būt, aš pats*

56 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 106-107 lapai.

įsirašiau S. Tamkevičiaus pamokslus, o gal būt, šiuos įrašus man kas nors davė.
Klausimas: *Ar Jūs pats kada nors kam nors esate perdavęs įrašų su savo sakomais pamokslais?*
Atsakymas: *Aš to neatsimenu.*
Klausimas: *Ankstesnio tardymo metu Jūs nurodėte, kad Jums nebuvo žinoma, ar katalikų komiteto dokumentai buvo platinami kokiuose nors leidiniuose. Ar Jūs patvirtinate šiuos savo parodymus?*
Atsakymas: *Taip, patvirtinu.*
Klausimas: *1980 m. balandžio mėn. 17 d. kratos Jūsų namuose metu buvo išimtas mašinraštinis tekstas „Informacionij biuleten" Nr. 2 išleistas taip vadinamo Tatjanos Velikanovos gynimo komiteto. Jums pateikiamas šis biuletenis. Iš kur jis Jūsų buvo gautas, ar Jūs jį esate skaitęs?*
Atsakymas: *Iš kur šis biuletenis buvo gautas man nėra žinoma, tiksliau aš neatsimenu. Savaime aišku, kad jeigu jis pas mane išimtas, taip iš tikrųjų ir yra, tai aš jį ir skaičiau.*
Klausimas: *Šiame biuletenyje patalpintas TTG KK dokumentas Nr. 25. Jūs nurodėte, kad buvote susipažinęs su išimtu pas Jus informaciniu biuleteniu. Tuo būdu Jūs buvote susipažinęs ir su šiame leidinyje išplatintu TTG KK dokumentu Nr. 25. Šis dokumentas yra adresuotas konkrečiam asmeniui. Iš to seka, kad Jums buvo žinoma, jog TTG KK dokumentai ~~buvo~~ /išbraukta/ net adresuoti konkretiems asmenims ir organizacijoms buvo platinami. Paaiškinkite tai?*
Atsakymas: *Taip man buvo žinoma, jog šis mano pasirašytas TTG KK dokumentas, nors ir adresuotas konkrečiai TSKP CK Generaliniam sekretoriui buvo išplatintas.*
Klausimas: *Ar šio dokumento paruošimas neturėjo būtent tikslo ne tiek pasiųsti jį TSKP CK Generaliniam sekretoriui, bet jį išplatinti?*
Atsakymas: *Pagrindinis mano ir kitų komiteto narių tikslas buvo pasiųsti paruoštus dokumentus adresatams, nors dėl dokumentų paruošimo mes nedarėme paslapties ir jie, gal būt, ir buvo kur nors platinti.*
Klausimas: *Kokiuose konkrečiai leidiniuose ar laidose /apart Jums pateikto biuletenio/ buvo platinami TTG KK dokumentai, pasirašyti Jūsų?*

Atsakymas: *Į šį klausimą aš nenoriu atsakyti.*
Klausimas: *Toks Jūsų atsakymas parodo, kad Jums buvo žinoma apie tai, jog TTG KK dokumentai buvo panaudojami nelegaliuose leidiniuose ir užsienio radijo laidose. Ką Jūs į tai galite atsakyti?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš taip pat neatsakysiu.*
Klausimas: *Kaip matyti iš Jūsų parodymų, taip pat iš Jūsų pasirašytų TTG KK dokumentų, Jūs skaitėte, kad Jūsų „komitetas" yra teisėtas, veikė teisėtomis priemonėmis ir pan. Bet kai Jums tik užduodami klausimai liečiantys konkrečią tą ar kitą komiteto veiklos sferą Jūs atsisakote duoti parodymus. Ar tai nerodo, kad Jums suprantama, jog šio komiteto veikla vis dėlto nebuvo teisėta ir veikė neteisėtomis priemonėmis, siekdama ne vien tų tikslų, kurie nurodyti Jūsų pasirašytuose programiniuose dokumentuose?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš atsakyti nenoriu.*
Klausimas: *1980 m. balandžio mėn. 17 d. kratos Jūsų namuose metu išimti mašinraščio tekstai pasirašyti A. Sacharovo, apsakymai pasirašyti S. Čeremuchino. Ar Jums teko susipažinti su šiais tekstais, iš kur jie yra Jūsų gauti?*
Atsakymas: *Aš neatismenu ar skaičiau šiuos tekstus /minėti tekstai man pateikti tardymo metu/. Taip pat negaliu pasakyti iš kur jie gauti, kadangi neatsimenu.*
Klausimas: *Minėtos kratos metu pas Jus yra išimti leidiniai „Tiesos kelias". Iš kur jie Jūsų yra gauti?*
Atsakymas: *„Tiesos kelyje" leidžiami straipsniai religinėmis temomis. Tai kunigų neoficialus laikraštis. Kas jį leidžia aš nežinau. Iš kur gavau šiuos leidinius taip pat neatsimenu.*
Klausimas: *Kratoje taip pat išimtas nelegalaus leidinio „Ateitis" 1979 m. Nr. 1. Ar Jums teko skaityti šį leidinį, iš kur jis Jūsų yra gautas?*
Atsakymas: *Be abejo, kadangi jis išimtas mano namuose, galiu pasakyti, kad jis yra mano skaitytas. Iš kur jis gautas aš pasakyti negaliu, kadangi neatsimenu. Tai lietuvių tautinės krypties jaunimo laikraštėlis. Kokios konkrečiai temos liečiamos šiame leidinyje, aš šiuo metu neatsimenu.*
Klausimas: *Ar Jūs neskaitote, jog šis leidinys yra grynai nacionalistinės pakraipos?*

Atsakymas: *Ne, mano nuomone, tai lietuvių tautinis laikraštis. Su dėstomomis jame mintimis aš iš esmės sutinku. Kas leidžia šį laikraštį man taip pat nėra žinoma.*
Klausimas: *Ar Jūs visados klausotės Vatikano radijo laidų lietuvių kalba?*
Atsakymas: *Taip, klausausi.*
Klausimas: *Ar Jūs darote šių laidų santraukas.*
Atsakymas: *Taip, kartais sau kai ką pasižymiu.*
Klausimas: *1980 m. balandžio mėn. 17 d. kratos metu išimti keliais egzemplioriais padauginti Vatikano radijo laidų tekstai. Kokiu tikslu jie buvo Jūsų dauginami?*
Atsakymas: *Konkrečiai paaiškinti to negaliu. Tiesiog sau atsispausdinau keletą lapų, kad turėčiau medžiagos panaudoti pamokslams ar šiaip bendram išsilavinimui.*

(ranka įrašyta) Norėčiau patikslinti protokolą dėl to, kad aš esu tik perskaitęs nurodytą laikraštėlį Ateitis ir nepareiškiau savo nuomonės dėl laikraštėlio turinio.
Protokolą perskaičiau. Papildymų ir patikslinimų neturiu.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[57]

1983 m. vasario mėn. 4 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo

57 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 108 lapas.

Tardymas pradėtas 14 val. 45 min., baigtas 15 val. 15 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Jums pateikiami TTG KK dokumentai Nr.1/numeris nenurodytas – 1978.11.13./, Nr.2/1978.11.13/ Nr.4/1978.11.16/, Nr.5/1978.12.25/, Nr.7/1979.01.26/, Nr.9/1979.01.31/, Nr.10/1979.02.07/, Nr.11/1979.02.10/, Nr.14/1979.04.20/, Nr.15/1979.05.05/, Nr.19/1979.08.15/, Nr.22/1979.09.12. /, Nr.24/1979.11.13/, Nr.25/1979.11.20/, Nr.26/1979.11.30/, Nr.27/1980.01.13/, Nr.31/1980.03.17/, Nr.33/1980.06.21/, Nr.35/1980.08.30/, Nr.41/1980.12.01/, Nr.42/numeris nenurodytas – 1980.12.22./, Nr.49/1981.07.08/, Nr.51/1981.12.25/. Ar šie dokumentai yra pasirašyti Jūsų paties?*
Atsakymas: *Aš susipažinau su man pateiktais „tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto dokumentais“ Nr. Nr. 1, 2, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 14, 15, 19, 22, 24, 25, 26, 27, 31, 35, 41, 42, 49, 51 ir galiu pasakyti, kad visi jie yra pasirašyti mano paties asmeniškai.*
Kas link TTG KK dokumeto Nr. 33 tai galiu pasakyti, kad jame tarp esančių parašų mano parašo nėra, nors šį dokumentą /tur būt kitą jo egzempliorių/ aš taip pat esu pasirašęs.
Klausimas: *Ar Jūs mokate spausdinti rašomąja mašinėle, ar pats asmeniškai spausdinate dokumentus savo vardu?*
Atsakymas: *Po to, kai 1980 metais kratos metu iš manęs buvo paimta rašomoji mašinėlė, aš įsigijau kitą rašomąją mašinėlę. Kiek atsimenu, tai rašomoji mašinėlė „Tbm de LUXE“. Šią rašomąją mašinėlę aš įsigijau būdamas Maskvoje. Kokioje konkrečiai parduotuvėje ją įsigijau aš neatsimenu.*
Klausimas: *Ankstesnio tardymo metu Jūs nurodėte, kad Maskvoje esate buvęs tik prieš 4-5 metus, t.y. daug anksčiau prieš 1980 metus. Kaip Jūs galite paaiškinti šį savo parodymų prieštaravimą?*
Atsakymas: *Aš buvau Maskvoje paskutinį kartą ne prieš 4-5 metus, bet vėliau, t.y. po to, kai pas mane buvo padaryta krata. Įsigyta mano rašomoji mašinėlė yra saugojama pas mane namuose. Ja naudojuosi tik aš pats. Mano šeimininkė M. Gavėnaitė šia rašomąja mašinėle nesinaudoja. Šia mašinėle dokumentus spausdinu tik aš pats. Kaip minėjau, dėl asmeninių dokumentų*

spausdinimo aš niekados į nieką pagalbos nesikreipiau.
Klausimas: *Jums pateikiamas Jūsų vardu rašytas 1982.03.26. skundas Raseinių rajono Liaudies teismui. Ar šis skundas taip pat yra rašytas Jūsų asmeniškai Jums priklausančia rašomąja mašinėle?*
Atsakymas: *Aš susipažinau su man pateiktu skundu. Galiu kategoriškai pasakyti, kad jis yra spausdintas mano paties, mano asmenine rašomąja mašinėle, kuri yra saugojama pas mane. Šio skundo niekas už mane ir kita rašomąja mašinėle nerašė.*

(ranka įrašyta) Papildymų neturiu. Protokolas iš mano žodžių surašytas teisingai ir mano perskaitytas.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[58]

1983 m. vasario mėn. 4 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas
VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 15 val. 15 min., baigtas 17 val. 15 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Jums pateikiamas 1982.02.28. dokumentas adresuotas Lietuvos KP CK Pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui. Ar Jums žinomas šis dokumentas, papasakokite jo sukūrimo istoriją?*
Atsakymas: *Aš susipažinau su man pateiktu dokumentu. Šio dokumento*

58 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 109-110 lapai.

tekstas yra man žinomas. Dažnai pas mane į Viduklę atvažiuodavo tikintieji katalikai ir skųsdavosi man apie daromas jiem įvairių pareigūnų skriaudas. Kas konkrečiai man ką nors pasakojo aš dabar jau neatsimenu. Šių pasakojimų pagrindu ir tapo dokumentas adresuotas drg. P. Griškevičiui. Nurodyto dokumento autoriumi esu aš pats. Šį dokumentą aš pats ir atspausdinau man priklausančia rašomąja mašinėle. Niekas manęs nekurstė parašyti šį dokumentą. Jį sukūriau aš pats savarankiškai. Dokumento tekstą perskaičiau tikintiesiems Viduklėje pamaldų metu ir pasiūliau norintiems pasirašyti. Ši dokumentą aš padėjau ant suolo bažnyčioje. Tikintieji savanoriškai nieko neverčiami prieidavo ir pasirašydavo. Gal per kokį pusvalandį buvo dokumentas pasirašytas tikinčiųjų. Šį dokumentą aš pats paėmiau. Po to aš pats šį dokumentą išsiunčiau pagal adresą, t. y. drg. P. Griškevičiui. Ar tuoj pat išsiunčiau šį dokumentą, aš neatsimenu. Jokios agitacijos pasirašyti šį dokumentą, vaikščiojimo po namus nebuvo. Aš net priešingai pasakiau, kad „jeigu kas jaučia reikalą, tai tegul pasirašo". Kiek atsimenu, parašai tebuvo renkami tik vieną dieną. Aš pats asmeniškai taip pat pasirašiau šį dokumentą. Kiek buvo iš viso surinkta parašų aš neatsimenu. Šių dokumentų nuorašų /Viduklėje buvo pasirašinėjama ant dviejų lapų/ aš niekam nedaviau, išsiunčiau pagal adresą. Šie dokumentai po parašymo ir pasirašymo iki išsiuntimo buvo visą laiką pas mane.

Klausimas: *Ar apart tikinčiųjų Jūsų parapijoje Jūs dar ką nors iš dvasininkų ar šiaip kitų asmenų supažindinote su šio dokumento tekstu?*

Atsakymas: *Ne, daugiau nieko nesupažindinau, tai buvo grynai mūsų parapijoje pateiktas dokumentas.*

Klausimas: *Kaip seka iš Jūsų parodymų, šio dokumento teksto Jūs niekam neperdavėte ir saugojote pas save. Paaiškinkite kokiu būdu tuomet šio dokumento tekstas galėjo būti gautas ir patalpintas „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" nelegaliame leidinyje?*

Atsakymas: *To paaiškinti aš negaliu.*

Klausimas: *Ar Jūs patvirtinate savo parodymus, jog po to, kai dokumentas buvo pasirašytas Jūs jį paėmėte ir laikėte pas save, o po to išsiuntėte?*

Atsakymas: *Taip, aš tai patvirtinu.*

Klausimas: *Paaiškinkite kaip tokiu atveju „LKB kronikos“ leidėjams tapo žinoma apie tai, kiek iš viso asmenų pasirašė šį dokumentą?*
Atsakymas: *Kaip jie tiksliai galėjo sužinoti man nėra žinoma, bet po kokio nors skundo surašymo ir parašų surinkimo aš visuomet paskelbdavau kiek asmenų pasirašė šį skundą.*
Klausimas: *Ar Jūs galėtumėte paaiškinti kokiu būdu analogiški Jūsų paruošto dokumento tekstai buvo platinami kituose Lietuvos TSR rajonuose ir ant jų renkami parašai?*
Atsakymas: *To aš paaiškinti negaliu, neatsimenu, šio dokumento nuorašų niekam nesu davęs.*
Klausimas: *Kiek Jūs atspausdinote minėto dokumento nuorašų?*
Atsakymas: *Atspausdinau tiek, kiek ir buvo pasiųsta, t. y. du lapus.*
Klausimas: *Ar Jums yra pažįstama pil. Bieliauskienė, gyvenanti Garliavoje?*
Atsakymas: *Ne, šio asmens pavardė man nieko nesako, aš jos nepažįstu.*
Klausimas: *Ar šio dokumento tekstas buvo parašytas vien Jūsų asmeniniu įsitikinimu iš Jums žinomų faktų?*
Atsakymas: *Taip, aš parašiau vien tik savo asmeniniu įsitikinimu, naudodamasis man papasakota medžiaga. Kiek ši medžiaga atitiko tikrovę man nėra žinoma.*
Klausimas: *Ar Jūs negalėtumėte paaiškinti to fakto, kad kai kurie išdėstyti dokumente faktai jau anksčiau buvo aprašyti nelegaliame „LKB kronikos“ leidinyje?*
Atsakymai: *Apie šį ryšį aš paaiškinti nieko negaliu.*
Klausimas: *Ar šio dokumento tekstas buvo aptartas su kitais TTG KK nariais?*
Atsakymas: *Ne, aptartas nebuvo.*
Klausimas: *Ar asmenys, kaip Jūs nurodote, papasakoję Jums išdėstytus dokumente faktus, prašė Jūsų juos apginti?*
Atsakymas: *Taip, prašė kreiptis į vyriausybę, atkreipti į tai vyriausybės dėmesį.*
Klausimas: *Ar Jūs neatsimenante, kas konkrečiai to į Jus kreipėsi?*
Atsakymas: *Ne, neatsimenu.*

Klausimas: *Ar kreipėsi į Jus nors vienas asmuo, kieno pavardė nurodyta minėtame dokumente, prašydamas apginti jo teises?*
Atsakymas: *Ne, nei vienas iš nurodytų dokumente asmenų į mane pats nesikreipė. Gal būt, kreipėsi jų tėvai, bet kas konkrečiai neatsimenu.*
Klausimas: *Kaip Jūs galėtumėte paaiškinti tai, kad Jūs pats būdamas šio dokumento autoriumi adresuojate jį dar TTG KK, t. y. faktiškai pats sau?*
Atsakymas: *Tur būt, buvo galvota, kad TTG KK parašys dar analogiško turinio dokumentą pats nuo savęs.*
Klausimas: *Tokiu būdu gaunasi, kad Jūs pats /o ne tikintieji ar konkretūs asmenys/ sukuriate dokumentą, kurį adresuojate pats sau į TTG KK, o šio dokumento pagrindu, nurodant, kad jis parašytas tikinčiųjų, nors faktiškai kaip Jūs pats nurodote jis yra parašytas Jūsų /Jūs jau priimate dokumentą KK vardu. Paaiškinkite tai.*
Atsakymas: *Taip, šiuo atveju panašiai ir gavosi, nors, kaip jau minėjau, į mane dėl šio dokumento surašymo kreipėsi tikintieji.*
Klausimas: *Pakomentukite Jūsų sukurto pareiškimo išsireiškimą: „Kodėl tarybiniams pareigūnams nepatinka blaivus jaunimas?“*
Atsakymas: *Tiek milicija, tiek valdžios organai tiesiog broliaujasi su išgeriančiais. O todėl aš ir susidariau tokią nuomonę, jog jiems tokie asmenys patinka. Juk valdžia praktiškai su jais nekovoja.*
Klausimas: *Ar Jums žinoma, kad tarybinė valdžia visados kovojo ir imasi priemonių pastoviai kovai su girtuokliavimu?*
Atsakymas: *Tai man žinoma, bet tų priemonių maža.*
Klausimas: *Kodėl Jūs apibendrintai šmeižiate visus tarybinius pareigūnus, nurodydamas, kad jiems patinka girtaujantis jaunimas ir kad jie skatina girtavimą?*
Atsakymas: *Aš nenorėjau pasakyti, kad visi pareigūnai tokie, norėjau atkreipti dėmesį tik į jų tarpe esančius ir tokius pareigūnus. Gal būt, aš per daug aštriai išsireiškiau.*
Klausimas: *Kodėl Jūs šmeižiate Tarybų Lietuvos jaunimą, nurodydamas, kad jame tėra moralinis purvas, kad jis užpildo kalėjimus, pataisos darbų kolonijas, venerinių ligų dispanserius, nejaugi Jūs nematote, jog Tarybų Lietuvoje*

pagrindinė dalis yra puikaus jaunimo, nesančio „moraliniame purve" kaip Jūs nurodote?
Atsakymas: *Šiuo atveju aš blogai išsireiškiau. Aš nenorėjau apšmeižti viso jaunimo, norėjau tik pasakyti, kad dalis netikinčio jaunimo eina blogais keliais.*
Klausimas: *Dokumente Jūs nurodote, kad Lietuvos TSR neužtikrintos elementarios žmogaus teisės. Išeinant iš to, Jūs nurodote, kad žmogus neturi jokių elementarių teisių. Kaip Jūs galite tai paaiškinti?*
Atsakymas: *Aš šiuo atveju norėjau pasakyti, kad neužtikrinta tik sąžinės laisvė, nors ji ir yra deklaruojama. Visų laisvių aš neturėjau galvoje.*
Klausimas: *Ar Jūs galėtumėte plačiau pakomentuoti Jūsų nurodytus dokumente tikinčiojo jaunimo diskriminavimo faktus?*
Atsakymas: *Plačiau pakomentuoti negaliu, t. y. faktiškai žinau tik tiek, kiek jie yra nurodyti dokumente. Kaip jau minėjau, apie šiuos faktus žinau tik iš kitų asmenų pasakojimo. Tikėjau, jog jie yra teisingi.*

(ranka įrašyta) Papildymo neturiu. Protokolas iš mano žodžių surašytas teisingai ir mano perskaitytas

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[59]

1983 m. vasario mėn. 8 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo

59 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 116-118 lapai.

Tardymas pradėtas 14 val. 15 min., baigtas 15 val. 45 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Ką Jūs galite pasakyti apie bendrą „Krikščionių komiteto TTG“ ir „Katalikų komiteto TTG“ pareiškimą SNO dėl „Religinių teisių pakto“ ar „konvencijos dėl kovos prieš diskriminaciją religiniuose reikaluose“? Ar šis dokumentas buvo Jūsų pasirašytas?*
Atsakymas: *Taip, tokį dokumentą aš atsimenu. Bet atsimenu jį labai silpnai kaip tolimą praeitį. Tiksliai prisiminti, kas buvo išdėstyta šiame dokumente aš dabar negaliu, nes neatsimenu.*
Klausimas: *Ar Jūs patvirtinate, kad šis pareiškimas buvo adresuotas Popiežiui, Stačiatikių Bažnyčios galvai, Pasaulio Bažnyčių Tarybai, TTG komitetams ir prezidentui Karteriui?*
Atsakymas: *Aš atsimenu visus nurodytus adresatus. Tik šiuo metu negaliu tvirtinti, ar minėtas dokumentas buvo adresuotas ir Karteriui.*
Klausimas: *Ar Jūs esate pasirašęs nors vieną dokumentą adresuotą prezidentui Karteriui?*
Atsakymas: *Ne, atskirai pasirašęs dokumento adresuoto Karteriui nesu. Esu tik pasirašęs, kaip dabar gerai atsimenu, tik šį dokumentą, dėl kurio man pateiktas ~~kaltinimas~~ /išbraukta/ klausimas.*
Klausimas: *Kokiomis aplinkybėmis ir kada buvo pasirašytas šis dokumentas?*
Atsakymas: *Aš atsimenu, jog šis dokumentas buvo sukurtas netrukus po katalikų komiteto įkūrimo. Šis dokumentas buvo paruoštas Krikščioniškojo komiteto TTG iniciatyva. Kieno konkrečiai paruoštas aš neatsimenu. Kiek dabar pamenu, tai aš šio dokumento nepasirašiau, tik per kažką tai perdaviau savo moralinį sutikimą pasirašyti šį dokumentą. Su šio dokumento turiniu aš susipažinau. Per ką konkrečiai buvo perduotas sutikimas, kieno konkrečiai iniciatyva buvo paruoštas dokumentas, aš neatsimenu.*
Klausimas: *Tuo būdu Jūs neigiate, kad katalikų komitetas palaikė ryšius su krikščioniškuoju komitetu?*
Atsakymas: *Ne, neneigiu. Pradžioje tokie ryšiai buvo palaikomi. Vėliau ryšiai nebuvo palaikomi, kadangi jų reikalai yra vieni, o mūsų kiti.*

Klausimas: *Kaip konkrečiai pasireiškė ryšiai tarp Krikščioniškojo komiteto ir Katalikų komiteto?*
Atsakymas: *Šie ryšiai iš esmės pasireiškė tik priimant keletą bendrų dokumentų.*
Klausimas: *Ką iš Krikščioniškojo komiteto narių Jūs asmeniškai pažinojote?*
Atsakymas: *Asmeniškai buvau pažįstamas su Kapitančiuku, Regelsonu, Jakuninu, Dudko. Su Dudko aš veikiant Katalikų komitetui nebuvau susitikęs. Su juo esu pažįstamas nuo bausmės atlikimo laikų, kadangi bausmę atlikinėjome vienoje stovykloje. Su Jakuninu, Regelsonu ir Kapitančiuku susipažinau prieš sukuriant TTK Katalikų komitetą. Kaip jau minėjau, dar prieš priimant oficialų pareiškimą apie TTG Katalikų komitetą, jo įsteigimą, Kybartuose pas kunigą Tamkevičių aš buvau susitikęs su Kapitančiuku. Kiek pamenu, to susitikimo metu dalyvavo ir Regelsonas. Man atrodo, kad jie buvo atvykę dviese. Kapitančiukas, Regelsonas buvo atvykę išsiaiškinti tikinčiųjų padėties Lietuvoje. Kalba pas Tamkevičių, aišku, palietė ir tikinčiųjų diskriminaciją Lietuvoje, būtinumą kovoti už tikinčiųjų teises. Kadangi tiek Krikščioniškasis tiek Katalikiškasis komitetai turėjo siekti iš esmės vienų tikslų, tai buvo kalbama ir apie bendradarbiavimą, būtinumą ir Lietuvoje sukurti Katalikų komitetą. Katalikų komiteto sukūrimui, aišku, turėjo įtakos Krikščioniškojo komiteto egzistavimas, kadangi tuomet jis buvo pavyzdys. Su Kapitančiuku, Jakuninu, Regelsonu man po to teko susitikti. Kiek atsimenu, tai buvo Lietuvoje.*
Klausimas: *Ar Jums teko susitikti su Krikščioniškojo komiteto nariais ne Lietuvos TSR teritorijoje?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš nenorėčiau atsakyti.*
Klausimas: *Ar Jūs patvirtinate tai, kad /kaip matyti iš bylos medžiagos – V. Kapitančiuko ir kt. parodymų, užsienio spaudos/ 1978 metais lapkričio mėn. 22 d. Maskvoje Jūs dalyvavote krikščioniškojo komiteto suruoštoje užsienio korepondentams spaudos konferencijoje, kurioje buvo paskelbta apie TTG Katalikų komiteto sukūrimą?*
Atsakymas: *Aš patvirtinau tai, kad 1978 metais lapkričio mėn. 22 d. dalyvavau šioje spaudos konferencijoje, bet plačiau komentuoti šį faktą atsisakau.*

Klausimas: *Iš liudytojų parodymų, baudžiamosios bylos medžiagos matyti, kad šios spaudos konferencijos metu buvo išdalinti užsienio spaudos astovams 1–4 TTG Katalikų komiteto dokumentai (šie dokumentai paruošti 1978 m. lapkričio 13–16 d. d., kas atitinka nustatytoms aplinkybėms). Ar jūs tai patvirtinate?*

Atsakymas: *Šie dokumentai, tur būt, buvo išdalinti. Aš dabar neatsimenu. Gal būt, jie buvo išdalinti ir kitą kartą.*

Klausimas: *Ar Jūs vėliau esate susitikinėjęs spaudos konferencijų metu su užsienio korespondentais?*

Atsakymas: *Ne, nesu susitikęs. Susitikau tik šį mano nurodytą vienintelį kartą.*

Klausimas: *Tuo būdu, logiškai seka, kad minėti dokumentai galėjo būti išdalinti tik šios spaudos konferencijos, t.y. 1978 m. lapkričio 22 d. metu. Ką jūs į tai galite atsakyti?*

Atsakymas: *Aš neatsimenu, bet to neneigiu.*

Klausimas: *Kaip matyti iš Jūsų paruoštų TTG KK dokumentų /Nr. Nr. 2–4/ jie adresuoti konkretiems TSRS valdžios organams, konkretiems pareigūnams. Iš šių dokumentų paruošimo datos ir momento, kai jie buvo išplatinti spaudos konferencijos metu matyti, kad TSRS valdžios organai iki jų išplatinimo neturėjo galimybės į juos atsakyti. Visa tai rodo, jog šie dokumentai buvo Jūsų ruošti ne dėl to, kad pasiektų valdžios organus ir jie juos patikrintų, o tam, kad juos išplatinti. Ką jūs į tai galite atsakyti?*

Atsakymas: *Visame pasaulyje visuomeninė nuomonė turi didelę reikšmę. Šių dokumentų išplatinimas galėjo duoti didelį efektą jų teigiamam išsprendimui, o todėl jie ir buvo išplatinti.*

Klausimas: *Šių dokumentų išplatinimas užsienio spaudoje, panaudojimas ardomųjų stočių užsienyje prieš TSRS (apie užsienio spaudos, radijo veiklą prieš TSRS Jums žinoma iš Vatikano radijo laidų, kurių Jūs, kaip pats parodėte, klausėte) parodo, kad Jūsų tikslas buvo nukreiptas būtent ruošti šmeižtiško turinio dokumentus, organizuojant kompaniją šmeižiant ir užpuolant tarybinę valstybinę ir visuomeninę santvarką. Paaiškinkite tai.*

Atsakymas: *Man buvo žinoma, kad šie dokumentai naudojami užsienio spaudoje ir radijo laidų užsienyje metu, bet pagrindinis mūsų tikslas buvo, kad*

šie dokumentai pasiektų adresatus. Aš neskaitau, kad jų, t. y. šių dokumentų panaudojimas užsienio spaudoje ir radijo laidose buvo nukreiptas preiš TSRS valstybinę ir visuomeninę santvarką. Kaip minėjau, šių dokumentų panaudojimas ten, t.y. užsienyje galėjo duoti tik didesnį efektą Tarybų Sąjungoje.
Klausimas: *Nežiūrint į tai, kaip jau matyti iš Jūsų parodymų šio tardymo metu, pirmieji komiteto dokumentai buvo išplatinti užsienio korespondentams dar iki pasiekiant juos adresatams Tarybų Sąjungoje, o tai neatitinka Jūsų parodymų duotų atsakant į paskutinįjį klausimą. Paaiškinkite tai.*
Atsakymas: *Mes norėjome, kad dokumentus gautų ir adresatai ir darytų išvadas.*
Klausimas: *Ar jums yra tekę susitikti su JAV piliečiu Valdemaru Cukuru?*
Atskymas: *Taip, aš buvau su juo prieš keletą metų susitikęs Kauno katedroje. Tuo metu jis buvo atvykęs į turistinę kelionę Lietuvoje. Su juo susitikau visai atsitiktinai.*
Klausimas: *Ar apart susitikimo katedroje Jūs dar kur nors buvote susitikęs su Cukuru jo kelionės Lietuvoje metu?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš neatsakysiu.*
Klausimas: *Ar Jūs esate perdavęs Cukurui išvežimui į užsienį kokius nors TTG katalikų komiteto dokumentus?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš neatsakysiu. Atsisakymo motyvų komentuoti nenoriu.*

(ranka įrašyta) Papildymų neturiu. Protokolas iš mano žodžių surašytas teisingai ir mano perskaitytas.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Priedas prie liudytojo Znamensko A.S. 1983 m. vasario mėn. 17 d. papildomos apklausos protokolo.

Fotonuotrauka, kurią Znamenskas A.S. perdavė tardymo organams

Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas I-os klasės teisininkas

E. Bičkauskas

Susitikimas su kun. Valdemaru Cukuru Kauno Katedros šventoriuje (KGB nuotrauka, Bylos T. 2, 36 lapas)

Kaltinamojo tardymo protokolas[60]

1983 m. vasario mėn. 11 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas
VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 14 val. 35 min., baigtas 17 val. 20 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Paaiškinkite, kaip Jūs suprantate, naudojamus Jūsų pamoksluose išsireiškimus – „bedievis", „valdiškasis bedievis".*
Atsakymas: *Sąvoka „"bedievis" yra filosofinė, o, gal būt, net ir religinė. Bedievis – tai žmogus netikintis į dievą ir kovojantis prieš religiją. Bedievis gali būti ir tikintis, bet savo gyvenimu, pavyzdžiui, girtuokliaudamas, darantis žalą tikėjimui. Valdiškasis bedievis – tai asmuo veikiantis pagal bedievių priimtas instrukcijas ir tuo kovojantis su religija. Dažnai šis asmuo, t.y. valdiškasis bedievis net pats nenori vykdyti šių instrukcijų, nukreiptų prieš tikėjimą, bet vykdo, kadangi jis tėra instrumentas bedievių rankose. Pavyzdžiui, valdiškasis bedievis gali būti religijos reikalų įgaliotinis ir pan.*
Klausimas: *Patikslinkite, kieno instrukcijas vykdo valdiškieji bedieviai?*
Atsakymas: *Jie vykdo bedievių instrukcijas.*
Klausimas: *Tai kas gi konkrečiai priima šias instrukcijas?*
Atsakymas: *Matomai šias instrukcijas priima bedieviai.*
Klausimas: *Sukonkretinkite tai.*
Atsakymas: *Yra įvairūs kontrolės organai ir pan.*
Klausimas: *Nors Jūs ir nenorite to pasakyti, bet iš Jūsų parodymų vis tik seka loginė išvada, kad „valdiškieji bedieviai" vykdo tarybinės valdžios priimtas instrukcijas. Paaiškinkite tai.*
Atsakymas: *Konkrečiau to paaiškinti negaliu.*

---

60 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 119–121 lapai.

Klausimas: *Apžiūrint Jūsų pasakytus pamokslus pagrįstai nustatyta, kad šias sąvokas Jūs sutapatinante su tarybinės valdžios organais, tarybinės valdžios atstovais. Ar Jūs su tuo sutinkate?*
Atsakymas: *Pas mane pamoksluose konkrečiai to nepasakyta. Aš neturėjau šios minties.*
Klausimas: *Pamokslų metu kalbėdamas apie dar pasitaikančias mūsų visuomenėje negeroves Jūs nurodote, jog tai yra paseka mūsuose vedamos antireliginės propogandos. Ar Jūs su tuo sutinkate, paaiškinkite tai plačiau?*
Atsakymas: *Kokia tai prasme tai yra taip. Netikintis žmogus daug labiau pasiduoda blogiui. Giliai tikintis žmogus negali būti šių pasitaikančių negerovių šaltinis. Aš jokiu būdu nenoriu pasakyti, kad pasitaikančios negerovės yra antireliginės propogandos padarinys, tai paties žmogaus padarinys, glūdintis jame pačiame. Bet susilpnėjęs tikėjimas padeda atsirasti blogiui.*
Klausimas: *Savo pamoksluose Jūs nurodote, jog šios negerovės yra išugdytos tarybų valdžios, jos veiklos metais, kad tai yra būtent mūsų visuomenės, tarybinės visuomenės esminiai bruožai. Paaiškinkite tai plačiau.*
Atsakymas: *Manyčiau, kad ne. Aš nenorėjau pasakyti, jog tai tik mūsų visuomenės bruožai. Paprasčiausiai mes esame tarybiniai žmonės ir mes žinome tik šį tarybinį laiką, jis mums geriausiai pažįstamas. Jau iš statitikos matome, kad moralinėse srityse blogis vis labiau įsigali, o tai mums skaudu ir su tuo mes norime kovoti. Bet aš jokiu būdu nenorėjau pasakyti, jog šis blogis yra tarybų valdžios paseka.*
Klausimas: *Iš Jūsų paaiškinimo seka, jog tai nėra tarybinės visuomenės bruožai, bet Jūsų pamoksluose pasakytos frazės rodo ką kita. Pvz. 1982.08.22. Veiviržėnuose pasakytame pamoksle Jūs kalbėdamas apie chuliganizmą nurodote, kad chuliganų: „... priperėjo bedieviai per 40 metų", tuo būdu nurodydamas, jog ši negerovė yra būtent mūsų visuomenės bruožas. Paaiškinkite tai plačiau.*
Atsakymas: *Tai sakydamas aš turėjau galvoje, kad šių chuliganų buvo „priperėta" per 40 bedieviško auklėjimo metų. Aš jokiu būdu nenorėjau pasakyti, kad jų atsirado tarybų valdžios pasekoje. O chuliganizmas, aišku, stipriai išaugo būtent per šiuos 40 metų.*

Klausimas: *Vis tiktai, apie kokį laikotarpį Jūs kalbate nurodydamas būtent 40 metų?*
Atsakymas: *Apie bedieviško auklėjimo laikotarpį.*
Klausimas: *Jūs sutinkate, kad čia Jūs nurodote tarybų valdžios Lietuvoje laikotarpį?*
Atsakymas: *Taip, šie 40 metų buvo tarybų valdžios metai.*
Klausimas: *Tuo būdu Jūs pats nurodote, jog ši blogybė yra būtent tarybų valdžios paseka. Ar Jūs sutinkate su tuo?*
Atsakymas: *Logiškai aš su tuo sutinku, t. y. kad pasakiau iš esmės būtent taip ir galėjau taip būti suprastas, bet aš nenorėjau to pasakyti.*
Klausimas: *Jums pateikiamas TTG KK 1980.03.17. dokumentas Nr. 31, kuriame Jūs nurodote: „… Visi dabar mato, kad valstybė … nepajėgi užkirsti kelią augančiam girtavimui, nusikalstamumui, žalingai pažiūrai į darbą, nihilizmui ir kitokioms ydoms, kurios kamuoja visuomenę ir stumia ją į bedugnę“, o toliau „… Valstybė … tik įrodo jos kūdikišką nepajėgumą savarankiškai egzistuoti, o save kompromituoja … kaip tai įrodė 60 metų skaudi patirtis“. Ką Jūs galite paskyti apie šį dokumentą, ar jis yra Jūsų sukurtas, Jūsų pasirašytas. Kaip matyti iš šio dokumento, visuomenės ydas nurodytas šiame dokumente Jūs primetate būtent mūsų visuomenei. Paaiškinkite tai.*
Atsakymas: *Man pateiktą dokumentą aš apžiūrėjau. Šis dokumentas man yra žinomas, sukurtas bendrai katalikų komiteto narių. Dokumentas yra mano pasirašytas. Pilnai sutinku, kad iš dokumento galima spręsti, jog nurodytos jame ydos yra išugdytos tarybinės valdžios metais, jos vidaus politikos, remiančios bedievybę pasekmė. Aš nenorėjau šiame dokumente pasakyti, jog šios ydos yra tik tarybinės valstybinės ir ~~vidaus sant~~ /išbraukta/ visuomeninės santvarkos bruožai. Aišku, šių ydų yra ir kitose valstybėse, bet mes juk gyvename tarybinėje santvarkoje ir norėjome padėti tarybų valdžiai įveikti šias ydas. Nežiūrint į tai, sutinku, jog šiame dokumente nurodyta, jog tai būtent mūsų santvarkos ydos: girtavimas, nusikalstamumas, žaliga pažiūra į drabą, nihilizmas ir kt.*
Klausimas: *Paaiškimkite, kodėl mūsų valstybės vidaus politika, Jūsų nuomone, sudaro sąlygas „augančiam girtavimui, nusikalstamumui, žalingai pažiūrai į darbą, nihilizmui ir kitoms ydoms“?*

Atsakymas: *Valstybė sudaro šias sąlygas remdama bedievybę, atimdama iš žmogaus tikėjimą perspektyva, o tai ir gimdo šias ydas.*
Klausimas: *Nejaugi Jūs galite pasakyti, kad taip vadinamose katalikiškose valstybėse nėra šių ydų?*
Atsakymas: *Ne, aš to nenoriu pasakyti. Ir šiose valstybėse yra šios ydos.*
Klausimas: *Tokiu būdu, pasakykite, kodėl Jūs šias ydas primetate būtent mūsų santvarkai ir nurodote, jog jos yra būtent jos paseka?*
Atsakymas: *Mes gyvename tarybinėje santvarkoje ir kalbame būtent apie ją.*
Klausimas: *Savo pamoksluose Varduvoje /1979.07.07./, Kybartuose /1979.07.22/, Varduvoje /1980.07.02./, Viduklėje /1981.05.03/, Šiluvoje /1981.09.15/, Miroslave /1982.06.20/ Jūs pasisakėte apie alkoholizmą, kaip Jūs nurodėte vis labiau plintantį ir davėte suprasti klausytojams, jog tai yra Tarybų valdžios pasekmė. Ko Jūs siekėte, tai sakydamas dideliam klausytojų ratui, kodėl šmeižėte tarybų valdžios organus, nejaugi Jums nežinoma šių organų plačiai vedama kampanija prieš alkoholizmą?*
Atsakymas: *Apie tai, kad tarybinės valdžios organai veda kampaniją prieš alkoholizmą man yra žinoma, bet, mano nuomone, šių priemonių yra dar per maža. Aišku, pamokslų metu aš kritikavau šią negerovę, bet jokiu būdu nenorėjau pasakyti, kad tai yra tarybinės santvarkos bruožas. Girtavimo yra ir kitose valstybėse.*
Klausimas: *Nežiūrint į tai, kad Jūs tai neigiate, bet Jūsų pasakytų pamokslų mintys rodo būtent į tai. Paaiškinkite tai.*
Atsakymas: *Aš nenorėjau pasakyti, jog girtavimas yra tarybinės santvarkos paseka.*
Klausimas: *Savo pamoksluose Šiluvoje /1981.09.15./ Jūs pasisakėte prieš abortus ir davėte klausytojams suprasti, jog jie taip pat yra tarybinės santvarkos pasekmė. Ko Jūs siekėte, tai sakydamas dideliam klausytojų ratui?*
Atsakymas: *Aš nenorėjau pasakyti, jog tai tarybinės santvarkos pasekmė, kadangi abortai legalizuoti ir kitose valstybėse, tame tarpe ir Italijoje. Mes, katalikai, privalome kovoti prieš abortų darymą, kadangi joks žmogus neturi teisės į kito žmogaus gyvybę.*
Klausimas: *Savo pamoksluose Varduvoje /1979.07.07/, Šiluvoje /1981.09.15/,*

Veiviržėnuose /1982.08.22/ ir kt. Jūs pasisakėte apie nusikalstamumą, nurodydamas, jog tai yra tarybinės santvarkos pasekmė. Analogiškai nurodyta ir Jūsų pasirašytame TTG KK dokumente Nr. 17. Ko Jūs siekėte tai sakydamas /pamokslo metu/ dideliam klausytojų ratui? Kodėl Jūs šmeižėte tarybinę santvarką, nurodydamas, kad nusikalstamumas yra jos bruožas?

Atsakymas: *Aš norėjau pasakyti, kad tai tik bedieviško auklėjimo išdava. Gal būt, aš netiksliai išsireiškiau, nes nenorėjau pasakyti, jog tai tarybinės santvarkos bruožas. Sakydamas apie nusikalstamumą plačiam asmenų ratui, norėjau, kad būtų imtasi aktyvesnės kovos prieš nusikalstamumą, kad būtų leistas religinis auklėjimas.*

Klausimas: *Jūsų pasakyti pamokslai, išplatinti TTG KK dokumentai, kuriuose kalbama apie dar pasitaikančias mūsų visuomenėje blogybes leidžia suprasti, jog sakydamas pamokslus, platindamas TTG KK dokumentus Jūs siekėte nuteikti prieš TSRS valstybinę ir visuomeninę santvarką TSRS piliečius, padėjote vesti antitarybinę propagandą užsienyje veikiančioms organizacijoms. Ar Jūs sutinkate su tuo?*

Atsakymas: *Ne, aš norėjau, kad mums, t.y. man irgi būtų leista kovoti su tomis blogybėmis už geresnę ir gražesnę visuomenę.*

Klausimas: *Nors Jūs ir neigiate tokį tikslą, bet Jūsų pasisakymai pamoksluose apie būtiną kovą, nebijojimą suėmimo, veikimą nepaisant įstatymų, rodo būtent tokią Jūsų tyčią. Ko Jūs siekėte stengdamas kiršinti tarybinius piliečius, nuteikti juos prieš tarybinę santvarką, nepaisyti įstatymų?*

Atsakymas: *Aš nenorėjau nuteikti jų prieš tarybinę santvarką, kiršinti jų. Aš tik atkreipiau jų dėmesį į visuomenėje esančias ydas, raginau su jomis kovoti. Apie tai kalbėdavau pamokslų metu todėl, kad mes neturime jokios spaudos ir plačiau savo minčių paskleisti negalime. Kas link įstatymų, tai galiu pasakyti, kad aš, aišku, raginau nesutikti su jais visur, kur šie įstatymai nesutinka su Dievo įstatymais, kadangi Dievo įstatymai man yra aukštesni už bet kokius žemiškuosius įstatymus.*

Klausimas: *Ar Jūs sutinkate, kad tokia savo veikla Jūs stengėtės susilpninti Tarybų valdžią /į tai parodo, Jūsų kvietimas nepaisyti nustatytų įstatymų, priimtų nustatyta tvarka liaudies išrinktų valstybinės valdžios organų/?*

Atsakymas: *Ne, nesutinku. Mes norėjome, kad tarybų valdžia mums padėtų nugalėti visas kliūtis ir kurti gražesnę visuomenę.*
Noriu papildyt protokolą tuo, kad antrame lape ištrauka iš dokumento Nr. 31 cituojama nepilnai. Turi būti rašyta „… valstybė remdama bedievybę …“.

(ranka įrašyta) Daugiau papildymų neturiu. Protokolas iš mano žodžių surašytas teisingai ir mano perskaitytas.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[61]

1983 m. vasario mėn. 14 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas
VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 15 val. 45 min., baigtas 17 val. 20 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *1980 metų balandžio 17 d. kratos Jūsų namuose metu buvo surasta ir išimta užsienyje leidžiamo periodinio žurnalo „Kontinentas“” 4 ir 5 numerių fotokopijos. Papasakokite iš kur Jūs jas įsigijote, kokiu tikslu įsigijote?*
Atsakymas: *Man pateiktas žurnalo „Kontinentas“ fotokopijas aš apžiūrėjau. Šios fotokopijos buvo išimtos pas mane kratos metu 1980 m. balandžio mėn. 17 d. Apie užsienyje leidžiamą žurnalą „Kontinentas“ man buvo seniai žinoma. Iš kur tiksliai buvo žinoma, aš šiuo metu jau nebeatsimenu. Gal būt, iš užsienio radijo laidų. Tiksliai pasakyti negaliu. Kiek žinau, tai literatūrinis,*

61 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 124-125 lapai.

ideologinis, religinis žurnalas. Į tardytojo klausimą atsakau, kad aš neskaitau, kiek man žinoma apie šį žurnalą, jog jis yra antitarybinio šmeižtiško turinio. Jau praėjo daug laiko ir aš nebegaliu atsiminti iš kur pas mane namuose buvo šio žurnalo fotokopijos, t.y. neatsimenu, kas jas man davė. Tą pačią dieną kratos pas mane namuose metu žurnalo „Kontigentas“ fotokopijos buvo išimtos ir pas mano pažįstamą kunigą Gustavą Gudanavičių, tuo metu buvusį pas mane. Šias žurnalo fotokopijas aš Gudanavičiui daviau pats, savo iniciatyva. Iš jo pusės jokio prašymo nebuvo. Tiek pas save laikiau šias fotokopijas, tiek perdaviau jas Gudanavičiui paprasčiausiai akiračio praplėtimui. Kaip jau minėjau, aš neskaitau, jog šis žurnalas yra antitarybinio turinio. Gudanavičiui fotokopijas daviau tam, kad jis pasiskaitytų.

Klausimas: *1980 m. balandžio 17 d. kratos pas Tamkevičių metu buvo išimti žurnalo „Kontinentas“ 4 ir 5 numeriai, t.y. tie numeriai, kurių fotokopijos buvo rastos pas Jus. Kaip Jūs tai galėtumėte paaiškinti, koks ryšys tarp žurnalo numerių rastų pas Tamkevičių ir fotokopijų išimtų pas Jus ir Gudanavičių?*

Atsakymas: *Nieko konkretaus paaiškinti negaliu. Aš neatsimenu iš ko gavau rastas pas mane fotokopijas, neatsimenu, jog jas būčiau gavęs iš Tamkevičiaus. Kiek atsimenu, pas Tamkevičių žurnalo „Kontinentas“ numerių man nėra tekę matyti.*

Klausimas: *Ar Jūs esate pažįstamas su T. Velikanova, ar buvote su ja susitikęs?*

Atsakymas: *Su T. Velikanova aš esu matęsis tik vieną kartą. Tai buvo berods prieš 3-4 metus. Tada, kiek aš atsimenu, aš buvau Žemaičių Kalvarijoje atlaiduose. Prie manęs priėjo moteris, kuri man prisistatė kaip Velikanova. Su ja dar buvo kažkokia moteris, kurios pavardės aš nežinau, irgi rusė. Velikanova man prisistatė kaip marksistė, iš jos aš supratau, kad ji nėra tikinti į dievą, taip ji man sakė ir pati. Su Velikanova aš kalbėjausi tik kažkur prie bažnyčios. Ji domėjosi apie Kalvarijos praeitį, jos istoriją. Kadangi aš mokėjau kalbėti rusiškai, tai tai jai ir paaiškinau. Kalba, aišku, lietė ir religijos bei tikinčiųjų padėtį Lietuvoje. Ar aš jau tuomet žinojau apie Velikanovos „visuomeninę veiklą“ neatsimenu, bet, gal būt, ir žinojau. Velikanova mane su dėmesiu išklausė, domėjosi tikinčiųjų padėtimi. Apie jokius galimus ryšius, vėliau, mes tarpusavyje nesitarėme. Šiame mūsų pokalbyje daugiau niekas iš kunigų*

nedalyvavo. Į tardytojo klausimą aš atsakau, kad man nėra žinoma, ar kiti TTG KK nariai buvo pažįstami su Velikanova, nežinau, ar buvo susitikę. Taigi, su Velikanova aš mačiausi tik vieną kartą. Aš negaliu kategoriškai tvirtinti, bet man atrodo, kad šis pasimatymas buvo dar iki įkuriant TTG KK.
Klausimas: *Kratos pas Jus namuose metu išimtas leidinys „Informacionij biuleten Nr. 2". Iš kur yra Jūsų gautas šis leidinys?*
Atsakymas: *Iš kur yra gautas šis leidinys aš dabar neatsimenu.*
Klausimas: *Šiame leidinyje yra patalpintas TTG KK dokumentas, kuriame tarpe kito rašoma, kad TTG KK yra „itin gerai informuotas apie Velikanovos asmenį". Nurodykite iš kur Jūs turite tokią informaciją, kas tai per informacija?*
Atsakymas: *Kieno inciatyva buvo paruoštas šis dokumentas aš dabar neastimenu. Kaip jau minėjau, su T. Velikanova aš buvau susitikęs tik vieną kartą. Nors ji ir yra marksistė, bet mūsų pažiūros tikinčiųjų teisių gynimo, žmogaus teisių gynimo srityje jau tada iš esmės atitiko. Jau vėliau, aš, aišku, klausydavau įvairių radijo laidų iš užsienio, kuriose labai gerai pasisakydavo apie T. Velikanovą, kaip apie žmogaus teisių gynėją, o todėl tiek aš tiek kiti komiteto nariai skaitėme, kad mes turime moralinę teisę kovoti už jos paleidimą iš arešto.*
Klausimas: *Tuo būdu, kaip matyti iš Jūsų parodymų Jums net nežinoma, ar kiti komiteto nariai pažinojo T. Velikanovą. Visą informaciją apie jos „veiklą" Jūs pasisėmėte tik iš užsienio radijo laidų. Kas, tokiu atveju, Jums suteikė teisę platinti dokumentą, kuriame užsipuolama tarybų valdžia kaip neteisėtai suėmusi Velikanovą?*
Atsakymas: *Mes manėme, kad morališkai esame teisūs. Ar turėjome dar kokią nors papildomą informaciją apie T.Velikanovos veiklą, aš neatsimenu.*
Klausimas: *Kokiu tikslu Jūs pas save laikėte šį leidinį?*
Atsakymas: *Tiesiog pasidėjau ir laikiau pas save, nieko ypatingo negalvodamas.*
Klausimas: *Jums pateikiami išimti 1980 m. balandžio mėn. 17 d. kratos pas Jus bute metu dokumentai /mašinraštiniai tekstai/ pasirašyti A. Sacharovo vardu, kur Jūs juos gavote ir kokiu tikslu laikėte pas save?*
Atsakymas: *Šie dokumentai man šiuo metu pateikti. Jie išimti pas mane kratos metu. Iš kur šie dokumentai buvo mano gauti, aš neatsimenu. Matomai*

man juos kas nors davė, bet kas davė šiuos dokumentus ir kada aš neatsimenu. Šiuos dokumentus saugojau be jokio ypatingo tikslo. Tiesiog turėjau namuose ir tiek, informacijos dėlei. Į tardytojo klausimą atsakau, kad su Sacharovu aš pažįstamas nesu. Tik vieną kartą esu jį matęs čia Vilniuje, kai buvo teisiamas Kovaliovas. Su Sacharovu kalbėtis neteko. Mačiau jį iš tolo. Ar kas nors iš TTG KK narių yra asmeniškai pažįstami su Sacharovu, man nėra žinoma.
Klausimas: *Kratos Jūsų bute 1980 m. balandžio mėn. 17 d. metu išimti nelegalaus leidinio „Tiesos kelias" numeriai 9 ir 11. Iš kur šie leidiniai yra Jūsų gauti?*
Atsakymas: *Kažkas man juos davė, bet kas aš šiuo metu neatsimenu. Šiuos leidinius turėjau sau tiesiog pasiskaitymui. Kas leidžia šiuos leidinius, man nėra žinoma.*
Klausimas: *Kratos metu pas Jus taip pat išimti S. Čeremuchino apsakymai. Iš kur jie yra Jūsų gauti, kokiu tikslu Jūs juos saugojote?*
Atsakymas: *Iš kur šie apsakymai yra gauti aš neatsimenu. Juos pasiskaitinėjau tiesiog sau įdomumo ir informacijos dėlei. Specialiai aš jų nesaugojau.*
Klausimas: *Kratos pas Jus metu taip pat išimtas nelegalaus leidinio „Ateitis" Nr. 1. Iš Kur jis Jūsų gautas, kodėl ir kokiu tikslu buvo Jūsų saugomas?*
Atsakymas: *Kaip jau minėjau, iš kur šis leidinys buvo gautas aš neatsimenu. Jį turėjau tiesiog informacijos dėlei, susipažinimui. Šio leidinio skaityti nesu niekam davęs.*
Klausimas: *Jums pateikiamas žurnalo „Kontinentas" fotokopijos, paimtos 1980 m. balandžio mėn. 17 d. kratos pas Gudanavičių metu. Ką Jūs apie jas galite pasakyti?*
Atsakymas: *Su pateiktomis man žurnalo „Kontinentas" fotokopijomis Nr. 4 /psl. 393-460/, /psl., 321-339/, Nr. 5 /psl. 207-219/ aš susipažinau pilnumoje. Tai būtent tos fotokopijos, kurias aš perdaviau Gudanavičiui. Šias fotokopijas jam daviau paprasčiausiai paskaitymui.*
Klausimas: *Perduotos Jūsų Gudavičiui žurnalo „Kontinentas" fotokopijos yra su antitarybinio turinio straipsniais. Kokiu tikslu Jūs ne tik pats renkate šią literatūrą, bet ir platinante ją kitų asmenų tarpe?*
Atsakymas: *Aš neskaičiau, kad tai darydamas darau ką nors bloga. Visame pasaulyje leidžiama visokia literatūra, o tik pas mus tai draudžiama, o todėl*

aš skaitau, kad tai yra blogai. Gudanavičiui daviau šias fotokopijas tam, kad jis pasiskaitytų.
Klausimas: *Išimta pas Jus antitarybinio turinio literatūra, dalies jos perdavimas Gudanavičiui, rodo, kad ji buvo renkama pas Jus ir saugoma turint tikslą vėliau ją vienokiu ar kitokiu būdu išplatinti /TTG KK dokumentuose, pamokslų metu/. Ar Jūs su tuo sutinkate?*
Atsakymas: *Ne, aš ją tik skaičiau sau, o vėliau niekur nenaudojau. Tai, kad aš Gudanavičiui perdaviau dalį žurnalo „Kontinentas" fotokopijų, aš taip pat neskaitau nusikaltimu. Daviau tam, kad jis pasiskaitytų, tai tik pasikeitimas informacija ir savo akiračio plėtimas.*

(ranka įrašyta) Papildymų neturiu. Protokolas iš mano žodžių surašytas teisingai ir mano perskaitytas

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[62]

1983 m. vasario mėn. 21 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas
VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 14 val. 45 min., baigtas 16 val. 45 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Lietuvos TSR Konstitucijos 50 str. Lietuvos TSR piliečiams garantuoja sąžinės laisvę „... tai yra teisę išpažinti bet kurią religiją ..., praktikuo-*

62 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 132 lapas.

ti religinius kultus". Kaip seka iš Jūsų pasisakymų šis Konstitucijos straipsnis pažeidžiamas praktikoje. Paaiškinkite konkrečiai, ar Lietuvos TSR piliečiai neturi šios teisės?

Atsakymas: *Šis straipsnis yra pažeidžiamas. Smulkiau to komentuoti nenoriu.*

Klausimas: *Jūsų sukurtuose ir išplatintuose TTG KK dokumentuose ir pasakytuose pamoksluose pastoviai pabrėžiama, jog Lietuvos TSR dėl tikėjimo tikintieji ir kunigai pastoviai persekiojami. Ar Jūs su tuo sutinkate, paaiškinkite tai plačiau, kuo tai pasireiškia?*

Atsakymas*: Aš su tuo sutinku. Tai pasireiškia tuo, kad mes neturime elementariausių teisių. Seminarija limituota, neturime dvasinės literatūros, neleidžia kurti naujų religinių bendruomenių kur reikia, statyti naujų bažnyčių, vyskupas negali kunigus kilnoti kur nori, du vyskupai buvo ištremti, vyskupas negali teikti sutvirtinimo sakramento kada nori ir kur nori, nuolatiniai išpuoliai prieš tikėjimą spaudoje ir nėra galimybės apginti tikėjimą, taip pat išpuoliai prieš tikinčiuosius, taip pat vietinių organų išpuoliai, pvz. keičiant autobusų judėjimo grafikus, dėl ko žmonės negali laiku atvykti į pamaldas, o po to išvykti į namus. Taip pat yra ir daugiau visokių smulkių nesusipratimų, kuriuos išgyvena tikintieji ir kurių net nesuskaičiuosi.*

Klausimas: *Ar visi šie nurodyti Jūsų suvaržymai įtelpa į Jūsų nuomone į sąvoką „tikintieji ir kunigai persekiojami"?*

Atsakymas: *Taip, mano nuomone tie suvaržymai įtelpa į sąvoką „persekiojimai".*

Klausimas: *Jūs sutinkate, kad įstatymai ir Konstitucija nedaro jokio skirtumo tarp tikinčių ir netikinčių piliečių ir visos Konstitucija užtikrintos teisės galioja ir taikomos tiek tikintiems tiek netikintiems piliečiams?*

Atsakymas: *Mano atsakymas šiuo atveju nieko nepadės, o todėl aš aiškinti nieko ir nenoriu.*

Klausimas: *1979 metų liepos 7 d. Varduvoje pasakytame pamoksle Jūs pasakėte, kad bedieviai: „… stengiasi terorizuoti kunigus ir tikinčiuosius, visiems įvaryti baimę, kad jų gyvenimas eitų prie bedievybės". 1982 metų birželio mėn. 20 d. Miroslave pasakytame pamoksle, kalbėdamas apie tikintįjį Jūs pasakėte: „... Buvo jis ilgametis kolūkio pirmininkas, jį terorizavo, viliojo, auklėjo*

...“ Kaip jau anksčiau matyti iš Jūsų parodymų, bedievius Jūs sutapatinate su valdžios atstovais. Paaiškinkite šiuos savo išsireiškimus pamokslų metu, kuo pasireiškia ir pasireiškė šių valdžios atstovų teroras?
Atsakymas: *Šio terorizavimo faktai suminėti mano atsakant į pirmąjį klausimą.*
Klausimas: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas terorą apibūdina kaip „klasinių ir politinių priešų slopinimą smurto, prievartos (iki pat fizinio sunaikinimo) priemonėmis. Ar Jūs ir tai norėjote pabrėžti naudodamas savo aukščiau minėtus išsireiškimus?*
Atsakymas: *Šios sąvokos aš žodyne neskaičiau. Tai aš pasakyti, apie mūsų slopinimą smurto, prievartos priemonėmis, aš nenorėjau. Šnekamojoje kalboje terorizavimą aš suprantu visai kitaip. Tai būtent tokios diskriminacijos formos, apie kurią kalbėjau atsakydamas į pirmąjį klausimą.*

(ranka įrašyta) Protokolas iš mano žodžių surašytas ir mano perskaitytas.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Tyrimo eksperimento protokolas[63]

1983 m. vasario mėn. 22 d.

Vilnius,

Pradėta :14 val. 30 min.
Baigta: 15 val. 00 min.

Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas I-os klasės teisininkas E. Bičkauskas baudžiamojoje byloje Nr. 09-2-003-83, Lietuvos TSR VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, esant natūraliam apšvietimui, vado-

63 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 134-135 lapai.

vaudamasis Lietuvos TSR BPK 204 str., dalyvaujant kviestiniams:

1. *Tarailienei Jadvygai Ignatjevnai, gyv. Vilnius, Paupio 4-4.*
2. *Kasperovič Leokadijai Pavlovnai, gyv. Vilniuje, Viršuliškių 69-94.*

(...) taip pat dalyvaujant specialistui Vilniaus m. 21 technikumo mokyklos mašinraščio dėstytojai Makreckienei Klavdijai Avtamonovnai, gyv. Vilniuje, Basanavičiaus 18-19 (...) padariau tardymo eksperimentą, siekiant patikrinti ar moka spausdinti rašomąja mašinėle kaltinamasis Alfonsas SVARINSKAS, Vaclovo.

Tardymo eksperimentas buvo daromas sekančia tvarka:

Kaltinamasis Alfonsas Svarinskas, Vaclovo buvo pakviestas į kabinetą, pagal pasiūlymą atsisėdo ant kėdės prie staliuko, ant kurio iš anksto buvo padėta:

1. *Rašomoji mašinėlė „CONSUL“ su lietuvišku šriftu (paimta kratos metu pas A. Svarinską).*
2. *Kanceliarinio rašomojo popieriaus lapai.*
3. *Kalkinis popierius.*

Kaltinamajam A. Svarinskui buvo pasiūlyta pateikta rašomąja mašinėle atspausdinti pasirinktą tekstą iš laikraščio „Komjaunimo tiesa“. Kaltinamasis A. Svarinskas kategoriškai atsisakė spausdinti bet kokį tekstą, nurodydamas, kad nemato tam reikalo, kad per jo arešto laiką jam sugrubo pirštai ir nors jis moka spausdinti, bet nespausdins.

Atsisakius A. Svarinskui spausdinti bet kokį tekstą tardymo eksperimentas buvo nutrauktas.

Kviestinių ir specialisto pastabų ir pareiškimų nebuvo.

Protokolas perskaitytas, surašytas teisingai.

Svarinskas /parašas/

Kviestiniai: 1. /parašas/. 2. /parašas/

Specialistas /parašas/

Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas 1-os klasės teisininkas

E. Bičkauskas /parašas/

Kaltinamojo tardymo protokolas[64]

1983 m. vasario mėn. 24 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas
VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 15 val. 30 min., baigtas 17 val. 00 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Kai kuriuose Jūsų paruoštuose ir išplatintuose TTG KK dokumentuose reikalaujama panaikinti Lietuvos TSR BK 68 str. ir 1991 str. Paaiškinkite Jūsų nusistatymą prieš šiuos straipsnius, kodėl Jūsų nuomone turi būti nebaudžiami asmenys skleidžiantys šmeižtiškus prasimanymus prieš tarybinę valstybinę ir visuomeninę santvarką?*
Atsakymas: *Man atrodo, kad mūsų valstybė yra „supervvalstybė“ ir atskiras pilietis ir norėdamas nieko negalėtų padaryti valstybei. Tuo būdu mūsų valstybė tuo išloš tik pasaulio akyse, kad nebus baudžiama už žodį. Ką gali padaryti vienas žmogus, jeigu tūkstančiai valandų propagandos to nepadaro.*
Klausimas: *Tuo būdu neturi būti baudžiama ir už šmeižtą?*
Atsakymas: *Teisiami pagal šiuos straipsnius asmenys negalvoja, kad tai ką jie sako yra melas. Jie galvoja, kad tai yra tiesa, o todėl, mano nuomone, už tai bausti ir nereikia. Valstybė turi būti aukščiau už kažkokių tai piliečių aistras ar ką kita. Valstybei nusileisti iki piliečio moralinio lygio ir bausti už tokias veikas netinka. Valstybė turėtų stovėti aukščiau piliečio. Jeigu pilietis klysta, tai reikia jam duoti pakankamai informacijos, jį įspėti ir jis supras savo klaidą.*
Klausimas: *Jūsų paruoštuose ir išplatintuose TTG KK dokumentuose /Nr. Nr. 10, 25, 27, 31, 34, 30, 39, 41, 42/ pasakytuose pamoksluose 1978 m. liepos mėn. 2 d. Viduklėje, 1980 m. liepos mėn. 2 d. Varduvoje, 1980 m. liepos 8 d. Varduvoje, 1981 m. rugsėjo 15 d. Šiluvoje, 1982 m. liepos 6 d. Varduvoje,*

64 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 136-137 lapai.

1982 m. rugsėjo 12 d. Šiluvoje, 1980 m. vasario 21 d. Kybartuose, 1982 m. rugpjūčio 22 d. Veivirženuose, 1982 m. balandžio 24 d. Kybartuose Jūs ginate asmenis nuteistus už valstybinių nusikaltimų įvykdymą. Vadinate juos „pačiais geriausiais žmonėmis", „žemės druska" ir pan. Kokio tikslo siekėte išplatindamas šiuos dokumentus ir mintis TSRS teritorijoje ir užsienyje?
Atsakymas: *Tai daroma išeinant iš to paties, kad valstybė turi būti aukščiau jų. Jie, t. y. nuteisti asmenys, faktiškai visi aukštos moralės. Jų nereikia izoliuoti, juos reikia palikti visuomenėje, kad jie būtų naudingi visuomenei. Gal būt, juos reikia įtikinti, bet bausti netinka. Arba tokiems žmonėms reikia leisti išvažiuoti į užsienį. Juk išvažiuoja tūkstančiai ir valstybei tai nieko nereiškia. Mes buvome įsitikinę, kad prieš juos reikėjo veikti daugiau profilaktiškai, juos įtikinti, juk jie ne kriminaliniai nusikaltėliai. Faktiškai mes siekėme, kad šie asmenys būtų išlaisvinti. Į tardytojo klausimą atsakau, kad mums nebuvo žinoma visų smulkmenų apie to ar kito asmens už kurį mes užsistojome veiklą, bet tikėjome, kad jie morališkai geri žmonės, o todėl pasakyti ar mes pateisiname jų veiklą ar ne ir ar pateisinome tuomet kai kūrėme dokumentus, aš negaliu.*
Klausimas: *Nežiūrint į tai iš dokumentų turinio matyti, jog Jūs pateisinote šių asmenų veiklą.*
Atsakymas: *Tą ką jie siekė dėl žmogaus teisių mes be abejo pateisinome ir prie jų prisijungėme. Tai yra šiais klausimais mes pilnai pritarėme jų veiklai.*
Klausimas: *TTG KK dokumente Nr. 25 Jūs nurodote, kad asmenims teisiamiems už valstybinius nusikaltimus „fabrikuojamos kriminalinės bylos". Kodėl Jūs šmeižiate tarybinius teisėtvarkos organus?*
Atsakymas: *Aš dabar neatsimenu, kokie buvo šio išsireiškimo motyvai, o todėl paaiškinti šio išsireiškimo negaliu, nes tokių bylų „fabrikavimo" faktų šiuo metu nežinau.*
Klausimas: *Eilėje TTG KK dokumentų minimi asmenys / pvz. Vitkauskaitė, Navickaitė/ nuteisti už antitarybinio, šmeižikiško turinio literatūros platinimą. Ar Jūs skaitote jų veiklą teisėta?*
Atsakymas: *Mes nežinome kiek jie platino literatūrą ir kokia tai literatūra.*
Klausimas: *Minėtos dokumentuose Navickaitė, Vitkauskaitė ir kt. yra nuteisti*

už „LKB Kronikos“ platinimą. Ar Jūs sutinkate, kad šis leidinys yra antitarybinio, šmeižtiško turinio, o todėl jo platintojai turėjo būti nuteisti?

Atsakymas: *Aš skaitau, kad šis leidinys nėra antitarybinis, šmeižikiškas, o tik nelegalus leidinys renkantis ir fiksuojantis tikinčiųjų teisių pažeidimo faktus, o todėl aš skaitau, kad šie asmenys buvo nuteisti neteisingai ir nepagrįstai. Jeigu nebūtų tikinčiųjų teisių pažeidimo faktų, nebūtų ir tokių leidinių. Todėl šiais atvejais skaitau, kad minimų asmenų veikla buvo teisinga ir jie neturėjo būti nuteisti.*

Klausimas: *Ar Jūs sutinkate, kad platindamas tokio turinio TTG KK dokumentus ir sakydamas tokio turinio pamokslus Jūs faktiškai skatinote TSRS piliečius daryti valstybinius nusikaltimus. Ar Jūs to siekėte?*

Atsakymas: *Aš suprantu, kad tokiais dokumentais ir pamokslais faktiškai kviečiama lygiuotis į šiuos nuteistus asmenis. Kviečiau visus tikinčiuosius kovoti už savo teises. Galbūt, tarybiniai teisėtvarkos organai ir skaito, kad šie mūsų dokumentuose minėti asmenys nuteisti už valstybinius nusikaltimus. Tokios šių nuteistų asmenų veiklos aš neskaitau nusikalstama, o todėl, kiek tai liečia tai, jų veiklą aš pateisinau ir skatinau kitus elgtis gyvenime analogiškai kaip ir šie nuteistieji, t. y. kovoti už tikinčiųjų teises.*

Klausimas: *Ar Jūs suprantate, kad šiais nusikaltimais siekiama pakirsti ir susilpninti tarybų valdžią, jei taip, tai kodėl skatinote Jūsų klausytojus ir skaitytojus tai daryti?*

Atsakymas: *Aš dar kartą kartoju, kad mano nuomone tas ar kitas asmuo nesusilpnins ir nepakirs Tarybų valdžios ir ragindamas ir ~~pateisin~~ /išbraukta/ lygiuotis į nuteistuosius ir juos pateisindamas aš siekiau, kad visi asmenys gyvenantys TSRS kovotų už savo teises, jas gerai žinotų ir suprastų.*

Klausimas: *Ar Jums pažįstamas Liudvikas Simutis?*

Atsakymas: *Taip, aš jį pažįstu. Mes kartu su juo sėdėjome viename lageryje, kur aš atbuvau bausmę, o jis tuo metu atlikinėjo bausmę.*

Klausimas: *Ar Jums žinoma už ką buvo nuteistas L. Simutis?*

Atsakymas: *Tiksliai nežinau. Žinau, kad už kažkokią pogrindinę veiklą. Kokia būtent tai veikla man nėra žinoma. Žinau, kad jis jau atliko visą bausmę.*

Klausimas: *Ar Jums teko su Simučiu matytis po bausmės atlikimo, jei taip, tai kada ir kur?*
Atsakymas: *Su Simučiu man teko matytis po bausmės atlikimo. Teko ir šiaip matytis, vieną kartą prieš keletą metų jis buvo atvykęs pas mane į Viduklę.*
Klausimas: *Kokiomis aplinkybėmis esant vyko Jūsų susitikimas su Simučiu Viduklėje, kas apart Jūsų dalyvavo šiame susitikime?*
Atsakymas: *Šiuo metu aš šių aplinkybių neatsimenu. Kas dar dalyvavo šiame susitikime apart manęs aš neprisimenu.*
Klausimas: *Parengtinio tardymo turimais duomenimis 1977 metais pas save namuose Viduklėje Jūs organizavote susitikimą su Simučiu, kuriame dalyvavo daug asmenų tame tarpe ir moksleivių. Kokio tikslo Jūs siekėte organizuodamas šį susitikimą?*
Atskymas: *Galbūt buvo vienas kitas asmuo iš lagerio laikų, o kad būtų kitų pašalinių asmenų aš neatsimenu.*
Klausimas: *L. Simutis buvo teisiamas ir atlikinėjo bausmę už įvairius nusikaltimus, tame tarpe ir teroristinius aktus. Ko Jūs siekėte organizuodamas šį susitikimą su Simučiu, pateikdamas buvusį teroristą kaip „kankinį"? Ar Jūs suprantate, kad tokio susitikimo organizavimas faktiškai parodo Jūsų pritarimą jo veikas ir skatinimą pašalinius asmenis, dalyvavusius šiame susitikime elgtis analogiškai?*
Atsakymas: *Simutis jau buvo atlikęs bausmę, o todėl jis buvo kaip pilnateisis pilietis. Kaip jau minėjau kaip vyko šis susitikimas aš neatsimenu, negaliu pasakyti ir kas jame dalyvavo. Net jeigu ir buvo organizuotas toks susitikimas aš neskaitau, kad tai bloga. Simutį aš priėmiau tik kaip žmogų su kuriuo kartu sėdėjau lageryje. Apie jokį pritarimą ar nepritarimą jo veiksmams aš negaliu pasakyti. Jeigu Simutis pas mane ir buvo iškilmingiau sutiktas, tai tik dėl to, kad jis ilgai sėdėjo lageryje ir sugebėjo išlikti žmogumi ir grįžti iš lagerio kaip žmogus.*

(ranka įrašyta) Protokolas perskaitytas ir iš mano žodžių surašytas teisingai.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[65]

1983 m. vasario mėn. 25 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas
VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 14 val. 15 min., baigtas 16 val. 35 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Šio tardymo metu magnetofonu „Elektronika-302" perklausomas vyriškio pasakytas pamokslas, prasidedantis žodžiais: „Broliai ir seserys Kristuje…" ir besibaigiantis žodžiais: „… mūsų parapijai ir tautos dvasiai. Amen", o taip pat pateikiama šio pamokslo anotacija. Sutinkamai su liudytojų parodymais šis pamokslas pasakytas 1980 m. vasario 24 d. Viduklėje. Ar Jums žinoma kas pasakė šį pamokslą?*
Atsakymas: *Magnetofoninį įrašą išklausiau, pamokslo anotaciją perskaičiau. Šis pamokslas galėjo būti pasakytas ir mano, kadangi mintys anotacijoje ir įraše yra mano, bet anotacijoje yra keletas klaidų, pvz. Tamkevičiaus 1971 metais niekas netrėmė iš parapijos. Bet iš esmės toks pamokslas galėjo būti pasakytas mano.*
Klausimas: *Šio tardymo metu magnetofonu „Elektronika-302" perklausomas vyriškio pasakytas pamokslas, prasidedantis žodžiais: „... rekolekcijų pradžia …" ir besibaigiantis žodžiais: „… plaukia per jūrą ir nuskęsta ...", o taip pat pateikiama šio pamokslo anotacija. Sutinkamai su liudytojų parodymais šis pamokslas pasakytas 1980 m. kovo 23 d. Viduklėje. Ar Jums žinoma, kas pasakė šį pamokslą?*
Atsakymas: *Magnetofoninį įrašą išklausiau, anotaciją perskaičiau. Šiame pamoksle yra mano minčių ir aš jį galėjau pasakyti, bet anotacijoj padaryta keletas klaidų, matomai blogai išklausius įrašą, pvz. dėl Šv. Rašto citavimo, aš*

65 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 138-139 lapai.

negalėjau pasakyti, jog jeigu bedieviai cituoja šventą raštą, tai jie tuo parodo savo žemą kultūrą. Niekas negali uždrausti jiems cituoti šventą raštą. Taip pat aš negalėjau pasakyti, kad Raseiniuose buvo vyskupas iš Kaišiadorių. Bet iš esmės panašaus turinio pamokslą aš galėjau pasakyti, ar jis buvo tiksliai pasakytas, aš neatsimenu.

Klausimas: *Šio tardymo metu magnetofonu „Elektronika-302“ perklausomas vyriškio pasakytas pamokslas /sutinkamai su liudytojų parodymais 1982 m. balandžio mėn. 24 d. Kybartuose/, o taip pat Jums pateikiamas šio magnetofoninio įrašo mašinraštinis tekstas, prasidedantis žodžiais: „Atėjus vakarui ...“ ir besibaigiantis: „... atnaujintume Kristuje. Amen“ Ar Jums žinoma, kieno ir kada pasakytas šis pamoksls?*

Atsakymas: *Magnetofoninį įrašą išklausiau, su mašinraštiniu tekstu susipažinau pilnumoje. Tai yra mano pasakytas pamokslas. Tikslios pamokslo pasakymo datos aš neatsimenu.*

Klausimas: *Kokia proga buvo pasakytas šis pamokslas?*

Atsakymas: *Šis pamokslas buvo pasakytas kunigo Jaugelio mirties metinių proga.*

Klausimas: *Šiame pamoksle Jūs praktiškai nekalbate apie kunigo Jaugelio asmenybę, neaiškinate religinių tiesų. Kaip Jūs pats vertinate šį savo pamokslą, pasakytą kunigo Jaugelio mirties metinių proga?*

Atsakymas: *Reikėjo pamokyti tikinčiuosius kaip jie turi elgtis, ir pamokiau, padrąsinau. Šį savo pamokslą aš vertinu teigiamai.*

Klausimas: *Apžiūrint šį pamokslą nustatyta, kad Jūs jo metu tendencingai vertinate LKP plenumų medžiagą, nurodote, kaip galima suprasti iš Jūsų ~~paaišk~~ /išbraukta/ pasisakymų, jog TSKP politika „atvedė tautą į fizinę ir dvasinę aklavietę“. Ar Jūs su tuo sutinkate, ką Jūs tuo norėjote pasakyti ir ko siekėte skleisdamas šias mintis plačiam žmonių ratui?*

Atsakymas: *Mus supykino tai, kad Griškevičius išsireiškė, jog reikia likviduoti religinius prietarus. Kaip gi galima likviduoti?! Iš viso tokio žodžio nebuvo galima pavartoti. Savo nepasisekimus Partija nori mums primesti, kad mes esame kalti. Mano nuomone šiuo metu tauta iš tikrųjų atvesta į fizinę ir dvasinę aklavietę.*

Klausimas: *Kaip Jūs suprantate „fizinę aklavietę“?*
Atsakymas: *Šį išsireiškimą aš suprantu kaip tikinčiųjų teisių siaurinimą ir diskriminavimą, kuris dalį piliečių palieka už gyvenimo borto.*
Klausimas: *Net šiuo savo atsakymu Jūs pats pasakote, kad negalima visos tautos sutapatinti su tikinčiaisiais ir tuo būdu sakyti apie „atvedimą į fizinę aklavietę“.*
Atsakymas: *Mūsų tauta yra daugumoje tikinti.*
Klausimas: *Šio tardymo metu Jums pagarsinamas magnetofonu „Elektronika-302“ vyriškio pasakytas pamokslas /sutinkamai su liudytojų parodymais pasakytas 1981 m. vasario mėn. 21 d. Kybartuose/, o taip pat pateikiamas šio magnetofoninio įrašo mašinraštinis tekstas prasidedantis žodžiais: „Šventa ir išganinga mintis ... “ ir besibaigiantis: „... pusę dvyliktos vėl pamokslas“. Ar Jums žinoma, kas pasakė šį pamokslą?*
Atsakymas: *Magnetofoninį įrašą išklausiau, su mašinraštiniu šio įrašo tekstu susipažinau pilnumoje. Šis pamokslas yra pasakytas mano Kybartuose per kunigo Jaugelio mirties metines.*
Klausimas: *Kiek Jūsų nuomone šis pamokslas atitinka mirties metinių progą?*
Atsakymas: *Kadangi mes neturime spaudos, tai reikia laikas nuo laiko šnekėti ir taip. Aš stengiausi paguosti, pamokyti, skatinau tautą būti drąsia.*
Klausimas: *Paaiškinkite savo išsireiškimą pasakytą pamoksle: „Štai Markso dievas-beklasė visuomenė. Jeigu Marksas dabar pamatytų savo visuomenę, kurią jis kūrė, manau, kad jis atsisakytų nuo tos visuomenės.“ Ką jūs tuo norėjote pasakyti?*
Atsakymas: *Aš manau, kad jeigu Marksas dabar pamatytų kiek yra visokių trūkumų, tai nesutiktų ir stengtųsi reformuoti tokią visuomenę. Marksas nurodytų kokiu keliu reikia eiti. Tai ką aš pasakiau tinka visoms komunistinėms valstybėms.*
Klausimas: *Jums pateikiamas pamokslo, sutinkamai su liudytojų parodymais pasakyto 1978 m. lapkričio 26 d. Viduklėje mašinraštinis tekstas prasidedantis žodžiais: „… žmogus, kada jis daro gera“ ir besibaigiantis žodžiais „... numirti su visais sakramentais. Amen“ Ar Jums nėra žinoma, kas pasakė šį pamokslą?*
Atsakymas: *Su pateiktu man mašinraštiniu tekstu susipažinau pilnai. Dali-*

nai mintys pasakytos pamoksle yra mano. Šį pamokslą galėjau pasakyti ir aš.
Klausimas: *Jums pateikiamas pamokslo, sutinkamai su liudytojų parodymais pasakyto 1979 m. lapkričio 1 d. Viduklėje mašinraštinis tekstas pradėtas žodžiais: „Su bedieviais netinka...“ ir besibaigiantis „... eisenoje į kapines“. Ar Jums nėra žinoma, kas pasakė šį pamokslą?*
Atsakymas: *Su mašinraštiniu tekstu susipažinau pilnumoje. Kiek sprendžiu iš pamokslo turinio, tai jis, tur būt, yra pasakytas mano.*
Klausimas: *Jums pateikiamas pamokslo, sutinkamai su liudytojų parodymais pasakyto 1979 m. spalio 21 d. Viduklėje mašinraštinis tekstas prasidedantis žodžiais: „Broliai ir seserys Kristuje! Mūsų gyvenimas pilnas įvykių ...“ ir besibaigiantis žodžiais: „... kurkime gražesnę tautos ateitį. Amen“ Ar Jums nėra žinoma, kas pasakė šį pamokslą?*
Atsakymas: *Su mašinraštiniu tekstu susipažinau pilnumoje. Pamoksle pasakytos mintys yra mano. Galimai aš esu pasakęs šį pamokslą Viduklėje. Tik mašinraštiniame tekste yra padaryta klaida. Aš nekalbėjau, kad dabar mums reikia 50 vyskupų.*
Klausimas: *Šio tardymo metu magnetofonu „Elektronika-302“ Jums pagarsinamas vyriškio pasakytas pamokslas /sutinkamai su liudytojų parodymais 1981 m. rugpjūčio 15 d. Pagramantyje/, o taip pat pateikiamas šio magnetofoninio įrašo mašinraštinis tekstas prasidedantis žodžiais: „Jei manęs neklausysite...“ ir besibaigiantis žodžiais: „... visus Jeruzalės namus. Amen.“ Ar Jums žinoma kieno pasakytas šis pamokslas?*
Atsakymas: *Su magnetofoninio įrašo mašinraštiniu tekstu susipažinau pilnumoje, magnetofoninį įrašą išklausiau. Šis pamokslas yra pasakytas mano Pagramantyje. Tikslios pasakymo datos neatsimenu.*
Klausimas: ~~*Šis tardymo metu Jums pagarsinamas megentofonu „Elektronika-302“*~~ */išbraukta/ Jums pateikiamas pamokslo, sutinkamai su liudytojų parodymais pasakyto 1982 m. rugsėjo 11 d. Šiluvoje mašinraštinis tekstas, prasidedantis žodžiais: „Žmogus visą gvenimą praleidžia ...“ ir besibaigiantis: „... mano kūną, nemirs per amžius. Amen.“ Ar Jums nežinoma, kas pasakė šį pamokslą?*
Atsakymas: *Su mašinraštiniu tekstu susipažinau pilnumoje. Šiame pamoksle*

yra mano minčių. Galimai šis pamokslas yra pasakytas mano 1982 m. rugsėjo mėnesį Šiluvoje.
Klausimas: *Ar jums yra pažįstama pilietė Erika Jurienė, gyvenusi Vilniuje, Studentų gatvėje?*
Atsakymas: *Ne, ši pilietė man nėra pažįstama.*
Klausimas: *Jums pateikiamos fotonuotraukos išduotos liudytojo A. Znamenskio. Vienoje iš nuotraukų šalia JAV piliečio Cukuro nufotografuotas vyriškis, kitoje nuotraukoje šis vyriškis stovi greta Jūsų. Kas šis vyriškis?*
Atsakymas: *Šis vyriškis man yra kažkur matytas, bet kas jis per vienas, kokia jo pavardė aš nežinau. Šio vyriškio aš pagal nuotrauką neatpažįstu.*

(ranka įrašyta) Protokolas perskaitytas ir iš mano žodžių surašytas teisingai.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[66]

1983 m. vasario mėn. 28 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 14 val. 30 min., baigtas 16 val. 00 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Lietuvos TSR /sutinkamai su Konstitucijos 50 str. / bažnyčia atskirta nuo valstybės. Šis atskyrimas konkrečiai reglamentuojamas kitais poįstatyminiais aktais. Kaip Jūs pats suprantate bažnyčios atskyrimą nuo valstybės?*

66 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 140-141 lapai.

Atsakymas: *Mes visiškai ne prieš, kad bažnyčia būtų atskirta nuo valstybės. Nesame visai suinteresuoti, kad bažnyčia būtų susijungus su valstybe, bet mes prieš valstybės norą bažnyčią pajungti saviems tikslams. Valstybė iš vienos pusės pabrėžia, kad nesikiša į bažnyčios reikalus, o iš kitos kišasis visokiausiomis instrukcijomis.*

Klausimas: *Kaip Jūs suprantate išsireiškimą „valstybė nori bažnyčią pajungti savo tikslams"?*

Atsakymas: *Kur reikia valstybė bažnyčią panaudoja saviems tikslams, propagandai, siunčia į užsienį vyskupus ir pan., o viduje mes negalime net katekizuoti vaikų.*

Klausimas: *Analizuojant TTG KK dokumentus /Nr. Nr. 4, 5, 26, 39, 47, 51/, Jūsų pasakytus pamokslus nustatyta, kad Jūs pats nusistatęs prieš tarybinės vyriausybės priimtus aktus reglamentuojančius bažnyčios atskyrimą nuo valstybės ir kurstėte jų nevykdyti kitus asmenis. Ar Jūs tai pripažįstate?*

Atsakymas: *Pas mus nėra termino „kurstyti". Aš kai kur buvau priverstas pasisakyti, kad vyriausybė atkreiptų dėmesį ir nesikištų į bažnyčios reikalus, kanoninę sritį. Nors aš ir sakau, kad nieko nekursčiau, bet prisipažįstu, jog raginau ir kitus kunigus nevykdyti įstatymų, kur susikerta dievo ir žmonių įstatymai, t.y. raginau kitus nevykdyti įstatymų, kurie prieštarauja mūsų kanoninei teisei, o taip pat reikalavau tuos įstatymus atšaukti.*

Klausimas: *Tuo būdu Jūs pripažįstate tai, kad savo veiksmais norėjote priešpastatyti bažnyčią valstybei, tai, kad bažnyčia diktuotų savo sąlygas tarybinei vyriausybei?*

Atsakymas: *Jokių sąlygų diktuoti mes nenorėjome, bet tik reikalavome valstybę, kad ji atšauktų įstatymus diskriminuojančius bažnyčią.*

Klausimas: *Eilėje savo pamokslų Jūs nurodote, kad mūsų tauta yra „apverktinoje būklėje", „eina Galgotos keliu", kalbate apie būtinumą „atgimti tautai" ir pan., sutapatindamas „tautos apverktinumą" su tarybine santvarka. Ką Jūs tuo norėjote pasakyti?*

Atsakymas: *Dabartinė būklė moralinis ištvirkimas, girtuoklystė yra būtent tokia, bet aš su niekuo tai nesutapatinau.*

Klausimas: *Jau ankstesnių tardymų metu nustatyta, kad šias dar pasitaikan-*

čias blogybes Jūs sutapatinate su tarybinės santvarkos metais. Tai konkrečiai matosi ir iš Jūsų pasirašyto TTG KK dokumento Nr. 31, kuriame Jūs tiesiai nurodote, jog šios blogybės atsirado per 60 tarybinės santvarkos metų. Ar Jums nėra žinomi laimėjimai, pasiekti Lietuvos tarybinės santvarkos metais, jei taip, tai ko Jūs siekėte skleisdamas šias šmeižtiškas mintis plačiam klausytojų ratui?
Atsakymas: *Aš liečiau tik religinę pusę ir dorą. Technikos, ekonomikos ir panašiai aš neliečiau ir šių laimėjimų neneigiu.*
Klausimas: *Tuo būdu Jūs norite pasakyti, kad moralės, kultūros srityje Lietuva tarybinės santvarkos metais nieko nepasiekė, o tik degradavo?*
Atsakymas: *Aš nesakau, kad nieko nepasiekė, bet kai kuriose srityse galėjo pasiekti ir daugiau. Pavyzdžiui išplitusi girtuoklystė.*
Klausimas: *Analizuojant Jūsų pasakytus pamokslus nustatyta, kad Jūs stengėtės nuteikti klausytojus prieš tarybinės valdžios vidaus politiką, stengėtės nuteikti klausytojus prieš tarybinės valdžios organus. Taip, 1982 m. rugpjūčio mėn. 22 pamoksle Veivirženuose Jūs pasakėte: „Taigi, va tarybinei valdžiai Lietuvoje atėjo išbandymų metas: arba mes juos gerbsime kaip valdžios atstovus, arba mes juos laikysime švenčiausio sakramento, dievo niekintojais ir priešais“. Analogiškų pasisakymų yra ir kituose pamoksluose. Ko Jūs siekėte skleisdami šias mintis plačiam žmonių ratui?*
Atsakymas: *Aš norėjau, kad valdžios organai atkreiptų dėmesį į tikinčiųjų ir bažnyčios persekiojimą. O liaudies opinija mums tik padeda.*
Klausimas: *Tuo būdu Jūs sutinkate, kad savo pamokslais norėjote nuteikti klausytojus prieš tarybinės valdžios organų vedamą vidaus politiką?*
Atsakymas: *Aš norėjau tik sudaryti liaudies, klausytojų nuomonę, neigiamą dėl valdžios neteisingų veiksmų bažnyčios atžvilgiu.*
Klausimas: *Ar Jūs sutinkate, kad savo pamokslais Jūs kurstėte nesantaiką tarp tikinčiųjų ir netikinčiųjų?*
Atsakymas: *Ne, su tuo aš nesutinku. Aš tik norėjau, kad tikinčiųjų neskriaustų. Nesantaika ir neapykanta yra nuodėmė ir mes nesantaikos ir neapykantos negalime paversti kovos priemone.*
Klausimas: *Nežiūrint į tai, kaip seka iš Jūsų pasisakymų, Jūs kurstėte tokią neapykantą ir priešiškumą. Taip, pavyzdžiui 1979 m. liepos mėn 22 d.*

pamoksle Kybartuose Jūs pasakėte: „... dabar jeigu kas nori ištrinti iš tautos sąmonės ir širdies dievą, tai yra mūsų tautos priešas". Ar tai nerodo būtent tokios krypties kurstymo, stengimosi nuteikti klausytojus prieš TSKP vedamą politiką vidaus klausimais?

Atsakymas: *Kada Jūs ginate savo tezes taip, tai ir aš taip ginuosi, kai mūsų nepuolė, mes irgi taip nepuolėme.*

Klausimas: *Savo pasakytuose pamoksluose Viduklėje 1978.07.02., Miroslave 1978.06.04., Kybartuose 1979.07.22, Kybartuose 1980.02.21, Varduvoje 1980.07.02, Varduvoje 1980.07.08, Žagarėje 1980.09.15, Pagramantyje 1981.08.15., Kybartuose 1982.04.24., Miroslave 1982.06,20, Varduvoje 1982.07.06., Veiviržėnuose 1982.08.22., Šiluvoje 1982.09.12. Jūs raginate klausytojus nepaklusti valstybinei valdžiai ir tuo būdu skatinate ir kurstote juos kovoti prieš jos vedamą vidaus politiką. Ar Jūs su tuo sutinkate, jei taip, tai ko Jūs tuo siekėte?*

Atsakymas: *Iš tikrųjų aš raginau nesutikti su valdžios organais ir nebijoti jų, bet tik religijos ir doros klausimais. Tai siekiau norėdamas pagerinti tikinčiųjų ir bažnyčios padėtį Lietuvoje. Kaip jau minėjau, viešoji opinija daug ką reiškia ir jeigu visi mano klausytojai būtų nusiteikę taip kaip ir aš, tai galbūt mūsų padėtis ir pagerėtų, valstybė atšauktų diskriminuojančius mus įstatymus. Kol šie įstatymai yra, tai mums reikėjo prieš juos kovoti ir jų nevykdyti. Dar kartą sakau, kad ten kur susikerta Dievo įstatymai su žmonių įstatymais mes turime klausyti Dievo įstatymų. Dievo reikia klausyti labiau negu žmonių.*

Klausimas: *Tuo būdu, kol valstybės įstatymai bus nepriimtini Jums ir Bažnyčiai Jūs nesirengiate jų klausyti ir raginsite jų nepaisyti ir kitus asmenis?*

Atsakymas: *Taip, kur šie įstatymai susikerta su Dievo įsakymais (kun. Alf Svarinko pataisyta ranka) aš jų nevykdysiu ir paaiškinsiu kitiems, kad mes negalime tokių įstatymų laikytis.*

Klausimas: *Nesantaiką ir priešiškumą tarybinės valdžios organams kurstančių minčių išplatinimas, raginimas kovoti pažeidžiant tarybinės valdžios įstatymus parodo Jūsų tikslą pakenkti tarybų valdžiai, ar Jūs su tuo sutinkate?*

Atsakymas: *Kaip mes mokėjome, taip gynėmės. Sakydamas tokio turinio pamokslus aš tik norėjau nuteikti klausytojus, kad ir jie reikalautų atšaukti*

įstatymus priešingus bažnyčiai, kad paveiktų tarybinės valdžios organus. Aišku, šiuo atveju, esant tokiai kovai, buvo galima užsitraukti valdžios nemalonę, pažeisti jos priimtus diskriminuojančius įstatymus. Aš raginau to nebijoti, kad perspektyvoje tarybinė valdžia atšauktų šiuos diskriminuojančius įstatymus ir suteiktų Bažnyčiai tokias teises, kurias bažnyčia turi turėti.

(ranka įrašyta) Protokolas perskaitytas ir iš mano žodžių surašytas teisingai.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[67]

1983 m. kovo mėn. 1 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas
VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 15 val. 15 min., baigtas 16 val. 45 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Savo pamoksluose /pavyzdžiui Miroslave 1978 m. birželio mėn. 4 d. /Jūs nurodote, jog bedievybė mūsuose organizuota „valstybiniu mastu". Tuo būdu pagrįstai daroma išvada, jog kalbėdamas apie bedievybę Jūs turite galvoje ir aiškinate savo klausytojams, jog tai yra valstybinės valdžios ir TSKP oficiali politika. Ar Jūs su tuo sutinkate?*
Atsakymas: *Aš noriu tik pasakyti, kad valstybė, tame tarpe ir valstybinės valdžios organai bei komunistų partija remia bedievybę, ji jiems yra priimtina ir jų skatinama. Ar tai oficiali politika ar ne man nežinoma ir aš to pasakyti*

67 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 143-144 lapai.

negaliu. Aš esu paprastas klebonas ir apie politiką man sunku kalbėti. Su partija aš bedievybės nesutapatinu, bet su valdžia taip, kadangi būtent valdžia skirsto ir skiria pinigus bedieviams remti.

Klausimas: *1978 metais birželio 4 d. Miroslave pasakytame pamoksle Jūs pasakėte: „... Bet dabar bedievybė sužalojo tautos veidą". Kalbėdamas apie dar pasitaikančias pas mus ydas pabrėžėte: „... Tai kas kaltas? Be abejo bedievybė ..." Kaip Jūs pats nurodote, jog bedievybę Jūs sutapatinate su valstybine valdžia. Ką Jūs norėjote pasakyti šiais išsireiškimais, kodėl valdžios organai „sužalojo tautos veidą", kodėl ją kaltinate dėl dar pasitaikančių ydų?*

Atsakymas: *Mes tikėjomės, kad prieš įstatymus visi piliečiai yra lygūs ir norėjome, kad valstybė duotų mums teises taip pat lygias, norėjome, kad mums irgi leistų auklėti jaunimą, kad būtų sumažintas girtuokliavimas ir kitos ydos, ko valstybė be mūsų negali padaryti. Pavyzdžiui 1966 metais Alytaus rajono spaudoje rašė, kad vienam gyventojui per metus išeina 24 rub. alkoholiui ir tik 6 rub. kultūros reikalams, 1981 metais Širvintų rajone 183 rub. Tai yra oficiali statistika. Dėl tautos veido sužalojimo, aš galiu pasakyti, kad bedievišku auklėjimu negalima išauklėti gerų žmonių.*

Klausimas: *Kaip galima suprasti iš Jūsų pamokslų savo klausytojams Jūs stengiatės įteigti, jog visos dar pasitaikančios pas mus ydos prasidėjo su tarybinės santvarkos įvedimu. Ar Jūs su tuo sutinkate?*

Atsakymas: *Ne, nesutinku. Šis nuosmukis prasidėjo gerokai vėliau, kartu su bedievišku auklėjimu. Kartu su tarybinės santvarkos įvedimu, šių blogybių atsiradimas neturi jokio ryšio.*

Klausimas: *Nežiūrint į tai, savo pamoksle pasakytame Viduklėje 1978 m. liepos 2 d. Jūs nurodote, jog šios blogybės atsirado būtent įvedus tarybinę santvarką. Jums pateikiamas šio pamokslo mašinraštinis tekstas. Ką Jūs į tai galite atsakyti?*

Atsakymas: *Su pamokslo tekstu aš susipažinau. Iš tikrųjų mūsų nelaimės prasidėjo su tarybinės santvarkos įvedimu. Nuo to, kad tarybinė santvarka, tarybinė valdžia pradėjo oficialiai remti bedievybę.*

Klausimas: *Vadinasi šios tarybinės valdžios veiksmų pasekoje atsirado „recidyvistai, kriminalistai, lageriai"?*

Atsakymas: *Taip.*

Klausimas: *Apžiūrint Jūsų pamokslą, pasakytą Kybartuose 1982 metų balandžio 24 d. nustatyta, kad Jūs pateikiate ir tendencingai vertinate LKP plenumų medžiagą, padarydamas išvadą: „... bedievybė tautą atvedė į fizinę ir dvasinę aklavietę". Ko Jūs siekėte, stengdamasis klausytojus nuteikti prieš komunistų partiją?*
Atsakymas: *Visą mano reakciją iššaukė pasisakymas „likviduoti religinius prietarus". Reikia kovoti ne prieš tikėjimą, o prieš blogybes. Galbūt, todėl mano pasisakymas ir buvo toks aštrus.*
Klausimas: *Apžiūrint Jūsų pasakytus pamokslus Miroslave 1978 m. birželio 4 d., Viduklėje, 1978. liepos mėn. 2 d., Kybartuose 1980 m. vasario 21 d., Viduklėje 1980 m. vasario 24 d. ir kovo mėn. 23 d., Varduvoje 1980 m. liepos mėn. 2 d., Pagramantyje 1981 m. rugpjūčio mėn. 15 d., Kybartuose 1982 m. balandžio mėn. 24 d., Varduvoje 1982 m. liepos 6 d., nustatyta, kad Jūs tendencingai vertinate partijos ir vyriausybės vidaus politiką, stengiatės nuteikti klausytojus prieš ją. Ko Jūs siekėte sakydamas tokio turinio pamokslus?*
Atsakymas: *Klausytojų nuteikimas prieš dar daromas pas mus negeroves taip pat duoda kartais gerą efektą. Katalikai stengiasi kovoti už savo teises, net jeigu tai prieštarauja oficialiai politikai. Tokia kova duoda kartais gerų rezultatų, pavyzdžiui pašalinamas tas ar kitas blogas vadovas, ar panašiai. Aš manau, kad tai duoda naudos ir valstybei.*
Aš noriu dar papildyti savo 1983 m. vasario mėn. 28 dienos protokolą tuo, kad „Religinių susivienijimų nuostatai" primeta bažnyčiai vienašališkas sutartis, jose pažymėta, kad galima uždaryti bažnyčią, kita kulto įgaliotinio įstaiga pernai pravedė deputatams ir bažnyčių komiteto nariams simpoziumą ir remdamasis šiais nuostatais įrodinėjo, kad bažnyčios šeimininkas yra komitetas, o ne kunigas, kuris yra tik samdomas asmuo. Tuo būdu šiais nuostatais griaunama pati bažnyčios hierarchinė santvarka. Dėl šių ir kitų momentų mes negalime vadovautis šiais nuostatais.

(ranka įrašyta) Protokolas perskaitytas ir iš mano žodžių surašytas teisingai.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo tardymo protokolas[68]

1983 m. kovo mėn. 5 d.

Vilnius (tardymo vieta)
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas
VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Svarinską Alfonsą, Vaclovo
Tardymas pradėtas 10 val. 30 min., baigtas 12 val. 15 min.
(...)
Svarinskas Alfonsas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Sutinkamai su parengtinio tardymo medžiaga, 1978 m. lapkričio mėn. 22 d. Jakunino organizuotoje spaudos konferencijoje užsienio korespondentams metu Maskvoje Kapitančiuko bute, Jūs perdavėte korespondentams pirmus keturis TTG KK dokumentus. Ko Jūs siekėte perduodamas šiuos dokumentus užsienio spaudos atstovams?*
Atsakymas: *Perduodamas šiuos dokumentus aš siekiau atkreipti katalikų, pasaulio visuomenės dėmesį į sunkią tikinčiųjų padėtį Lietuvoje. Apart šių pirmųjų keturių Tikinčiųjų teisių gynimo komiteto dokumentų, užsienio korespondentams jokių dokumentų aš perdavęs nesu. Apart šio karto, t. y. 1978 metų lapkričio mėn. 22 d. Maskvoje, aš jokiose spaudos konferencijose dalyvavęs nesu.*
Klausimas: *Papasakokite smulkiau kaip buvo organizuota ši spaudos konferencija, kas joje dalyvavo, kas ir kokiais klausimais pasisakė?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš neatsakysiu.*
Klausimas: *Jums paskelbiami liudytojo J. Kaunecko 1983 m. vasario mėn. 18 d. parodymai, dalyje, kur jis parodo, jog Jūs esate pasakojęs jam apie šią spaudos konferenciją Maskvoje, nurodėte, kad šios konferencijos metu dalyvavo Roiterio agentūros spaudos atstovas. Ar Jūs patvirtinate šiuos J. Kaunecko parodymus?*
Atsakymas: *Su J. Kaunecko 1983 m. vasario mėn. 18 d. parodymais, minėtoje*

68 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 145-146 lapai.

dalyje susipažinau. Atpažįstu J. Kaunecko parašą. Su J. Kaunecko parodymais iš esmės sutinku. Aš jam galėjau pasakoti apie šią spaudos konferenciją, nors dabar smulkmenų neatsimenu. Galimai sakiau, kad šios konferencijos metu dalyvavo ir Roiterio agentūros spaudos atstovas. Turbūt, jis ir dalyvavo iš tikrųjų. Šiuo metu aš tiksliai to neprisimenu.

Klausimas: *Jūsų minėtų pirmų TTG KK dokumentų perdavimas užsienio spaudos atstovams dar iki jų gavimo TSRS valstybinių organizacijų, kur jie buvo adresuoti ir jų išžiūrėjimo, parodo, jog TTG KK nuo pat pirmųjų savo veiklos dienų siekė ne konkrečios TSRS valstybinių organų reakcijos, o užsienio reakcijos. Ką Jūs į tai galite atsakyti?*

Atsakymas: *Netiesa. Dar mes iki to laiko kunigai rašėme įvairius pareiškimus vyriausybei, bet jokios reakcijos iš vyriausybinių organų pusės nebuvo. Mes tikėjomės, kad perdavus šiuos dokumentus į užsienį vyriausybė atkreips daugiau į juos dėmesį. Mes kaip mokėjome, taip gynėmės. Ar gerai gynėmės ar blogai, čia kitas klausimas, bet mes kaip mokėjome taip gynėmės.*

Klausimas: *Eilė TTG KK dokumentų tiesiai buvo adresuoti įvairioms organizacijoms ir asmenims užsienyje. Kokiu būdu TTG KK tikėjosi pasiųsti šiuos dokumentus ir išplatinti užsienyje?*

Atsakymas: *Aš dabar neatsimenu kaip tai buvo daroma.*

Klausimas: *Jūsų veiksmai, siekiant 1979 metais per JAV pilietį V. Cukurą nelegaliai išsiųsti TTG KK dokumentus į užsienį parodo, kad Jūs pats konkrečiai ėmėtės priemonių šių dokumentų išplatinimui užsienyje. Ką Jūs į tai galite atsakyti?*

Atsakymas: *Aš neigiu tai, kad norėjau kokius nors dokumentus išsiųsti į užsienį per JAV pilietį V. Cukurą. Kaip mūsų dokumentai patekdavo į užsienį aš nežinau ir negaliu to pasakyti, nors tai, kad jie patekdavo į užsienį man yra žinoma.*

Klausimas: *Kaip seka iš liudytojo G. Jakunino parodymų /1983 m. vasario mėn. 17 d./ tarp jo ir Jūsų buvo pasiektas susitarimas dėl TTG KK dokumentų perdavimo jam, o jis savo ruožtu įsipareigojo išplatinti juos TSRS ir užsienyje. Ar Jūs patvirtinate šiuos G. Jakunino parodymus?*

Atsakymas: *Tai seni dalykai ir aš to neatsimenu.*

Klausimas: *Liudytojo G. Jakunino parodymai pasitvirtina ir tuo, kad kratos pas jį, pas Kapitančiuką metu buvo išimti TTG KK dokumentai. Ką Jūs į tai galite atsakyti?*
Atsakymas: *Nieko konkretaus atsakyti negaliu. Galbūt, TTG KK dokumentai ir buvo perduodami jiems, bet aš šiuo metu to neatsimenu, kadangi tai seni dalykai. Galbūt, Jakuninas ir prisimena tai geriau. Matomai toks susitarimas, dėl dokumentų perdavimo jam ir buvo.*
Klausimas: *Kai kurių TTG KK dokumentų /pavyzdžiui Nr. Nr. 6, 11/ kartu su pridedamais prie jų pareiškimais adresuotais į TTG KK išplatinimas per reakcingas užsienio radijo stotis ir reakcingus laikraščius parodo, jog šie dokumentai buvo platinami būtent TTG KK. Ar Jūs su tuo sutinkate, ką galite paaiškinti šiuo klausimu?*
Atsakymas: *Šiuo klausimu aš nieko paaiškinti negaliu.*
Klausimas: *Jums žinoma, kad TTG KK dokumentai po jų pasiuntimo į užsienį buvo naudojami reakcinių užsienyje veikiančių radijo stočių /pvz. „Laisvės“, „Vatikano radijo“/ Ko Jūs siekėte toliau platindamas šiuos dokumentus užsienyje?*
Atsakymas: *Išplatindami šiuos dokumentus per užsienio radijo stotis mes siekėme, kad pasaulio visuomenė, geros valios žmonės, katalikai atkreiptų dėmesį į sunkią tikinčiųjų padėtį Lietuvoje. Užsienio visuomenės neigiama reakcija šiais klausimais turėjo atkreipti tarybinės vyriausybės dėmesį ir mums turėjo būti palengvinta padėtis. Kažkuria prasme mes tikėjomės, kad užsienis „paspaus“ tarybinę vyriausybę ir ji sudarys katalikams normalias sąlygas.*
Klausimas: *Iš minėtų radijo stočių spaudos apžvalgų Jums turėjo būti žinoma, jog TTG KK dokumentai buvo platinami reakcinguose laikraščiuose leidžiamuose užsienyje /pavyzdžiui „Darbininkas“, „Europos lietuvis“, „Tėviškės žiburiai“, „Draugas“, „Dirva“/ kurių iškarpos Jums pateikiamos. Ko Jūs siekėte toliau platindamas šiuos dokumentus reakcinėje užsienio spaudoje?*
Atsakymas: *Iš tikrųjų man buvo žinoma, kad mūsų dokumentai platinami užsienio spaudoje. Išplatindami šiuos dokumentus, mes siekėme, kad pasaulio visuomenė atkreiptų dėmesį į sunkią katalikų padėtį Lietuvoje ir savo reakcija padėtų mums paveikti mūsų vyriausybę.*

Klausimas: *Ar Jums suprantama tai, kad tokio turinio TTG KK dokumentų platinimu užsienyje, stengiamasi nuteikti užsienio piliečius ir valstybes prieš TSRS valstybinę ir visuomeninę santvarką. Jei taip, tai kodėl to siekėte?*
Atsakymas: *Aš to neneigiu, kad šiuos atveju mes stengėmės nuteikti pasaulio visuomenės nuomonę ir ją suformuoti mus dominančiais tikėjimo klausimais. Analogiškai juk veikia ir komunistai kalbėdami apie kitas partijas, kitos krypties valstybes. Šiuo atveju mes tik siekėme, kad užsienio reakcija viešoji nuomonė (taisyta kun. Alf. Savarinskas, parašas) padarytų poveikį tarybinei vyriausybei.*
Klausimas: *Ar Jums suprantama, kad tokiais savo veiksmais, išplatindamas šmeižikiško turinio dokumentus, Jūs stengėtės pakirsti TSRS autoritetą užsienio akyse, ar Jūs to siekėte?*
Atsakymas: *Jokių šmeižtiškų dokumentų mes neplatinome. Tik parodėme tikrąją padėtį, parodėme tai, kad mūsų visuomenėje nėra ko ir šnekėti apie sąžinės laisvę, kadangi tikintieji visais įmanomais būdais diskriminuojami. Tikrų faktų paskelbime TSRS autoriteto nepakirsi.*
Klausimas: *Kokios pagalbos Jūs siekėte iš užsienio?*
Atsakymas: *Mes tikėjomės, kad užsienis sugebės paveikti TSRS vyriausybę ir mums bus duotos bent minimalios laisvės.*

(ranka įrašyta) Protokolas perskaitytas ir iš mano žodžių surašytas teisingai.

Kun. Alf. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo papildomo tardymo protokolas[69]

1983 m. kovo mėn. 9 d.

Vilnius,
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas

69 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 147-148 lapai.

VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Alfonsą Svarinską, Vaclovo
Tardymas pradėtas 16 val. 00 min., baigtas 17 val. 15 min.
(...)
Pasiūlius papasakoti viską, dėl papildomų klausimų, kaltinamasis Alfonsas Svarinskas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Kur ir kokiu būdu siųsdavote Jūsų ir kitų „katalikų komiteto" narių paruoštus dokumentus?*
Atsakymas: *Kiekvienas mūsų paruoštas dokumentas būdavo pasiunčiamas adresatui, nurodytam dokumente. Dokumentus pasiųsdavome įvairiai, t.y. nebuvo konkretaus atsakingo nario, kuris tik ir užsiimdavo šių dokumentų siuntimu. Siųsdavo tas kam papuldavo, kam būdavo patogiau. Paprastai dokumentai būdavo siunčiami per paštą. Dokumentas pasiunčiamas būdavo iš karto tik jį paruošus.*
Klausimas: *Ar Jūs supažindindavote dar ką nors su šiais dokumentais, prieš pasiųsdami juos oficialioms įstaigoms arba organizacijoms?*
Atsakymas: *Ne, prieš pasiunčiant dokumentą oficialiai organizacijai, niekas iš pašalinių asmenų, apart komiteto narių, su jo turiniu supažindinamas nebūdavo.*
Klausimas: *Ar turėjo kas nors bent kokią galimybę susipažinti su šiais dokumentais, prieš jiems patenkant pas adresatus?*
Atsakymas: *Ne, kiek man žinoma, tokios galimybės, apart komiteto narių niekas neturėjo.*
Klausimas: *Kiek egzempliorių to ar kito dokumento būdavo paruošiama?*
Atsakymas: *Tiksliai pasakyti man šiuo metu sunku, bet būdavo paruošiama mažiausiai du egzemplioriai. Taip kad dokumento nuorašas pasiliktų pas mus. Nuorašą saugodavo bet kuris iš komiteto narių. Tame tarpe dokumentų nuorašų turėjau ir aš, bet konkrečiai kokių dokumentų nuorašus turėjau aš, aš šiuo metu neatsimenu. Kiekvienam iš komiteto narių nuorašas nebūdavo paliekamas, nors kartais toks atvejis ir galėjo būti.*
Klausimas: *Ar Jūs esate rašęs kokius nors pareiškimus ar skundus oficialioms įstaigoms ar organizacijoms (kada, kokioms būtent įstaigoms, kas sukurdavo*

tekstą, kas ir kur atspausdindavo, kelis egzempliorius, kur jie)?
Atsakymas: *Taip kartas nuo karto aš parašydavau skundų ar pareiškimų, bet kada ir kam aš šiuo metu neatsimenu ir nenoriu atsiminti. Šių dokumentų tekstą sukurdavau aš pats, pats atspausdindavau šiuos tekstus priklausančia man rašomąja mašinėle. Paprastai atsispausdindavau du egzempliorius, kad sau pasilikti kopiją. Šiuos antrus egzempliorius (pareiškimų nuorašus) saugodavau pas save namuose.*
Klausimas: *Ar Jūs supažindindavote dar ką nors su šiais pareiškimais prieš pasiunčiant juos adresatams, t. y. oficialioms įstaigoms ir organizacijoms?*
Atsakymas: *Ne, su šių dokumentų turiniu aš nieko prieš juos pasiųsdamas adresatams nesupažindindavau.*
Klausimas: *Ar turėjo kas nors bent kokią galimybę susipažinti su šiais pareiškimais prieš jiems patenkant pas adresatus?*
Atsakymas: *Ne, niekas neturėjo tokios galimybės ir niekas su jais nesusipažindavo.*
Klausimas: *Papasakokite kas Jums yra žinoma apie nelegalų leidinį „Lietuvos katalikų bažnyčios kroniką“?*
Atsakymas: *Į šį klausimą aš neatsakysiu.*
Klausimas: *Eilėje „LKB kronikos“ numerių (pavyzdžiui Nr. 29, 40 ir kituose) yra išspausdinti Jūsų pareiškimai adresuoti įvairiems oficialiems asmenims. Jūs pats ką tik nurodėte, jog su šiais pareiškimais apart Jūsų niekas negalėjo susipažinti. Nurodykite, kokiu būdu šie pareiškimai patekdavo „LKB kronikos“ leidėjams?*
Atsakymas: *Po to kai aš išsiųsdavau pareiškimus adresatams, aš jokių paslapčių prieš nieką apie jų turinį nedarydavau ir savo pažįstamiems kunigams nupasakodavau jų turinį. Galbūt, tokiu būdu ši informacija ir patekdavo „LKB kronikos“ leidėjams.*
Klausimas: *Minėti Jūsų pareiškimai išspausdinti „LKB kronikoje“ yra pažodiniai, t.y. jie pilnai atitinka originalo tekstą. Kaip Jūs galite paaiškinti tai, kad „LKB kronikos“ leidėjai gaudavo pilną šių pareiškimų tekstą?*
Atsakymas: *To paaiškinti aš negaliu.*
Klausimas: *Eilėje „LKB kronikos“ numerių (pavyzdžiui, 29, 55 numeriuose)*

duodama plati informacija apie Jūsų veiklą, susitikimus su valstybinės valdžios atstovais, kitais pareigūnais ir pan. Šią informaciją pilnai galėjote žinoti tik Jūs. Paaiškinkite kokiu būdu ši informacija patekdavo „LKB kronikos“ leidėjams?

Atsakymas: *Apie visus susikirtimus su valdžios atstovais aš pasakodavau kunigams, o todėl ši informacija galėjo patekti „LKB kronikos“ leidėjams. Iš savo susidūrimų su valdžios atstovais aš jokios paslapties nedarydavau.*

Klausimas: *Kokiu būdu „katalikų komiteto“ dokumentai būdavo patalpinami „LKB kronikoje“?*

Atsakymas: *Aš nežinau ir šituo klausimu pasakyti nieko negaliu, nors man ir buvo žinoma, jog šie dokumentai yra talpinami „LKB kronikoje“.*

Klausimas: *Parengtinio tardymo metu nustatyta, kad Jūs artimai bendravote su Nijole Sadūnaite, kuri daugino ir platino „LKB kroniką“. Kodėl Jūs nenorite papasakoti apie šio leidinio gaminimą ir platinimą?*

Atsakymas: *Su Nijole Sadūnaite aš iš tikrųjų esu pažįstamas. Su ja esu pažįstamas jau daug metų, bet apie jos veiklą dauginant ir platinant „LKB kroniką“ man nėra žinoma, o todėl aš nieko ir negaliu pasakyti apie šio leidinio gaminimą ir platinimą. N. Sadūnaitė buvo šeimininke pas kanauninką Raudą Svėdasuose ir aš tuomet su ja susipažinau. Kartais su N. Sadūnaite susitikdavau bažnyčiose, bet artimiau su ja nebendraudavau.*

Klausimas: *Parengtinio tardymo duomenys rodo, kad Sigitas Tamkevičius buvo artimai susijęs su „LKB kronikos“ gaminimu ir platinimu. Šie patys duomenys rodo, kad Jūs artimai bendravote su juo, savo pamoksluose kalbėjote apie savo draugystę su juo. Tokiu būdu, Jūs turėjote žinoti ir apie „LKB kronikos“ gaminimą ir platinimą. Kodėl Jūs tai slepiate?*

Atsakymas: *Šiuo klausimu aš nieko negaliu ir nenoriu pasakyti. Aš nuo tokių dalykų laikiausi nuošalyje ir jais nesidomėjau. Apie „LKB kronikos“ gaminimą ir platinimą man nieko nėra žinoma. Apie tai, kad „LKB kronikoje“ spausdinami mano paruošti dokumentai, pareiškimai, TTG KK dokumentai man buvo žinoma tik iš užsienio radijo laidų.*

Klausimas: *Nors Jūs ir neigiate artimus ryšius su „LKB kronikos“ leidėjais, bet faktai rodo ką kitą. Informacija, kurią galėjote žinoti tik Jūs, Jūsų paruoštų*

pareiškimų pilni nuorašai, TTG KK pilni dokumentai arba jų anotacijos – pastoviai ir sistemingai talpinami „LKB kronikoje“ parodo, jog Jūs bendradarbiavote su „LKB kronikos“ leidėjais, tyčia talpindavote savo paruoštus dokumentus į nelegalų leidinį „LKB kronika“. Ką Jūs apie tai galite pasakyti?
Atsakymas: *Į tai galiu atsakyti tik vienu žodžiu – nežinau. Pakomentuoti šio atsakymo nenoriu.*
Klausimas: *Kaip Jūs pats nurodėte, Jums buvo žinoma apie tai, jog Jūsų paruošti dokumentai buvo talpinami „LKB kronikoje“ (tai, tarp kitko, parodo ir Jūsų glaudų ryšį su leidėjais), kaip Jūs pats vertinate šių dokumentų talpinimą „LKB kronikoje“?*
Atsakymas: *Apie tai aš negalvojau ir nenoriu galvoti šiuo metu. Jokio vertinimo duoti nenoriu. Šiuo klausimu aš daugiau kalbėti nenoriu.*
Jokios informacijos duoti apie mano paruoštų dokumentų patekimą „LKB kronikos“ leidėjams duoti aš nenoriu ir atsisakau.

(ranka įrašyta) Protokolas iš mano žodžių surašytas teisingai ir mano perskaitytas.

Kun. A. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo papildomo tardymo protokolas[70]

1983 m. kovo mėn. 10 d.

Vilnius,
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Alfonsą Svarinską, Vaclovo
Tardymas pradėtas 16 val. 25 min., baigtas 17 val. 30 min.

70 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 149-150 lapai.

(...)

Pasiūlius papasakoti viską, dėl papildomų klausimų, kaltinamasis Alfonsas Svarinskas, Vaclovo parodė:

Klausimas: *Papasakokite, kada ir kokioms aplinkybėms esant buvo sukurtas bendras „katalikų komiteto“ ir „krikščionių komiteto“ dokumentas, adresuotas Popiežiui Jonui Pauliui II, Stačiatikių Autokafalinių Bažnyčių galvoms, Anglikonų Bažnyčios primui ir kitiems asmenims?*

Atsakymas: *Su man pateiktu dokumentu, priimtu bendrai „katalikų komiteto“ ir „krikščionių komiteto“, adresuoto Popiežiui ir kitiems asmenims aš susipažinau. Šio dokumento turinys yra man žinomas. Šis dokumentas yra mano pasirašytas. Dokumentas buvo ruošiamas „krikščioniškojo komiteto“, o mes, t. y. „katalikų komitetas“ tik prisijungėme prie dokumento autorių. Šis dokumentas paruoštas grynai „krikščioniškojo komiteto“ iniciatyva. Kokioms aplinkybėms esant buvo paruoštas šis dokumentas, aš dabar neatsimenu. Rusai tik paruošė šį dokumentą, o mes prie jų prisidėjome. Kur šis dokumentas buvo pasirašytas mano, aš dabar nebepamenu, kadangi praėjo daug laiko. Kas jį man davė pasirašyti, aš taip pat neatsimenu.*

Klausimas: *Ar šio dokumento sukūrime dalyvavote ir Jūs? Kuo pasireiškė Jūsų dalyvavimas?*

Atsakymas: *Į tai nieko negaliu atsakyti, kadangi neatsimenu.*

Klausimas: *Kaip matyti iš minėto dokumento priėmimo datos, jis priimtas 1978 m. lapkričio 22 d., t. y. tuo metu, kai sutinkamai su tardymo turimais duomenimis Jūs dalyvavote Maskvoje suruoštoje spaudos konferencijoje užsienio spaudos atstovams. Ar Jūs su tuo sutinkate?*

Atsakymas: *Taip, su tuo aš sutinku. Šis dokumentas buvo sukurtas Maskvoje dalyvaujant man ir „krikščioniškojo komiteto“ nariams. Kuo konkrečiau pasireiškia mano dalyvavimas sukuriant šį dokumentą aš dabar neatsimenu. Kas dar apart manęs dalyvavo šio dokumento sukūrime iš „krikščioniškojo komiteto“ narių ir „katalikų komiteto“ narių, aš dabar neatsimenu. Šio dokumento sukūrime turėjo dalyvauti ir Tamkevičius bei Zdebskis, kurie, kaip ir aš buvo spaudos konferencijoje Maskvoje 1978 metų lapkričio mėnesį.*

Klausimas: *Kaip Jūs šiuo metu vertinate šiame dokumente išdėstytus*

teiginius, pavyzdžiui apie „atvirą tikinčiųjų diskriminaciją“ ir pan.?
Atsakymas: *Ir šiuo metu šio dokumento teiginius aš vertinu teigiamai ir pilnai su jais sutinku, tame tarpe ir teiginį dėl atviros tikinčiųjų diskriminacijos, kuri pas mus pasireiškia.*
Klausimas: *Kas šį dokumentą turėjo pasiųsti adresatams?*
Atsakymas: *Adresatams šį dokumentą turėjo išsiųsti maskviškiai, „krikščioniškojo komiteto“ nariai, kadangi jie turėjo daugiau ryšių su užsieniu. Ką nors konkrečiau tuo klausimu pasakyti negaliu, kadangi nežinau.*
Klausimas: *Paaiškinkite, kodėl šis dokumentas tarpe kitų adresatų buvo adresuojamas ir tuometiniam JAV prezidentui Dž. Karteriui?*
Atsakymas: *Mums patiko tai, kad pravoslavai kreipėsi į Popiežių. Jeigu jie nebūtų kreipęsi į Popiežių mes šio dokumento nebūtume pasirašę. Į Popiežių jie kreipėsi visų pirma ir todėl visa tai nusvėrė, o tai, kad buvo kreipiamasi ir į JAV prezidentą man iš esmės nepatiko ir to aš nenorėjau, bet, kaip minėjau, kreipimasis į Popiežių viską nusvėrė. Be to JAV prezidentui šis dokumentas buvo adresuotas ir dėl to, kad jis savo politikoje visados pabrėždavo, kad jis yra kovotojas už žmogaus teises. Iš JAV prezidento mes tikėjomės pagalbos tikintiesiems TSRS tarptautiniu mastu, kad jis padėtų organizuoti kokią nors tarptautinę konvenciją realiai ginančią mūsų teises.*
Klausimas: *Papasakokite kada ir kokioms aplinkybėms esant buvo sukurtas taip vadinamos „Helsinkio susitarimo vykdymui remti TSRS Maskvos grupės“ dokumentas Nr. 69, prie kurios yra prisijungęs TTG KK?*
Atsakymas: *Su man pateiktu šiuo metu “Helsinkio susitarimo vykdymui remti TSRS Maskvos grupės“ dokumentu Nr. 69 susipažinau. Šis dokumentas yra man žinomas ir mano buvo pasirašytas. Šis dokumentas buvo paruoštas rusų, bet mes prie jo prisijungėme, kadangi dauguma šio dokumento minčių, ypač liečiančių religinę laisvę atitiko mūsų norams. Šiuo metu aš tiksliai neatsimenu kokioms aplinkybėms esant buvo mūsų pasirašytas šis dokumentas. Aišku, jis buvo aptartas „tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komitete“, bet tiksliai kada, pas ką ir kieno iniciatyva, aš neatsimenu.*
Klausimas: *Kaip Jūs šiuo metu vertinate šio dokumento teiginius, ar su jais sutinkate?*

Atsakymas: *Kiek šis dokumentas liečia religinę praktiką, aš pilnai su jo teiginiais sutinku.*
Klausimas: *Ar Jūs galėtumėte paaiškinti, pavyzdžiui, kuo TSRS pasireiškia „žiaurios ir žmogų žeminančios bausmės", „korespondencijos paslapties ir buto neliečiamybės nesilaikymas" ir pan.?*
Atsakymas: *Šį dokumentą redagavau ne aš, o todėl pilnai to paaiškinti negaliu, nes dėl kai kurių teiginių, išdėstytų šiame dokumente duomenų jokių neturiu, bet kiek šis dokumentas lietė diskriminaciją religinėje srityje jis yra teisingas ir aš jam pritariau, o todėl šį dokumentą ir pasirašiau.*

(ranka įrašyta) Protokolas perskaitytas ir iš mano žodžių surašytas teisingai

Kun. A. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Kaltinamojo papildomo tardymo protokolas[71]

1983 m. kovo mėn.15 d.

Vilnius,
Lietuvos TSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas E. Bičkauskas VSK Tardymo izoliatoriaus patalpose, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 168 ir 170 str. str., ištardė kaltinamąjį Alfonsą Svarinską, Vaclovo
Tardymas pradėtas 15 val. 10 min., baigtas 15 val. 50 min.
(...)
Pasiūlius papasakoti viską, dėl papildomų klausimų, kaltinamasis Alfonsas Svarinskas, Vaclovo parodė:
Klausimas: *Ar Jums yra pažįstamas Gargždų bažnyčios vikaras Antanas Šeškevičius, jei taip, tai kokie Jūsų tarpusavio santykiai, ar palaikėte ryšius tarpusavyje, lankėtės vienas pas kitą?*

71 Baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83, T. 1., 153 lapas.

Atsakymas: *Su kunigu Antanu Šeškevičiumi aš esu pažįstamas. Nuo kada tiksliai pažįstamas aš neatsimenu. Esu pažįstamas jau eilę metų. Mūsų tarpusavio santykiai yra geri kaip ir su kiekvienu geru kunigu. Su Antanu Šeškevičiumi mes susitikdavome įvairiomis progomis, pavyzdžiui, laidotuvėse. Šiaip vienas pas kitą į svečius nevykdavome, nors vieną kitą kartą man yra tekę buvoti pas Šeškevičių Gargžduose, o jis taip pat yra buvojęs pas mane. Kada tiksliai šie kartai buvo aš šiuo metu negaliu pasakyti, kadangi neatsimenu.*

Klausimas: *Ar Antanui Šeškevičiui buvo žinoma apie tai, kad Jūs esate Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto narys, ar jis buvo informuojamas apie Jūsų darbo veiklą šioje srityje?*

Atsakymas: *Apie tai, kad aš esu TTG KK narys A. Šeškevičiui buvo žinoma kaip ir kietiems Lietuvos kunigams. Kaip nors išskirtinai apie šio komiteto veiklą A. Šeškevičius mano informuojamas nebuvo.*

Klausimas: *1983 m. sausio mėn. 26 d. kratos pas A. Šeškevičių metu buvo rasti ir išimti keletas TTG KK dokumentų. Paaiškinkite kokiu būdu šie dokumentai galėjo patekti pas A. Šeškevičių?*

Atsakymas: *Kaip jau minėjau anksčiau, rašomų TTG KK dokumentų nuorašus mes, sukūrę šiuos dokumentus, pasilikdavome. Kokiu būdu šių dokumentų nuorašai galėjo patekti pas A. Šeškevičių, man nėra žinoma. Jie galėjo patekti iš bet kurio iš mūsų, t. y. TTG KK narių. Pilnai gali būti, kad šių dokumentų nuorašus A. Šeškevičiui daviau ir aš. Šiuo metu man sunku tai atsiminti, kadangi jau praėjo daug laiko. Taip pat negaliu pasakyti, kokiu tikslu galėjau jam duoti šiuos dokumentus, matomai susipažinimui su jų turiniu.*

Klausimas: *Eilėje Jūsų sukurtų ir išplatintų „katalikų komiteto“ dokumentų, Jūs, kreipdamasis į įvairias instancijas nurodote, jog tuo ar kitu klausimu gauti pareiškimai iš Lietuvos tikinčiųjų. Ar Jūs galėtumėte nurodyti, kur yra šie pareiškimai?*

Atsakymas: *Šių pareiškimų nuorašai būdavo pridedami prie paties dokumento ir pasiunčiami į tas instancijas kartu su TTG KK dokumentu. Originalų (mums rašytų pareiškimų) mes sau nepasilikdavome, o sunaikindavome. Jeigu prie to ar kito TTG KK dokumento nėra pareiškimų priedų, reiškia tokio raštiško kreipimosi į TTG KK ir nebuvo. Iš viso kreipimaisi į mus buvo daž-*

niausiai žodiniai. Į tardytojo klausimą atsakau, kad šiuo metu aš neatsimenu nei vienos pavardės asmens, kuris žodžiu būtų kreipęsis į „katalikų komitetą“ pagalbos.

(ranka įrašyta) Protokolą perskaičiau ir iš mano žodžių surašytas teisingai.

Kun. A. Svarinsko parašas
Tardytojas: E. Bičkausko parašas

Laiškai

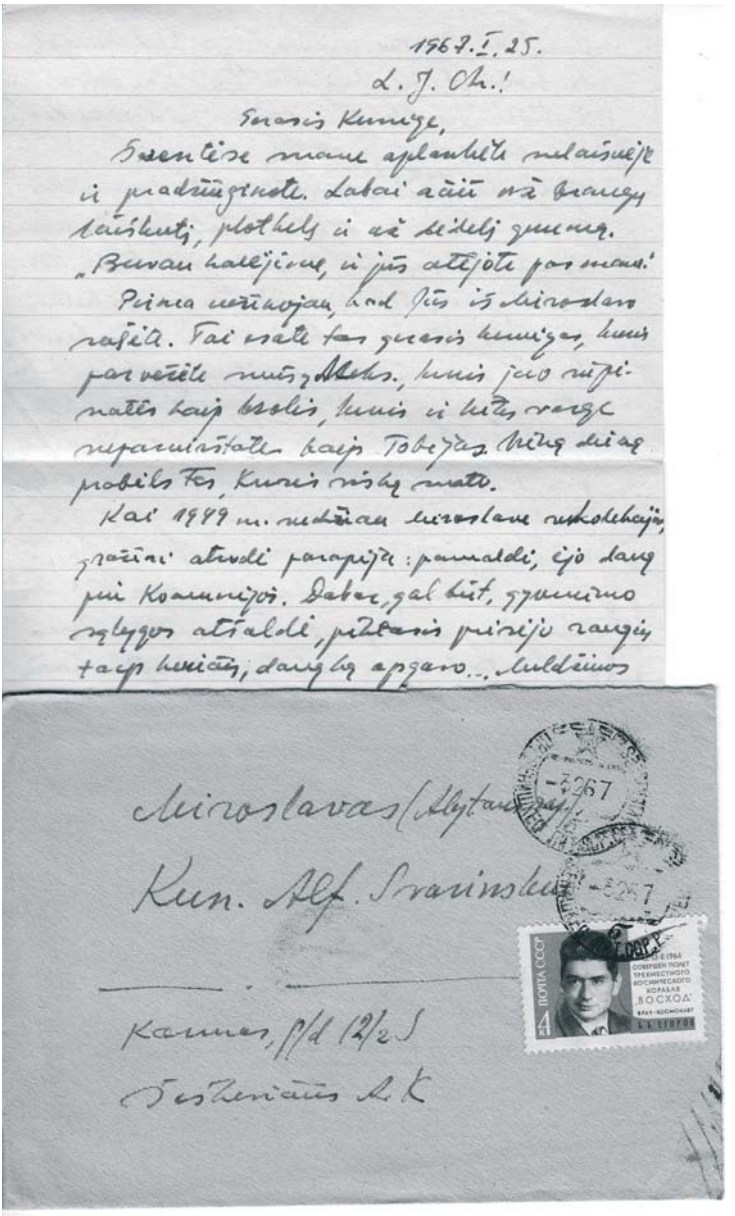

1967.I.25.

L. J. Ch.!

Gerasis Kunige,

Šventėse mane aplankėte nelaiminga ir pradėjęsite. Labai ačiū už Jūsų laiškutį, plotkelę ir už šiltą gimtąją. „Buvau kalėjime, ir jūs atėjote pas mane.“

Prieš metus nežinojau, kad jūs iš Miroslavo rašėte. Tai visai tas gerasis kunigas, kuris parašė mums Aleksi., kuris jau nupinatas kaip bolis, kuris ir kitus varge neparuošęs kaip Tobejas. Kitą dieną probilsi Tas, Kuris viską matė.

Kai 1949 m. mėnesį Miroslave mokėjau, žinai atsidi parapijos: pamaldi, ėjo daug pri Komunijos. Dabar, gal būt, gyvenimo sąlygos atšaldė, žmonės prisijo rangė, taip kenčia, daug ką apgavo... Muldžiūros

Miroslavas (Alytaus raj.)

Kun. Alf. Svarinskui

Kaunas, p/d 12/2

Šeškevičius A. K.

Kun. Antano Šeškevičiaus laiškas iš kalėjimo kun. A. Svarinskui į Miroslavą

Kun. Antano Šeškevičiaus laiškas iš kalėjimo kun. A. Svarinskui į Miroslavą

1967. I. 25.
L. J. Chr.![72]

Gerasis Kunige,

Šventėse mane aplankėte nelaisvėje ir pradžiuginote. Labai ačiū už brangų laiškutį, plotkelę ir už didelį gerumą.

„Buvau kalėjime, ir jūs atėjote pas mane."

Pirma nežinojau, kad Jūs iš Miroslavo rašėte. Tai esate tas gerasis kunigas, kuris parvežėte Aleks. (kun. Aleksandrą Markaitį – Sudarytojų pastaba, toliau SP), kuris juo rūpinatės kaip brolis, kuris ir kitų varge nepamirštate kaip Tobijas. Vieną dieną prabils Tas, Kuris viską mato.

Kai 1949 m. vedžiau Miroslave rekolekcijas, gražiai atrodė parapija: pamaldi, ėjo daug prie Komunijos. Dabar, gal būt, gyvenimo sąlygos atšaldė, piktasis prisėjo raugių tarp kviečių, daugybę apgavo… Meldžiuos už tą parapiją, kur Dievas man leido pabūti Dievo žodžio sėklele.

Rodos Jūs buvote ir Mordovijoje su Aleks. ir prof. Rauda, ar ne? Ar ten dar yra kunigų? Kur yra kun. Aleksandravičius, buvęs Miroslave vikaru? Kas dabar Nemunaityje klebonauja? Ar brolis Liudvikas dar ten? Kai buvau Ryliškiuose klebonu, dažnai būdavau Nemunaityje.

---

72 L.J.Chr! – *Laudetur Jesus Christus!* – lot. Garbė Jėzui Kristui! – tradicinis Romos katalikų pasisveikinimas.

Jono XXIII beatifikacijos bylai postulatoriumi paskirtas t. pranciškonas. 1968 m. Kolumbijoje ruošiamas pasaulinis Euchar. kongresas. Tam reikalui statoma didžiulė Bažnyčia, kurios kertinį akmenį atvežė iš Romos Šv. Petro bazilikos. Dabar susirinkimo Vatikane yra leista katalikams, kur nėra jų kunigų, eiti išpažinties, priimti Šv. Komuniją ir ligonių patepimą pas tikrus pravoslavų kunigus. Tas pat leidžiama pravoslavams daryti pas katalikų kunigus; pravoslavams, kurie yra in bona fide[73] *ir gerai atsiliepia apie Kat. Bažn. Kinijoje persekiojami misijonieriai. Roma pramatė, kad dar laukia jų daugiau kančių.*

Kaip Jūs gyvenate, kuklusis kunige? Kiek yra ten kunigų?

Linkiu sveikatos ir Dievulio palaimos Jūsų gražiems darbams. Meldžiuos ir pasivedu Jūsų šv. Maldoms.

Garbė Dievui aukštybėse!

Ačiū už praeities ženklus ir brangų adresą! Kaip laikosi t. Aleks.?

Kun. Antanas

73 *In bona fide* - lot. garbingi.

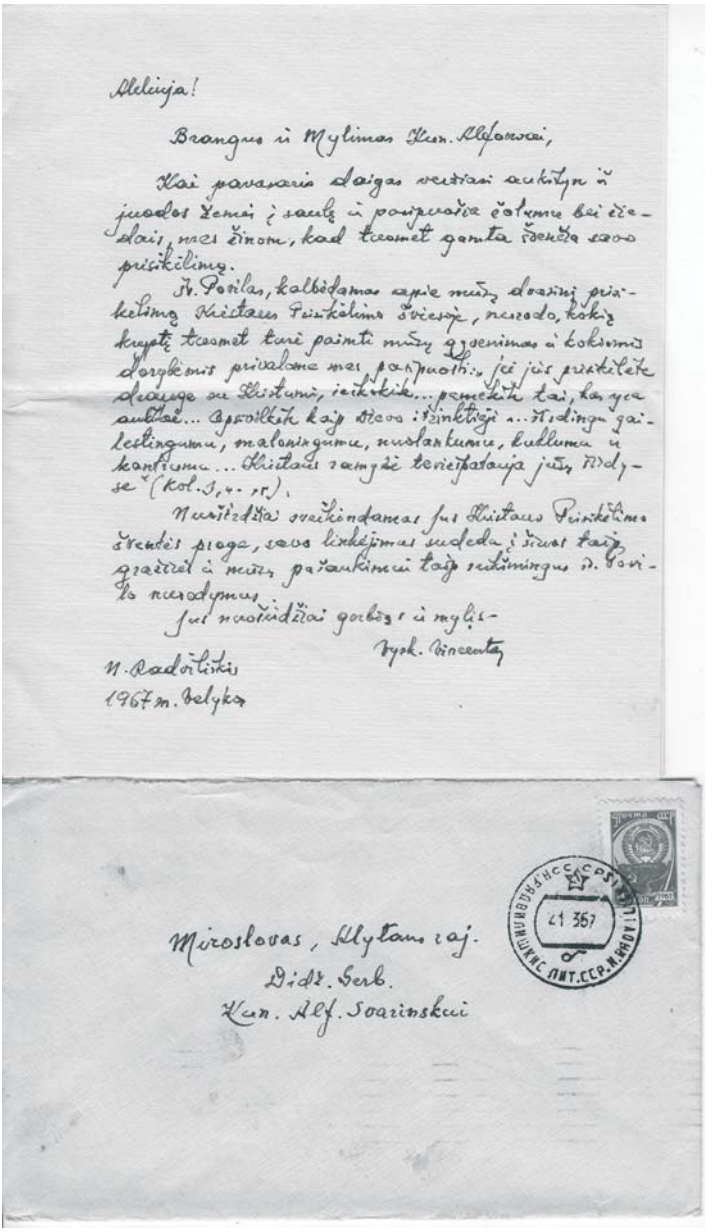

Aleluja!

Brangus ir Mylimas Kun. Alfonsai,

Kai pavasario daigas veržiasi aukštyn ir juodos žemės į saulę ir paviršiu čaumo bei čiaulais, nes žinom, kad tremet gamta šventa savo prisikėlimą.

Šv. Povilas, kalbėdamas apie mūsų dvasinį prisikėlimą Kristaus Prisikėlimo šviesoje, nurodo, kokią kupetę tremet turi paimti mūsų gyvenimas ir kokiomis dorybėmis privalome mes pasipuošti: „Jei jūs prisikėlėte drauge su Kristumi, ieškokite... pamąstykite tai, ko yra aukštai... Apsivilkite kaip Dievo išrinktieji... širdingu gailestingumu, maloningumu, nuolankumu, kuklumu ir kantrumu... Kristaus ramybė teviešpatauja jūsų širdyse" (Kol. 3, 1-15).

Nuoširdžiai sveikindamas jus Kristaus Prisikėlimo šventės proga, savo linkėjimus sudedu į šiuos taip gražiai ir mūsų pažaukinusi taip sužiminguos V. Povilo nurodymus.

Jus nuoširdžiai gerbęs ir mylis-

Vysk. Vincentas

N. Radviliškis
1967 m. Velykos

Miroslovas, Slytaus raj.
Didž. Serb.
Kun. Alf. Svarinskui

Vysk. Vincento Sladkevičiaus laiškas kun. A. Svarinkui į Miroslavą

Vysk. Vincento Sladkevičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Miroslavą

Aleliuja!

Brangus ir Mylimas Kun. Alfonsai,

Kai pavasario daigas veržiasi aukštyn iš juodos žemės į saulę ir pasipuošia žalumu bei žiedais, mes žinom, kad tuomet gamta švenčia savo prisikėlimą.

Šv. Povilas, kalbėdamas apie mūsų dvasinį prisikėlimą Kristaus prisikėlimo šviesoje, nurodo, kokią kryptį tuomet turi paimti mūsų gyvenimas ir kokiomis dorybėmis privalome mes pasipuošti: „jei jūs prisikėlėte drauge su Kristumi, ieškokite ... pamėkite tai, kas yra aukštai ... apsivilkite kaip Dievo išrinktieji ... širdingu gailestingumu, maloningumu, nuolankumu, kuklumu ir kantrumu ... Kristaus ramybė teviešpatauja Jūsų širdyse“ (Kol. 3,1-2,12,15).

Nuoširdžiai sveikindamas Jus Kristaus Prisikėlimo šventės proga, savo linkėjimus sudedu į šiuos taip gražius ir mūsų pašaukimui taip reikšmingus šv. Povilo nurodymus.

Jus nuoširdžiai gerbiąs ir mylįs –

Vysk. Vincentas

N. Radviliškis
1967 m. Velykos

Vysk. Julijono Steponavičiaus laiškas kun. A. Svarinkui į Miroslavą

Carissime[74],

Kristaus Priskėlimo šventės proga teikitės priimti mano nuoširdžiausią pasveikinimą ir gražiausius linkėjimus geros sveikatos, giedros šventinės nuotaikos ir visokeriopos Viešpaties palaimos gyvenime ir darbe.

Prisikėlęs Kristus tesuteikia Jums paguodos, padrąsinimo ir stiprybės. – Pax vobis, ego sum, nolite timere[75] (Lk. 24, 36).

Surrexit Dominus vere, alleluia![76]

Su pagarba ir meile

1967. III. 26 d. *† Julianus Steponavičius*

74 Lot. – Brangiausias.

75 Lot. – Ramybė jums, aš esu, nebijokite.

76 Lot. – Viešpats tikrai prisikėlė, aleliuja!

Vysk. V. Sladkevičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Miroslavą

†

Brangus ir Mylimas Kun. Alfonsai,

Šv. Alfonsas – didis šventasis ir žymus Bažnyčios Daktaras.

Jums yra suteikta didelė malonė būti su juo vardo giminystėje bei turėti jį savo šv. Globėju.

Jo šventės proga Jus nuoširdžiai sveikinu ir linkiu, kad šią malonę gerai suprastumėte, prasmingai pergyventumėt ir išganingai ja pasinaudotumėt. Tesuteikia ji šiandien Jums naujo džiaugsmo, paguodos bei dvasinės stiprybės.

Ilgiausių metų gražioje sveikatoje!

Jus nuoširdžiai gerbiąs ir mylįs

Vysk. Vincentas

1967 m. šv. Alfonso Šventė

Kun. Sigito Tamkevičiaus laiškas į Miroslavą[77]

Kun. Alfonsai,

Sveikinu Vardinėse. Labai gaila, kad Lietuvoje daug griovių reikia prakasti ir negaliu dalyvauti Tavo šventėje. Šv. Mišių auką šiandien skiriu, kad Kristus visur ir visada padėtų Tau būti didžiadvasiu, ypač aukos gyvenime.

Melioratorius

1969. VIII. 01

77 Tuo metu, kai rašė šį laišką, kun. Sigitui Tamkevičiui buvo atimtos teisės atlikti kunigo pareigas ir jis su kun. Juozu Zdebskiu buvo įsidarbinę melioracijos darbuose.

Kun. Pranciškaus Mačio laiškas kun. A. Svarinskui į Miroslavą

Mielas Broli Kristuje,
Kunige Alfonsai,

Širdingiausiai dėkoju už manęs atminimą mano šv. Globėjo dienoje! Ir aš meldžiuosi už Jus, kad Dievas Jus globotų ir laimintų Jūsų šventus darbus sielų išganymo. O darbo trukdymai dideli yra. Marksas, socialdemokratų įkūrėjas, sako: „Socialumo tikslas yra ateizmas ir sunaikinti religiją". Ir jie turi sekėjų, dirba su jėga ir nemažai patraukia. Tatai ir linkiu Jums Dievo pagalbos savo avelių gelbėjime, kad nutildytumėt netikrus pranašus. Jie jau seniai dirba, jiems vyriausybės padeda, bet religijos dar nesunaikino. Čia matosi ir Dievo pirštas ir tas gali meile ir švelnumu jėgai priešintis. Tas tokiuose sunkumuose apsuptą Bažnyčią ir gelbsti ir stiprina Evangelijos skelbėjus, sulaiko prie šventų pareigų, nenusigąsta, nebėga nuo savo pasišventimo. Dievas testiprina ir Jus tame sunkiame darbe, bet viltis vis šviečia, nes priešai seniai savo daro, bet dar religijos galutinai nesunaikino. Čia matosi Dievo globa. Ir toji viltis testiprina Jus. To linkiu, tuo tikslu aš meldžiuosi, ir visiems dirbantiems Dievo malonės prašau. Dievo pagalba tebūnie visuomet su Jumis! To linkiu Jums.

Kun. Pranciškus

Viekšniai, 1969. X. 7.

Vysk. J. Steponavičiaus laiškas kun. A. Svarinskui

Gloria Deo! *1971 m.*
Pax hominibus![78] *Kalėdos*

Carissime,

Kristaus Gimimo ir Naujųjų 1972 metų švenčių proga nuoširdžiai sveikinu Jus ir linkiu Kūdikėlio Jėzaus palaimos ir gausių malonių.

Kai daugelio žmonių širdys Dievo Kūdikėliui yra abejingos ir šaltos, tebūnie Jam Dievo tarnų sielose malonu ir jauku.

Su tikra pagarba ir meile

† Julionas Steponavičius

78 Lot. - Garbė Dievui! Ramybė žmonėms!

Kun. A. Svarinsko laiškas ses. Nijolei Sadūnaitei į kalėjimą

Kun. A. Svarinsko laiškas ses. Nijolei Sadūnaitei į kalėjimą

Juoda naktis. O žemėj balta, balta…
Nuo Mūšos lig Šešupės spindi žvaigždės.
Pro naktį didelę, pro juodą ir pro šaltą
iš tolimų skliautų šviesi giesmė ataidi.

Mes be Tavęs, Kalėdų Kristau, pūgą,
mes be Tavęs tiek metų žiemą šalom, –
tegu paliaus čia šiaurės vėtros stūgaut,
tegrįš pavasaris į mūsų vargo šalį…
(Bernardas Brazdžionis)

Miela Nijole,

Jau ketvirti metai, kaip Apvaizda Tave išvedė Tėvų ir brolių keliais...

Ačiū Dievui ir jaunieji verti savo protėvių!

Atleisk, kad labai retai rašau. Baisiai nenusimink, kad svetimi pirmiau perskaitys už Tave. Mintimis ir malda lankau kasdien.

Esi taigoje viena, bet ne vieniša. Kančia ir meile laimėjai tūkstančius simpatijų...

Gyvuoki ilgus metus! Grįši greitai į Tėvynę. Būsi miela ir visuomet laukiama viešnia.

Jei bus progos, parašyk. O pavasarį galbūt, jei darbas ir gyvenimas leis, aplankysiu taigoje. Už Uralo kol kas man neteko būti.

Bijau laišką per daug apkrauti. Noriu, kad bent keli žodžiai pasiektų šv. Kalėdom. Manau, kad kalbėdama baltą rožančių ir maldaknygę prisiminsi ir mane.

Mūsų mielojo poeto motto tebūnie Jums kalėdiniu sveikinimu ir linkėjimu. Džiaugsmingų švenčių ir N. Metų.

Kun. Alfonsas

Įdedu savo foto.
Viduklė,
1977. XII. 15.

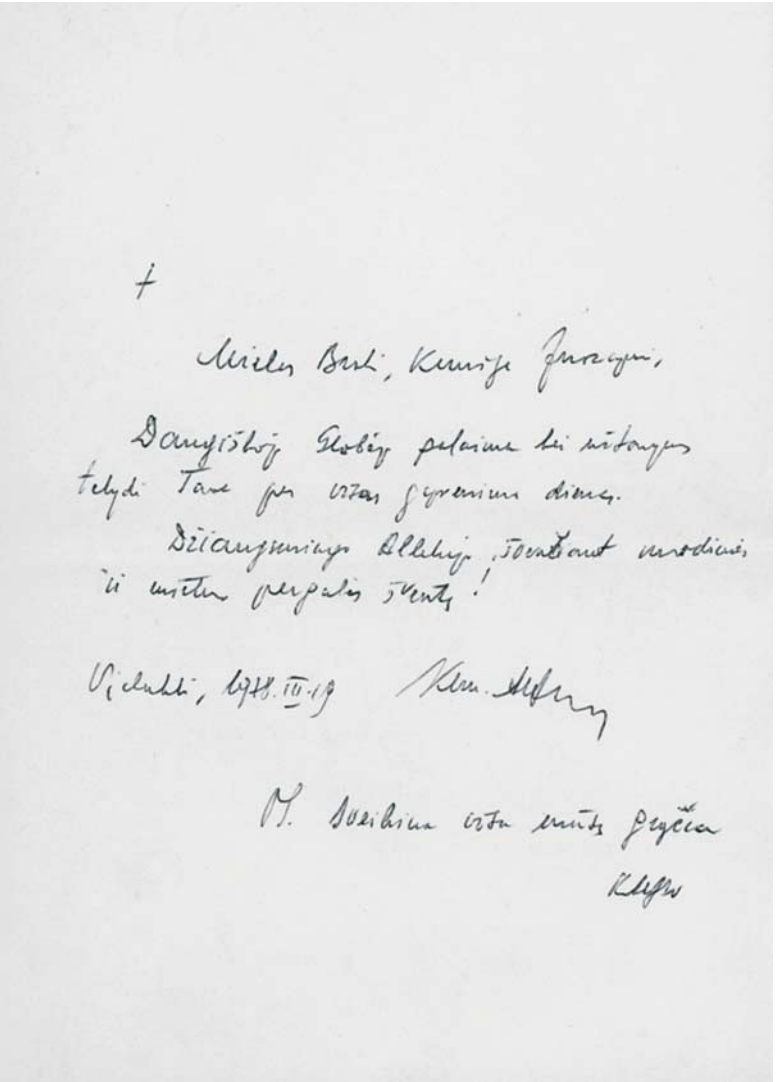

+

Mielas Broli, Kunigai Juozapai,

Dangiškoj Globėj palaimu Tai užtarpus
telydi Tave per visas gyvenimo dienas.

Dėkanyjuoju Dieviui, šventant vedimus,
ir mielas perpalis šventę!

Vilkaviškis, 1948.III.19 Kun. Alfonsas

P.S. Sveikinu visu mūsų gyčia
Kun. A.

Kun. A. Svarinsko laiškas kun. Juozapui Zdebskiui

Kun. A. Svarinsko laiškas kun. Juozapui Zdebskiui

Mielas Broli, Kunige Juozapai,

Dangiškojo Globėjo palaima bei užtarymas telydi Tave per visas gyvenimo dienas.

Džiaugsmingo Alleliuja švenčiant nuodėmės ir mirties pergalės šventę!

Viduklė, 1978. III. 19

Kun. A. Svarinskas

PS. Sveikina visa mūsų gryčia.

Vysk. Liudviko Povilonio laiškas kun. A. Svarinskui

Mielas kun. Alfonsai,

Nuoširdžiai Tamstai dėkoju už maldas mano konsekracijos devintųjų metinių proga. Maldas labai vertinu. Tai didelė jėga. O tie devyni metai – ne kankinystės, bet brendimo vyskupo pareigose metai.

Jums linkiu Kristaus laiminamos pranašo Jono sėkmės.

Jūsų
Vysk. L. Povilonis

Kaunas,
1978. XII. 29.

Kun. Stanislovo Valiukėno laiškas kun. A. Svarinskui į Viduklę

Vilnius, 1979. X. 7 d.

Didžiai Gerbiamas Kunige Klebone,

Jūsų Dievo tarnybos 25 metai greit prabėgo. Tačiau dėka Jūsų veiklumo ir darbštumo jie puošė mūsų religinį gyvenimą vis naujais kilniais darbais. Tepadeda Jums Viešpats ir toliau nevaržomai dirbti Dievo, Bažnyčios, Tėvynės ir tikinčiųjų gerovei.

Telaimina Dievas Jūsų garbingą veiklą. Teduoda Jums Visagalis sveikatos ir jėgų įkūnyti savo kilnius sielos troškimus.

Kun. S. Valiukėnas

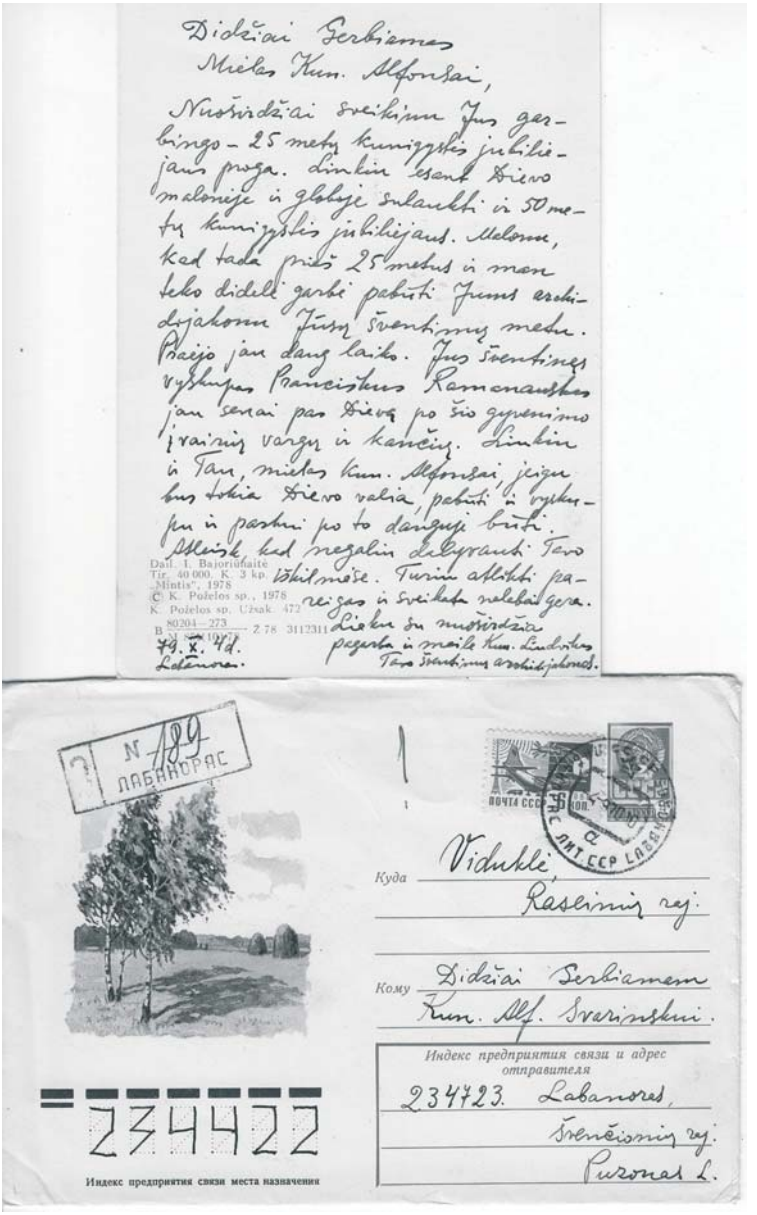

Didžiai Gerbiamas
Mielas Kun. Alfonsai,

Nuoširdžiai sveikinu Jus gerbiamo – 25 metų kunigystės jubiliejaus proga. Linkiu esant Dievo malonėje ir gyvoje sulaukti ir 50 metų kunigystės jubiliejaus. Meldžiu, kad tada prieš 25 metus ir man teko didelį garbį pabūti Jums ordinacijoje Jūsų šventimų metu. Praėjo jau daug laiko. Jūsų šventinęs vyskupas Pranciškus Ramoanauskas jau senai pas Dievą po šio gyvenimo įrainių vargų ir kančių. Linkiu ir Tau, mielas kun. Alfonsai, jeigu bus tokia Dievo valia, pabūti ir vyskupu ir pastiprinti po to dangaus būti. Aišku kad negalim dalyvauti Tavo šventimuose. Turim atlikti pareigas ir sveikata nelabai gera. Dieve su nuoširdžia pagarba ir maldomis kun. Liudvikas Puzonas

Tavo šventinius atsiminimus.

Dail. I. Bajoriūnaitė
Tir. 40 000. K. 3 kp.
„Mintis", 1978
C. K. Požėlos sp., 1978
K. Požėlos sp. Užsak. 472
80204–273
B 2.78 3112311
79. X. 78.
Labanoras.

N 199
ЛАБАНОРАС

ПОЧТА СССР
ЛИТ ССР LABANORAS

Куда Viduklė
Raslinių raj.

Кому Didžiai Gerbiamam
Kun. Alf. Svarinskui.

Индекс предприятия связи и адрес отправителя
234723. Labanoras,
Švenčionių raj.
Puzonas L.

234422
Индекс предприятия связи места назначения

Kun. Liudviko Puzono laiškas kun. A. Svarinskui

Kun. Liudviko Puzono laiškas kun. A. Svarinskui

Didžiai Gerbiamas
Mielas Kun. Alfonsai,

Nuoširdžiai Sveikinu Jus garbingo – 25 metų kunigystės jubiliejaus proga. Linkiu esant Dievo malonėje ir globoje sulaukti ir 50 metų kunigystės jubiliejaus. Malonu, kad tada prieš 25 metus ir man teko didelė garbė pabūti Jums archidijakonu Jūsų šventimų metu. Praėjo jau daug laiko. Jus šventinęs vyskupas Pranciškus Ramanauskas jau seniai pas Dievą po šio gyvenimo įvairių vargų ir kančių. Linkiu ir Tau, mielas kun. Alfonsai, jeigu bus tokia Dievo valia, pabūti ir vyskupu ir paskui po to danguje būti.

Atleisk, kad negaliu dalyvauti Tavo iškilmėse. Turiu atlikti pareigas ir sveikata nelabai gera.

Lieku su nuoširdžia pagarba ir meile

Kun. Liudvikas
Tavo šventimų archidijakonas

79. X. 4 d.
Lietuva

Kun. L. Puzono laiškas kun. A. Svarinskui

Garbė Jėzui Kristui!

Spalių 6 d.

Mielas Kunige Alfonsai,

Dėkoju už kvietimą į Jūsų iškilmes, bet tai ne pagal dabartinę mano sveikatą. Ryt būsiu šv. Pranciškaus atlaiduose, pirmadienį tokiose pačiose iškilmėse Saldutiškyje pas kunigą Masalskį, o tada tektų pas Jus važiuoti, bet tai jau man ne pagal jėgas trečia diena iškilmių ir savotiškų nuovargių. Mano kr. spaudimas vis sukasi apie 200, ir jeigu pervargstu, tai jis dar daugiau kyla. Buvo jau vienas kr. išsiliejimas kairioje akyje, o tai nuo per didelio kraujo spaudimo – nenoriu, kad kas vėl panašaus atsitiktų. Atlikti pareigas ir viską apvažiuoti nėra galimybės.

Prisiminsiu Jus savo maldose!

Tavo archidjakonas kun. L. P.

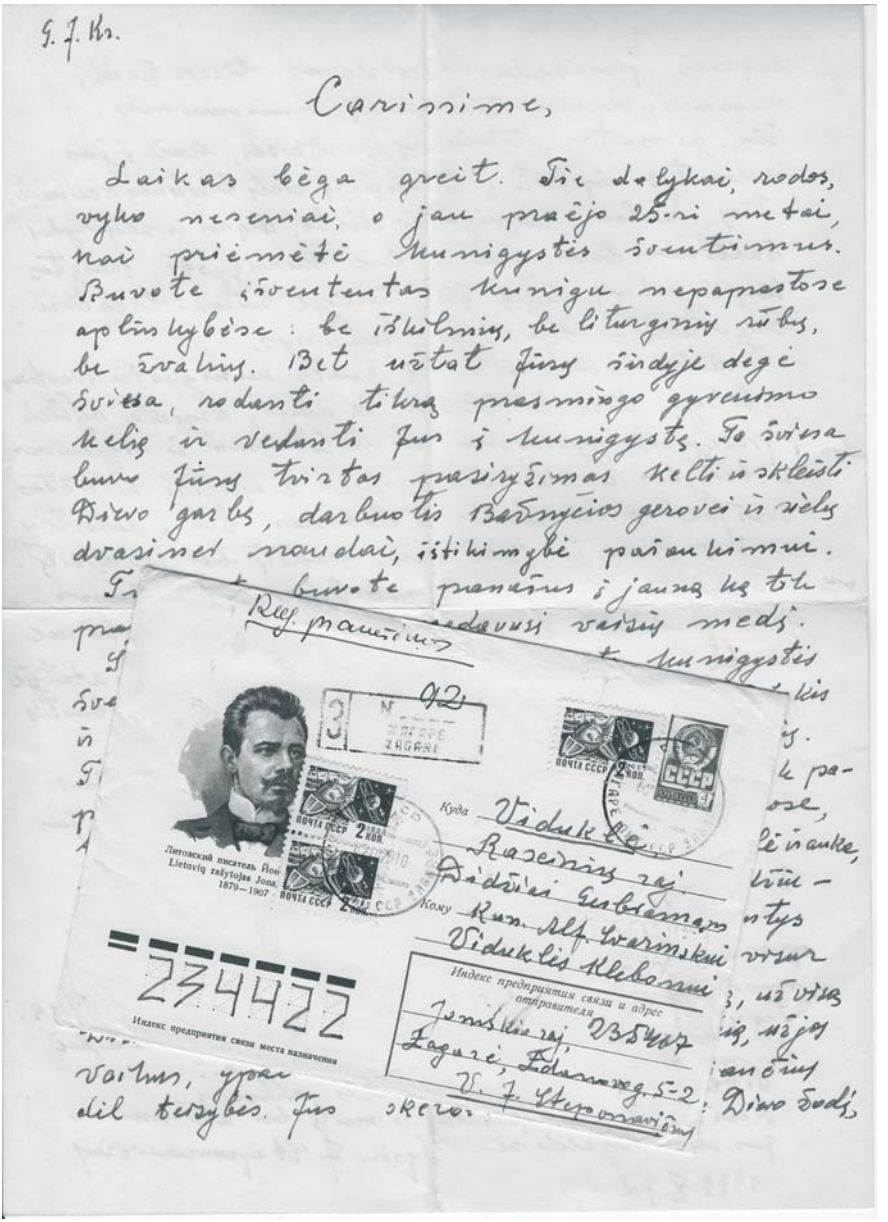

Vysk. J. Steponavičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Viduklę

Vysk. J. Steponavičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Viduklę

G. J. Kr.

Carissime,

Laikas bėga greit. Tie dalykai, rodos, vyko neseniai, o jau praėjo 25–ri metai, kai priėmėte kunigystės šventimus. Buvote įšventintas kunigu nepaprastose aplinkybėse: be iškilmių, be liturginių rūbų, be žvakių. Bet užtat Jūsų širdyje degė šviesa, rodanti tikrą prasmingo gyvenimo kelią ir vedanti Jus į kunigystę. Ta šviesa buvo Jūsų tvirtas pasiryžimas kelti ir skleisti Dievo garbę, darbuotis Bažnyčios gerovei ir sielų dvasinei naudai, ištikimybė pašaukimui.

Tuomet buvote panašus į jauną, ką tik pražydusį, bet dar nedavusį vaisių medį.

Šiandien, švęsdami 25 metų kunigystės šventimų sukaktį, esate jau tas plačiašakis ir daugialapis medis, davęs daug vaisių. Tie vaisiai mezgėsi, augo ir brendo tiek paprastose, tiek nepaprastose darbo sąlygose, tiek tėvynėje, tiek toli nuo jos. Meilė ir auka, malda ir apaštalavimas žodžiu ir pavyzdžiu – štai tie sidabriniai obuolėliai, puošiantys Jūsų kunigystės medį. Jūs visada ir visur melsdavotės, aukodami šv. Mišių auką už visą Dievo tautą, už mūsų krašto Bažnyčią, už jos vaikus, ypač už skriaudžiamus ir kenčiančius dėl teisybės. Jūs skelbėte ir skelbiate Dievo žodį, drąsiai pasakydamas visiems tiesos žodį, nepaisydami žmonių nuomonės.

Jūs ginate tikinčiųjų teises, kai į jas norintys išplėšti iš tikinčiųjų sielų tikėjimą kėsinasi. Jūsų uolaus kunigiško darbo, drąsos ir stiprybės šaltinis buvo, yra ir bus kunigystė, įrašytas Jūsų šventimų dieną Jūsų širdyje šūkis: Creatori creatura – *Kūrėjui kūrinys.*

Todėl švenčiant šį gražų kunigystės šventimų jubiliejų, Jūsų žvilgsnis, be abejo, krypsta ne tiek į praėjusio gyvenimo nemalonumus ir negeroves, neteisybes ir skriaudas, kiek į apsčiai suteiktas Viešpaties malones ir dvasios dovanas bei į dabartinę mūsų krašto Bažnyčios padėtį bei jos ateitį.

Tad šis sidabrinis jubiliejus, kuris Jums yra padėkos ir džiaugsmo šventė, tebūnie kartu ir tvirto pasiryžimo žengti ir ateityje pasirinktu keliu ir ištvermingai darbuotis mūsų krašto Bažnyčios gerovei.

Jūsų džiaugsmas bus didesnis, o ryžtas dar tvirtesnis, kai prisiminsite, kad už Jus meldžiasi Jūsų artimieji bičiuliai, broliai Kristuje ir tikinčioji liaudis.

Lesikite ir man į pinamą už Jus pas Dievą maldų vainiką įjungti savo nuoširdžias maldas ir ganytojišką palaiminimą. Tegu gerasis Viešpats globoja Jus, stiprina bei laimina Jūsų darbus ateityje.

Vive valeque plurimos annos.[79]

Reiškiąs tikrą pagarbą ir meilę bei atsimenąs Jus savo maldose

Vysk. J. Steponavičius

1979. X. 7 d.

79 Lot. – Gyvuok ir būk sveikas daugybę metų.

Vysk. V. Sladkevičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Viduklę

†

Mielas Kun. Alfonsai,

Priimkite mano nuoširdų sveikinimą su geriausiais linkėjimais Jūsų šv. Globėjo dienos proga.

Jūsų kilnioje širdyje tesijungia visuomet pasiaukojantis uolumas dėl Kristaus ir Bažnyčios su meile ir nuolankumu.

Jus nuoširdžiai gerbiąs ir mylįs

Vysk. Vincentas

Pabiržė,
1980. VII. 30

Vysk. A. Vaičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Viduklę

Didžiai Gerbiamas ir Mielas,

Noriu Jums padėkoti už pasveikinimą mano trisdešimties metų kunigystės ir penkių metų sunkios bei labai atsakingos tarnystės sukakties proga. Bet labiausiai noriu iš visos širdies padėkoti už dalyvavimą mano motinėlės laidotuvių pamaldose.

Nors pats esu jau toli pažengęs gyvenimo kelyje, bet mama man buvo labai reikalinga. Ji meldėsi už mane dieną ir naktį. Ji budėjo prie lango, laukdama, kad aš grįšiu iš tolimų kelionių. Ji nujautė visus manęs laukiančius sunkumus, saugojo savo malda nuo pavojų... Užtat taip mielas Jūsų dalyvavimas ir užuojautos žodžiai.

Melsdamasis už mirusią mamą, visada prisiminsiu ir Jus, ir Jūsų brangius artimuosius mirusius.

Su pagarba ir meile –

Kun. Antanas

Telšiai,
1980. X. 4.

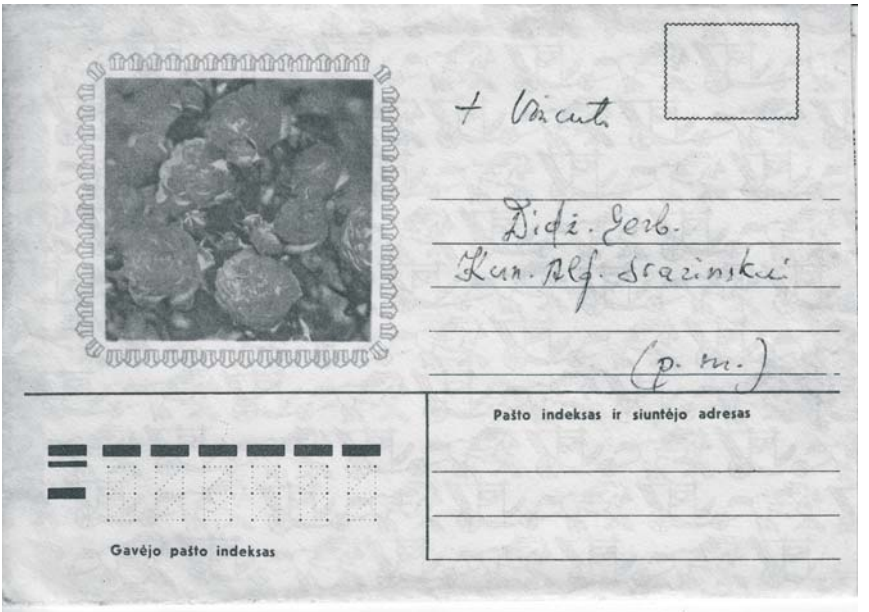

Vysk. J. Steponavičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Viduklę

Vysk. V. Sladkevičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Viduklę p.m.[80]

Mielas Kun. Alfonsai,

Atleisk, kad su pieštuku ir tik keletą žodžių. Laiškanešė skuba, o ant greitųjų pas t. Pranciškų (kun. P. Račiūną MIC – SP) nesuradau iškilmingesnio rašomojo įrankio.

Ačiū už supažindinimą su žemaičių kun. Tarybos ir G. Komiteto raštais. Manau, jie reikšmingi, labai laiku ir reikalingi. Pasigendu, kad per mažai minima ir ginama Gemos (Ses. Jadvygos Gemos Stanelytės SJE – SP) padėtis.

Negaliu pradžiuginti Jus dėl Jūsų abiejų prašymų: nei dėl Jūsų rekolekcijų, kuriame jokio sutikimo dar nesu davęs, nei dėl suredagavimo Euchar. Metų paskelbimo ganytoj. rašto.

Šiuo metu esu užimtas kitais kitiems pažadėtais, anksčiau paruoštais dalykais. Dabar jau per mažai laiko. Ant greitųjų šito dalyko atlikti nesugebėsiu.

Linkiu Jums gražiausios sėkmės ir nuolatinės Dievo palaimos.

Vysk. Vinc. Sladkevičius

Paluobiai,
1980. XII. 7.

80 p.m. – per malonę.

Vysk. J. Steponavičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Viduklę

Aleliuja!

Carissime,

Kristaus Prisikėlimo šventės proga priimkite mano nuoširdžiausią velykinį pasveikinimą su geriausiais linkėjimais ir maldomis.

Švęsdami džiaugsmo ir triumfo šventę, melskimės, kad velykinė Kristaus pergalė būtų mūsų dvasinio prisikėlimo, mūsų krašto Bažnyčios atsinaujinimo ir visos mūsų tautos atgimimo šaltinis, kad Prisikėlusio Kristaus duota Apaštalams ramybė lydėtų mus visada ir visur, ir jo palaima ir gausios malonės suteiktų mums jėgų ir stiprybės eiti Dievo Apvaizdos skirtais keliais.

Džiugių ir ramių Velykų švenčių.

Reiškiu tikrą pagarbą ir meilę.

1981 m. Velykos

Vysk. V. Sladkevičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Viduklę

G. J. K.!

Mielas Kunige Alfonsai,

Sugrįžus namo paaiškėjo, kad jokiu būdu negalėsiu dalyvauti Jūsų šventėje birželio 14 d.

Tą dieną kaip tik pas mus pagrindiniai parapijiniai atlaidai – Švč. Trejybės – tibulus ecclesiae.

Prieš dvi savaites yra įvykęs klebonų pasikeitimas. Naujasis klebonas nesuspėjo ir neturi iš kur gauti kunigų talkai. Daug kur šv. Antano atlaidai. Vienintelė viltis likau aš jam. Kaip atrodys jei naująjį kleboną taip negailestingai apvilsiu ir pastatysiu jį į keblią padėtį. O jo padėtis ir taip nelengva, nes buvusio klebono „prieteliai" mėgina jį boikotuoti. Ir jei pirmieji jo vadovaujami atlaidai bus be kunigų ir dar aš boikotuosiu, kaip atrodys visas reikalas prieš parapiją. Žmonėse bus didelis pasipiktinimas manęs atžvilgiu. Kai kas bandys teigti, matyt nesugyvena su naujuoju ir pan. O juk man reiks su juo gyventi, galimas daiktas, ilgesnį laiką.

Mano dalyvavimas pas Jus tai daugiau prabangos reikalas. Jis nėra būtinas.

Atrodo, kad bus įvykęs kažkoks nesusipratimas. Jūs aiškiai tuomet kalbėjot apie terminą, kai mūsiškiai bus Liurde, o birželio mėnesiui ir tai šv. Trejybės šventei jokiu būdu negalėjau duoti sutikimo.

Broliškai atsiprašau už nuvylimą. Sekantį kartą aš pats pasistengsiu būti atidesnis.

Taigi transporto nesiųkite, nes vykti pas Jus jokiu būdu negalėsiu.

Linkiu Jums ir Jūsų šventei Viešpaties palaimos.

Jūsų a corde

Vysk. Vincentas

Pabiržė,

1981. VI. 10.

Vysk. J. Steponavičiaus laiškas kun. A. Svarinskui į Viduklę

Gloria Deo,
Pax hominibus!

Carissime,

Kristaus Gimimo ir Naujųjų 1982 metų švenčių proga nuoširdžiai sveikinu Jus, linkiu ir meldžiu, kad Kūdikėlis Jėzus savo malonėmis stiprintų Jus tvirtai žengti pasirinktu Bažnyčios gerovei keliu, laimintų Jūsų nenuilstamą tikinčiųjų dvasinei naudai darbą, o Jo atnešta į mūsų žemę ramybė visada būtų Jūsų širdyje. Džiugių Kalėdų švenčių ir giedrų ateinančių metų.

Su tikra pagarba ir meile

† Julionas Steponavičius

1981 m. Kalėdos

Vysk. J. Steponavičiaus laiškas kun. A. Svarinskui

Aleliuja!

Carissime,

Kristaus Prisikėlimo šventės proga nuoširdžiai sveikinu Jus, linkiu ir meldžiu, kad velykinė Kristaus pergalė pagausintų Jums dvasinį džiaugsmą, Išganytojo atnešta ramybė visada būtų Jūsų širdyje, o Jo palaima ir malonės suteiktų Jums fizinės ir dvasinės stiprybės nenuilstamai darbuotis mūsų krašto Bažnyčios gerovei. Tegu Prisikėlimo pergalė būna mūsų didžioji viltis tamsiose nevilties valandose.

Džiugių ir ramių Velykų švenčių.

Su tikra pagarba ir meile

† Julionas Steponavičius

1982 m. Velykos

Kun. Jono Žvinio laiškas kun. A. Svarinskui

Mielas
Kunige Alfonsai!

Nežinau, ar Tu mano laiškus gauni, bet aš Tau rašau. Ir dabar pasveikinu Tave, kaip Didį Tėvynės ir Bažnyčios sūnų – Kunigą su šv. Velykų švente!

Linkiu daug švento džiaugsmo šv. Velykų Rytą! Teskamba ir Tavo šventas, didžios Lietuviškos širdies Aleliuja!

Bučiuoju Tave su šv. Velykų švente Broliškai, Kunigiškai ir Lietuviškai!

Mielas Alfonsai – Tėvynės Sūnau, aš bent maldoje su Tavimi ir Tėvynės vaikais! Visada sakau: Dieve, globok, saugok jo kunigiškus takus! O dabar su meile lieku dar gyvas ir sveikas linkėdamas šv. Velykų.

11. IV. 1982. *Kun. J. Žvinys*

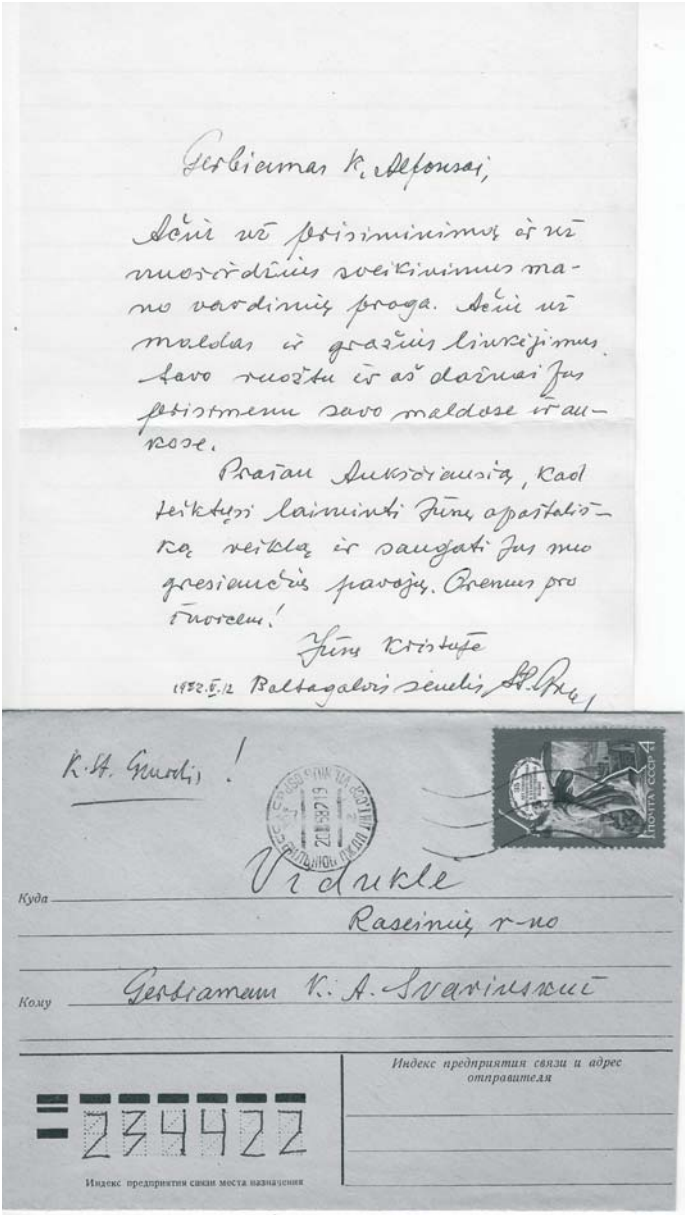

Gerbiamas K. Alfonsai,

Ačiū už prisiminimus ir už nuoširdžius sveikinimus mano vardinių proga. Ačiū už maldas ir gražius linkėjimus. Savo ruožtu ir aš dažnai Jus prisimenu savo maldose ir aukose.

Prašau Aukščiausiąjį, kad teiktųsi laiminti Jūsų apaštališką veiklą ir saugoti Jus mo gresiančių pavojų. Ačiūnu pro Šventem!

Jūsų Kristupas

1982.5.12 Baltagalvis senelis Kr. Ra

K. St. Gruodžio!

Vilnius 21-32-19

Куда Raseinių r-no

Кому Gerbiamam K. A. Svarinskui

Индекс предприятия связи и адрес отправителя

234422

Индекс предприятия связи места назначения

Kun. prof. Stasio Gruodžio laiškas kun. A. Svarinskui

Kun. prof. Stasio Gruodžio laiškas kun. A. Svarinskui

Gerbiamas K. Alfonsai,

Ačiū už prisiminimą ir už nuoširdžius sveikinimus mano vardinių proga. Ačiū už maldas ir gražius linkėjimus. Savo ruožtu ir aš dažnai Jus prisimenu savo maldose ir aukose.

Prašau Aukščiausią, kad teiktųsi laiminti Jūsų apaštališką veiklą ir saugoti Jus nuo gresiančių pavojų. Oremus pro novicem!

Jūsų Kristuje

1982. V. 12. *Baltagalvis senelis St. Gruodis*

Vysk. J. Steponavičiaus laiškas kun. A. Svarinskui

1982 m. šv. Alfonso v. diena

Carissime,

Pasitinkant Jūsų šv. Globėjo dieną su visu nuoširdumu ir meile sveikinu Jus. Ta proga linkiu, kad Šv. Alfonsas globotų Jus tolimesniame gyvenimo ir darbo kelyje bei išmelstų Jums gausių dangaus malonių nenuilstamai kelti ir skleisti Dievo garbę, rodyti broliams Kristuje ištikimybės Kristui ir Bažnyčiai pavyzdį bei tvirtai ir drąsiai ginti skriaudžiamuosius.

Tegu gerasis Viešpats globoja Jus, stiprina ir laimina.

Su tikra pagarba ir meile

† Julionas Steponavičius

1982. VII. 31 d.

Kun. St. Valiukėno laiškas kun. A. Svarinskui

X. 12.

Mielas Kunige Klebone,

Pateko į mano rankas 1982 m. rugpjūčio 20 dienos „Laisvė". Trečiame puslapyje yra P. Anilionio straipsnis „Sąžinės laisvė". Tame straipsnyje yra minimas ir Jūs. Štai ištrauka: „Pamokslui keliamas tik vienas reikalavimas – jo turinys turi būti grynai religinio pobūdžio. Šito reikalauja ir Vatikano II susirinkimo nutarimai. Ir tai natūralu, nes bažnyčios uždavinys yra tenkinti religinius tikinčiųjų poreikius, o ne politikuoti.

Reikia pasakyti, kad atskiri katalikų bažnyčios kunigai, kaip Svarinskas, Tamkevičius, Kauneckas, Skiparis, Beniušis, Krikščiukaitis, Jakubauskas ir kai kurie kiti dar nesilaiko nei tarybinių įstatymų, nei Vatikano nurodymų. Per pamokslus jie šmeižia tarybinį gyvenimo būdą ir atskirus pareigūnus bei mokytojus, dezinformuodami tikinčiuosius, stumia juos į konfliktus su valdžios organais. Argi tai bažnyčios funkcijos?"

Gal jau susipažinote su šiuo straipsniu, nes manau, kad daug kas gauna amerikietišką „Laisvę"?

Prašau atleisti, kad padariau šią ištrauką. Manau, kad geriau žinoti, ką apie mus rašo.

Prašau pasveikinti Sesutę.

Gerasis Dievas tepadeda mums šioje vargų kelionėje.

Kun. S. Valiukėnas

Kan. Stanislovo Kiškio laiškas kun. A. Svarinskui

Kaišaidorys, 1982 – Kalėdos

Būk pasveikintas, mielas Kunige ALFONSAI, Kalėdų ir N. Metų š v e n t ė s e !

Jau trečias mėnuo kaip vargstu mūsų centre, nedaug galėdamas padėti katedroje ir kitur… Po truputį rašau.

Kaišiadorys tai ne Stirniai: parapijoje 14.000 žmonių, ir darbo visiems keturiems gana.

Kaip laikaisi Pats? Ar tas briedis labai užgavo?

Pagarba ir meilė

Kun. St. Kiškis

Kun. A. Svarinsko laiškas broliui Vytautui po teismo kelionėje į kalėjimą

Kun. A. Svarinsko laiškas broliui Vytautui po teismo kelionėje į kalėjimą

† G. J. K.
Mielas Brolau,

Sveikinu ir bučiuoju Tave, Jonelį ir Marytę su visa šeima. O taip pat visus geros valios pažįstamus ir gimines. Visokeriopos Dievo palaimos.

Rašau atsitiktinai iš kelio. Todėl nežinau, ar gausis. Bandysiu. Gegužės 27 d. 20 val. palikau Vilnių ir išvažiavau į Rytus. Sekančios dienos vakare jau buvau Pskovo kalėjime. Ir čia iki sekmadienio vakaro savo krauju penėjau blakes, uodus ir utėles. Taip, utėles!

Šiandien vakare pasiekėm galutinę stotį Permę. Po trijų parų gausiu nusiprausti, pasikeisti baltinius (vežuosi iš namų) ir šilto viralo. Kely vandens davė rytą ir vakare po puodelį – šaltas ir neskanus.

Turėjau produktų iš Vilniaus. Todėl nesu alkanas. Bet labai jau įkyri keiksmai. Jų kalboje keiksmažodžiai sudaro apie 60 % žodžių. Politiniame bus ramiau.

Maniau, kad veš į Mordoviją, bet atsidūriau vakar apie 17 val. Permėje. Tokia Dievo valia!

Ačiū Tau Vytautai, už gerą širdį, skilandį ir kita.

Gyvenk gražiai, sekmadieniais lankyk bažnyčią ir toliau negerk. Tada Dievas laimins seikata ir ilgu amžiumi.

Nebesivesk daugiau. Turi gražią ir gerą šeimą ir džiaukis.

Apsivesi, neteksi vaikų širdies. Tegul tėviškė jiems lieka miela. O ūkiniai kaip nors išsiversi.

O Jonukas tegul veda arba ruošiasi mane pakeisti. Bažnyčiai labai reikia gerų darbininkų.

Ar viską susitvarkėt taip, kaip sakiau? Manau, kad buvote Viduklėje.

Greitai šv. Antano Viduklėj atlaidai (VI. 19). Būtinai nuvažiuokite, pasimelskite. Bus proga atlikti išpažintį. Ir aplankykit tą vietą, kuri man brangi.

Iš Vilniaus parašiau Monikutei ir išsiunčiau kai kuriuos rūbus ir 4 knygas.

Jie man buvo nereikalingi.

Vakar parašiau Monikutei ir 2 laiškus Tėvui Juozapui. Manau, kad iki to laiko gaus.

Šiemet Igliaukos bažnyčiai 100 metų. Sužinokite per Donelaitį iškilmių datą ir nuvažiuokite. Ten įdėta mano daug darbo ir aukos. Jus Igliaukos klebonas priims mielai. Ir Kudirkos Naumiesčio bažnyčia švenčia 200 metų jubiliejų. Tik nežinau tikslios datos. Ten buvau 1970–71 m. 9 mėnesius.

Sveikinkite Vidiškių kleboną. Ačiū Jam už skelbimą ir šv. Mišias. Tegul Dievas jį laimina gera sveikata. Iš jo galima paskambinti telefonu į Viduklę (Raseiniai 55-202). Geriausia po Vatikano žinių.

Antrą laiškutį įdedu Janinai. Pasiųskite. Taigi, dar kartą visus visus bučiuoju.

Kalinys Viešpatyje kun. Alfonsas.

1983 m. gegužės mėn.

Kun. Adomo Almino laiškas ses. Monikai Gavėnaitei

G. J. K.

Gerbiamoji,

puikiai pažįstu Alfonsą su juo praleidom „įdomias“ dienas užpoliariniuose lageriuose. Puikiai pažįstama man jo panaberija. Norėčiau sužinoti iš jo paties, kuo ir kaip galima jam padėti ir palengvinti jo dalią... Jis atsakymo nedavė, ne dėl panaberijos, bet dėl to, kad negavo mano laiško arba man nepraleido jo rašyto laiško. Tas man, kaipo senam lageristui, aiškiausiai žinoma. Tik parašykite bent Jūs ar yra kokia nors galimybė jam pagelbėti. Palengvinti jo padėtį. Mums užpoliarinėje srityje buvo du priešai: šaltis ir badas. Šiandien mes jau esame mokyti tarybinės santvarkos ir geriau suprantame jų elgesį su komunizmo nedraugais. Tikrovėje komunizmas kaipo sistema, mažai teturinti draugų pasaulyje. Kur tik jie pasirodė, ten pilna jų priešų. Didžiausia neapykanta jiems dega visa Europa. Bet žiaurios okupacinės jėgos prispausti tyli ir laukia, kol pajudės kas nors viduje ar užsienyje. Pas mane nieko naujesnio. Ar Alfonsas nėra gavęs nei vieno pasimatymo su broliais kunigais? Jei yra gavęs, tai su kuo konkrečiai?

Antras klausimas. Ar jie su Sigitu yra viename lageryje ar atskiruose lageriuose?

Trečia. Koks yra Sigito antrašas, jei Jums žinoma, tai prisiųskite man. Ir jam parašysiu, nors ir negaus jis, man ramiau ant širdies, kad parašiau, nors atsakymo sulaukti neturiu jokios vilties. Jų abiejų kalinimas duoda kai kam

naudą ir nėra beprasmis. Už juos meldžiasi visa Lietuva, tik prie maldos norėčiau pridėti dar kokių nors medžiaginių gerybių. Jie sielose yra stiprūs, tik reikėtų paremti kūnus, kad jie per daug nenuslabtų.

Malda – dvasios jėga. Maistas ir rūbas – kūno stiprybė. Kaliniui kaip vienas, taip ir antras reikalinga.

Kas kuo sugebame, tuo jiems padėkime!

Aš tik neturiu šiuo momentu jokio supratimo, kuo ir kaip jiems padėti. O padėti noriu!

Sveikindamas su Naujais 1985 Metais linkiu kantrybės ir ištvermės.

Kun. Alminas.

Plungė

1985-I-1.

Kun. A. Svarinsko laiškas broliui ir sesei iš kalėjimo

† Garbė Jėzui Kristui!

Mielieji Broli ir Sese,

Sveikinu, bučiuoju ir meldžiu Viešpatį gausios palaimos.

Kiekvieną mėnesį rašau po 2 laiškus. Esu sveikas ir gyvas. Tik darbe šiek tiek pavargstu, ypač savaitės gale. Mūsų dienos Dievo rankoje! Rašykite lietuviškai. Vis vien laiškas eina du mėnesius ar ilgiau.

Manau, kad šį laiškutį greitai gausite, nes rašau per Lietuvos KGB atstovą.

Su Dievu. Jūsų kun. Alfonsas

1984 spalio 20 d.

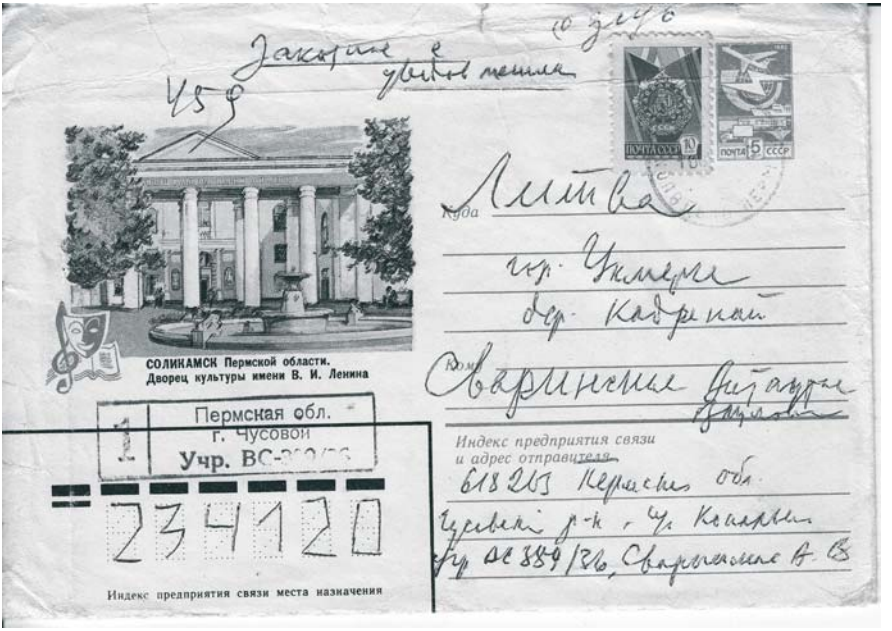

Kun. A. Svarinsko laiškas ses. M. Gavėnaitei iš kalėjimo

Kun. A. Svarinsko laiškas ses. M. Gavėnaitei iš kalėjimo[81]

Garbė Jėzui Kristui! *10*
85. V. 9.

Didžiai gerbiama Monikute,

Nuoširdžiai sveikinu Jus ir Jūsų asmenyje visus visus man brangius parapijiečius ir draugus (negaliu visus vardais paminėti!) pačiame gražiausiame mėnesyje – gegužyje, paskirtame mūsų Tėvynėje Dievo Motinai Mergelei Marijai. Tesaugo Jus Viešpats per Dievo gimdytojos užtarimą! Ir nuo manęs Jai gelytę!...

Širdingai dėkoju Jums už laiškus ir atvirukus paskutiniame laiške (19). Anksčiau gavau 8 ir 17. Dėkingas ir broliui už 15x2, 16, 18, 20 ir 26 ir taip pat Virgaičiam už Nr. 6 su sanatorijos vaizdais ir pažadėjimu „pasitaisyti ir rašyti dažniau". Jūsų laiškai man suteikia labai daug džiaugsmo. Juk mano gyvenimas ir dvasinis stovis kaip Aisbergo – mažesnė dalis matoma čia, šiaurėje, o visa kita pas Jus. Gaila, kad šiais metais laiškai taip blogai eina – rašyti Vilniaus Gogolio 4 ir toliau kitą adresą. Juk laiškas – tai pati didžiausia dovana kaliniui bet kokiame pasaulio kalėjime, taip ir man, ir Jums.

Melsiuos už Ambrasą ir Vitkų (kun. Kazimierą Ambrasą SJ ir kun. Gintarą Vitkų SJ – SP). Jau vienuolika šiais metais! Taip ir buvo galima laukti. Viena aišku – kas gyveno šiaurėje, geriau isšsisaugo, stipresnis. Todėl šalčių nereikia bijoti! Kaip Jonas–Kastytis (kun. Jonas Kastytis Matulionis SJ – SP)? Kur jis dabar? Juk žadėjo jį pasiųsti į sanatoriją? Kaip laikosi Sigitas (kun. Sigitas Tamkevičius – SP)? Girdėjau, kad jis nuolat kikena.

Perduokite sveikinimus Danutei, Pauliui ir kt. Jiems parašyti neturiu galimybės, bet pagal pernykštį kalendorių seku visų vardines ir aplankau maldomis.

81 Laiškai buvo numeruojami, kad būtų galima sekti, kurie laiškai nepasiekė adresato.

Tegul laikosi kaip granitas Lietuvos laukuose! Naujame kalendoriuje ir Monika persikels iš gegužės į rugpjūtį. Kasdien daug meldžiuosi ir visus prisimenu. Dėkingas už Jūsų maldas.

Ar išsigydė Regina? Vargas seni kaulai, greičiau lūžta. Tegul ateityje saugosi!

Nuo Dainiaus nieko negavau. Tik iš Leono du laiškus iš ligoninės. Džiaugiuosi, kad jis jau sveikas.

Miela, kad jūs neužmirštate 26-osios.

Visiems ačiū. Mano sambroliai ar atvyksta kartais? Labai norėtųsi gauti Šiluvos Marijos foto ir atvirukus, kuriuos atsiuntė brolis – didelio ir mažo namo.

Žadate nuvykti į Kadrėnus. Paskutiniame laiške jie pažadėjo atvažiuoti. Kaip jie nutars padaryti, taip ir bus gerai. Jeigu atvažiuos, teatveža skutimosi mašinėlę Charkov-40 arba Charkov-30. Mano sugedo, ir naudojuosi kitų paslaugom. O tai ne visada patogu. Kasdien nusiskusti – tai, galbūt, kasdieninis malonumas mūsų gyvenime. Pakol kas vaikštau švarus. Taip pat teatveža kokias 3–4 nosinaites, 2 poras vasarinių puskojinių ir šiltą palaidinę (šiltus baltinius), geriau kinišką, jie šiltesni ir tankesni. Anksčiau atsiųstą jau praradau. O banderolę, kaip rašiau, siųkite paštu.

Atleiskite, kad mano laiškuose tik proza! Toks gyvenimas ir tokiose sąlygose, kuriose aš dabar esu. Pavyzdžiui, Velykose galvojau Jums parašyti laišką (broliui rašiau anksčiau), bet viskas buvo sugadinta. Beliko tik Kristaus malda: „Atleisk jiems, Viešpatie!...“

Gerai, kad sieloje Jūs išsaugote džiaugsmą ir vidinę ramybę. Dalinkite tą džiaugsmą visiems, nes visi jo išsiilgę. Taip maža džiaugsmo mūsų technikos ir materializmo progreso amžiuje. Man atrodo, kad žodis „nuobodu“ Jūsų laiške reiškia dvasinį liūdesį, kad daugelis miega ir blogai išpildo savo pareigas. Kodėl žmonių maža? Nejaugi neaišku, kaip du–trys metai anksčiau? Nejaugi dėl to kaltas ir Bočius? Atrodo, o gal tik „atrodo“, kad jie dirbo tiek, kiek galėjo. Aš juk sakydavau: „Jeigu nepasėsi, tai ir nepjausi!“. Ir kai žmonės sėja, ne visada džiaugiasi geru derliumi. O, jeigu tai suprastų mūsų jaunieji, nuo jų priklauso ateitis!

Aš džiaugiuosi, kad Kęstutis gerai laikosi ir apie mane gerai atsiliepia. Gaila, aš mažai turėjau laiko dėmesiui sau ir kitiems. Evangelijos Mortos rūpesčiai surydavo laiką ir jėgas.

Aš manau, kad ir dabar yra bent minimalios galimybės darbui. Reikia tik noro!

Ach, jeigu aš vėl galėčiau stoti į darbą! Jaučiu, kad nieko nepasikeičiau.

Aš manau, kad nežiūrint metų naštos jaučiuosi pakankamai gerai. Dėl praeities nesigailiu. Galbūt mažai dirbau, nedaug ką padariau! Bet vis dėlto Igliaukoje ir Viduklėje remontą baigiau. Žmonės gali susirinkti šventėse ir sekmadieniais švarioje ir tvarkingoje bažnyčioje, o nauji šeimininkai laisvas rankas nuo didelių remontų ir laiką pašvęsti pastoracijai. Aš mažiau gavau nuo pirmtakų.

Daug planų ateičiai mano širdyje, bet tik vienam Dievui žinomas mano likimas. Jo valia – mano gyvenimo įstatymas. Todėl visada ir kasdien giedu Dievo Gimdytojos „Magnificat". Gaila, kad negaliu dalyvauti Virgainiuose. Duok, Dieve, kad jų sapnas taptų gyvenimu! Aš dar grįšiu, ir savo maldose neužmirškite manęs. Aš Jus visus labai labai myliu ir dėl Jūsų išganymo pasiruošęs bet kokiai aukai! Taip, tai ne tuščiažodžiavimas, bet tikrovė!

Atleiskite už išblaškytas mintis.

Tesaugo Jus Dievas.

Bučiuoju Jus visus.

Jūsų brolis ir tėvas

Kun. Alf. Svarinskas

Kun. A. Svarinsko laiškas ses. M. Gavėnaitei iš kalėjimo

Garbė Jėzui Kristui! *26*

87. XII. 14.

Didžiai Gerbiama Monikute,

Rašau laišką dar 1987 m., bet kadangi paštas eina vėžlio žingsniu, sveikinu Jus, o Jūsų asmenyje visus prietelius, draugus, pažįstamus, visus parapijiečius, o ypač mielus vidukliškius su Naujaisiais Metais! Taip pat mano įpėdinį, jo artimiausius bendradarbius ir visus žemaičius, kurie tokie artimi ir brangūs mano širdžiai. Tegul Dievas juos laimina ir globoja! Tegul Dievo malonė nebūna bergždžia Jūsų širdyse, bet suradus gerą dirvą teduoda šimteriopą vaisių Dievo garbei, Bažnyčios labui ir mielosios Tėvynės gražesnei ateičiai.

Turiningų Naujųjų Metų!

Kaip praleidot šv. Kalėdas? Kaip pasisekė šventos rekolekcijos? Kas kalbėjo? Ar daugelis pasinaudojo Dievo malonėmis ir leido iš naujo užgimti Kristui savo širdyje? Kaip Eucharistinis gyvenimas? Įdomu, kiek prie Dievo stalo? Mano laiku buvo virš 51.000, o kaip dabar? Kaip gaila, kad konfratrai retai teparašo. O jei ir parašo, aš negaunu.

Lapkričio 12 d. (apie tai jau rašiau pereitame Jums laiške) buvo atvykę pas mane iš Lietuvos kino studijos ir davė paklausyti Igno (Igno Paulausko – sudarytojų pastaba) pasikalbėjimą. Ačiū Jam už šiltus žodžius. Jie rodo, kad mano kelias Lietuvoje ir Viduklėje buvo teisingas ir tikinčiųjų teisingai suprastas. Bet man buvo liūdna ir skaudu girdėti, kad duobkasiams ir kai kam kitiems kai kurie tikintieji duoda degtinės. Net operatorius pastebėjo iš mano veido, kad tas interviu iššaukė mano veide ir mano širdy skausmą. Norisi tikėti, kad tokių nedaug. Pasakykite jiems, kad tokiu elgesiu jie labai pasunkina mano kryžių. Jei jie gerai suprastų, ką daro, manau, kad taip nedarytų, o būtų man šv. Veronika ar Simonas Kirenietis. Sakykite visiems, kad jie taip nedarytų, o kovotų su girtuoklyste ir narkomanija iš visų jėgų. Tai laiko balsas! Tai Dievo

balsas! Iš viso, kiekvieno kataliko šventa pareiga kovoti su tomis baisiomis laiko ydomis. Antraip ir istorija tars savo rūstų žodį, ir Dievas. Ir sekančios tautos kartos nusisuks nuo mūsų. Bažnyčia turi didelę patirtį ir gali daug padaryti. Šiandien mačiau televizijos filmą – sakė, kad kas trečia pora išsiskiria. Kokia gėda! Tiesiog tai tragiška mūsų tautai.

Prieš karą Suomija, Danija, Norvegija turėjo apie 3 milijonus – panašiai kaip Lietuva. O šiandien jie turi po 5 mln. gyventojų. Taigi mums, lietuviams, reikia rimtai vytis! O norint pasivyti, reikia atstatyti dorą, dorą ant 10-ties Dievo įsakymų. Gerais norais nieko nepadarysim, nes, kaip sako patarlė, kad ir pragaras gerais norais grįstas. Kaip gaila, kad laiške negalima išlieti savo širdies. Galbūt naudos iš to ir niekam nebus, bet man būtų daug lengviau. Garvežiai, kuomet prisirenka katile daug garo, jį nuleidžia. Deja, aš neturiu progos tai padaryti per trumpus ir retus laiškus.

Rašykite dažnai ir daugelis, vis vien bent dalį laiškų gausiu. Ačiū už „Gimtąjį kraštą“, „Moksleivį“. Perskaičiau su malonumu. Gaila, kad „G.K.“ toli nuo manęs. Toli ir laikraštis, ir pats kraštas! Pagarba kun. Zenonui, manau, kad tai pažymėta tik dalis to, kas buvo kalbėta. Įdomus straipsnis „Maskovskijie Novosti“ Nr. 49 apie Klaipėdos bažnyčią. Pripažino po 25 metų, kad buvo atimta jėga, o ne įstatymu. Gal ir Vilniaus Katedros, ir vyskupo J. Steponavičiaus reikalai pajudės. Duok, Dieve, kad tik greičiau!

Ačiū už banderolę ir broliui už akinius. Viską gavau pilnoj tvarkoj. Tegul Dievas Jums atlygina už gerą širdį. Gaila, kad gruodžio 10 d. palikau senąją, gan ramią gyvenvietę ir atsiradau naujoje vietoje, kuri visais atžvilgiais daug skurdesnė. Na, bet ir čia Dievo valia! Reikia jai nusilenkti. Ir aš be jokio svyravimo lenkiuosi. Dabartinė vieta netoli nuo anos. Galbūt koks 15 km. Jūs važiuodama turbūt matėte? Pervažiavau be vargo ir kokių nors nuostolių. Tai būna retai mūsų kelionėse. Kiek čia būsiu – dar neaišku. Galimas daiktas, kad artimiausioje ateity dar kas bus, ko dabar dar negaliu numatyti. Mūsų naujoji administracija broliui tučtuojau praneš mano naująjį adresą. Jūs visi greit sužinosite, kad esu jau naujoje vietoje. Laiškai eina gana ilgai. Tiesa, paskutinis laiškas iš brolio atėjo per 8 dienas. Pasirodo, kad gali ir taip greit ateiti. Parašiau broliui gruodžio 10 d. prieš išvažiuojant. Vargu, ar gaus. Bandysiu

rašyti dar kartą. Taigi iš jo gavau nuo 1–30 (be 3, 9, 25–29). Iš Jūsų, Monikute, gavau nuo 1–37 (be 6–12, 14, 18–20, 23, 25, 32, 36). Paskutiniu metu gavau daug Jūsų užsigulėjusių laiškų. Ačiū širdingai. Jie teikia man daug džiaugsmo. Todėl skaitau bent po keletą kartų. Tai vienintelė proga lietuviškai pasikalbėti. Dabar gi galiu bent su 3 kalbėtis lietuviškai. Tiesa, maža bendros kalbos!

Nežinau, ką dirbsiu. Be darbo, deja, nelaiko, nors jau esu pensininkas. Na, šį bei tą vėl teks dirbti, o gal ir vėl eisiu į virtuvę. Ten buvo daug geresnės sąlygos – geresnės patalpos virtuvėje.

Tris mėnesius kasdien darė masažą ir daug pagelbėjo. Dabar gi anas mano draugas paliko. Galbūt ir jis netrukus sugrįš. Žodžiu, vienaip ar kitaip išsiversiu.

Žiema gera, nešalta ir sniego nedaug. Tiesa, šiandien sakė, kad rytoj bus -26 °C. Turbūt likęs gruodis ir sausis parodys savo nagus. Ne pirma žiema – ištversime. Tiesa, visa, kas gera, greit praeina, o kas bloga ilgai tveria. Bet mūsų laimei blogis praeina, palieka tik tolimas miglotas prisiminimas.

Šiandien sekmadienis. Daug kur (Skaudvilėje!) rekolekcijos – kitos – Viduklėje. Viešpatie, padėk jiems visiems. Aš gi džiaugiuosi, kad galėjau pasimelsti ir šiek tiek dieną pamiegoti (tas šiek tiek – valanda ar daugiau). Todėl puikiai jaučiuosi ir rašau Jums laišką. Šiaip laiškas padrikas, nes neturiu progos perrašyti. Ir raštas pasidarė kaip vištos koja parašytas. Sąlygos ir amžius daro savo. Šiaip esu viskuo patenkintas ir už viską dėkoju Dievui, tik noriu, kad būčiau vertas Jo atstovas Uraluose. Ar tiesa, kad Viktoras ir Natalija išvažiavo svetur? Ar Balys (Balys Gajauskas – SP) vis dar negrįžo? Kaip laikosi Sigitas (kun. Sigitas Tamkevičius – SP)? Girdėjau, taip kalba, kad ir jis atvažiuos pas mane. Būtų įdomu susitikti. O kaip kun. Jonas–Kastytis (kun. Jonas Kastytis Matulionis SJ – SP)? Ar jau sustiprėjo? Gaila, kad negaunu spaudos lietuvių kalba, todėl maža žinau ne tik apie religinį lietuvių gyvenimą, bet ir apie kultūrinį. Laimė, kad dėl mano nežinojimo gyvenimas nestovi vietoje. Jis bėga ir gana greitai. Ir mano gyvenimas greitai slenka vakarop. O taip mažai padaryta! Toks menkas pėdsakas! Kad ir dešimtmečio vėjas gali jį užpustyti, apnešti užmaršties smiltimis.

Perduokite mano širdingiausius linkėjimus garbingiesiems Ganytojams,

broliams Confratrams. Gerai, kad pavažinėjot po Žemaitiją! Lietuvoje yra daug gerų širdžių. Juos visus kasdieną lankau ir meldžiuosi. Peršasi mintis, kad greitai galėsiu aplankyti asmeniškai ir pasidalyti viena kita mintimi, ypač apie Bažnyčios ir Tėvynės reikalus. Visa kita antraeiliai reikalai. O kaip norėtųsi dar bent 10 metų iš visos širdies dirbti prie altoriaus. Na, ir vėl, jei tai nepriešinga Dievo valiai. Jei Dievas nenumato man kito kelio.

Ačiū Jums ir visiems, kad manęs nepamirštat, ir aš Jus visus myliu ir meldžiu visokeriopų dovanų ir laimingos amžinybės.

Dėkoju kanauninkui Broniui (kun. Broniui Antanaičiui – SP) už išsamų laišką. Tegul rašo. Sveikinimai Jam, kun. Antanui, kun. Budrauskui, kaip jis jaučiasi po operacijos?

Kaip laikosi vysk. Romualdas? Jei sutiksite – pasveikinkite. Dabar ir jis vienišas. Turbūt skaudžiai išgyvena. Mačiau kažkur ant foto, – gerokai susenęs. Manau, kad jam daug sunkiau negu man.

Parašykite, kaip geriau pagerbt palaimintąjį arkiv. Jurgį, naujo bažnytinio kodekso šviesoje, pav., pakabinti jo atvaizdą altoriuje. Šitas romėniškas man atrodo kad nevykęs. Ar vidukliškiai ruošiasi pakabinti Jo portretą pas save bažnyčioje?

Visus vidukliškius širdingai bučiuoju. Mano mintys dažnai klajoja po Virgainius, Jariškius, Ylius ir miestelį. Tegyvuoja ilgiausius metus.

Kalėdų šventėse širdingiausiai už visus melsiuos. Malda – mūsų bendra giesmė Dievui Kūrėjui ir Kristui Atpirkėjui bei Šv. Dvasiai Pašventintojai.

Ačiū už plotkelę, kurią gavau šiemet laiku prieš šv. Kalėdas. Dalį gėrybių dar turiu. Todėl šventės bus turtingos! Taigi, gana šiam kartui. Jau vėlus metas. Laikas eiti gulti. Todėl tariu Jums, Monikute, ir visiems – su Dievu.

Jūsų kun. Alf. Svarinskas

Kun. S. Tamkevičiaus laiškas iš kalėjimo ses. M. Gavėnaitei[82]

G. J. Kr.

Labai gerai įsivaizduoju tas kelias savaites, kai buvo sugrįžęs kun. Alfonsas. Ir džiaugsmas, ir skausmas. Bet reikia būti tvirtiems. Ačiū Apvaizdai, kad siunčia Tautai ir Bažnyčiai tokius kunigus kaip Alfonsas. Kur jis bus, padarys, ką reikia padaryti, ir niekada nesupasuos.

Pas mane paprastos tremtinio dienos. Gaudau naujienas iš Tėvynės, kaip kalinys gaudo orą izoliatoriaus vienutėje. Džiaugiuosi, kad tas lango plyšys pasidarė platesnis ir oro įeina daugiau. Labai gerai nuteikia Molot. –Rib. pakto pasmerkimas. Tai realus laimėjimas.

Dieve laimink Jūsų žingsnius.

Sese, ačiū už XI. 2. laišką.

Sveikinkite seses.

Sibiras, 1988.9.8. *k. Sigitas*

82 Laiškas rašytas po to, kai kun. S. Tamkevičius su kun. A. Svarinsku buvo vėl sugrąžinti į kalėjimą, parvežus juos į Vilnių.

Represuotas neteisėtai

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Vilnius, Lentpjūvių, 24 Tel. 61-05-60

1991 10 23 Nr. 8-4-18/89

PAŽYMĖJIMAS

Šiuo pažymima, kad SVARINSKAS Alfonsas, Vaclovo 1925m.
(pavardė, vardas, tėvo vardas, gimimo metai)

gyvenęs (usi) Raseinių raj. Viduklės mst.Šaltinių gt.1

buvo neteisėtai represuotas (-a) ir išbuvo laisvės atėmimo vietose Permės sr.

nuo 1983m. sausio 26 d. iki 1988m. liepos 11 d.

tremtyje nuo iki

Pagal 1990 m. gegužės 02 d. Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupacinians režimams, teisių atstatymo" jis (ji) yra nekaltas (-a) Lietuvos Respublikai ir yra atstatomos visos jo (jos) teisės.

Šis pažymėjimas yra pagrindas įskaityti jame nurodytą laiką į visų rūšių darbo stažą, taip pat mokėti Svarinskui Alfonsui, Vaclovo
(pavardė, vardas, tėvo vardas)

arba jo (jos) įpėdiniams kompensaciją ir grąžinti turtą Lietuvos Respublikos įstatymais nustatyta tvarka.

Kompensaciją išmoka miesto, rajono, kurio teritorijoje asmuo gyveno iki represavimo, finansų organai.

Konfiskuoto turto grąžinimo arba jo vertės atlyginimo klausimus sprendžia miestų, rajonų savivaldybių, kurių teritorijoje buvo tas turtas, vykdomieji organai.

Lietuvos Respublikos aukščiausiojo teismo pirmininkas M. LOSYS

Firma „Poligrafija" Trakų sk. 2180 8000 00

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Vilnius, Lentpjūvių 24 Tel. 61 05 60

1991 10 23 Nr. 8-4-18/89

P A Ž Y M Ė J I M A S

Šiuo pažymima, kad SVARINSKAS Alfonsas, Vaclovo 1925 m. gyvenęs Raseinių raj. Viduklės mst. Šaltinių gt. 1 buvo neteisėtai represuotas ir išbuvo laisvės atėmimo vietose Permės sr. nuo 1983 m. sausio 26 d. iki 1988 m. liepos 11 d.

Pagal 1990 m. gegužės 02 d. Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl asmenų, represuotų už paspriešinimą okupaciniams režimams, teisių atstatymo" jis yra nekaltas Lietuvos Respublikai ir yra atstatomos visos jo teisės.

Šis pažymėjimas yra pagrindas įskaityti jame nurodytą laiką į visų rūšių darbo stažą, taip pat mokėti Svarinskui Alfonsui, Vaclovo arba jo įpėdiniams kompensaciją ir grąžinti turtą Lietuvos Respublikos įstatymais nustatyta tvarka.

Kompensaciją išmoka miesto, rajono, kurio teritorijoje asmuo gyveno iki represavimo, finansų organai.

Konfiskuoto turto grąžinimo arba jo vertės atlyginimo klausimus sprendžia miestų, rajonų savivaldybių, kurių teritorijoje buvo tas turtas, vykdomieji organai.

Lietuvos Respublikos aukščiausiojo teismo pirmininkas **M. Lošys** /Spaudas ir parašas/

Paskutinis monsinjoro Alfonso Svarinsko įrašas prieš mirtį – žodis mums

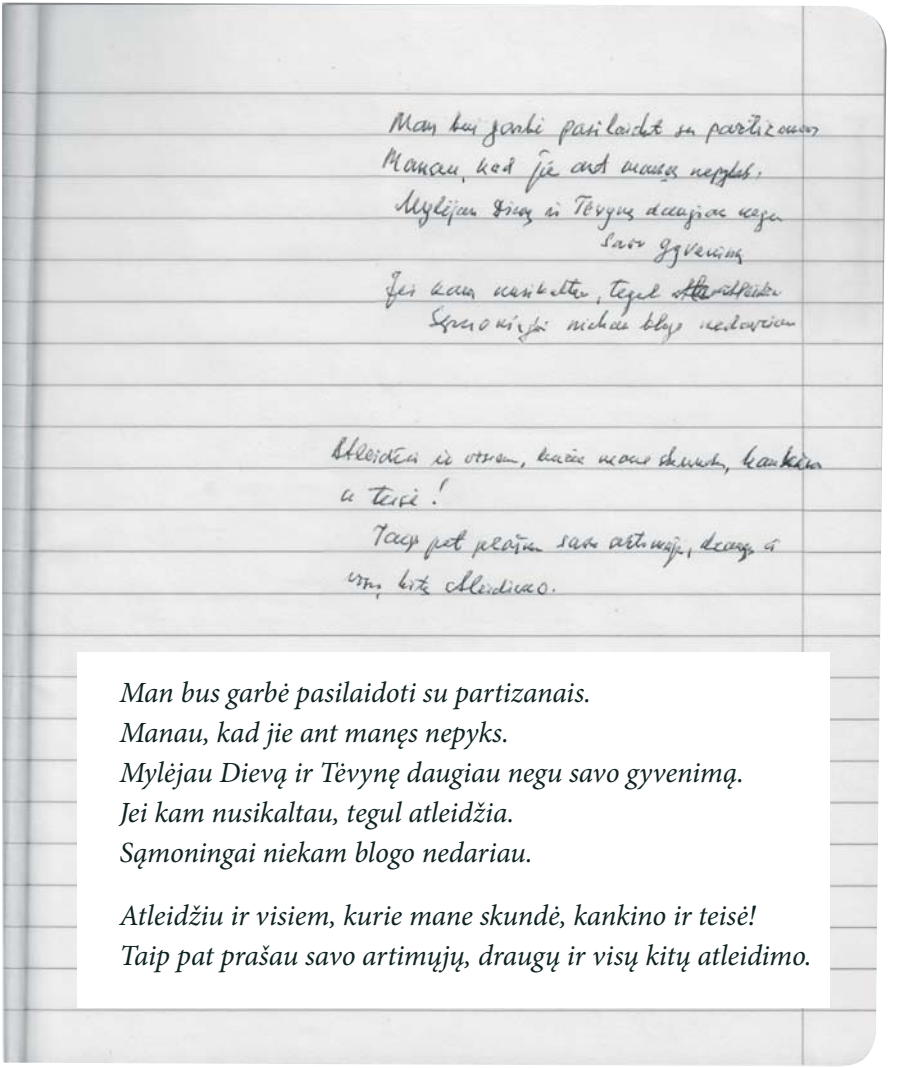

Man bus garbė pasilaidoti su partizanais.
Manau, kad jie ant manęs nepyks.
Mylėjau Dievą ir Tėvynę daugiau negu savo gyvenimą.
Jei kam nusikaltau, tegul atleidžia.
Sąmoningai niekam blogo nedariau.

Atleidžiu ir visiem, kurie mane skundė, kankino ir teisė!
Taip pat prašau savo artimųjų, draugų ir visų kitų atleidimo.

Paskutinis mons. Alfonso Svarinsko įrašas – sudarytojų pastaba

Sudarytojų žodis

Monsinjoro Alfonso Svarinsko atsiminimų antrosios dalies pasirodymas praėjus ketveriems metams po jo mirties gali kelti klausimų: ar Monsinjoras pats parengė šį tekstą, kodėl knyga pasirodo tik dabar?

Pats Monsinjoras savo atsiminimų tekstų nerengė. Jis pasakojo balsu, o sudarytojai pasakojimą įrašė. Vėliau įrašą transkribavo ir parengė tekstus, kuriuos Monsinjoras koregavo – taisė ir pildė. Pirmuosius tekstų variantus jis matė.

Monsinjorui mirus darbas sustojo. Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius, vyskupas Jonas Kauneckas ir kunigas Robertas Grigas vis ragino jį pabaigti ir išleisti knygą. Daugybė žmonių nesiliovė klausinėję, kada bus antroji dalis. Tačiau po Monsinjoro mirties buvo rengiamos atsiminimų apie jį knygos, išleistos 2015 ir 2017 metais,[83] ir visas dėmesys buvo skiriamas joms.

Jautėme pareigą užbaigti Monsinjoro Alfonso Svarinsko atsiminimus: sukauptos medžiagos turėjome pakankamai, didžiąją dalį tekstų jis pats koregavo. Atsiminimuose yra maža dalis jo bylos medžiagos, keliolika jo ir jo bičiulių laiškų. Monsinjoro rūpestis buvo gaivinti jam brangių žmonių ir bendražygių atminimą, publikuoti nuotraukas su kilnių mūsų Tėvynės sūnų ir dukterų veidais.

Knyga pristato Monsinjoro gyvenimą nuo 1965 metų, kai jis buvo pa-

83 *Nepataisomasis. Vardan Dievo, Tėvynės ir Laisvės. Atsiminimai apie monsinjorą Alfonsą Svarinską*. I dalis. Kaunas, 2015, p. 296; *Nepataisomasis. Vardan Dievo, Tėvynės ir Laisvės. Atsiminimai apie monsinjorą Alfonsą Svarinską*. II dalis. Kaunas, 2017, p. 460.

Autorius su knygos sudarytojais, Kaunas, 2011-06-04

leistas po antrojo kalinimo, iki tremties į Vakarus 1988 metais. Monsinjoras pasakoja apie savo tarnystę keturiose parapijose – Miroslave, Kudirkos Naumiestyje, Igliaukoje ir Viduklėje, – trečiąjį suėmimą ir kalinimą, apie Lietuvos Katalikų Bažnyčios padėtį komunistinėje sistemoje, kunigų ir tikinčiųjų persekiojimą ir kovą dėl Tautos ir tikėjimo Laisvės. Jo atsiminimai yra svarbūs ne tik jo paties gyvenimo, bet ir mūsų Tautos istorijos pažinimui.

Nuoširdžiai dėkojame arkiv. S. Tamkevičiui ir kun. R. Grigui už pastabas rengiant tekstą.

Norėjome sudėti kuo daugiau nuotraukų. Didžiąją jų dalį gavome iš Monsinjoro Alfonso. Už kitas esame labai dėkingi Vilniaus arkivyskupui Gintarui Grušui, arkiv. S. Tamkevičiui, ses. Monikai Gavėnaitei SJE, ses. Geraldai Elenai Šuliaukaitei SJE, ses. Onutei Baliūnaitei ACJ, Laisvės kovų dalyviui Antanui Kazimierui Grinkevičiui, kan. Gracijui Sakalauskui, kan. Vaclovui Stakėnui, Kaišiadorių vyskupijos kurijos kancleriui kun. Gediminui Tamošiūnui, vidukliškiams Algirdui Sopranui, Redai Sopranaitei, Genocido centro Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus Istorijos skyriaus vedėjai

Ramutei Džiaučiūnaitei, Prienų krašto muziejaus vyriausiajai fondų saugotojai Ernestai Juodsnukytei, Vilniaus universiteto Rankraščių skyriaus vyriausiajai bibliotekininkei Loretai Vinclovienei. Dėkojame fotomenininkui Juozui Valiušaičiui už dalies nuotraukų parengimą spaudai.

Dėkojame už konsultacijas Panevėžio G. Petkevičaitės-Bitės bibliotekos darbuotojai Albinai Saladūnaitei ir Lietuvos ypatingojo archyvo KGB dokumentų skyriaus vedėjai Vilmai Ektytei.

Vardų rodyklė

A
Adomaitytė 96, 99
Akelis Vincas 60
Aleksandravičius Antanas 5, 29, 49, 83, 387
Aleksandravičius Vaclovas 67
Aliulis Vaclovas 67
Alminas Adomas 10, 247, 447, 445, 446
Ambrasas Kazimieras 449
Ambrasas Konstantinas 59, 112, 113
Ambrulevičius Antanas 73
Andropovas Jurijus 20
Andruška Benediktas 119
Andziulienė Birutė 171
Andziulis Vytautas 171
Aničas Jonas 154
Anilionis Petras 200, 201, 204, 233, 266
Antanaitis Bronius 59, 110, 112, 217, 456
Arlauskas Vincentas 218
Ašutovas 67
Avtorchanovas Abdurachmanas 196

B
Babrauskas Boleslovas 112
Bacevičius Juozas 171
Bacevičiūtė Natalija 83
Bačkis Audrys Juozas 207
Bačkis Ričardas 207
Bajorinaitė D. 274
Bakučionis J. 233, 270, 271, 283

Baliukonis Bernardas (Miroslave) 44
Baliukonis Bernardas 106
Baltinas E. 42, 259
Baltuška Petras 112
Baranauskas Antanas 51, 135
Baranauskas Jonas 105
Bartusevičienė Irena 254
Bavarskienė Elžbieta 41
Beinorius Jonas 249
Bengšas Alfredas 116, 117
Berteška J. 105
Bičiušaitė Kleopa 111
Bičkauskas Egidijus 112, 163, 196, 216, 255–258, 266, 267–270, 306, 307, 313, 318, 321, 328, 331, 333, 337, 341, 343, 348, 352, 356, 360, 364, 368, 370, 371, 374, 378, 381
Bieliauskienė Jadvyga 335
Bilius Vladas 44
Blažys Romualdas 127
Boruta Jonas 251
Brazauskas Algirdas Mykolas 154
Brazdžionis Bernardas 35, 54
Brazinskaitė S. 274
Brazys Pranas 117,
Brežnevas L. 52, 53, 92, 139
Brimienė O. 275
Bružienė 227
Bubnys Prosperas 6, 110, 145–148
Bučinskas Jonas 261, 279
Budrauskas 456
Bulevičius Gediminas 105
Buliauskas J. 116
Bulota Alfonsas 279

Bumbulis Alfonsas 127
Buožius Mykolas 168
Burba Kazimieras 105
Bush George 290
Butkevičius Povilas 25, 26
Butkus 254
Butkus Viktoras 60
Butkus Z. 186, 187, 226
Butleris Mykolas 91
Buzas Povilas 239

C

Chruščiovas Nikita 62
Cukuras Valdemaras 341, 342, 364, 372

Č

Čeponis Jonas 25, 66
Čeremuchinas S. 330, 351
Čėsna Antanas 180
Čiplys Romanas 25, 26

D

Danyla J. 260
Dapkus A. 274
Daugnorytė G. 275
Degutis Vaclovas 59, 112
Deksnys Antanas 205, 246
Deltuva Albinas 59, 112
Demereckas A. 274
Diominas 241
Diržinskas Matas 165
Diškevičius Antanas 44

Dovidaitis Gvidonas 112, 113
Dovydaitis-Davidavičius J. 135
Drąsutytė Genovaitė 242, 243
Dudko 322, 339
Dulko Elena 119
Dumbliauskas Petras 58, 60, 61, 63, 105, 112, 246
Dziwiszas Stanislawas 208

E

Ektytė Vilma 23

G

Gajauskas Balys 455
Gardauskas V. 228
Garuckas Karolis 234
Gavėnaitė Monika 7, 61, 130, 170, 171, 183, 251-259, 332, 448, 449, 453
Gavėnas Julius 252
Gediminas Morkūnas 36, 39
Gelgota Vincentas 100
Germanavičius 185
Giedraitis Juozapas Anupras 165
Giedraitis Stanislovas 41–43
Golcienė St. 275
Gorbačiovas M. 206, 285
Grabauskaitė Vilma 172, 173
Gramaila Zigmas 168, 272, 273
Grauslys Vaclovas 227, 228
Gražys Juozas 116
Gražulienė Monika 55
Gražulis Antanas 40–42, 44 46, 49, 55, 76
Gražulis Antanas, kun. 5, 34, 40, 41, 49, 53, 56, 78, 79, 260
Gražulis Juozas 40

Gražulis Kazimieras 40
Grybas Vincas 82
Grigaitis Jonas 69
Griganavičius Vytautas 228
Grigas Robertas 279
Grimaila Z. 226
Griškevičius P. 124, 196, 200, 239, 245, 259
Gruodis Stanislovas 10, 119, 432, 433
Grušaitė Milda 106
Grušas Gintaras 106
Grušas Pranas Andrius 106
Grušienė Marija 106
Gudaičiai 108
Gudanavičius Gustavas 349, 351, 352
Gumuliauskas V. 109, 133
Gurbininkas Albinas 30, 31, 43
Gustaitis Andriejus 102, 112, 155
Gustaitis Vytautas 105
Gužauskienė N. 275

H

Hrehorovičius F. 165

I

Iešmantas Gintautas 282–283
Ignotas Mykolas 270, 271

Y

Yla Stasys 246

J

Jakaitis Juozas 86, 88, 90

Jakavičius V. 294, 296
Jakevičius Justinas 156
Jakimavičius Leonas 105
Jakubauskas Antanas 279
Jakuninas Glebas 211, 325, 339, 372, 373
Jalinsakas Vincentas 58, 112, 161
Janulis Anastazas 239
Jaras E. 255
Jarmoška B. 176
Jarmoška D. 273
Jašmontas A. 270
Jaudegis Albinas 29
Jaugelis Virgilijus 361, 362
Jokūbka 139, 141
Jonas Paulius II 7, 126, 204–207, 228, 248, 249, 379
Jonutis Donatas 21
Jozefas, kun. 72
Jucys A. 246, 266, 310, 313
Juciūtė Adelė 174, 183
Juozaitis Modestas 131, 242
Jurevičius Mečislovas 127, 240, 252
Jurienė Erika 266
Jurkštas 266

K

Kačergis Vincas 91, 153
Kačiušis Jonas
Kairelis A. 220
Kairys Klemensas 135
Kalanta Romas 111, 233
Kalėdaitė Marytė 40
Kalinauskas Leonas 18, 239, 269, 279, 287

Kalvaitienė A. 275
Kalvaitytė Alė 36
Kapitančiukas Viktoras 322, 323, 324, 325, 329, 371
Kaplanai 171
Kaplanaitės 172
Kapočius Feliksas 210
Karanauskas 209
Karosas Mykolas 217
Karteris Dž. 216, 288, 338, 380
Karužas Juozas 27
Kasperovič Leokadija 355
Kauneckas Jonas 8, 190, 211, 213, 215, 219, 222, 228, 238, 259, 269, 283, 284, 288, 299, 301, 311, 321, 371, 372
Kauzonas F. 282
Kazlauskai 171
Kazlauskas Vytautas 209, 210
Keina Algimantas 18, 112, 239, 260, 269, 287, 301, 325
Kiškis Stanislovas 439
Klenauskaitė E. 274
Klyvis Motiejus 74
Kolbė Maksimilijonas 254
Korvalanas Luisas 200
Kosyginas A. 62, 63
Kovaliovas Sergejus 229
Kregždienė Albina 243
Krikščiukaitis Kastytis 439
Krikščiūnas Romualdas 460
Kringelis E. 204, 254, 273
Kriščiūnas K. 279
Križiniauskaitė Rasa 83
Krupavičius Mykolas 256
Kučinskas R. 273

Kučinskienė Elena 171, 183
Kudirka Antanas 27
Kudirka Simas 230
Kudirka Vincas 82, 87
Kunevičius Lionginas 58, 63, 112
Kuodis Adomas 254
Kuodytė Julija 252
Kvietkienė R. 227, 274

L

Ladukienė S. 275
Lapė Antanas 249
Lapienis Vladas 116
Laurinavičius Bronius 240, 260
Laurinskas Leonas 106, 107, 115
Lauriūnas Jonas 112
Lelešius Juozas 27, 29, 40
Leoni Pietro 67–69
Lėveris Ovidijus 23
Levickienė P. 274
Lybikis E.254
Lygnugaris Petras 111
Linkutė Jolanta 286
Lipniūnas Alfonsas 11
Lošys M.
Lukmanas Leonidas 289
Lukminienė 185
Lukša-Skirmantas Juozas 210
Lušaitė Stasė 111–112

M

Maceina Antanas 35

Macidulskaitė Ona 40
Macidulskaitė Regina 40
Macidulskaitė Zita 40
Mačys Pranciškus 9, 399
Mačiulaitis 227
Mačiulis A. 62
Makreckienė L. P. 355
Mamaitienė M. 275
Marcinkevičius Algimantas 244
Markaitis Aleksandras 387
Markelytė Eugenija 40
Markevičius J. 70, 215, 264, 266
Masalskis Ignacas Jokūbas 91
Masilionis Pranciškus 58, 59, 119, 120
Masys Vytautas 218
Maskvytis Jonas 29, 48, 110, 112
Matijošaitienė Anelė 84-86
Matulaitis Jurgis 238, 248
Matulaitis-Labukas Juozapas 90, 117
Matulevičius Juozas 86, 105, 106, 110, 112
Matulionis Jonas Kastytis 116, 449, 455
Matulaitis Jurgis 194
Matulionis Teofilius 194
Mažeikaitė-Ramanauskienė Birutė 150
Meilus Petras 66, 279
Menkeliūnienė 185
Meškauskaitė Donata 96
Mieldažys Juozas 220
Mielkus Algis 25, 26
Mikilkevičius Stanislovas 29
Miliukas A. 109
Miniotas 263

Mirgėlaitė V. 274
Misevičius A. 274
Mocius Algirdas 162, 166, 170, 175–177, 199
Mockus Alfonsas 175, 178, 227, 254
Montvilaitė Aldona 171
Morkūnas Gediminas 36, 39
Morkuvienė A. 185
Motieka Kazimieras 271
Murauskas Stanislovas 21

N

Nacienė 202
Našlėnas Petras 5, 25, 26, 64–66
Naureckaitė A. 274
Navickaitė Genovaitė 357
Neciunskas Zigmas 6, 150–152
Nevskis Aleksandras 52
Noreikienė Donata 84, 86
Norkevičienė Petronėlė 286
Norkevičius Kazimieras 286
Norkevičiūtė Regina 286
Norvilas Juozas 180, 273
Novikovas Arsenij 70, 220, 223, 263, 264

O

Ogorodnikovas Aleksandras 211
Olekas Juozapas 92
Orlickas Petras 100

P

Pabrėža Jurgis 51
Pagirėnienė M. 274

Pakšys A. 109
Paškevičienė Z. 275
Patriubavičius Antanas 116
Paulaitis Petras 68, 69, 113, 114, 115
Paulauskai 171
Paulauskas I. 227, 453
Petkevičius 241
Petkevičius M. 260
Petkienė A. 274
Petraitytė Z. 186
Petrauskas Juozas 29
Petronis Povilas 116
Pikelienė Veronika 176
Pikūnaitė Adelė 71, 75, 78
Pilvelis V. 266, 299, 304
Pinočetas Augustas 196
Pyplys-Audronis Kazimieras 210
Plioraitis Ignas 112
Plišauskienė 185
Plytnikaitė Monika 41
Plytnikas Juozas 71, 75
Plumpa Petras 116
Pocius G. 275
Povilonis Liudvikas 9, 183, 184, 223, 232, 244, 407
Prajera Algis 158
Prajera Vytautas 158
Prajerienė Salomėja Albina 158
Puodžiuvienė Z. 276
Pupkus Vytautas 287
Puzonas Liudvikas 9, 410, 411, 413
Puzonas Rokas 107, 279

Q

Quayle Den 290, 291

R

Račaitis Jonas 228
Račienė R. 275
Račiūnas Pranas 31, 36, 59, 112, 113, 116, 184
Račiūnas Simonas 27
Račiūnienė Elžbieta 36–38
Radavičius 197
Radžiūnas Antanas (Radzinskas) 27
Raginskaitė Jadvyga 41
Rainys R. 79, 122, 158, 191, 192, 195, 266
Rakickienė N. 274
Ramanauskaitė Angelė 234–236
Ramanauskas Pranciškus 11, 250, 251
Ramanauskas-Vanagas Adolfas 150
Raškinis Arimantas 229
Ratinskas S. 109
Rauda Petras 113, 119, 217, 218, 377, 387
Razmantas Juozapas 163, 279, 287
Regelsonas Levas 211, 322, 339
Reiganas Ronaldas 7, 285, 288–290
Reinys Mečislovas 194
Reitelaitis Jonas 61
Remeikis J. 254
Rimšelytė Emilija 102, 103, 156
Rinkevičiūtė Anelė 41
Rozentalis 289
Rugienis Justas 26, 63, 121, 132, 153, 233

S

Sacharova-Boner Jelena 229, 230
Sacharovas A. 216, 229, 230, 290,330, 351
Sadūnaitė Nijolė 9, 107, 124, 236, 285, 377, 402, 403
Sakalauskienė G. 274
Samore Antoni 117
Sapiega Kazimieras 91
Sarapinienė J. 275
Savickaitė Monika 41
Serbentaitė Bronė 85
Simaška Edvardas 66, 251
Simutis Liudvikas 358, 359
Sinickas Vaclovas 96, 97, 101
Skeiveris A. 185, 186, 226, 227
Skiparis Vytautas 279
Skuodis Vytautas 17, 326, 327
Skurka E. 275
Sladkevičius Vincentas 9, 10, 25, 67, 106, 111, 116, 142, 151, 206, 218, 225, 230, 231, 232, 234, 245, 390, 391, 395, 417, 420, 421, 425
Slipyj Josep 26, 36, 118, 276
Sniečkus A. 57
Sopranas Algirdas 168, 171, 273, 286
Sopranienė Virginija 168, 171, 286
Stakėnas Vaclovas 18, 112, 239, 269, 301, 317, 325
Stakišaitis Donatas 4, 156
Stakišaitytė Joana 156
Stalinas 119, 154
Stanelytė Jadvyga (ses. Gema) 58, 239
Stankevičienė Genė 85
Stankevičius Juozapas 67
Stašaitis Jonas 116
Staškevičius Antanas 180

Staugotis Lukas 27
Steponaitis A. 273
Steponavičius Julijonas 9, 10, 25, 116, 208, 209, 218, 225, 230, 231, 232, 234, 238, 393, 401, 414–416, 423, 427, 429, 435
Stimpfle Josef 285
Stonienė Ona 178, 202, 227
Strauss F. J. 52, 53
Strazdelis (Strazdas) Antanas 51
Svarinskaitė-Pupkienė Janina 252, 287, 447
Svarinskas Jonas 287
Svarinskas Vytautas 264, 441, 442, 447
Sventickas Jurgis 105

Š

Šablinskas Vytautas 190
Šadauskienė K. 274
Šalčius Juozas 112
Šalkauskis Stasys 35
Šapoka 313
Ščensnovičius 69
Šeškevičius Antanas 6, 9, 110, 118-128, 138, 260, 381, 382, 387, 388, 389
Širvaitis Juozas 261
Šiurys Juozas 249
Šlapelis Bronius 287
Šlevas Vladas 62
Šnarienė Konstancija 68, 69
Štoškevičius A. 273
Šukavičius Antanas 92
Šulcienė Lina 4

T

Tamkevičius Sigitas 8-10, 17-20, 34, 58, 61, 63, 64, 93, 105, 106, 108, 110,

112, 116, 136, 148, 161, 190,194, 211, 213, 215, 219, 220, 222, 224, 226, 233,238, 244, 259, 270, 277, 285, 293, 295, 297, 299, 301, 311, 321, 323, 329, 339, 349, 360, 379, 360, 379, 397, 445, 449, 455, 457
Tamonis Jonas 279
Tarailienė Jadvyga 355
Tarasevičiūtė Teresė 41
Telksnys Steponas 26
Teresiūtė Regina 115, 171, 183
Terleckas Antanas 107, 285
Tomonis Mindaugas 6, 148–150
Treinienė E. 270
Tumėnas K. 153,184, 198, 233
Tuminas Pranas 165

U

Ulevičienė Cecilija 156
Urbonaitė Ada 171
Urbonas 258
Urbonavičius Antanas 228
Urbutis Petras 180
Ušinskienė D. 275
Užkuraitis Vytautas 110
Užupis Juozas 137

V

Vaicekauskas 16, 226
Vaičiūnas Vytautas 161, 240, 242, 243
Vaičius Antanas 7, 9, 247–249, 286, 419
Vaičiūtė Onutė 247
Vaigauskas Henrikas 263, 264
Vainauskas Jonas 275
Vaitkus Mykolas 38, 39

Vaitkutė A. 274
Vaižgantas J. Tumas 51
Valančius Motiejus 51, 135
Valiukėnas Stanislovas 9, 10, 409, 437
Valiūnas 126
Važinskas Antanas 27
Važinskienė Teresė 27
Vėlavičius Vincentas 8, 18, 124, 162, 164, 211, 213, 215, 217, 219, 222, 247, 249, 260, 261, 269, 287, 293, 295, 298–300, 311, 321
Velikanova Tatjana 322, 329, 349, 350
Velinauskis Z. 125
Venclova Tomas 277
Vidzėnas 266
Vildžiūnas Kunotas 4
Vilkas Teodoras 95, 116
Vitkauskaitė Ona 239, 357
Vitkūnaitė Marytė 242
Vitkus Gintaras 449
Volskienė Z. 274

Z

Zaikauskas E. 167
Zakaryza Antanas 29, 49, 61, 109
Zakienė E. 275
Zdanys Z. 186
Zdebskis Juozas 6, 7-9, 15, 32, 58, 62–64, 105, 106, 108-112, 116, 125, 128, 145, 153, 161, 171, 211, 213, 215, 219, 222, 241–244, 251, 293, 295, 298, 301, 304, 306, 321, 325, 379, 404, 405
Zigmantas A. 180, 183, 185, 186, 226, 260, 269
Znamenskas A. 364
Zubrus Jonas 226

Ž

Žeimantas Vytautas 195-197, 199, 272
Želvienė Marija 95, 99
Žemaitis Juozas 86, 89
Žemaitis Jonas 25, 26
Žemaitytė Birutė 243, 244
Žilys E. 165, 304
Žitkus Kazimieras 66
Žūtautienė J. 275
Žvaliauskas Vytautas 29, 57
Žvikas Vytautas 7, 191, 192, 195
Žvinys Jonas 10, 431
Žvirblis P. 275

Kryžiaus kun. Alfonso Lipniūno atminimui, pastatyto Didžiosios Kovos apygardos partizanų parke

(autorius – skulptorius Rimantas Zinkevičius),

Rėmėjai

Vyskupas Jonas Kauneckas
Apaštalinis protonotaras Bronius Antanaitis
Kun. Rimantas Gudelis
Kun. Mindaugas Martinaitis
Kun. Vaclovas Stakėnas
Kan. Bronius Šlapelis
Kun. Eugenijus Troickis
Kun. Egidijus Tubelis
Kun. Alvydas Vaitkevičius
Gintaras Aleknonis
Elena Baltakienė
Regina Januškevičienė
Kristina Jonelienė
Danutė Krikščiūnienė
Genovaitė Lapinskaitė
Rūta Murnikienė
Jolanta Paškevičienė
Deimantė Petrauskaitė
Vilma Petrulevičienė
Albina Saladūnaitė
Vida Simonavičienė
Giedrė Stanevičienė
Stasys Stanevičius
Agnė Širinskienė
Povilas Urbšys

Danguolė Vaišvilienė
Juozas Zamaris
Liuba Zamarienė

Kryžių pašventino vyskupas Jonas Kauneckas 2017 metų liepos 15 dieną.

Monsinjoro Alfonso Svarinsko ir Partizanų atminimo vakaro Vilniaus rotušėje 2017 m. birželio 12 dieną

Rėmėjai

Vakaro programa

Skambėjo Lietuvos Nacionalinės premijos laureato kompozitoriaus Algirdo Martinaičio oratorijos „Himnas Meilei", skirtos mons. A. Svarinsko atminimui, dalis. Atlikėjai: choras „Brevis" (dirigentas Gintautas Venislovas), instrumentinė grupė (Daumantas Slipkus, Vytautas Mikeliūnas, Tomas Kulikauskas ir Vytis Nivinskas) ir aktoriai Valentinas Krulikovskis ir Ridas Jasiulionis

Pranešėjai: Vysk. J. Kauneckas, prof. Vytautas Radžvilas, dr. Vincentas Vobolevičius ir mokytoja Marija Baltuškaitė.

Vakaro rėmėjai

Vyskupas J. Kauneckas
Kun. prof. A. Narbekovas,
Kun. prof. R. Dulskis
Kun. Mindaugas Martinaitis
Kun. Gintautas Sakavičius
Kun. Vytautas Sakavičius
mokyt. M. Baltuškaitė
J. Burokas, Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga
mokyt. O. Butkevičienė
doc. dr. R. Butkevičiūtė-Jurkuvienė
K. Čepėnas
gyd. V. Giriūnienė
R. Gumbaragienė

V. Gumbaragis, „PakMarkas“ gen. dir.
P. Insoda, „NFQ technologies“ vadovas
A. Juškaitė, redaktorė
gyd. V. Kirtiklienė
vyr. gyd. A. Klimaitis
dr. G. Lapinskaitė
prof. V. Lesauskaitė
prof. R. Mačiulaitis
kompozitorius A. Martinaitis
doc. A. Navickas
prof. A. Navickienė
prof. B. Obelenienė
dr. R. Preikša
prof. V. Radžvilas
A. Rakauskas, verslininkas
dr. P. Rudalevičienė
A. Saudargas, europarlamentaras
V. Sinica, doktorantas, „Pro Patria“
prof. D. Stakišaitis
S. Subačienė
R. Svarinskaitė
prof. A. Šeškevičius
dr. A. Širinskienė, LR Seimo narė
doc. dr. L. Šulcienė
prof. A. Valančiūtė
G. Vilutis, UAB „Statybos Ritmas“ gen. dir.
doc. V. Vobolevičius
V. Zubavičiūtė, notarė

Atminimo koplytstulpio vyskupui Pranciškui Ramanauskui
(autorius – skulptorius Adolfas Teresius)
ir atminimo kryžiaus Kadrėnų kaimo partizanams
(autorius – skulptorius Kazimieras Martinaitis),
pastatytų Didžiosios Kovos apygardos partizanų parke

Rėmėjai

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius
Vyskupas Jonas Kauneckas
Vyskupas Juozapas Matulaitis
Vyskupas Juozapas Žemaitis
Apaštalinis protonotaras Bronius Antanaitis
Kan. Gvidonas Dovidaitis
Kun. Petras Dumbliauskas SDB
Kun. Juozas Indriūnas
Kun. Robertas Grigas
Kun. Mindaugas Martinaitis
Kun. Audrius Mikitiukas
Kun. Vytautas Sakavičius
Mons. Kun. Gintautas Sakavičius
Kun. Vaclovas Stakėnas
Kun. Gediminas Tamošiūnas
Kun. Tomas Trečiokas
Kan. Bronius Šlapelis
Kun. Gintaras Urbštas
Kan. Arūnas Užupis
Kan. Vytautas Vaičiūnas
Kun. Alvydas Vaitkevičius

Kun. Nerijus Vyšniauskas
Romualdas Baltrušis
Linas Braukyla
Romualdas Braukyla
Lina Braukylienė
Jurgita Budėnienė
Ona Butkevičienė
Ramunė Butkevičiūtė-Jurkuvienė
Juan Pablo Fernandez Montojo
Salomėja Fernandez Montojo
ses. Monika Gavėnaitė
Paulius Insoda
Rasa Insodienė
Modestas Juozaitis
Vytautas Jurkus
Elena Jurkutė
Stanislovas Jundulas
Jonas Kadžionis
Loreta Kalnikaitė
Kazimieras Kalnikas
Vita Palmira Kalnikienė
Santa Kančytė
Genovaitė Lapinskaitė
Dovilas Petkus
Deimantė Petrauskaitė
Aistė Petrauskienė
Renata Pradzevičiūtė
Elena Puišytė
Laima Purlienė
Vytautas Radžvilas
Albina Saladūnaitė
Vytautas Sinica

Reda Sopranaitė
Algirdas Sopranas
Lina Marija Stakišaitienė
Donatas Stakišaitis
Giedrė Stanevičienė
Stasys Stanevičius
Jonas Svarinskas
Laimutė Svarinskienė
Jaronimas Šalčiūnas
Ritonė Šalkauskienė
Emilija Šipkauskaitė
Agnė Širinskienė
Artūras Šulcas
Lina Šulcienė
Gražina Trimakaitė
Teresė Uksienė
Dana Umbrasienė
Vytautas Vyšniauskas
Liuba Zamarienė
Juozas Zamaris
Kristina Zamarytė-Sakavičienė
Vidutė Zubavičiūtė

Koplytstulpį ir kryžių pašventino arkivyskupas Sigitas Tamkevičius 2018 metų liepos 14 dieną.

Šioje atsiminimų knygoje nepailstantis kovotojas už tikėjimą ir Lietuvos laisvę, rezistentas monsinjoras **Alfonsas Svarinskas** aprašo savo gyvenimo laikotarpį nuo 1965 iki 1988 metų. Tai antroji jo atsiminimų dalis, pasakojanti apie jo tarnystę Bažnyčiai ir Tėvynei dirbant keturiose parapijose – Miroslave, Kudirkos Naumiestyje, Igliaukoje ir Viduklėje, – trečiąjį suėmimą ir kalinimą iki tremties į Vakarus.

Per autoriaus gyvenimo įvykius atsiskleidžia Katalikų Bažnyčios gyvenimo realijos okupuotoje Lietuvoje.

NEPATAISOMASIS

Monsinjoro Alfonso Svarinsko atsiminimai

II dalis

Sudarytojai: Donatas Stakišaitis, Lina Šulcienė
Kalbos redaktorė Ramutė Bingelienė
Maketuotoja Agnė Paulėkienė
Viršelio dailininkas Kunotas Vildžiūnas

2018 08 16. 31 sp. l. Tiražas 2000 egz. Užsakymas 18-216.
Leidykla „Naujasis lankas“.
Spaustuvė „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, LT-51229 Kaunas.

ISBN 978-609-474-120-3